
HOLLANTSCHE MERCURIUS
Anno 1671
TOT HAERLEM By PIETER CASTELEYN
OP DE MARCKT.
MET PRIVILEGIE,

HOLLANTZE MERCURIUS,

Vervatende,

Het aenmerckelijckste,

voorgevallen over den gantschen

AERTBODEM.

In het Jaer 1671. *tot* 1672.

Het XXII. DEEL.

Cicero: Deus est qui viget, qui sentit, qui meminit, qui prævidet, qui regit, & moderatur, & æternus est.

TOT HAERLEM, gedruckt by *Pieter Casteleyn*, Boeckdrucker op de Marckt, in de Keyzers Croon. Anno 1672.

Met Privilegie.

EXTRACT van PRIVILEGIE.

De Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt: Doen te weten: Dat wy uyt onze rechte wetenschap, Souveraine Macht, ende Authoriteyt, hebben Geoctroyeert ende geauthoriseert *Pieter Casteleyn*, Boeck-Drucker ende Boeck-Verkooper binnen der Stadt HAERLEM, Authoriseren ende Octroyeren den selven by dezen, ten eynde hy het Boeck onder den Tijtul van den HOLLANDTZE MERCURIUS, albereydts by hem gemaeckt, ende uyt-gegeven, ende die hy als noch zelve onder den voornoemden Tijtul maken ende uyt-geven zal, geduurende den tijdt van Vijfthien eerst-komende Jaren, binnen onzen Lande van Hollandt ende West-Vrieslandt, alleen sal mogen Drucken, uyt geven, ende verkoopen: Verbiedende allen ende een yegelijck, het voornoemde Boeck albereyts by hem gemaeckt, ofte geduurende den voornoemden tijdt van Vijfthien Jaren als noch by hem te maecken, nae te Drucken, uyt te geven, oft te Verkoopen, of elders naer gedruckt, in onzen Lande te brengen, te verhandelen ofte te verkoopen, op verbeurte van de naer-ghedruckte, in ghebrachte, verhandelde, ofte verkochte Exemplaren, ende een Boete daer en boven van Drie Hondert Caroli Guldens, te appliceren een derde van dien voor den Offiçier die de Calangue doen sal, een derde-part voor den Armen van de plaetse daer de saecke voor vallen sal, ende het resterende derde-part voor den ghedachten *Pieter Casteleyn*: Lastende allen ende een yeghelijcken die het aen-gaen mach, hem daer na te reguleren. Gedaen in den Hage, onder onzen Grooten Zegele hier aen doen hangen, den 17. December in 't Jaer onzes Heeren ende Zaligmaeckers 1668.

Was getekent,

IOHAN de WITT. vt.

1668.

Onder stont,

Ter Ordonnantie van de STATEN,

HERBT. van BEAUMONT.

1668.

VERKLARINGH

Op de

TYTEL-PLAET.

GUnſtige Lezers, verwondert U niet zulcke twee oude Grijſaerts beneden, elck met een Dry-Tandt rugh teghens rugh hun ſtroomen te ſien uytſtorten, zy verbeelden den Oceaen en den Rijn: Wiens Water maer al te veel met root geverruwt, onwedergevelyck by na alles in-ſlockt: Datter zoo een geharnaſten Mars met ſijn brandent Swaert zo bars voort ſpringht, is dat hy werdt door Haet en Nijt aen-gedreven, Steden, Schepen, en Landen dreyght te vernielen: Onaengeſien hem de lieffelijcke Venus van d'overzijde in hare geopende Gordyn vertoondt, hoe veel geruſter het zy door Liefde Huwelijcken te maken, als Chriſten Bloedt te pletten: Boven op het Theatrum ſtaet ſijn Hoogheyt Prins Wilhem de III. tot Capiteyn Generael over alle de Geunieerde Provintien verheven, die hem na 22. Iaren verloop, wanneer zijn Hoogheyts Vader ſtorf, nu met voorſichtigheyt en eendracht hebben verkooren: Daer over Mercurius verblijt, uyt den Hemel den nieuwen Capiteyn Generael geluck en alle heyl toe-wenſt: Ende dat hy ſchijnt te willen zeggen, dat het een beſchickinge Godes is, ſoo een treffelijke Harmonye te verwecken uyt een toe-genegen Electie, ſoo ſalutair voor den Staet, als alle goede Patriotten wel ernſtelijck wenſchen, en voornamentlijck uwen

Hollantze Mercurius.

Haerlem deſen 9. April, 1672.

HORATIUS: *Beatus ille, qui procul negotiis,*
(Ut prisca gens mortalium)
Paterna rura bobus exercet suis,
Solutus omni fœnore.
Neque excitatur classico miles truci,
Neque horret iratum mare.

Het XXII. *DEEL van den* HOLLANTSCHEN MERCURIUS, Vervatende het aenmerckelijckste, voorgevallen over den gantschen AERTBODEM, *In het Jaer* 1671. *tot* 1672.

PRincelijke blijschap sagh men met dit Nieuwe Jaer / over de gesontheyt van den Duytzen Keyser ende Keyserinne / neffens andre respecten van goeden gevolge in Ongaryen : 't Welck hare Majesteyten aen den Koningh van Spangien dede af-senden ende vereeren / een Tafel Servis / een Veldt en Camer Servis / alle van Silver root vergult / en ghesneden met admirable konstige Historien : Idem een Harnas tot een Paert / den Sadel / het tuygh / de Sack-Pistolen / Stevels / en alles wa-

ren koſtelijck geboorduert : Daer by was oock een Rapier ende een Ponjaert/ waer van de puncten rondſom met Geſteenten waren beſet : Hier by waren oock ettelijcke kleyne Piſtooltjes/ van een geheel vermakelijcke inventie : De Preſenten voor de Koninginne / waren een ſeer grooten Spieghel / met ſijne Lyſte van Silver / ſtaende onderſtut als van een Pedeſtael door twee groote figuren van Maſſif Silver/ ſijnde twee Mooren/ en waren al de vereydſelen/ Kranſſen/ Nagelen/ en wat des meer/ ſelfs het omſlagh van Silver wonderlijck uyt-gewerckt : Maer het verhael datten Franſſen Geſant d' Aerts-biſſchop van Toulouſe te Madrid voor hare Majeſteyten in een Audientie deſe dagen dede/ en behaegde 't Spaenſſe Hof gants niet/ te weten : Van datten Alderchriſtelijckſten Coningh gemeynt was in d'aenſtaende Lente zijn geconqueſteerde Plaetzen in Nederlandt te gaen viſiteren : Dat men daer op geen ombragie wilde nemen, dewijl geen andere intentie hadde als om zijn Leger in actie te houden, en de Fortificatien te ſien volvoeren van zijne voornaemſte Plaetzen die nu gheheel open lagen, &c. Waer op den Koningh van Groot Brittangien oock in obligante termen aen de Franſſe Majeſt. heeft geſchreven : En gingh drie dagen in ‡ Bois de Vincennis plaiſieren / alwaer ſijn Majeſteyt een uytmuntende Feeſt hebbende doen aen-ſtellen/ waren daer alle de voornaemſte / en den Koningh regaleerde het gantſe Hof/ en hielt Baletten/ Commedien en de aerdigſte Maſqueraden die men oyt ſagh : Maer ſiet hier wat onderſcheyt tuſſchen Koningen : Daegs voor 3. Koningen/ komt Coninck Cazimir van Polen beſoecken d'Abdye van St. Anteunis van den Velde : Men verwelkomde hem aen de groote Poort van 't Convent/ en de Geeſtelijcke aen de Deure van de Kerck / in-gheleyt door Dom de Montel / Biechtvader van 't Huys / die den Koningh met een devotige aenſpraeck onderhielt/ en 't geſegent water aen-geboden hebbende/ hem gaf het Kruys te kuſſen op ſijn knien/ ende dat onder een Gebedt : Waer op de Religieuſen het Te Deum laudamus ſongen : En den Koningh bleef in die oude Abdye/ welcke hy de allerſchoonſte en gemackelijckſte bevont. 't Ghebeurde deſe dagen dat eenen du Val, geweſene Loop-jongen van de Princeſſe de Condee/ haer vrijpoſtigh om 40. piſtoletten quam vragen / maer ſy weygerden 't/ en gaf hem een brave reprimende : Dan hy gheſtoort / treckt van ſpijt ſijn Rapier/ en ſoude de Princeſſe gewiſſelijck doorſteken gehad hebben/ ingeval niet haer rijgh-lijf / wel beſet met Baleyn / den ſteeck dede af-ſchampen/ ſuvoegen ſy maer een weynigh onder de borſt wierde gequetſt : Dan bleef door d' alteratie eenige dagen vry ongemackelijck : Hy vluchte by een Coorſanger van de H. Capelle/ by wien hy ſliep/ maer die van dit ſchelm-ſtuck hoorende/ dede hem vangen/ en in 't Palais van Condee brengen ; van waer hy wierdt ghebracht naer d'Abdije van St. Germain : Alwaer den Bailju ſijn Proces willende maken/ hem ſulckx verboden wiert/ en du Val aen 't Parlament over gegeven.

Het

‡ Een vermakelijcke Verwiſſelinge : Bois de Vincennis is d' ordinaris gevangen Plaets der Grooten in Vranckrijck, en nu wert het een Luſtplaets en vermaeck der Grooten : Leght ſeer plaiſant tuſſchen 't Geboomte met hooge Mueren, ſtercke Toorens, en diepe Grachten, maer ſeer onplaiſant voor de geene die daer tegen danck blijven moet. Sekeren Italiaen eyſte 50000. gl. voor een nieu Balet van den Koningh van Vranckrijck, 't gunt men aen-ſtellen ſoude in de Zale van de machines : Maer ſeker Franſman dat Spel voor 50000. gl. preſenterende, heeft 't ſelve geobtineert.

Het was de Fransse Zee-lien al wat onghewoon nu hier dan ginder geemployeert te werden: In Bearn revolteerden de Bootsgesellen/en oock die daer naest aen-palen: Dies quam den Comte de Guiche dese malcontenten met stijve beursen doen stil swijghen: Maer daer mede en kreegh de Gravinne de Soissons niet weder de kostelijcke Dyamant van 6000. ponden/ welcke zy dese daghen te Bois de Vincennis verloor/ (ick weet niet hoe) altoos men kon de selve niet weder machtigh werden/ niet tegenstaende men 100. goude pistoletten beloofde aen die de selve vondt / of oock aen de geen die daer van de eerste wetenschap bracht: Madame d' Aguillion vereerde doe aen den Coningh sekere grooten Dyamandt / wel eer ghekomen van den overleden Cardinael de Richelieu / en geschat op 40. duysent pont: 't Franse Geldt echter was noch evenwel in Engelant ganghbaer / en daer gingen diversche posten over en weder: Maer toen men sagh datte geconquesteerde Steden vervielen/tot Duynkercken de Haven in-storte/ en om te repareren het onmogelijk was: Rijssel en Doornijck bedorven in hare Negotie: Kleyne af-treck in haer Waren/ mits de weerhoudingh van den vryen Koop-handel / kreegh men wat anders in het sin: Met dit Nieu Jaer vertrock den Gesandt van den Coningh van Ardres van India uyt Parijs weder naer huys / latende twee der zijne in ostage over het voorgenomen Tractaet van Commertie / dat met Vranckrijck ende haer soude voor-genomen werden: Men liet hem (soo de Fransse selfs seggen) afgaen/ wel vernoeght voor alle genooten eere/ en de vereeringhen van twee seer rijcke Tenten van Tapitserye voor sijn Meester/ neffens veel rijcke Tapijten/ en een Spiegel van grooter waerde/ ende veel andere schenckagien van stofjes voor sijn Vrouw en hare Kinderen: Men hoorden ongeern datte Keyser sijn inclinatie tot het in-sluyten der Triple Alliantie betoonde / nochtans is naderhandt uyt veele ghevolgen ghesien / dat gedachte Verbondt seer heylsaem voor Europa is gheweest / soo om de selve in Vrede te houden / ende de ongeruste het Rapier te doen verroesten / als om de weerloose Staten ende Ingesetenen voor alle gewelden te beschermen.

De Hertoginne de la Valliere schreef dese tijt/ of sy als zy wilde sich niet en mocht begheven in een Klooster van de Capucijnen: 't Welck den Coningh verstaende/ dede haer weten/ dat hy 't haer toe-stondt/ dan toch maer voor een tijdt: Ingevolge versocht zy van den Koningh d'educatie en sorghe over hare Kinderen/ 't welck haer soo datelijck niet en wierde toe-ghestaen: Dese Madame (seggen eenighe) dat ghehindert was mette sieckte van de Wolf aen de Wangh: Doch Monsr. Colbert naer dat hy 3. uren langh by haer in 't Convent was geweest / leyde haer uyt/ ende bracht haer te Versaillies by den Koningh/ mette welcke zy at door sijn ordre: Zijn Majest. soude haer verklaert hebben/ dat hare absentie/ hoewel van soo korten tijt / hem ongerust hadde gemaeckt / alhoewel hy haer geconsenteert hadde / datse wel in alle de Cloosters van sijn Coninckrijck mochte gaen/ en datse een Bulle van den Paus daer toe om de forme hoedanigh soude af-wachten/toch datse maer een halven dagh op yder Plaets soude moghen blijven: Dese Hertoginne had al haer Gesteenten

van een onwaerdeerlijcken schat/ in een Coffer doen sluyten/ ende sont de selve aen den Koningh/ maer die wilde/ datse de selve soude gebruycken tot 't eynde van haer leven toe. Uyt Languedocq quamen met Nieuw-Jaer te Parijs ettelijcke Gedeputeerden/ om den Koningh te vertoonen de groote armoede en miserie van hare Provincie / ende datse daer geweldigh wierden onderdruckt met Imposten/ diese nu al langh hadden moeten verdraghen/ maer alsoo klagers selden vrienden hebben / soo mosten dese oock sonder ghehoor te hebben / weder naer Huys. Den Coningh gaf doen een groote gunste aen den Graef van Lauzun/ 't gunt noyt aen yemant geschiet was: Hy verleende hem Privilegie/ om soo vry als de Edellieden van de Camer/ sijn Majesteyt te mogen komen spreecken/ en by de selve te mogen komen / in hoedanigen staet hy oock soude mogen zijn/ sonder datte Camerlingen en Deurwachters 't selve mochten beletten. Den Marquis de Vassé / een groot Heer / die van sijn Vrouw afgescheyden was/ wesende verreyst met sijne Maistresse naer Normandyen/ most daer in een Schuyt seeckere Riviere passeeren: Maer de Paerden van sijn Carosse / uytte welcke hy niet en was af-ghetreden / verschrickt door het vlieten der Riviere/ sprongen over / en veroorsaeckten / dat hy met al de zijne daer verdroncken sijn. Dese dagen quam den Gesant van Malta den Dolphijn te Parijs complimenteren/ ende als hy nu met een aerdigheyd sijn aenspraeck op den Turcksen stant had ghedaen/ seyde desen jonghen Prince: Ick wensche van gantscher herten, dat uwen Groot-meester metten eersten gevangen hier braght den Grooten Heer, en dat men hem leyde in de Bastillie. Dese daghen veranderde den Coningh 't Guarnisoen van Pignarol / alsoo sijn Majesteyt verkondschapt was / datten meesten hoop der Officieren alle Creaturen van den Marquis de Pienes (die in de Stadt seer was gesien en geestimeert) waren/ was die met Monsr. Louuois, dat een goet vriendt van Foucquet is / geraeckt/ welcke Foucquet langs hoe strickter wiert bewaert/ hebbende de Koning noch onlanghs zijn vertreck met groote tralien van yser rondsom doen toe maken. Terwijl waren tot Vincennis voor den Koningh gekomen 8. Persoonen / alle gekleet als Venetiaense Senateurs / hare Aengesichten waren van Was gemaskert/ en naturel gelijckende de Heeren die daer doen present waren/ te weten/ des Paus Nuncius/ den Envoy van den Keyser / d' Ambassadeurs van Venetien/ Savoyen/ ende de Residenten: Met welcke Feeste yder groot vernoegen nam: Daer na wierden Baletten gedanst/ eens in Burghers en eens in Spaensse Cleederen: Alwaer de Gravinne de Soisons een Dyamant van 6000. ponden verloor / en beloofde 100. Pistoletten die de selve wist te recht te brengen. Het was den 17. deser datten Coningh met het gantsche Hof in de Zale van de Machines op 't Pallais des Thulleries was gaen besien voor de eerste mael de Tragi-comedie van Psiche / vertoondt door de bende van den Coningh met groote luyster en bedenckelijckste heerlijckheyt: d' Inleydinge gheschiede door een voor-reden van Flora / die met den Godt der Hoven seer plaisant in de groente gingh spanceren: Daer by was oock den water-Godt en veel andere van dien gevolght / welcke uytten Vrede voorts spruyten: Op de selve ure sagh men Venus in een vaste Machine als van den Hemel af-dalen met haer Soon/ ende ses kleyne Engeltjes: De Gracien volgden dese in twee andere machines/ seer prachtigh: En terstont daer op wiert het Theatrum

trum geheel verandert in een lange dreef van Cipresse Boomen/ geciert mette Tombeaux van de oude Coningen van 't Geslachte van Psiche/ met een heerlijcke Arca Triomphalis en een vertreck in 't verschiet: Daer na sagh men door en langst een partye Rotsen en Klippen/ veele Mans en Vrouwen/ door Psiche verjaeght/ de welcke alle wierden bedeckt van de Zuyden-Windt/ door een meenighte Wolcken: Hier op volgden de vertooninge van een Hof/ in het midden des selfs men sagh een rijck en glinsterent Pallais/ die de Liefde voor Psiche had gedestineert: Hier sag men de Goden gulden Vaten om de triomf te vermeerderen/ dragen: Ginder quamen partye Satyrs aen met hare Festoenen: Als dit nu verdween/ quamen twee Godekens seer aerdigh een Frans Aertje en 't samen-spraeck zingen/ datelijk verscheen daer een Boomgaert/ met alle bedenckelijcke vercierselen/ ende noch een ander Palais/ niet veel min heerlijck als 't eerste: Terwijl dus alles vergingh/ bleef alleen een groene Beemde/ tusschen dese Boomgaerdt: Doen sagh men een brandende Zee/ en in 't midden 't Paleys van Pluto/ en de Furien en Duyvels maeckten 't samen een Dans: Daer mede sy Psiche meenden te verschricken datse in de Hel gedaelt was: Toen quamen weder heele nieuwe Machines/ te weten Venus op hare Karre/disputeerende met haer Soon waer om dat hy geen wraeck van Psiche en nam: Jupiter sat op een andere Waghen/ ende voeren soo samen ten Hemel ter Bruyloft: Waer naer sich het Theatrum verwisselende/ sagh men Jupiter voor 't laetste in sijn Paleys neder dalen: Tusschen de Wolcken sagh men Psiche met Cupido en meenighte Goden en Godinnen vol vreugde in vijf machines/ waer met dit geselschap over de 300. sterck de Bruyloft van Cupido en Psiche wierde gehouden/ ende na veele galanteryen/ eyndelijck alles in de Wolcken als noyt geweest/verdween/ en daer mede was 't spel uyt/ zijnde noyt aen 't Fransse Hof diergelijcke Machines ghesien gheweest.

Dese daghen gaf den Bisschop van Munster een ghedruckt Manifest uyt/ behelssende met sijne by-laghen 6. vellen papiers/ sprekende meest teghens de Stadt Hoxter: Dat de selve sich in Brou-saken hadde vergrepen, ende volghens de Mandaten wegens d'Abdye Corvey niet en hadden gehoorsaemt gheweest: Maer als men een executie daer tegens hadden aen-ghevanghen, en haer Vee wegh ghedreven, hadden sy met gewapender hant sich daer tegens geset, en soo als wederspannighe Rebellen aen-ghestelt: Dat oock hier by hare Hoogh-Vorstel. Doorl. van Bronswijck, Lunenborgh, Hertogh Rudolf Augustus, soodanighen Stadt had in protectie ghenomen, de selve goede getal Krijgs-volck te Voet ende te Paerde toe-geschickt, welcke de Hoogh-Vorstelijcke Munsterse Soldaten van hare Posten hadden verdreven, ende haer 't Geweer af-genomen, &c. welcke Actien soo hoogh op-genomen werden, dat het besluyt deses Schrifts aldus luyd: *Daer om te meer is hooghst-ged. zijn Hoogh-vorstelijcke Genade te Munster en Corvey wegens gedachte scherpboetende Landt-Vrede, en noch meer volgens 't Instrumentum Pacis, 't gunt door soodanighe Vrede-breuck geweldelijck en met gewapender handt is wegh ghenomen, met alle macht soo goet hy kan, te hernemen, den Vrede-breecker tot satisfactie en vergoedinge van geledene schimp en schade, met helpers hulpe vervolgen: Oock de guaranteurs van den Duytsen Vrede, en hare Consorten daer over te klaghen, niet twijffelende aen des selfs assistentie in dese occasie, &c.*

Monsr. Pamphilius, Engelsman/ zijnde gemaeckt Colonel/ worf binnen Ceulen een Regiment Soldaten/ welcke den Eed deden aen mijne Heeren de Staten/ en oock aen de Magistraet van Ceulen/ en sulckx wegens eenighe Handelinge in den Hage gedaen. Terwijl nu den Bisschop van Munster rondsom seer sterck dede werven/ gevende veel gelts op de hant / vloogh sijn Magasijn te Boetsvelt in de lucht/ 't welck hem noodighde derwaerts te gaen / wanneer men de schade veel grooter dan te vooren was gedacht/ heeft bevonden. Te Cleef in de Capucijne Kerck hoorde men diversche mael een ‡ stemme / Pax, Pax, ofte Vrede : Maer hoewel dit geen schelm-stuck en was / nochtans en wilde sekere Capucijn/ soo daer mede beschuldigt wiert/ 't selve niet bekennen. Men bracht dese Maendt binnen Weenen de Goederen van den Ongarise Grave Teckelhept/ daer onder men seght een schoon Parel-snoer wit en ront van neghen ellen was / die neffens 't andere in des Keysers Tesaurye wierde gelept: Neffens de Schatten van de Graven Serini en Franchipani. Men bracht doe uyt de Turckse Grensen een vreemde sake voor / datte Passagiers van daer na Europa willende/ soo grooten duysternisse hadden ghehad/ dat zy in hare Voyagie 14. dagen langh waren op-ghehouden gheweest / want men koste somwijlen den dagh van de nacht niet onderscheyden. Te Warzau in Poolen hieldt men dese daghen op 't Slot by nacht groote Feesteryen : Men speelde tot den morghen het Spel van Bellisaris, het gunt met veele vermaeck van danssen / speelen / kostelijck bancket als anders wierde besloten / niet tegenstaende den Aerts-bisschop van Colm door een overval van 't Colijck daer niet en konde zijn. Den Persoon die van de Poolsse Gesandt Wisousky van Constantinopolen te Warzau met Brieven aen de Poolsse Majesteyt quam / zijnde een Nederlander ende Canonijck van Doornijck/ een wacker man/ wel van geest en leven/ gaf genoegsaem te kennen : Dat gedachte Poolsse Gesant Wisousky wel aen 't Turckse Hof was gesien/ en honorabel getracteert/ maer datte selve den Vrede niet langher wilden onderhouden als tot dat Poolen had gerenuncieert van haer recht op d'Ukranie en de Cosacken / pretenderende de Grooten Heer datte Inwoonders die vry zijn / daer den Souverain af te wesen : Maer desen Canonick voeghden oock dit daer by / dattet by hem niet gelooffelijck en was datte Zarazijnen of Turcken yets tegens Poolen souden ondernemen/ maer wel op Ongaryen / datse daer alreede hare geslagen Creaturen hadden / die geduerighlijck aen de Porte om hulpe tegens den Keyser in haer voornemen waren aen-kloppende/ &c. Coppenhaven had by dese koude nachten ander ghewoel / te weten/ veel straet-roovers en moordenaers/ die zedert een tijt herwaerts veel quaets hebbende ghedaen/ soo wierdt van 't Raethuys een Coninckl. Placcaet af-gelesen / en de Coppen aen alle Kerck-deuren geplackt/ verbatende/ datte Borgers de patrouillie wacht souden doen/ en soo sy yemant na 10. uren op straet vonden / hy waer van wat staet hy ware/ ghegrepen en na de Bremerholm gebracht te werden/ om de selve te examineren : Oock gingh men van deur tot deur alle Huysen visiteren / omme te sien wat

‡ In sekere oude Kerck binnen Londen, heeft men in 't vermaken van eenige Kelders, ghevonden eenige loode Pijpen, die tot boven aen 't Verwelffsel, en oock respondeerden achter in de Muer, daer eenige Beelden hadden gestaen, en waer door dese Religieusen antwoorden en spraken, tot verbaestheydt van die in de voorss. Kercke waren.

wat Vreemdelingen in Stadt logeerden/ en waer sich dese Boofwichten onthielden. De Sweetse Coninginne metten Jonghen Coningh de Kersdagen tot Jacobs dal 4. mijl van Stocholm/ een Huys van plaisantie/ met 't gantse Hof hebbende wesen houden/ waer by alles magnifycq den Coningh door den grooten Chamberlaen wierde begeleydt/ oock omtrent den Jongen Coningh gheduerigh twee Senatoren waren / om de selve te imbueren in de Policye en de Regeeringe van 't Coninckrijck/ alsoo nu Sessie quam nemen in den Raet/ om oock te hooren lesen en verstaen de Brieven die aldaer wierden geopent.

Soo haest men t'Amsterdam verstondt / dat in Vranckrijck een specie van contre-tarif/ ende teghens 't Tractaet van 't Jaer 1662. had verboden sich te dienen van eenige Hollantsche Schepen / (welck verbodt soude in-gaen den 1. April/ ende soo yemant eenige Fransse Brandewijnen in Hollandtse Schepen laden / soude behalvens de confiscatie noch 1500. ponden verbeuren: En dat men stelden oock 24. ponden op yder Last Witten Haringh/ die met Hollantse Schepen souden in Vranckrijck gebracht werden/ voor haer rekeninghe / 32. ponden den 1. Julij/ en 40. ponden den 1. October: Soo wierden mede op alle Speceryen die te water of te lande door de selve Hollanders souden in-gevoert werden/ 30. per cent gestelt/ boven de oude Lasten) dies heeft men den 4. deser aldaer op de Beurse af-ghekondigt het Placcaet / 't geen op ons 21. Deel/ fol. 148. is te sien: Den 17. Februarij quamen by requeste haer by de Staten Generael addresseeren eenighe Kooplupden / versoeckende d'ontslaginghe van partye Brandewijnen/ soo tot Rotterdam waren aen-gehaelt/ en die (volgens hare verklaringe) na 't expireren van den 29. Januarij 1671. gemelte Brandewijnen eerst van Nantes hadden bekomen / zijnde den 9. Januarij te Nantes op-gekocht/ maer door 't quaet weer soo lange op-gehouden ghewweest / dat niet eerder konden arriveren: Dese Coopluyden sijn absolut af-ghewesen/ en aen-geseyt/ dat men de Placcaten van hare Ho: Mog: naer haren innehouden exactelijck soude doen executeren: Doen is mede by hoogh-gemelde hare Ho: Mooghende eene naerdere Resolutie gearresteert / van egeene Coopluyden versoecken omtrent dese natuyre in de Vergaderinghe te lesen / veel min daer op te disponeren: Men sagh nu wel waer de Franssen heen wilden/ te weten/ om beyde de Commercie en de Seevaert/ als voor heen/ noch al pro ipso onder sich te trecken: Gelijck sy oock een Compagnie van Haringh - vanghst wilden op-stellen/ en de Hollantse Haringh by na verbieden: Des wegen wierden Brieven al omme af-ghesonden aen alle Bontghenooten / ende oock die van de Triple Alliantie/ sich te voorsien / en wel op haer hoede te sijn / beneffens oock dat men van nieuwe lichtinghe sprack te lande / dede Hollant onder den Lieutenant Admirael van Gendt de volghende Oorlogh-schepen ghereed maken: Als:

1.	De Goude Leeuw, a	82 stucken.
2.	Hollandia,	80 stucken.
3.	De Reyger,	76 stucken.
4.	Raesdorp,	76 stucken.
5.	Steenbergen,	74 stucken.
6.	Outshoorn,	68 stucken.

7.	Gideon,	58 stucken.
8.	Akerboom,	58 stucken.
9.	Oosterwijck,	66 stucken.
10.	Amsterdam,	70 stucken.
11.	Cruyningen.	56 stucken.
12.	Stadt en Landen.	60 stucken.
13.	't Geloof,	66 stucken.
14.	Prins te Paert,	58 stucken.
15.	Noort-hollant,	46 stucken.
16.	Harderwijck.	

FREGATTEN,

De Haes,	30 stucken.
Bommel,	30 stucken.
De Brack,	30 stucken.
Postillion,	20 stucken.

BRANDERS,

De Winthont, Sollonburgh, Beemster, de Velden.

Dese souden werden gecommandeert onder Lut. Admirael van Gendt, en de Capiteynen Barent Hals, Volckert Outshoorn, ende Michiel Kint: Idem Vice-admirael Isaac Sweers, Capt. Jacob Philipsz.: Den Schout by nacht de Haen, Capt. Lus, Dirck Schey, Lut. Capt. den Graef van Styrum, Joost Verschuer, Hendrick Tol, Jacob Binckes, Nicolaes Verschoor, Engel de Ruytér, Jan Paulusz. van Gelder, Tomas Tobiasz., Isaac Uyterwijck, Volckert Swart, David Sweerius, Jan van Lier, van der Zaen, Jan de Jongh, Decker, en Capit. Vlack. Op ons 21. Deel folio 140. is gedacht de Audientie van een Moscovise Gesandt / daer by wy voegen sullen / dat hy den 2. deser ter Vergaderinghe van hare Ho: Mog: door den Agent de Heyde met twee Carossen ten Hove wierde ghehaelt / en opgheleydt / nam afscheydt met een korte reden / ontfangende de recredentialen / wierde de selve bloot ghedraghen / door een Edelman in een root Damast zyde Kleet / en buyten de Karosse gehouden: Werdende alsoo mette ghewoonlijcke Ceremonien weder na syn Logement geleyt: Men voegt hier by / dat hy van desen Staet 200. duysendt Ryckxdaelders versocht / om door sijnen Keyser verstreckt te werden. Men sagh den 6. deser in den Hage uyt Engelant door af arriveren een van sijn Hoogheyts Lackeyen / mede brengende 20. Paerden / die den Koningh en andere Grooten op-gemelde * Hoogheyt hadden vereert / oock eenige schoone Herten / ende een ongemeene schoone Pellicaen: Den 30. 's nachts wiert een Princelijck Bael ten Huyse van de Heer van Sommelsdijck gehouden / ende gegeven door Madamoiselle van Sommelsdijck / 't was seer kostelijck met een Festeyn van heerlijcke Confituren / werdende besloten met

* Zijn Hoogheyt verbleef noch in Engelandt, om de Feeste van den gouden Kousebant, en sijn Eygendom van . . . Tonnen gouts, 't geen in Engelant te goet en nu tot betalinge ordre wiert gestelt.

met een Balet van Masquerades/ eyndigende smorgens ten vijf uren: Diergelijck Bael wiert mede gegeven by den Heer van der Myle: Ende voor den Heer Prince van Orangen wiert een ander op 't Hof van Prins Maurits aen den Vyver toe bereydt/ dat in heerlijckheydt uyt-stack: Waer op lieten haer doenmaels mede vinden de Ambassadeurs van Vranckrijk en die van Spangien/ de Heere Ryngrave/ den Heer van Werckedam/ den Heere Raet Pensionaris de Heer de Wit, ende andere Grooten/ die het danssen der Dames ende jonge Edelen aen-schouden. Ten eynde deser Maent quamen de Wisselen uyt Spangien/ om in de banck van Amsterdam (volghens de Triple Alliantie) te betalen de eerste 200. duysent Rijckxdaelders: In Engelandt scheen het niet aenghenaem om den Keyser in de Triple Alliantie te insereren/ als daer door ghehouden om alle de Ryckx-Vorsten te helpen beschermen/ 't welck dan een groote consequentie hebbende/ hier bevoorens in 't reguard van den Koningh van Bohemen oock is gerefuseert gheweest. Den 7. deser hebben haer Ho: Mo: Godefrid van Wachtendonck aen-gestelt/ om weghens desen Staet als Resident in de Rijckx-stadt Aken te verblijven/ ende aldaer in plaetse van des selfs Broeder Francois van Wachtendonck (die overleden was) het intrest van desen Staet waer te nemen: Seker Vorst uyt Hoogh-Duytslant schreef doen aen een der voornaemste Princessen van Nederlant/ Dat hy seer verwondert was dat men in Hollant soo stille, niet meer en was geombrageert, en sulcx over de Armatura van Vranckriick en des selfs Creaturen, welcke het toch nergens anders (soo hem dacht) als op de Geunieerde Provintien en hadde aen-gesien: Hare Hoogh Mo: hebben den 17. Februarij teghens den 11. Martij de na-volghende Uytschrijvinghe laten af-gaen/ continuerende ghelijck als meermalen den jeghenwoordigen Staet van dese en de nabuyrige Landen:

NAdemael het Godt de Heere Almachtigh uyt zijne oneyndige barmhertigheyt, genadighlijck ghelieft heeft den Staet deser Landen, niet jeghenstaende de steets aenwassende ongerechtigheden, ende sonden van dien, zedert eenighe Jaren herwaerts te begunstigen, ende te zeghenen met een gewenste ende heylsame Vrede, ende ons by den selven tot noch toe, soo vaderlijck te behouden: Soo is ter Vergaderinge van de Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, met onse toe-stemminghe, omme den Staet niet aen de grootste ondanckbaerheidt schuldigh te maken, voor het wel-wesen van het algemeene lieve Vaderlandt, ten hoogsten dienstigh ende noodigh geoordeelt, over alle de Geunieerde Provintien, Geassoçieerde Lantschappen, Steden ende Leden van dien, uyt te schrijven een Algemeenen Danck, Vast ende Bede-dagh, die wesen sal Woonsdagh den elfden Martij toekomende, nieuwen stijl, omme Godt den Heere ten selven daghe in alle de Kercken deser Landen, uyt gront des Herten te dancken, looven ende prijsen, dat het zijne Goddelijcke Majesteyt soo goedertierentlijck ghelieft heeft den voorsz. Staet tot noch toe by den meer-gemelten Vrede te behouden, ende d'Ingesetenen van dien, met de effecten van de selve te beghenadighen: Ende wijders oock met een nedrigh gemoet en verslagen Geest vierighlijck te bidden ende te smeecken, beneffens een ware ende oprechte belijdenisse van alle onse hooghgaende ende noch geduurigh aenwassende sonden ende ongerechtigheden, dat de selve den meer-gemelden Staet, gelijck tot noch toe, wille houden in zijn ghenadighe ende

Vaderlijcke voorsorghe, en zijn liefde tot, ende over de selve continueren, mitsgaders voor alle swarigheden van buyten, ende heymelijcke onheylen van binnen, bewaeren ende versekeren, oock te zegenen de middelen te water ende te lande, die tot voorkominge ende afkeeringe van dien, naer de grootheyt van het dreygende quaet, geprepareert ende ter handt genomen werden, ten eynde dat alsoo den Staet onses lieven Vaderlants, ende de ware Christelijcke Gereformeerde Religie in de selve, door zijne onafmetelijcke barmhertigheid mogen ongequetst ende behouden blijven, tot verbreydinge ende grootmakinge van sijnen alderheyligsten Name, voortplantinghe ende aenwasch van de voornoemde waere Christelijcke Gereformeerde Religie, conservatie van onse soo dier gekochte Vrijheyt, ende onser aller Zielen Zaligheid, &c.

De jalousye in Brabandt begost dagelijckx meer te groeyen / vermits de Franssen in Luxemborgh eenige Dorpen in namen/ die den Hertog van Lotaringen wel eer van Spangien hadde gepretendeert: Men begost nu de Soldaten seer prompt te betalen / ende de Roode Roede ofte Drost / dats die op de Vagebonden/ Bedelaers en geweldenaers past / reed gedurigh met sijn geselschap snaphanen langst de Wegen / daer men so veel Kruyssen siet staen/ waer Passagiers vermoordt sijn : Dit was om dat soo veel Schelmen de Landtstraten soo ontveyligden/ dat naulijckx yemant meer passeeren mocht ; 'tvoornemen was dan van den Gouverneur Graef de Monterey binnen Antwerpen op 't Hof van de Abdye van St. Michiels te komen logeren/ want de stoutigheydt der Voleurs was al te groot : Omtrent seker Dorp by Dendermonde Lebbeke genoemt/ tasten 3. Ruyters een Wagen aen / ende den Buyt op hare Paerden geladen hebbende/ meenden daer mede af te rijden/ maer dese Wagen twee Voerlieden hebbende/ schoot die achter de Wagen stont / de eene Ruyter van 't Paerdt / d' ander oock sijn Haen over-halende / vluchte met den derde/ latende het Paert met de plonderagie tot Buyt. Den 25. wierdt Alfonsus van Bergen/ Grave van Grimbergen / door de Catol. Coningh beroepen tot Aerts-bisschop van Mechelen / hebbende voor heen Bisschop van Doornijck geweest/ werdende de Ceremonie door de Bisschoppen van Antwerpen/ Yperen en van Namen volbracht : Men estimeerde onder de Roomsgesinde desen Prelaet voor godtvruchtigh / ende hoewel onsen Heylandt/ doen hy gemijtert en met den Doornen Croon verciert wierdt/ over hem geen Klocken wierden gelupt / echter geschiede hier 't selve voor een gepretendeerde Dienaer van onsen Heylant/ selfs stack men daer vreughde-vuyren voor op/ wanneer ter contrarie als Christus storf/ de Maen bleeck/ en bewolckt neder doock / ende den Hemel treurende / het Aertrijck van een scheurde / de Apostelen wech vluchten/ de Vrunden haer verstaken / ende ter contrarie quam hier om 't mijteren van een Bisschop soo veel Volckx / datte Kercke al te vol verkropt/ diversche Menschen wierden vertreden. Maer veel aengenamer was het sommige/ dat men sach door sijn Excell. te Brussel een Academie oprechten/ omme daer mede de glorie van den Cathol. Koningh in de Spaensse Nederlanden te vermeerderen / om te maken een goede educatie in sulckx als jonge Edellieden is bevoeght/ niet al'een voor die uytte Spaensse Nederlanden / maer oock uytte nabuerighe Plaetsen : Tot Gouverneur van dese Academie wierde ghestelt

Don

Don Francisco Paban/ Heere van Cetati / wel eer geweest Gouverneur van de Royale Academie te Besancon: Zijn Excell. gaf hem uytten naem des Conings om te woonen 't Huys van de Pages der Princen / welcke Brabant hebben gegouverneert gehadt: Ende gaf hem tot een Privilegie dat hy zijne Domestyquen ende oock alle de Cavaliers die op gemelte Academie souden komen woonen/ souden staen onder de Justitie van het Palais / ende onder de protectie van de Gouverneurs Generael/ mits dan oock/ dat ghedachte Don Francisco sich verobligeerde niet meer de Studenten af te nemen als 1200. gl. 's Jaers / ende 10. Pistoletten voor 't inkomen van een Cavalier met sijn Knecht / ende haer te onderwijsen in de Mathematica / Geographie / Histo-rien/ de konst van te Paert te rijden/ de Wapenen te dragen/en om te gaen met de Pieck / en 't Musquet / ende voorts in alle Exercitien die men in de Royale Academien gewoon is te doceren / daer toe houdende de braefste Meesters / in yder der voorsz. Konsten ervaren / omme te bewaren de reputatie soo van den Gouverneur als de aengename ghelegentheydt van Brussel. Aldaer sijn doe aen-besteet het schieten van Twee Dammen in d'Oostendise Vaert/ recht over 't Fort St. Philippe tot Slijckens / met het delven van een Sasput / en diverse andere Aerde Wercken: Oock wierden de Sluysen van Plaskendael door eenige Hollantse Ingenieurs gevisiteert/ om te dienen tot 't bovenstaende werck: Binnen Antwerpen seker Huys in de Kupper-straet willende in-val-len/ gaet een Timmerman in de Kelder om 't selve te onderschooren / maer naulijckx daer in sijnde / krijgt al den bras op 't Lijf/daer men hem noch lang hoorde schreeuwen om hulp/ echter te vergeefs: In dit Huys woonden twee Geestelijcke Dochters / houdende School met veele Kinderen: Noch een Vlaems gheluck zijnde / dat geene School en waeren / evenwel wierdt een Vrouw half verplettert daer uyt gedragen.

Het recht van den Paus was te Madrid noch niet geheel uyt-geblust / ghe-lijck wel in andere Landen: Eenen Don Francisco Gusman / getrout mette Gravinne van Chincom / ende maer eenighe weken by een geweest hebbende/ ontroerde haer 't gemoet/ alsoo sy te na van bloede waren / en oock des Paus Nuncius hare bywooninge verboot/ ter tijdt sy consent van den Paus souden hebben/ en daer mede mochten sy gerust sijn. Don Pedro d'Arragon / Vice-roy tot Napels / scheyde daer af / en gingh voor Ambassadeur van obedientie na Roomen/ hem succedeerden den Marquis de Villa Franca: Die van de Stadt hadden een out ghebruyck/ dat als haren ouden Vice-roy vertrock / zy met groote kosten een Brugh over de Zee maeckten/ overdeckt van d'een sijde tot d'ander met Damast / en daer neffens wierdt een geschenck ghegeven van 1500. Ducaten/ vertreckende met een groot ghetal Bagagie / Carossen / een Compagnie Lanciers/ en ghevolght van achteren van een Compagnie Ruy-ters: Hy quam binnen Roomen / daer hem over de 100. Carossen met Ses Paerden in-haelden/ en gingh aenstondts na het Paleys Monte-caballo / daer hy des Paus voeten kusten / gaende alle des Paus Vrienden complimente-ren / aen-hebbende een Kleedt dat wel 600. duysendt Kroonen hadde ghekost. Men speelde doe binnen Roomen d'eerste mael het spel van Scipio / volghens

de inventie van Sr. Philippo Acciarioli / en gededuceert aen de Koninginne van Sweden: En men dede verschepde Huysen af-smijten / op dat de Carossen te beter nae gemelde Comedie mochten komen: Ged. Sweetse Coningin wierdt van den Cardinael Portecarrero vereert met een groot levendig Conterfeytsel/ van den tegen woordighen Cathoiijcken Coningh. Dese Maendt gaf den Paus oock een Ordonnantie uyt/ consenterende daer by alle de Roomsen Adel / die in de Kerckelijcken Staet woonen / datse wel souden moghen Koophandel drijven/ sonder eenige derogatie / op de selve wijse als den Adel te Florencen en te Genua.

Den Enghelssen Admirael Spragh had nu een wijl op de Barbarise Roovers/ hoewel vruchteloos / gekruyst: Endlingh tast hy aen / en verobert een nieuw Schip van Algiers met 36. stucken / hebbende maer 10. dagen in Zee geweest: 't Canon wiert/ om 't Schip boven water te houden / meest in Zee gesmeten/ soo sprongen oock de Turcken aen Landt / behalvens haren Capiteyn / een Nederlandtse Renegado / die met 32. Christen Slaven / daer onder 10. Engelsen wierden gevangen / en 't Schip na Tanger op gesonden. De Fransse Compagnie na de Noort/ wiert haer aenloop te Rochelle aen-gestelt / en drie Directeurs daer over gemaeckt / die men 5. gl. meer voor bracht/ als aen de Hollanders was geschiet / soude geven: Maer van dit gelt so veel meer, soude 40. st. voor de Compagnie/ en 60. voor den Coningh zijn.

FEBRUARIUS 1671.

TErwijle nu den Heere Prince van Orangien noch in Enghelandt bleef / sprack men van ettelijcke Tonnen Gouts Florijnen die den Coningh van Groot Brittangien hadde toe-ghesepdt / waer eenen Monsr. Blackwel ter Beurse voor eerst 40000. ponden Sterlings quam negotieren / en soude hoogh-ghedachte Prince noch 120000. ponden werden toe-ghevoeght / te weten in drie Jaren / dat zijn insgelijckx 40000. ponden 's Jaers: Oock heeft 't Parlament by maniere van subsidie aen den Koningh 2900. duysent ponden Sterlinghs gepresenteert / ende overleyden hoedanigh men best het uytvoeren van d' Engelse Wolle soude stuyten/ en de Visserye alomme begunstigen: Daer tegens belaste men de Vergader-Plaetsen en Kot-Huysen te Dover neder te smijten / daer de seditieuse en veel malcontenten niet alleen uyt Londen / maer van Enghelandt / Schotlandt / Vranckrijck / en van elders over Zee lichtelijck een complotterye konden aenrechten/ alsoo men notoirlijck sach / datter veele van dien hoop dagelijckx toevloeyden. Den Hertogh van Jorck sondt dese Maendt sijnen Camerlingh Doctor Vaughan na Duynkercken/ om de Fransse Majesteyt sijnent halven te congratuleren. Men nam doe voor de Straten van Londen te besteenen/ ende wierden voor de Arme Kinderen niet alleen Werck-Huysen aen-bestelt/ maer

maer oock Geldt tot hun onderhoudt verschaft / en het Taback-planten wel eer verboden / nu in Enghelandt geconsenteert: Mitsgaders door de Been-hackers ende Sout-koopers, een groote pœne gestelt die onleverbaer goet verkochten / selfs begost men oock te dencken om de arme Zielen / die hier en daer om schuit in ghevangen Kotten (na de Britse stijl) gesmeten / vele van stanck ende honger / &c. versmoorden: Men sprack oock niet duyster van de Manefacturen te beneficeren / maer toen dat van de mesnage op het Tapijt quam / seyde de Coninginne / dat sy van haer Huys af aller eerst wilde beginnen / &c. Insghelijckx is voor-ghenomen ende een Modelle gemaeckt van een nieuwe Kercke / om de selve te doen bouwen aen de kant van de Temse / op seeckere Plaetse / genaemt den Boomgaert ofte Thuyn van Parijs / dependerende aen de Burcht van Soutwarcke / sijnde de overzijde van de Rivier: Hier wierde aenstonts op approbatie van 't Parlament een Parochie ofte Gemeente aengestelt / en een Predikant daer toe: Den Coningh is doe mede versocht tegen de Papisten d'oude Placcaten te willen laten afkundigen / ten ware sy haer gedroeghen onder d'Enghelse Kercke: Mede dat eenen Plundel, welck zigh aenmatighden den Tytul van Primat over 't Coninckrijck Yrlandt / ende Pieter Talbot, welcke sich intituleerde Aerts-bisschop van Dublyn mochten op-gevat en na Londen gebracht werden / om over haer stoutigheydt sich te verantwoorden. Den Hertogh van Ormont stelde nu op 't Hof van Clarendon een heerlijck Ballet aen / dan wierde op-ghehouden / mits de continuelle Sieckte van Duc de Cambridge / 's Conings Soon. Op de Temse arriveerden van Lissabon het Enghels Oorlogh schip / in hebbende 30000. Crusaden / tot aftreck van de Bruydt-schat van de Princesse Catharina: Sulckx dat nu noch omtrent soo veel soude resteeren / alvoorens de gheheele Dote soude wesen betaelt. Als nu sijn Hoogheydt den Heere Prince van Orangien met groot vernoegen by hare Majesteyten en 't Hof van Engelandt dus lange was ghe-weest / hebbende den 20. deser ten doope gestaen over een Jonge Princesse van den Hertoge van Jorck / soo vertrock sijne Hooghheyt met 't meeste vernoegen op den 25. passato smorghens van Withal / onder 't los-branden des Canons van den Tour: Dede dien middagh sijn Maeltijdt te Rochester / daer hy de Schepen in de Reviere sagh: Ende gingh t' Scheep ten 5. uren savondts tot Schernesse / in een van de verguldе Roey-Jachten des Coninghs / vergeselschapt met den Grave d' Offery / die den Coningh expresselijck hadde geordonneert om sijn Hooghheyt tot in Hollant te geleyden / en van gedient / neffens diversche andere Grooten: Daer waren oock 4. Coninghs Jachten / die den Treyn van sijn Hooghheyt over brachten: De Heeren ende Grooten soo mede uyt Hollant met sijn Hooghheyt na Engelant waren geweest / en nu weder keerden / waren den Heere van Brederode / van Opdam / van Zuylesteyn / Twee Baronnen van Gent / den Heer van Valckenburgh / en veel andere: Blijvende den Heer van Zulichem in Enghelandt / om het vorder Interest van den Prince van Orangien waer te nemen / en de boven ghemelde Penningen over te maken: Arriveerden alsoo na eenige contrarie oosten wint / (waer door een gheheele weecke / even wel ghesondt en fris / op Zee was) den 28. deser over ter Veer / den Briel / Maeslant-sluys / &c. savondts in een besloten Koets-wagen

gen in den Hage/ meenende onbekent te sijn/ waren de Lieden sulcx al bewust/ die in meenighte toe-liepen / ende gingh des anderen daeghs ter devotie in de Klooster-Kerck/ omme Godt te dancken over alle genooten Welvaert: Dus quamen alle de Grooten aenstonts sijn Hoogheyt verwellekomen/ gelijk hy ook selfs sijn Groot-moeder de Princesse Douagiere gingh congratuleren: Terstont daer na dede sijn Hoogheyt alle sijn Pages en Lackeyen in een kostelijcke Levrye kleeden / te weten / in blaeuw Laken / seer rijckelijck met Silver geboort: En den Heer Veldt-Marschalck P. Wurtz verkoos de Stadt Utrecht om daer te resideren.

Dese dagen verkooren hare Ed. Groot Mog. de Heere Heydanus, Professor in de Theologie/ tot Rector Magnificus van de Academie tot Leyden: Den 20. deser wierde 's middaghs een Placcaet van de Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt af-ghekundight / over 't Gemael / behelssende / Waer by een Sack Tarru beswaert wiert met den Impost van 5. gl. 8. st. in plaets van 9. Scheliingen: Ende oock geordonneert aen de Landt-lieden omtrent het halen van de Boeckweyte Meel in de Steden, &c. De Vorsten van Lunenborgh ende Bronswijck/ hoewel 16000. mannen in dienst hebbende / gaben dese tijt Patenten uyt/ tot 't werven van 10000. Man: 't Welck de Bronswijckers gheheel niet en behaeghden: Den Heere Prins Maurits van Nassau dese tijdt binnen Wesel zijnde/ maeckten haer Ho: Mog: bekent/ hoe dat anderhalf uer van Wesel op het Munsterse Territorium in het Dorp Dingen haer Quartier hadden komen nemen 800. Ruyters van den Munstersen Bisschop: En dat sijn Vorstelijcke Genade daer op tot securiteyt van Wesel alle noodighe orders hadde ghesteldt: Van ter zijden was men oock bericht / hoe seeckeren Schaep-harder was gevangen/ so de selve doende was om de Stads Grachten van Wesel te peylen en te meten/ &c. De Vorstinne van Oost-Vriesland dede dese dagen aen hare Ho: Mo: versoecken eenige meerder besettinghe in de Fortresse van Stickhouse en andere plaetsjes: Want alle Nagebuyren waren achterdochtigh op 't Munsterse werven / die selfs veele Ruyters te Aken had aen-ghenomen: En dewijl op den Lant-dagh binnen Munster den Bisschop 100000. Rijckxdaelders in 4. maendelijcke Termijnen te betalen / waren toe-gestaen/ krioelden 't daer van Officieren uyt alle Gewesten/ om dienst te hebben / waer van hy de na-volghende aen-nam / ende Volck dede werven/ te weten:

Den Graef van Benthem,	*Colonel Croon,*
Colonel Nagel,	*Zoller, Dower,*
Westerhelt,	*Grand Vallier,*
Bernsell,	*Wolkamerdorf,*
Meynartzhage,	*Pisac, Spacman,*
Joseph,	*Major Marck.*
Doopst, Post,	*Calkar. Gohr.*
Schellart, Ruel,	*Assenbergh,*
Baron de Welle,	*Kaltenbag* en *Trukulo.*

Van

Van d'ander zijde sagh men by desen Staet na eenige overweginge / resolutie nemen/ om te doen de na-volgende nieuwe Werbinghe / waer toe de volgende Officieren wierden verkooren/ te weten:

Tot Colonels te Paerde.

Walrave, Grave van Nassau.
Zeger van Rechteren, Heer van Almelo,
Boudewijn van Soutelande, en
Den Baron d'Ossery.

Tot Majoors te Paert.

d'Heer van de Lier.
Otto Grave van der Lippe,
Den Grave van Flotdorf,
Christiaen Brandt,
Den Baron Trucx.

Ritmeesters,

Hendrick van Ittersum, tot Niehuys,
Werner van Dort, Heer van Jessum,
Timan Johan van Lintelo,
Wichman van Niekercken,
Paul van Arnhem,
Adriaen Schimmelpenningh,
Caspar Fredrich van Graefschap,
Isaac Willem de Loyson,
Jaques Fernand du Til,
Baron Steyn,
. . . Willem,
Cornelis van Aertsen, Heer van Somersdijk,
Matthias van Osnabrugge,
Guilliaem Balantin,
Otto Graef van Styrum,
Jan van Ruytenburgh, Heere van Vlaerdingen.

Colonels te Voet.

Joseph Bamphield,
Philip Jacob van Bremt,
Willem Vrijheer van Bremt,
Johan Nicolaes van Smitsburgh.
Moyse Pain & Vin.

Lieutenant Colonels,

Johan Bartholt, Heer van Vercken,
Willem Copes,
Louys Wolphert van Dorp,
Willem Baron van Nulandt,
Dirck van Ringenbergh.

Sergeants Majoors te Voet.

Rudolph van den Heuvel tot Niehuys.
Anthonius de la Lane,
Louys Francois de Bonstetten,
Frans Hendrick van Backum tot Ham,
Johan Schot.

Capiteynen te Voet.

Paul Bax,
Walter Carpenter,
Johan Bonnestat de Carbon,
Ernst van Lauwijck,
Willem van Broeckhuysen,
Walraven van der Graef,
Johan van Raesvelt, Heer van Kenenburg,
Geerardt Storm,
Willem de Blois van Treslongh,
Cæsar van der Sael,
Roelof van Kloofter,
Johan van Rijswijck,
Pieter Floyd,
Bartholomeus Toutlemonde,
Caspar Braem,
Jurgen Joost van Merode tot Martevelt,
Johan Hendrick van Gurtzgen,
Caspar van Swansbel,
Nicolaes Johan Sanderson,
Francois de Merode Hoefaliese,
Francois de Paheau de Thisnes,
Alexander Brant,
Arnout Warneke,
Hendrick van Abbendeel,
Coenraet Hendrick Pielack,
Nicolaes de Jambline,
Joost van Swansbel,
Nicolaes Pieffer,
Johan Hacquet,
Jan Jacob van Wassenaer,
Dirck van Wanrov,
Coenraedt van Unckel,
Coenraet Willem van Deden,
Johan van Henkoop,

Willem

Willem van Hillensburgh,
Everhard Everwijn,
Hendrick Johan van Appeltoorn,
Johan Steenwijck,
Johan Laurens van Berchem,
Willem Bentinck,
Carel Willem Baron de Spierinck,
Paulus Moreelsen,
Boudewijn van Domselaer,
Pieter de Geroux de Lateriere,
Joost Willem Frederick van Hasselt, tot Hasselraet,
Arent Sloot,
Willem Vincent van Inhuysen,
Daniel van Theuven,
Wolter Gansnep Tegnagel,
Geerlach van Rijswijck,
Coenradus Coenen,
Bartholomeus van Eck,
Johan Pieter van Renesse,
Swuck van Eminga,
Philip Otto van Coevorden,
Gaspar Lodder,
Joost Schimmelpenningh.

Men sach onder dies de ghemoederen alsints wat verbitteren / weshalven een by een komst tot Bylefelt wierdt aen-ghestelt / om alles te bevredighen: Weder om sagh men onder 't Gebiedt van de Lunenborghse Vorsten gheslagen Penningen gaen / daer op d'eene zijde stont / Godes Vriendt, ende alle Papen Vyant: Terwijl campeerden haer Leger van omtrent 20000. koppen langst de Weser: Maer buyten veeler gedachten wierde tusschen de hoogh-gedachte Vorsten en den Prelaet van Munster een provisioneele Stilstandt gemaeckt / waer door de Munsterse Hespen nu by na tot 't been af-geknaecht / en den ghedurigen slordigen Winter van natte / en wack weer / alle passagien onbruyckbaer maeckten / en dat men de Munsterse Soldaten al om sagh verloopen / invoeghen dat den Hemel selfs teghens de krijgers scheen aen te gaen / soo begost haere couragie daer seer te verslauwen: Wy sullen dan Munster-landt latende / den Bisschop / die de Mediatie van haere Hoogh Moogende aennam / na Coetsveit / en Cunéus haer Ho: Mog: Envoy / naer Paderborn laten verreysen: Nochtans gingh den Grave van Coningsmarck uyt Vranckrijk na Munster / soo men seyde om Employ / toch dien gedreyghden Oorlogh was daer reeds aen 't verdwijnen.

Onder alle de rusien van 't Duytse en Ongarise wesen / namen den Roomsen Keyser en Keyserinne dese daghen 't vermaeck op de Vosse-Jacht te gaen / en vongen over de 200. stuckx. Te Munchen in Beyeren begosten de voornaemste van de Regeeringe door een haestige doot wegh geruckt te werden / en onder andere den Cancelier. Ceulen wierde ghewaerschout dat sy de eerste souden sijn om aen-ghetast te worden / want den Munstersen Prelaet 32000. Man sterck sijnde / had 600. Kassen laten maken van Greynen ofte Vueren-Hout / van binnen met Biesen gevult / yder Kas van omtrent 6. voeten in het vierkant / die met haken aen den anderen konden werden gehecht / om in haest een bequame Brugghe over de grootste Rivieren te konnen slaen: Terwijl gingh den Bisschop van Straetsburgh uyt ende in Ceulen / maer verdacht wordende / liet sijn Bagagie packen / en toogh van daer. Tusschen Neus en Grimlinghausen / vonden de Boeren in het Acker-spitten een groote Sarck van 8. voeten langh / daer op stonden gehouden twee Cupidones, waer tusschen dese

dese Letteren stonden: Aurel: Maria, Aurelia Afra, Filia, & Aurelia Quirina, Bechlina, Pacata Neptes, Curante Priscinio, Floro Hæredes, F: C. Binnen Neurenbergh was in dese tijdt een half-boos / dol ende quaet Wijf / die men noemde Regina Scelerin, die alle loose grillen wist aen te rechten / 't gunt zy seyde by weghe van Toverye te doen / ende voorwaer sy was twee Doctoren D. Schrock ende D. Wiedholt hier al veel te kloeck: Dese dan ordonneerden haer een Purgatie om de melancolijcke humeuren upt te drijven/die sy met gewelt niet willende in-nemen / echter in presentie van D. Theophilus Spizelij wierdt in gepersuadeert/ waer op sy na groot klagen van pijn ende steken/ na de middagh van boven upt spoogh een yser draet van een halve span langh/ met noch twee kleyne diergelijcke stuckjes/ noch een af-ghebroocken Naelde / per sedem verò, na getuygen der Vrouwen / soo daer by waren / en aen de welcke sy noch meer particularia bekenden / nevens verscheyde onnatuerlijcke saecken / die deels Candelarum sebacearum portiones, met andere onbekende saken / annex, die voor gegaen waren: D. Wiedhold quam op den avondt met Schrock by haer/ daerse in der Doctoren presentie een klomp swart Hair / langh en vol stinkende materie upt-spoogh: Als nu de voorsz. Doctoren wilden wegh gaen/ quam weer een ander gewelt/ en sy spoogh weder upt lange en korte in-ghebo-ghen / oock als een yser-draedt/ diversche stucken/ neffens oock een stuck Visbeen/ van een Vinger langh: Oock Kralen/ Stael/ Ringetjes en sulcke snorren: Dese arme Sottin en andere gheloofden met dese grillen / datse dit door Toverye konde doen: En over sulcken waen-gheloof / om dattet de patienten selfs beleden / zijn voor heen door de onverstandige Rechters veel ter doot ghebracht: Alsoo sy van outs schijnen niet veel gheweten te hebben / dat het Lichaem kan tot alle gewoonte / selfs tot het verteeren van yser en stael / ende uytspatten als een Fonteyn / gelijck den Franssen Water-spouwer Ao. 1644. dede/ seer lichtelijk kan gebracht werden. Te Regensburg daer men nu Jaren en dagen kostelijcke Rijckxdagen had ghehouden/ echter seer weynigh ten nutte van 't R. Rijck verricht/ bracht men by dese koude daghen op 't Tapijt een eeuwige Capitulatie tusschen alle de Leden: En voorwaer dit was wel een groot/ maer niet te min een seer heylsame voorslagh / om Duytslant gevoeglijck teghens de Turcken ende andere Vyanden te beschermen: Dit poinct wierde genoemt het poinct van de gemeene sekerheydt: 't Welck dan niet alleen alle Stenden en rechtschapen Duytsen/ nemaer oock selfs de Prinssen en veel meer de Keur-Vorsten des Rijckx/ als een treffelijcke saeck/ met goet behagen op namen: Terwijl komt 'er een Expressen van den Hertogh van Lunenborgh en van Bronswijck/ brengende advijs aen de Vergaderinge/ hoe dat den Bisschop van Munster / siende de groote preparatien van dito Princen/ der selver Envoyes had ghebeden/ dat men middelen mochte vinden om door interpositie der Nabuerighe Staten / sich in het minnelijck te verdraghen: Hier op is te Herborden in het Graefschap Ravensbergh / oock een by-eenkomst gehouden / derwaert wegen hare Ho: Mo: de Heeren Ripperda en Amerongen vertrocken / alwaer men in het door-reysen perfectelijck bevondt / hoe luttel tijdts Munsterlandt soude konnen bestaen / vermits alle groote Magasijnen reeds waren verteert. Als nu aen den Rijn by eenige Fransgesinde

seer smadelijck van den Roomschen Keyser wiert gesprokеn / om dat genegen was / sich mede in de Triple Alliantie te begeben / sagh men het volghende in 't Hooghduyts uyt Oostenrijck af-komen:

Antwoort der Roomse Keyzerl. Majesteyt op het gepasseerde.

HEt is de Alderchristel. Majesteyt genoegh bekendt, hoe dat in het Tractaet van Aken alle Koningen en Potentaten met vryen wille in gelaten, den selven Vrede moeten conserveren: Ende daer uyt en kan de Roomsse Keyzerl. Majesteyt sich niet in-beelden, dat men van hem dit voor qualijck doen soude achten, 't geen aen andere Potentaten is gheoorloft, veel meer vertrouwende, dat men trede ofte al ofte niet in de gemeene guarantie; den Alderchristel. Koningh, die als noch in goede vrund ende nabuurschap met zijne Keyzerl. Majesteyt en 't gantse Roomsse Rijck leeft, oock hare mede-leden en Stenden, met desen annex, en in den Westphaelssen Vrede toe-gheseyt, en in de Pyrenesche ende Akise Tractaten bevestight. Dewijl nu den Keyzer noyt intentie heeft gehad, veel min nu, om oyt de Pyrenise Vrede eenigher wijsen te prejudiceren, noch oock de vrundt ende nabuurschap, die hy bevlijtight met de Allerchristelijckste Majesteyt, als sijn Broeder en Swager: Soo en kan zijn Keyzerl. Majesteyt niet gelooven, dat na soo solemneele ende beedighde Tractaten, eenighe oorsaeck kan genomen werden, waer uyt den Oorlogh soude ghebooren werden, tusschen de Kroonen, ofte tusschen de Fautoren van de Triple Alliantie in 't bysonder ofte in 't gemeen, 't welck de gantse Christenheyt ten hoogsten onsmakelijck soude sijn: Als seker sijnde, dat dan den Keyser ende alle Koninghen ende Potentaten daer souden de handt aen leggen, om alle twist in het goede wegh te nemen, volgens den inhout des Pirenische Vrede, die hier al vry nadeel anders soude bekomen: Om nu sulckx ten ghenoeghe te doen, bied sich de Keyzerlijke Majest. aen, vertrouwende, dattet de Alderchristelijckste Koningh wel sal laten gevallen: Wenschende zijn Keyzerlijcke Majesteyt te verleenen in alle voorvallen de oprechte tekenen van sijn stercke genegentheydt tot 't onderhouden van alle goede ruste, ende speciael tot 't onderhouden van een waerachtige vrund ende goede nabuurschap mette Allerchristel. Majesteyt: Als de selve versekerende van sijn inclinatie tot Vrede in Europa.

Van een andere zijde sagh men de voornaemste Heeren in Ongaryen van de Turcken om-geset / tegens haer eygen Vaderlant conspireren: Maer als de voornaemste gevangen en tot Weenen wierden gebracht / daer de selve metter doot wierden gestraft / vluchten de overige ten Lande uyt / hun nergens beter dan op de Turckse Grensen vertrouwende / want sy hadden ghedacht alles te vuyr en te swaert in des Keysers Erflanden te verdelgen / onder dese was den Graef Nadasti, die te Weenen in Hechtenis / noch de gunst kreegh / toen hy crimineelijck wiert overtuyght / om een Advocaet te gebruycken / en sijn verantwoordingh in geschrift over te leveren / maer hy wilde daer niet aen / seggende / dat hy over alle sijn begane misgrepen sich voor sijne Majesteyts voeten neder wierp / en hem geheelijck over gaf aen des selfs goetheyt en dispositie / met die bede / dat sijn Kinderen dit niet en mochten ontgelden / en dat hem mochte toegestaen werden / dat hy metten Opper-hof-Cancelier / en een anderen secreten

Raet /

Raet / van syn eyghen particuliere saken yets mochte discoureren : 't Welck hem vergunt zijnde/ sagh men oock het volgende geschrift (zijnde een af-biddinghe van pardon) van den Graef van Tattenbach aen den Keyser upt-komen/ waer in hy syne benaeuwde conscientie upt-schudde/ luydende aldus:

Revocatie en Afbiddinge van TETTENBACH.

IMmer heb ick Johan Erasmus, *Graef van Tettenbach, &c. als een verruckte en van mijne gepossedeerde ontnomen armer Menschs reputatie, in een niet onbetamelijck sittende Arrest, my ten eersten uyt diepen gemoede ter harten gevoert, wat de gierigheid des Menschen zy, ja even als de Heylighe Paulus seght,* Dat alle die willen rijck worden, onvoorsiens in de strikken des Duyvels vallen, oock in veele schadelijcke begeerten, welcke de Menschen versticken ende in 't verderf brenghen: *Gierigheid zy een wortel alles quaets, gelijck Christus 't selve stercker confirmeert, seggende by Matth. 6. 't Is onmogelijck dat yemandt, een Christen, Godt en de Gierigheid te ghelijck dienen kan: Dese Heylige Spreuck erinneert en beweeght my, wat voor Geldt, Goet en grooten Rijckdom ick niet alleen gehad en hebbe, maer ook vereert van den Huyse van Oostenrijk met veel rijkelijke gaven, groote waerdigheden, speciael van den teghenwoordigen regeerende Roomze Keyserlijcke Majesteyt Leopoldus, als onsen ghenadighen Lant-vorst, ick als een onwaerdigh Mensch, onder zijne aldergenadighste beschut-mantel was genomen, ende de selve my niet alleen in den Standt van een Graef des H. Roomsen Rijckx heeft onderhouden, maer oock tot Raedt zijner Regeeringe soo gaer heeft verkooren: Ongeacht dese genade, is den wortel der gierigheid (Gode zy het geklaeght) door mijn eygen vryen wille en die duyvelsche gierigheid noch meer in my gevaren, dat ick dit niet haest ghehoorde bloedbadt en machtighe brantvuyr aen te rechten meende. Ach! het ware volghens de H. Matth. 18. beter gheweest, dat ick had een Molen-steen aen den hals gehangen, en my in de Zee verdroncken: En over dit mijn voorneem soude self de Allerheyligste Dryvuldigheyt, 't gantse Firmament, Rijcke en Arme, kleyn en groot, ja alle onvernuftighe Creaturen sich ontsetten: En daerom werde ik te meerder aen-gedreven om GODT, de Roomze Keyzerlijcke Majesteyt, allen hooge en lage Persoonen dese mijne Afbiddinge en deprecatie te openbaren, ende met uytgespannen Armen, neder gheslaghen Aengesichte, ja gants bloedighe Oogen Godt den Hemelzen Vader, die my geschapen heeft, Godt en Soon, die my met zijnen dierbaren bloede verlost heeft, en Godt den H. Geest, die my tot een Christen gemaeckt heeft, op het alderdemoedighste om genade te bidden, en desen onweerdighen Menschelijcken Schepsel my dese begane misdaet gelieve te vergeven en te verzegelen. Alsoo heb ick oock oorsaeck en 't is billijck, oock mijn schuldigheyt naer hooghe plicht de Roomse Keyzerlijcke Majesteyt* Leopold, *als mijne aldergenadighste Heer en Lantvorst, ende 't loffelijcke Huys van Oostenrijck (die my onwaerdige Man soo langhe Jaren in hare aldergunstighste behoed ende scherm niet alleen hebben gehouden, maer oock met sonderbare genaden bevrijdt) ick echter als een gierigen in soo grooten ondanckbaerheydt, tot verlies mijnes goeden naems, Geldt, Goet en Bloet, soo maer niet de Edele Ziele, ben tot een vermeten Vassal en Rebel geworden: Om soo hoogh mijn verbrekinge, kom ick zijn Keyzerlijcke Majesteyt door de seven barmhartigheden aen-roepen, dewijl ja egeene sonde, ooghenblick ofte minute verby gaet, waer door mijn arm versloten Lijf, en de sware conscientie my niet en plaeght, ende in geen*

*rust noch lust toe-laten, voor en al eer ick zijne Keyzerlijcke Majesteyt wettigh houde, en daer om om de wille Godts bidde. Desgelijckx heb ick mede te smeken alle en yder Lantstande, bysonder van de Vorstelijcke Hooft-Stadt * Gratz, wijl 't vervloeckte voornemen aldaer alder eerst met vuyr aengaen soude ghehad hebben, die willen ter harten nemen, hoe verre ick als een voornaem gewesen Cavalier met mijne rijckdom en reputatie ben geweest, en nu geraeckt in de hooghste armoede en smaet, 't welck niets dan de schendige gierigheid en heeft gedaen: Sy willen haer aen my, als een gewesene, maer nu een verstoten ende uytgesloten Lants mede-gelit, niet argeren, maer alle vroome ende lieve Christenen mijner erbarmen, en my dit voorgenome, ja seer schricklijck werk, had het maer konnen geschieden, en voortgegaen ware, door de voorbiddinge der Alderheylighste Jonghvrou ende Moeder Godts Maria, sulkx vergeven: Niet min verdert my in de hooghste noot alle lieve Godts-Huysen, hooge en lage Geestelijcken, besonder de verloofde en aendachtige Kloost er-Vrouwen, mette hooghste demoet te smeken, en mijn bedroefde hart te ontledigen, als die afschuwelijcke daet en vuyrvlammen haren voortgangh gehad, aengegaen, toch zy met hare Gebeden sulckx niet te rugh hadden gehouden: Wat een kommer, jammer ende ellende zy in het midden van de nacht hadden moeten uyt-staen: Wat woorden sal ik toch gebruycken om dit te verbidden? wijl dan by de geestelijcke Persoonen de barmhertigheyt groot is, soo hoope ick, datse my als een nootlijdende Persoon en Creatuer in haer Gebedt, als een armen verstooten, stinckende en verworpen Maden-Jack in haer beschuttinge hier ende naer mijn afscheyden, om Godes wille, mijn de selve willen beveelen. Met geen minder zidderend en verschrickt gemoet bedenck ick nu, indien mijn voorgenomen brantstichtinghe ware geschiet, wat die arme krancken, blinde, kromme, en onghesonde Lieden in hare Wooninghe en Hospitalen door dit Vuyr, jammer, hitte en ellende, ja niet anders als de arme Zielen in 't Vagevuyr moeten uytstaen, en onschuldigh, om mijnder gierigheids wille hadden moeten lijden; Daer om ick dan dese altesamen, oock Weduwen ende Weesen bidde, door de vijf Wonden Christi sulckx my als een ghevangen te willen vergeven. Neffens dit, staen my mijne hairen te bergen, ende wert mijn Lichaem door het verder overdencken, even als een steen, indien de voor-genomene schrikkelijcke brantstichtinge begonnen had: Waer heen met de swangere Vrouwen, en die in 't Kinder-bedde lagen? nevens soo een getal kleyne minderjarige Kinderen? waren sy niet alle verbrant, ende door ongehoorde schrick t'onder gegaen? waer ick niet over dese als een Moordenaer te achten geweest? Ach! hoe billijck ben ick geobligeert en verbonden voor u kleyne minderjarighe Kindertjes neder te knielen,*

* Gratz leyt in Bohemen, en is genaemt Coningins Gratz, alsoo de selve Stadt aen de Boheemsse Koninginnen tot een onderhout, als fideicommis, is gheschoncken, en daer der selver Weduwen Sitplaets is: Sy leght tegens Silesien aen de Elbe en Chudimka, daer tusschen oock de Rivier de Orlits loopt: De Boheemsse Koninghen plachten hier hun Hof te houden: Anno 1432. nam Johannes Ziska dese Stadt in: Maer de Bohemers niet vernoeght, staken de Voor-stadt in brandt, en vermoorden in der Kruysheeren Boomgaert in St. Annes Kerck een Paep van Thabor, om dat hy ongewaet de Misse stont en dede: Waer over tusschen die van Gratz, welcke Ziska innerlijck lief hadden, en die van Praegh ende de Thaborijten, welcke de Roomsse Ceremonien niet en mochten luchten, alsoo zy van Johannes Hus Religie waren, een gedurigen haet en nijt is gebleven: Keyser Sigismundus dacht Gratz eens te overweldigen, maer sijn Soldaten mosten re infecta weder keeren: Doch 1621. hebben de Beyerse die Stad, en 1640. de Keyserse de selve in-genomen: Doch als 1645. de Sweetse Velt-Marschalk Torstenson dese Stadt beschoot, most hy onverrichter saken weder van daer: Gratz is wel betimmert, en heeft behalven de Voor-stadt St. Antonij, die mede bewalt en om-graven is, noch 8. Bolwercken. Heeft een Kerck, specter ende op een ruyme Marckt: Voorts maer twee uytganghen: Het Lant daer omher is meestendeel Maras.

knielen, en bid u om Godes wille sulkx te vergeven en te vergeten. Als ick nu mijn Conscientie vorder vrage, bevind ick dat door desen brant oock de lieve vruchten op het Velt, ja lover en gras, selfs de koele Aerde, my willen aen-klagen: Dan schreye ick niet onbillijck tot dese hoewel onvernuftige Vrucht, ja de lieve koele Aerde wil sich op doen: Lover en Gras en andere Vruchten, neffens alle onvernuftige Dieren, wilt toch mijn armen man erbarmen, en soo het eeniger wijse kan geschieden, wilt het my oock vergeven. Tot besluyt valle ick voor Jesum Christum, *die alle smaedt voor mijn en u heeft gheleden, en noch geen teken van gramschap heeft getoont gehad, wanneer hy oock seght*, Dat wy hem soo souden na volgen, *Matth.* 11. *Soo troost ick my oock de Spreucke Eccles.* 16. *daer hy seght*; Vergeeft uwen naesten wat leet hy u gedaen heeft, soo werden oock uwe Sonden vergeven. *Deswegen citeer ick Son en Maen, Vuer, Water en Lucht, soo wel als rijcke en arme, hoogh en lage stants, kleyne en groote, en omhelse de selve inborstigh, segge oock Gode danck, dat hy zijne milde en gerechtige hant over u alle en my ghehouden heeft en bewaert, dat dat Vuyr niet aen is gegaen, den wint daer niet onder gespeelt, en dattet water in mijn harte een ware Rou-plaets heeft ghenomen, daer mede ick mijne Sonden, dese gruwsamen brant belijde en berouw neme: Endelijck in de name des Allerheylighsten Dryvuldigheit eyndigende, neme mijn oorlof van dese slechte Weereldt, en mach alzoo yder vroome Christen sich aen my spiegelen, als aen een verstooten, vernietigde, en gants verworpen Mensch.*

Beyde de Graven van Serin en Franchipani, in Ongaryen ghevangen/ en die/ terwijl sy seer strickt in hechtenis saten/ deden door hare Gedeputeerde by den Keyser solliciteren hare ontslagingh/ maer toen maeckten men hun Proces: Daer en tegens wierdt den Sevenberghse Vorst Ragotzky volle Pardon van den Keyser toe-geschickt/ want hy had de Ongarise malcontente Heeren gheweygert te protegeren/ segghende/ dattet beter was sy haer voor de voeten des Keysers neder wierpen: Ragotzky most aen de Soldaten/ in Over-Ongaryen leggende/ 200. duysent Rijckxdaelders doen tellen/ en sijn recht aen de Vestinge Creutschin gantschelijck cederen; daer mede had die voldaen: Nu resten noch eenen Nagiferents ende Hetwigij, die men uyt Ongaryen met sterck Convoy na Oostenrijck bracht.

Het was al den 2. deser/ dat binnen Warzouw aen-quam een Fransse Envoy/ die met den Onder-Cancelier in desselfs Carosse langhst de Rivière de Wijssel rijdende/ eenighsints bescheyt van sijne boodschap gaf: Sy reden tot daer des Poolssen Majesteyts Schip lagh/ ende den Envoy daer in tredende/ voer over de Wijssel/ alwaer des Koninghs Karosse aen d' andere zijde gereed stont/ met de welke hy na Bialencka reet/en na af-geleyde complimenten had aen te brengen/ seyde: 1. Dat hy quam soliciteren om de beloofde Jaerlijckse Penningen voor den gewesen Koningh van Poolen Johan Casimyr. 2. Dat sijne Majest. geliefden te laten betalen de Schulden, soo by ged. Coningh Johan Casimir in Vranckrijck waren gemaeckt, en de Kroon ten besten verstreckt. 3. En vermits eenige Francoisen hunne Middelen aen private Persoonen van de Poolsse Kroon hadden gheleent, datte selve mochten betaelt werden: Ende ten laetsten presenteerden de Mediatie van zijnen Meester, tusschen Polen en het swevende Oorloghs-gevaer van den Grooten Heer, &c. Op welcke Puncten men in 't gros heeft gheantwoort, Het

was nu oock Vasten-avondt in Poolen/ en die vreugde-daghen heeft men daer al mede onder alle d' andere Staets rusien lustigh uyt-ghehouden: Als den Coningh nu den 18. van Bialalincka te Warzauw was ghekomen / gingh 2. dagen daer na by de Jesuyten ter devotie / en 's avondts was in de Comedie op de groote Sale van 't Casteel/ daer Princelijck wierde gemusiceert: Dese gaf den Koningh dien avondt een brave Maeltijt/ en een Dans / die den gheheelen nacht duerden: Den 19. gingen den Koningh en Koninginne eten by de Bisschop van Plotzke/ en quamen daer naer met al de Heeren en Dames van het Casteel afgemasquert/ sommige van haer gekleet op het Persisch/ Indiaens/ Turckx en Armenis: Alwaer den Koningh haer dien avondt weder te gast hielde op de voorsz. Sael: Den Aerts-bisschop wel gadingh in al dit tracteren hebbende / noode den Koningh Coninginne / en 't gantse Hof op soo grooten overvloedt van Spijse/ dattet jammer was/ toen hy meende aen te sitten/ dat hem 't Colijk overviel/ so dat hy subijt na sijn Hofstede Prasnau sich begaf: Den Koningh alsoo siende het broos wesen en des Menschen doen / nam voor een Pelgrimagie naer Czenstokowa ende Crakauw: Doen quam den Poolsen Gesant weder van 't Turckse Hof/ weghens sijn Meester over d' Ukranie derwaerts gesonden/ en om dat men hem maer 150. Ducaten over dese Voyagie vereerden/ gaf tot antwoordt / dat hy 't voor dien prijs niet en konde tuygen/ alsoo sijne boodschap na wenschen had verricht.

Diversche vreemde Natien sagh men dese tijdt Guinea aen-doen / alle om dat lieve Gout: De Engelsse die al voor langh hare affectie hadden getoont/ doch met weynigh * vrucht / waren van dat ghevoelen / dat eenighe Fransse Avonturiers met 5000. man/ sijnde aen Del Mina gelant/aldaer van de Nederlanders en Swarten / die een nauw Verbont en goede intilligentie samen hebben/ seer magher waren onthaelt/ vergetende 3. van hare Schepen en veel Volck/ so niet of en konden/ in tijts te retireren: Naderhant hebben de ‡ Deenen aldaer oock by Cabo Verde om de Roose-krans gevochten / ende met andere Europise Natien om de possessie van de Plaetsen daer sy waren/ gevochten: Weder om quamen eenighe Spanjaerden aen Jamaica te landen / daer sy ettelijcke Huysen en Scheepjes in brandt staken ; van welcke injurie d'Engelsse Privaters oft Kaepvaerders / hare revengie daer na by Panama quamen halen. Te Dartmuyen quam doe een Frans Schip omme sijn leck te stoppen/ in-loopen/ in hebbende den Africaensen Gesandt / die te Parijs was gheweest/

* d'Oorsaek is, om dat d'Europise Natien doorgaens sijn van een tedere en delicate complexie, en voornamentlijck de Engelsen: Daer en tegens sijn d' Afrikanen en Mooren een sterck, swart, wreet en gruwelijck hart Volck, onder het booste Climaet des Weereldts, ende boven al Guinea, daer men strackx met de Lever-sieckte of Inlantse kranckheid wert aen-getast ende haestelijck wegh gheruckt: Behalvens dit sijn geen Europianen meester van de Gout-mijnen, maer wel de Koningen, die diep te Landewaert in, daer hun Swarten in laten arbeyden, en sterven van sijn Volck in 't half Jaer door den fenijnighen damp wel de helft der mijneerders: Ingevalle daer 8. Europianen in gaen arbeyden, komen geen drie weder te rugh.

‡ Men resolveerden in Denemarcken op 't arrivement van een Schip uyt Oost-indien, 'twelck geseyt wiert seer rijck te sijn, aldaer op te rechten een Oost-indise Compagnie: Om dit aen te moedigen, tekende den Koningh voor sijn Hooft, als tot 't eerste in-leggen 150000. Rijckxdaelders, en de Koninginne na advenant, met andere Grooten van 't Hof.

ghe-weest / daer hy sijn Soon liet ende 3. Concubijnen / alle blancken: In dit Schip waren 2. Capucynen / om de Africaense Indianen tot 't Rooms Geloof te brengen / hebbende reeds dito Gesant en sommige sijner Suyte tot sich getrocken. Men sagh dese Maent Lissabon krioelen/ alsoo een Vloot Schepen van 41. Zeylen na Brasilien en 3. na Oost-indien/ om kostelijckheyt ende Peper af-staken/ op die na Oost-indien voerde men in eeuwige Bannissement mede den Grave de Masquidel/ om dat hy over 3. Jaren had besprongen den Marquis de Zandez: En na Goa/ de Bahia en St. Salvador ginghen met Bullen van den Paus drie nieuwe Bisschoppen/welck geluck de Portugijsen zedert haer afval van Spangien/ noyt had mogen gebeuren. Men sach nu langer datte Barbarise Roovers / die alreede Spangien langhst de Zee-kant als verwoest hadden / durvende der Christenen Schepen daer wel stoutelijck in de Havenen aen-tasten/ oock weynigh werck van de Fransse Natie maeckten / die wel met veel Volck en Schepen op de Middelandtse Zee / haer op de Barbarise Kust quamen bestoken / maer sy joegen die weder wegh als die van Gigery: Nu was Monsr. Martel, Franssen Admirael op Mare Mediterranie met sijn Esquadre van Galeyen ende Schepen voor 't Roofnest Tripoli gekomen/ sendende een van sijne Officieren aen Landt/ omme met dese Barbaren (waer het mogelijck) een Tractaet op te rechten/ maer alsoo dien Bassa en het gepeupel even obstinaet bleven / ende geensints van eenigh Accomodement en wilden hooren spreken / ten ware men de 300. Francoisen (soo daer in slavernije ghevangen saten) alvoorens loste voor die somme van Penningen daer op zy waren gestelt: Soo vertrock dito Fransse Vloot/ en lieten de Slaven daer/ den Officier seggende/ geen last tot soodanigen Accoort te hebben / als te hoog geschat sijnde: Terwijlen dit handelen duerde / quamen de Roovers met een rijcke Fransse Prijs/ 't geen uyt de Levant quam / en gheladen met wel Vier Tonnen Gouts aen Zijde/'tgunt sy te Tripoli op-brachten/en hare hoogmoet noch meer dede aen-wassen. Na dat sijn Excell. Hieronimus van Beverningh, Ambassadeur Extraordinaris van haer Ho. Mog. aen de Kroon Spangien/ by de 3. weken langh op Zee in storm en onghestuym weder hadde gehobbelt/ was ten laetsten ghedwongen den 11. deser tot Bermeo te landen / als niet bequaem zijnde/ vermits een groote Sieckte ende swackheydt binnen Scheepsboordt gekregen had/ om de Zee te konnen verdraghen: Van Bermeo is sijn Exell. vorders te Lande op Muylen over 't Gebergte na Bilbao gereyst / alwaer eenige daghen verbleef om sich te refrecheren: Arriveerden soo den 18. Febr. tot Madrid / alwaer sijn Logement nam in 't Huys van den overleden Baron de Batteville.

Als den Catholijcken Koningh in dese Voorts-maent eerst sieck/ en daerna weder fris wierdt/ quam den Fransse Extraordinaris Gesant/ den Bisschop van Beziers/ (genoemt Aerts-bisschop van Tolose) ter Audientie by de Koninginne van Spangien; zijne woorden die hy daer sprack/ waren in substantie by naer van desen sin: Dat hy hare Majesteyt dit advijs bracht, dat nu genoeghsaem bleeck hoe veele den Alderchristelijckften Koningh sich aen de Vrede liet gelegen sijn, dat hy noch hadde toe-ghestaen het uytstel van een Jaer, aen d'Arbiters die

beyde

beyde Kroonen hadden aen-ghenomen, om te termineren haer Different, rakende de Limijten der Plaetsen, nieu wlijckx ghewonnen in de Nederlanden: En dat sijne Majesteyt haer versekerden, dat in den selven beloofden tijdt egeene vyandtschap teghens hare Majesteyt en soude gebruycken, &c. Den 12. deser wierdt binnen Madrid Don Anthonio de Cordua, die men gevangen upt Navarre had gebracht/ op de groote Plaetse van de Stadt 't Hooft af-geslaegen: Na dat hy alvoorens had bekendt/ dat hy den Autheur was geweest van de valsse beschuldinge / gedaen tegens den Grave d'Aranda: Hebbende oock aen Don Jan doen gelooven/ dat men voor had/ om hem te vergeven: Oock wiert sijn Broeder Don Raphael de Cordua, gevangen en gecondemneert/ dan d'executie hielt men op. Italien scheen meer genegen tot Vasten-avondt-speelen / immers te Turin hieldt men met Musijck/ Machines/ Carosseren/ Masqueraden en vreugde-vieren/ oock Triumph-teken en soo veel staets / dat men noyt soude ghedacht hebben/ dat soo veel * Schoorsteen-vaghers upt Savoyen mette Opevaers jaerlijckx overkomende/ oock sulcke brave Ceremonie-meesters konde voort-brenghen: Want voor 't Palleys/dat met valien af-geschut was/ quam des Paus Nuncius in sijn nieuwe Levrye en Carosse / die sich als een Theatrum voor alle het Volck vertoonden/ en dese reden upt met 4. Brigaden / de schoonste Ruyters die oyt eenigh Savoyaert sagh. Op Sicilien had den Prins de Ligne/ Vice-roy van dat Koninckrijck / beroepen de Staten van dien / de welcke in een groote Sale gheplaetst wierden: Den Vice-roy selfs gingh sitten onder een Hemel ende maniere van een Troon / 12. Trappen hoogh: Onder den selven Hemel stont het Conterfeytsel van de Catol. Koning/ en de Wapenen van den Prins de Ligne ter rechter / ende die van Sicilien ter lincker zijde: Aen des Prins zijde stont den Capiteyn van de Guarde: Zijne Raden ende President saten op de Trappen van den Throon/ ende de Staten op verscheyde bancken daer toe geprepareert: Waer op de Trommels en Trompetten tot een voorspel beginnende/ stont den Viceroy op/ en groete 't Geselschap/ doende een lieffelijcke aenspraeck op 't subject van haer by een komst/ niet onbedeckt vertoonende de groote Armeeringe van de Turcken/ ende in wat gevaer nu Sicilien zedert 't verlies van Candia was gebracht: En hoe noodigh alle voorname Plaetsen van 't Coninckrijck aenstonts te Fortificeren / en krachtige Magasijnen aen te stellen was/versocht deswegen hare assistentie: Als nu de Prince sijne Harangue had geeyndigt / stont de Aerts-bisschop van Palermo op/ die den Vice-roy uytte naem van de gantse Vergaderinghe bedanckte/ en met een aen-hechte door een Italiaens Discours / wat trouwe Sicilien van tijdt tot tijdt aen den Koningh van Spangien hadde bewesen / ende soo verre was het daer af nu in dese conjuncture van tijden daer in te manqueren: Hier na ginghen alle de Heeren upt te Paerde rijden/ wel 300. sterck/ den Viceroy reedt in 't midden op een schoon Napels Paert / en alles wierdt van achteren met des selfs Guarde te Paerde beslooten: Ende men besoigneerde sterck ter recommandatie van den Vice-roy alle Plaetsen te besien/ ende in goede ordre van defentie dede brengen: 't Gunt de Malteser Ridders hoorende/ sonden de Marquis

* Alle Jaren komen de Savoyaerts na Brabant, Vlaenderen, &c. ende diensen voor Schoorsteenvagers, daer sy seer habil in sijn.

quis Capicij derwaerts/ om conjunctis Viribus, den algemeene Vyant / gelijck voor goede Christenen altoos zijn het overswalpendt Water / het verteerende Vuyr / benessens de schadelijcke dessepnen der Turcken van haer af te keeren/ want men wist datten Primo Visir op de Grensen van Europa rondsom sijn Spions upt-sondt/ om alles te doorsnuffelen.

Den 1. deser troude binnen Parijs in 't Palleys des Thuillleries de Princesse Maria Anna Henrietta van Lorainen / Dochter van den Grave van Harcourt/ met Sr. de Lione, Secretaris van Staet / die procuratie had van den Hertogh de Cadaval/ upt den Huyse van Breganse ende van Portugael: De Coningh en Coninginne waren daer present / en de Bruydt was seer kostelijk bekleedt met Gewaedt en Gesteenten : Na de Ceremonie wierdt af-gheleydt door Madame de Guise/ alwaer den Coningh te gast quam/ ende met de Koninginne een Dans begost/ welcke Bael tot midder-nacht toe duerden: Doe troude oock te Parijs de Princesse Maria, Dochter van den Prins Palatijne/ met den Prince de Salins/ sijnde een van de alderoutste ende considerabelste Huysen; Den Grave de Langeron troude haer upt de naem van dito Prins/ volghens de procuratie die hy daer toe had: 't Welck met blijdtschap af-liep/ in presentie van den Koningh Johannis Casimirus van Poolen / den Prince van Condee / den Hertoghe ende de Hertoginne van Anguien/ Suster van de Bruydt / waer op een Princelijck Festin wierde ghehouden. De Geestelijcken te Parijs hadden een andere vreucht / ende verkooren in de groote Sael van de Sorbonne/ present alle Geleerden in de Godtheydt/de Canonijke Rechten en Medicijnen onder de Rector van d'Academie / mette Aerts-Diaken en Cancelier van de Kercke te Parijs Messire Francois de Harlay de Chanvalon, Aerts-bisschop van Rouaen/ tot Aerts-bisschop van Parijs/ in plaets van den overleden Mr. Hardoum Perefix, die in teghendeel met grooter pompe ter Aerden besteldt wierdt / wanneer de Kercke van onder tot boven rondtsom met Rou-Laken was behangen / ende door meenighte ontsteken Flambeaux/ wijl de Glasen waren bedeckt/van den Dagh de Nacht is gemaeckt:Het waren nu al diversche dagen / dat hare Hoogh Mog: Ambassadeur Mr. Pieter de Groot, door 't Colijck was belet geweest/ om sijne publijcke Audientie te doen by den Koningh: Den 18. Maert daer aen wierdt hare Excell. Mevrouwe de Gemalinne van den Heer de Groot, Ambassadeur van hare Ho: Mo: ghebracht te St. Germain en Laye / in de Carosse van de Koninginne seer uptmuntende heerlijk getracteert door expresse ordre van de Coning: Na 't welke hare Exell. nam de possessie van Tabouret / in teghenwoordigheydt van een groot getal Dames van 't Hof / met alle volkomen getuygenissen van estime van sijn Majest.: Ende wierde alsoo weder in de selve Carosse gebracht naer haer Logement. De Protestanten van Montauban hare Gedeputeerden om in hare Stadt een ofte twee Kercken te mogen bouwen/soo heeft men haer in de Bastille vast geleydt: Juyst op een tijt / 't welck was den 12. deser / dat den brandt onder 't Dack van de Voorl. Sorbonne te Parijs in seker Kamer by 't eerste Vertreck ontfonckte/ en of het wel by daegh en ten 3. uren na middagh was/ scheen door het geweldigh branden alle uptblussinghe te vergeefs:

Sulckx dat de treffelijcke Bibliotheeck van Sr. Porcher, een der Doctoren/ welcke over dese eerste Sale 't Bewint hadde / en vervult met over de 50000. de allerschoonste Boecken/ t' eenemael door de vlamme sijn vergaen ; ende de Ladders alreede gherecht/ viel den Brandt vorder, soo dat binnen 5. à 6. uren over de 200. duysent Ponden aen schade is geschiet : Maer 't is seer considerabel geweest/ dat sonder den arbeyt van soo veel duysenden Menschen om dit onheyl te stuyten / oock buyten de vlijdt van Sr. Lareyne, Lieutenant van de Policye/ geassisteert vau Sr. de Riants, 's Coninghs Procureur te Chastelet/ desen Brandt van tijdt tot tijdt is op-ghehouden/ om dat veele Doctoren hare Gebeden in 't grootste gevaer onder en by den Brandt deden / en oock een Processie binnen Huys/ alwaer 't Sacrament wiert om-gedraghen/ en wierde op de selve Plaetse 't vuyr weder uyt-geblust / daer het sijn begin had ghenomen : Sulke Historien geloven de Roomsse noch : Ainsi imprimé á Paris le 7. Mars, du Bureau d'Addresse, deuant la Rüe Sainct Thomas, auec Privilegie: Twee daghen hier na bracht den Prins de Turenne voor den Koningh eenen Sr. Malletvelt, Ingenieur van de Leghers in Portugael / die aen hem hadde gedediceert een Boeck van Fortificatien/ genaemt/ Het Werck van Mars, of de nieuwe Fortificatien / 't geen sijn Majesteyt ontfongh mette meeste aenghenaemheydt des Weerelts. Sr. Grimaud, Commis binnen Parijs/ een van de Ontfangers/ weghen die van Lions/ zijnde overweldight in September lestleden door drie Gaudieven/ daer van d'eene sich na Hollant/ de tweede na Luxemborgh/ ende de derde elders salveerde/ welcke hem onder pretext van eenighe Gedeputeerden van Lions te komen spreken / in seeckere Herberghe hadden genoodight/ overweldighden sy een Koffer met geldt / die hy hadde staen in 't Clooster St. Opportunee : Den Lieutenant Crimineel naderhandt dese guyten te Parijs gewaer wordende/ die by de Vreemdelinghen geen heul noch azylum en konden vinden/ en altoos het quaet sijn eygen Meester loont/ kreegh haer vast/ invoeghen sy den 11. deser alle op de Greve sijn gerabraeckt : Maer het Gelt in de Koffer was al meest verbrant. Feroul/ de Deure van Christenrijk na Italien/ mits 't Geberghte / wierdt dese Maendt soo heftigh door stort-reghenen overvallen/ dat de Valeyen ende al de Magasijnen in 't Water als een Zondtvloet stonden / wegh zinckende met de grootste kracht / Menschen ende alles/ Want Water is niet te ontloopen.

Het ghetuygenis van inclinatie van Vrede der Fransse Majesteyt / den 12. deser op folio 18. te Madrid gedaen / en stelden de Brusselaers noch al niet gerust : Men oordeelde dan veylighst te wesen voorsichtigh te sijn / en de groote Stadt Gent/ Brussel en andere te fortificeren / waer in den Gouverneur den Grave de Monterey seer yverich zijnde/ ende siende datte Bouwlieden het wat al Tee na haren sin begeerden / door goede expedienten de monnoye dat Paerdt over de Brugge wierdt ghebracht : Zijn Excellentie dede oock in het Spaens om strickte ordre te houden / het naer-volghende Placcaet in Vlaenderen affigeren :

Don Juan Domingo de Zuniga, & Fonseca, Grave van Monterey, ende van Fuentes, Marck-grave van Tarraçona, &c. Edelman van de Kamer van den Koningh onsen Heere, Lieutenant Gouverneur ende Capiteyn Generael van de Nederlanden, ende van Bourgondien, &c.

MYne Heeren: Alsoo den tijdt van eene Maent geprefigeert by het Placcaet van den 3. der voorleden Maendt, ten eynde dat alle Soldaten ende Militairen hun hebbende vertrocken uyt den dienst van sijne Majesteyt, souden hebben hun daer inne weder omme te herstellen op de peynen daer by gedregen, als nu geexpireert is; Wy schrijven U dese jegenwoordige, ten eynde van U te versoecken, ende niet min uytten naem van sijne Majesteyt U te belasten, dat gy, ingevolge van den selven Placcate, besorgt met alle neerstigheyt ende diligentie dat het mogelijck is, dat gedaen ende volkomen worden de vordere debuoiren daer by geprescribeert, tot het soecken ende saisseren van de geene Soldaet gheweest zijnde, die in faute gebleven zijn, van hun te conformeren naer den selven Placcate; ende dat ons advijs ende kennisse gegeven worde van de Persoonen die alsoo gesaisieert sullen zijn, ten eynde dat daer over worde ghedaen de demonstratie ende castvement, dat behooren sal. Boven dien, belasten wy oock de Raeden Fiscalen, de goede handt te houden aen de volkominge van al 't geene voorschreven; ende oock ten eynde dat de Magistraten, Officieren, ofte eenige van diere, de welcke ten dien regarde mogen gedissimuleert ofte gemanqueert hebben, gestraft worden in der maniere, begrepen by den voorsz. Placcate; tot welcken eynde gy van dese onse Ordonnantie de wete sult doen aen alle Officieren en Justicieren van uwe Jurisdictie ende ressort. Hier mede Mijne Heeren, onsen Heere hebbe U in sijne heylige bewaernisse. Uyt Brussel den 20. Februarij 1671. Ondertekent, El Conde de Monterey. *Geparapheert,* Ho. vt. *Ende gheteeckent,* Verreyken. *De superscriptie is:* Aen mijne Heeren de President ende Lieden van de Provincialen Rade van Vlaenderen. *Gepubliceert in Consistorie van den Rade in Vlaenderen, present Commissaris van den selven Hove, Advocaten, Procurateurs, Deurwaerders, ende andere bystaenders, den 28. Februarij 1671. Ondertekent,* Thevelyn,

Den Soon van den Hertoghe van Lotteringhen Duc du Vaudemont, quam doe met sijn Gemalin binnen Ceulen / terwijl de Politijcken seer vreemde speculatien hadden op dito Lotteringen / van Vranckrijck nu soo geaffronteert / en of niet de Munsterse ende andere gevoeght / soo een ravagie in Vranckrijck konden doen: Selfs geholpen van die hun noch niet openbaerden: Onderwijl verliepen de Fransse Soldaten met groote Troupen door 't Spaens Nederlandt / daer men hun een Pas-cedel gaf / om te trecken naer Hoogh-Duytslandt: De Bourgonjons / welcke men mocht vergelijcken by de goede Moeder van de Kinderen van Zebedeus, kreghen een Spangiaert tot haren Gouverneur / niet hebbende konnen de vroomste Heer van 't Landt ghedooghen / te weten den Prince van Arenbergh / een van de volmaeckste ende wel den sachtmoedighsten die onder de Ondersaten van den Catholijcken Coningh souden konnen zijn. De geconquesteerde Steden / ende het stuyten van de vrye Zeevaerdt / het bederf van de Koophandel veroorsakende / en vervolgens een verloop van welvaren / soo heeft de Stadt Rijssel daer van seer ghevoelijck / het volgende Placcaet doen publiceren:

Placcaet,

Placcaet, gepubliceert den 12. Februarij 1671. tot Rijssel.

DEn Ruward, Major, Schepenen en Raet van dese Stadt, hebbende ghehoort de klachten van de generale Bedienders van de Beurse van de gemeene Armen van dese Stadt, van de groote armoede die onder de selve is, en den aenwas die van Dagh tot Dagh komt van het groot getal van Armen en nootdruftige; invoegen datte goederen van de geseyde Beurse en Aelmoessen, die sy van Maent tot Maent opgaren, niet genoegh en sijn tot onderhoudt van de arme mesnagien en Weesen van dese Stadt; en, omme voor te komen, dat men niet gedrongen soude wesen eenige Impost op 't Volck te setten, (dat anders genoeg beswaert is) omme de geseyde Armen te hulp te komen, hebben verboden ende verbieden aen alle Religieusen van dese Stadt, uyt-genomen de Capucijns, Recolletten en Clarissen, in de selve te doen eenighe biddinge, anders, als hare biddinghe om Broot met den sack, soo 't haer te vooren belooft is; verbiedende oock de biddinge van den Predickheer buyten sijne Parochie, daer hy staet: Interdicerende aen alle Borgers ende Inwoonders eenigerhande dingen te geven, als op hare biddinge van Broot, op de boete van 30. stuyvers, tot profijt van de ghemeene Beurse van de Armen van dese Stadt; en daer van de Vader, Moeder, Meesters en Meestressen sullen moeten verantwoorden voor hare Kinderen, Knechts, Dienaers en Domestijcquen: Ordonnerende aen de Bedienaers van de geseyde generale Beursse punctuelijck te waken tot de executie van desen.

MAERT 1671:

DEwijl de Stadt Keulen langhs hoe meer van alle zijden wierde gewaerschout/ dat het om het sluyten van den Rijn / haer gelden soude/so namen sy noch 2000. man binnen de Stadt op/doende den Eed aen de Heeren van de Magistraet, voor Godt Almachtigh, den Roomssen Keyzer, het H. Roomsse Rijck en de Stadt Keulen. Aen 't arbeyden der Fortificatien van de Stadt en verschoonde men selfs niet de Ingesetenen soo van 70. en hooger Jaren waren / hant aen te slaen: En dewijl niet alleen den Koningh van Vranckrijck met veel Volckx in April stonde af te komen/ was yder op sijn hoede: De rijcke Lieden sonden haer goet na versekerder Plaetsen: Men nam oock speculatie waer om den Franssen Minister Prins Willem van Furstenbergh was te Luyck geweest confereren met sijn Broeder de Bisschop van Straetsburgh / die van Luyck op Ceulen gingh / soo men voor-gaf/ omme weghens Vranckrijck een voorslagh van Mediatie te doen tusschen de Vorsten van Lunenborgh/ Bronswijck en de Bisschop van Munster: Quesnoy en de lage Stadt van Lutzenburgh wierden tot beter defentie gedemolieert: Te Maestricht wilde men geen Koopmanschappen in de Stadt / maer het geen soo alreede daer was / versondt men met Kinders ende Vrouwen/ na andere Plaetsen: Want daer binnen waren uyt 's Lants Magasijnen gekomen veel duysenden ponden Kruyt / Loot/ en Centener Lonten/ neffens

neffens 13. Velt-stucken: So sprack men van Orsoy/ Burick/ Rees/ Wesel en andere Plaetsen/ selfs de Rivieren te brengen in postuur voor alle voorval. Men verwisselden oock veel Guarnisoenen in Vlaenderen: De Stadt Gent consenteerde 50000. Croonen/ tot reparatie van haer out Casteel/ en slecht bewalde groote Stadt: Het Geschut gieten tot Mechelen gingh sterck aen/ meest halve Cartouwen. Terwijl nu al dese brouillies duerden/ deden de Soldaten al om groote roberye op de Landtsaten: De Munsterse pilleerden op de Grensen diversche Plaetsjes: En de preliminaria wegens 't evacueren van Horter bleef noch al dueren/ sonder finale uytslagh: Denemarcken wilde de Vorsten van Lunenborgh met een notabile Krijghsmacht by springhen: Middelerwijl quam den 20. deser den Heer van Amerongen haer Ho: Mog: Gecommitteerde/ binnen Munster/ wordende 's avondts door den Drost Twickel in sijn Logement wegens den Bisschop verwellekomt: En wierdt volghenden daeghs in de Lijf-Carots van ged. Heer Bisschop ter Audientie gehaelt/ daer sijn Credentialen over gaf.

Den 6. deser storf binnen Brussel Don Antonio de Piemontel, Gouverneur van 't Casteel van Antwerpen: Was een ervaren bejaert Heer/ die den Koningh mits sijn groot verstant/ veel diensten en dat gheluckigh had ghedaen: Hy was in de grootste raedslagen en saken van importantie altoos geemployeert/ soo dat den Cathol. Koningh een getrouwen Dienaer verloor: Geheel Vlaenderen ende Walslandt raeckte weder in roeren/ alsoo den Koningh van Vranckrijck nu sekerlijck met twee Leghers stondt af te komen: Doende nu seer veel Bier brouwen/ en provisie tot Douay/ Doornick en Aeth versamelen: Te Ryssel wierdt voor sijn Majesteyt een kostelijck Logement toe-ghemaeckt/ en daer voor van roode en witte Marmor de Wapenen van Vranckrijck gehecht; alsoo den Koningh hier eenige tijdt meynde te verblijven: Tot Geluwe by Meenen/ omtrent 2. mijlen van Yperen/ maeckte men een groote Leger-plaets om 20000. Infanterye te logeeren: En wierden al om de Wegen breeder/ en die krom waren/ recht gemaeckt: De Fransse Marsch soude van Geluwe na Lange-straet boven Yperen/ en soo naer Duynkercken gaen: Boven dien souden 3000. Hoogduytsen (soo tot Atrecht in Guarnisoen lagen) en in 't blaeuw waren gekleet/ tot Calais werden gescheept: 't Welk neffens datte Fransse noch een groote Schip-brugghe by haer hadden/ omme selfs de Schelde te konnen passeeren/ verweckten tot Brussel groot na-dencken: En dat men de Boeren in Vlaenderen/ daer de selve souden passeeren/ hadde versochtte willen blijven sitten/ en dat men haer geen leedt soude aen-doen/ want daer wierdt al wat vereyst voor 12000. Ruyters ende 22000. Voetknechten: Den Grave de Monterey hier tegens nam op alles nauw regard/ ende alsoo 't Casteel Argenteau/ geleghen op de Mase/ behoorende aen den Marquis de Treslon, een der Capiteynen van sijn Excell. Guarde/ wierde geseght over het selfde met een uytheems Prins te willen handelen/ sont den Graef de Marcin derwaerts/ die possessie van 't voorsz. Casteel nam.

In dese Maent hebben hare Ho: Mo: by Placcate om gewichtige redenen

verboden den uytvoer van eenige Paerden uyt dese Provincien: En naer dat niet alleen tot de Zee-Vloot/ maer oock op het nieuw werven alle ordres was gesteldt/ soo vertrocken de nieuwe Officieren na diversche Plaetsen haer aengewesen/ te weten naer Ceulen/ Bergen op Zoom/ ‡ Rijnberck/ ende andere Plaetsen op den Rijn en de Mase/ en doen men den Tijtul maer alleen van de Staten Generael hoorde noemen/ kreghen niet alleen datelijck haer Volck/ maer 't veroorsaeckten oock/ dat andere uytheemsse Werbers mosten stil staen/ ja selfs die geene die sy alreede aen-genomen hadden/ quamen tot de Nederlantse Werbers over loopen: Ende naer dat gemelte Officieren met hare Werf-gelden waren vertrocken/ wierdt by den Staet tot preventie van alle disputen/ oock genomen de volgende

RESOLUTIEN, nopende den Rangh van de OFFICIEREN *van de* MILITIE.

Extract uyt 't Register der Resolutien van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Lunæ den 23. Martij 1671.

IS gehoort het rapport van de Heeren *van Brakel*, ende andere hare Ho: Mog: Gedeputeerden tot de Militaire saken, hebbende ingevolge en tot voldoeninghe van der selver Resolutie Commissoriael in date den vierden deser, met en nevens eenighe Heeren Gecommitteerden uyt den Raet van State, naerder gevisiteert ende geexamineert de Missive van den gemelden Raet van State, geschreven alhier in den Hage den tweeden daer bevoorens, en daer nevens tot voldoeninge van haer Ho. Mo. Resolutie in date den 25. Februarij lestleden, een Memorie of Concept, achtervolgens de welke den Rangh onder de Officieren, op een en de selve tijdt aen-ghestelt werdende, soude konnen ende behooren gereguleert te werden: Oock daer op gehad het advis van den Heere *Paul Wirts*, Baron van Orneholm, Velt-Marschalck, op den inhoude van dien voor af de consideratien van eenige aenwesende Generaels-Persoonen, ende andere Hooft-Officieren van de Militie, in-ghenomen hebbende; Waer op gedelibereert zijnde, Is goet gevonden en verstaen, dat soo wanneer by ofte van wegen de gesamentlijcke Bontgenooten wert vast gestelt, het doen van eene nieuwe Wervinge, ofte lichtinge, alle de Officieren, die by de respective Provintien, ofte uyt haren name ge-eligeert en aen-gestelt sullen werden, tot het doen van de selve Wervinge ofte lichtinge, gehouden ende geconsidereert sullen moeten werden, en mitsdien Rangh hebben ende nemen sullen, even als of zy alle op een ende de selven dagh by de gemelde Provinçien ge-eligeert en aen-gestelt waren, ende op haer Commissien mede op een ende den selven dagh en ure den Eedt hadden gedaen, sonder eenigh voor-recht van Rangh of anders te kunnen pretenderen, veel min genieten, om dat den eenen by d'eene Provintie eerder

‡ Kur-Keulen dede in dese tijt door zijn Minister, soo in den Hage was, by hare Ho: Mo: instantien om de restitutie van Rijnberck, sulckx op de pretensie van een ouden Tijtel, die hy pretendeerde: Daer nochtans Rijnberck door loutere Wapenen ghewonnen, en tot noch toe in possessie van desen Staet is gebleven.

eerder aen-gestelt soude mogen sijn, of oock op sijne Commissie Eedt hebben gedaen, als den anderen: Dat van gelijcke soo wanneer de eene of de andere van de respective Provintien soude mogen komen goet te vinden eenighe Officieren op een ende den seldagh aen te stellen, de selve Officieren mede gehouden en geconsidereert sullen werden even als of zy op eenen ende de selve dagh ende ure den eedt gedaen hadden, sonder dat iemant van de selve eenigh voor-recht van rangh ofte anders sal kunnen ghenieten, om dat hy den eedt op sijne Commissie eerder soude moghen hebben gedaen als de andere. Dat onder de Officieren in inheemschen dienst gheweest zijnde, de welcke op eenen dagh werden aen-gestelt of die gehouden werden, als of zy op eenen dagh aen-gestelt waren, en die oock vervolgens be-eedigt zijn, voor-rangh hebben, ende nemen sullen, die geene aen de welcke voor date van de voorsz. Commissie de voor-rangh heeft gecompeteert. En soo wanneer eenige Persoonen in inheemschen dienst gheweest zijnde, sullen komen te concurreren met eenige Personen in uytheemschen dienst geweest zijnde, ende beyde sijn van egale Character, ofte ghelijcke Charge bekleet hebbende, dat in sulcken gevalle de geene die in inheemschen dienst is geweest, sal werden geprefereert, en sulckx voor-rangh hebben en ghenieten, voor den geenen die in uytheemschen dienst is geemployeert geweest. Doch soo wanneer iemant effective heeft bekleet ofte gehad eene hooger Charge ofte Functie in uytheemschen dienst in actuelen Oorlogh den tijt van vier Jaren, 't zy dat hy die voorsz. Charge of Functie geduyrende de selve vier Jaren, in dienst van een en den selven Heer, ofte van verscheyde Heeren heeft bekleet, dat de selve als dan sal werden geprefereert voor die geene, de welcke in inheemschen dienst in minder Character of Charge is gebruikt gheweest, doch dat die geene die soo lange in uytheemschen dienst effective in actuelen Oorlogh niet zijn gebruyckt, geen voor-rangh voor die geene die in inheemschen dienst, schoon met minder Character sijn geemployeert, sullen konnen pretenderen, maer dat die in inheemschen dienst geweest, in sulcken gevalle rangh en Sessie sullen hebben, en nemen, voor die geene, die niet soo langh in sodanige maniere als voorsz. is, in uytheemschen dienst met hooger Character sijn gebruyckt. Dat so wanneer eenige Officieren noyt in inheemschen dienst geweest zijnde, op een en de selve tijt sullen werden aen-ghestelt, en be-eedigt, of die gehouden werden, als of zy op een en de selve tijt aen-ghestelt en be-eedight waren, den voor-rangh competeert, aen die geene die in uytheemschen dienst de eminentste Charge of Functie gehad of ghedaen heeft, ende soo wanneer de voorsz. Officieren soude mogen werden bevonden de selve Charge of Functie bekleedt of gedaen te hebben, dat als dan den voor-rangh competeert den geenen die in de voorsz. Chargie of Functie langst sal sijn gebruyckt: Ende dat onder die Officieren, de welke op een en de selve tijt werden aen-gestelt en be-eedigt, of die gehouden werden als of zy op den selven tijt aen-gestelt en be-eedight waren, sonder oyt in effectiven dienst te zijn geweest, geloot sal werden om den voorsz. Voor-rangh, ende dat den selven voor-rangh ghenomen ende ghehouden sal worden by den geenen aen wie die by het Lot te beurte gevallen sal zijn; ende sal dese hare Ho. Mog. Resolutie gesonden werden aen den Raet van State, om te strecken tot haer E. naerichtinge, en wijders te dienen daer en soo het behoort. *Was geparapheert,*

JACOB VAN COEVERDEN, *vt.*

Onder stont, *Accordeert met 't voorsz. Register.* En was getekent

Gasp. Fagel.

Extract

Extract uyt 't Register der Resolutien van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden.

Lunæ den 23. Martij 1671.

IS gehoort het rapport van de Heeren *van Brakel*, en andere hare Hoogh Mo. Gedeputeerden tot de Militaire saken, hebbende ingevolge en tot voldoeninghe van der selver Resolutie Commissoriael van date den tweeden deser, met en nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raet van State, gevisitoert en geexamineert de retro-acta, hier bevoorens gevallen over den Rangh onder den anderen te houden, tusschen de Hooft, en andere subalterne Officieren van de Militie van desen Staet, en namentlijck die van den 22. November 1667, 12. April en 9. Mey 1668, 8. Januarij, 22. Martij ende 11. November 1670. oock daer op ghehadt het advis van den Heer *Paul Wirtz*, Baron van Orneholm, Veldt-Marschalck van den Staet, over de voorsz. retro-acta alvoorens in-genomen hebbende de consideratien van de aenwesende Generaels Persoonen en andere Hooft-Officieren van de Militie: Waer op gedelibereert zijnde, Is goet ghevonden en verstaen, dat onvermindert de dispositie die naermaels zal werden ghedaen omtrent den Rangh van de Generael van de Artillerye, ende in wat Classe die sal werden geplaetst, onder de andere, soo hooghe als Subalterne Officieren sal werden gehouden den Rang, in manieren hier na volgende; te weten, dat den eersten Rangh competeert aen den Generael ofte het Chef van het Leger; den tweeden Rangh aen de Velt-Marschalcken; den derden Rangh aen de Generaels van d' Infanterie en Cavallerie in paraleliteyt ende collateraliteyt met den anderen; den vierden Rangh aen de Lieutenant-Generaels van de Infanterye en Cavallerie, mede in paraleliteyt ende collateraliteyt onder den anderen; den vijfden Rangh aen de Sergeanten-Major, of Wachtmeesters Generael van de Infanterie, en de Commissarisen of Wachtmeesters-Generael van de Cavallerie, mede in paraleliteyt ofte collateraliteyt met den anderen; invoegen, dat sonder eenige contradictie de voorsz. Sergeanten-Major, ofte Wachtmeesters-Generael van de Infanterye, en de voornoemde Commissarissen ofte Wachtmeesters Generael van de Cavallerye Rangh sullen nemen, en hebben voor alle Colonellen te Voet en te Paert, sonder onderscheyt, of de selve Colonellen ouder of jonger Commissie van Colonel soude moghen hebben, oock schoon de voorsz. Sergeanten Major of Wachtmeesters Generael van de Infanterye, ende Commissarissen ofte Wachtmeesters Generael van de Cavallerye, geen Collonels mochten sijn, maer ten tijde van het obtineren van de voorsz. bedieninge, een minder Character hebben. Dat naer de voorsz. Sergeanten Major of Wachtmeesters Generael van de Infanterye, en Commissarisen of Wachtmeesters van de Cavallerye, den sesten rangh competeert aen de Colonellen te Voet en te Paerdt mede in paraleliteyt en collateraliteyt met den anren. Dat den sevenden rangh competeert aen de Lieutenant Colonels te Voet en te Paert, mede in paraleliteyt en collateraliteyt onder den anderen, so wanneer haer Ho: Mo: sullen komen goet te vinden eenige Lieutenant-Colonels te Paerdt aen te stellen. Dat naer de voorsz. Lieutenant-Colonels te Voet ende te Paerdt, den achtsten Rangh competeert aen de Sergeanren Major te Voet en te Paert, van gelijcken in paraleliteyt en collateraliteyt onder den anderen. Dat den negenden Rangh competeert aen de Capitainen te Voet, en de Capiteynen of Ritmeesters te Paert, oock in paraleliteyt en colla-

collateraliteyt onder den anderen. Dat den thienden Rangh competeert aen de Lieutenanten soo te Voet als te Paert, in paraleliteyt en collateraliteyt onder den anderen, sonder eenigh onderscheyt of distinctie over wat Compagnien sy tot Lieutenanten gestelt souden moghen sijn. Ende dat den elfden Rangh competeert aen de Vendrichs te Voet, en de Cornetten te Paerdt, mede paraleliteyt en in collateraliteyt onder den anderen: En dat al het selve oock alsoo ten aensien van de mindere Officieren te Voet en te Paerdt, in gelijcke paraleliteyt en collateraliteyt geobserveert en na-gekomen sal moeten werden. Dat wijders voor soo veel de concurrentie van de voorsz. Hooge en Subalterne Officieren, hier vooren in paraleliteyt en collateraliteyt ghestelt sijnde, met den anderen aengaet onder die geene, de welcke met den anderen paralel en collaterael gestelt zijn, voor-rangh sal hebben, den outsten in Commissie, ende soo wanneer de Commissien bevonden sullen werden op eenen dagh ghegeven te sijn, die geene die voor date van de selve Commissie den voor-rangh gecompeteert hadde. Ende ingevalle haer Ho: Mo: om redenen souden mogen goet vinden by particuliere Acte ofte Commissie tot seker Acte of expeditie, een van de Militaire Officieren te honoreren met hooger Character, als waer mede hy volgens sijn ordinaris Commissie is bekleedt, 't zy een Lieutenant Generael met een Generaelschap, een simpel Gollonel met een Generaels functie over een separaet Corps, of andersints, dat in sulcken gevalle, gedurende de voorsz. actie of expeditie, ende langer niet, des selfs Rangh, met alles 't geen daer van dependeert, 't zy van commandement, 't zy van respect, sal werden gereguleert naer de weerdigheid van het employ, dat aen hem extraordinaris gedefereert sal wesen, en dat de voorsz. actie of expeditie, en vervolgens de voorsz. Commissie cesserende, de selve dan wederom sal treden in sijne oude Charge en Rangh, sonder uyt dien hoofde eenigen voor-rangh te mogen pretenderen, of na-laten sijn oude Charge waer te nemen. Dat nademael de Commissien jegenwoordig aen de Colonellen van Aylua, en Grave van Hornes, als Sergeanten-Major, of Wachtmeesters Generael van het Leger verleent, soodanigh bevonden werden geextendeert, dat daer uyt soude konnen werden gemetieert, dat de selve uyt krachte van dien de voorsz. hare functie ook soude kunnen excerceren over de Cavallerye, en dat daer uyt soude mogen werden af-genomen, dat de selve voor-rangh souden behooren te hebben voor de Commissarissen of Wachtmeesters Generael van de Cavallerye, en dat klaerlijck bevonden is, dat den Sergeant Major, of Wachtmeester Generael van 't Leger, de voorsz. sijne functie sich alleen over de Infanterye heeft geextendeert, dat midts dien de Commissien van de voorsz. functie aen de voornoemde Collonellen van Aylua, en de Grave van Hornes verleent, tot soo verre in-getrocken, en aen de selve nieuwe Commissien van de voorss. bedieninge, alleen staende op de Infanterye, gegeven en gedepescheert sullen werden. Ende nademael oock den Rangh van de Sergeanten Major te Paert, ten aensien van de Sergeanten Major te Voet, mitsgaders van de Ritmeesters en andere mindere Officieren te Paert, ten aensien van de Kapiteynen, en andere mindere Officieren te Voet, voor desen eenigsints heeft gefluctueert, en dat van ghelijcken de Lieutenants van de Compagnien Colonellen, soo te Voet als te Paert, gemeynlijck genaemt Capiteynen Luytenants, rangh hebben genomen na de jonghste Capiteynen voor andere ouder Lieutenants, dat mits dien voor soo veel aengaet de Sergeanten Major, Ritmeesters, Lieutenants en Cornetten te Paert, jegenwoordig in dienst sijnde, aen de selve alleen, en niet aen eenige andere, die na desen in dienst genomen, of tot de voorsz. Charges gevordert

souden moghen werden, den voor-rangh voor de voorsz. Sergeanten Major, midtsgaders Capiteynen en andere minder Officieren te Voet, gegeven sal werden, so wanneer de selve Sergeanten Major, Ritmeesters en andere minder Officieren te Paert, haer nevens de voorsz. Sergeanten Major, Capiteynen, en andere minder Officieren te Voet, sullen bevinden in het Velt, buyten de Guarnisoenen van de respective Steden, en buyten de retrenchementen van de respective Legers, maer soo wanneer de voorsz. Sergeanten Major, Ritmeesters en andere minder Officieren te Paerde, haer binnen eenighe Steden in Guarnisoen of in eenighe geretrencheerde Legers souden moghen komen te bevinden, met en nevens de voorsz. Sergeanten Major, Capiteynen en andere minder Officieren te Voet, dat sy luyden als dan selfs ten aensien van die geene die albereydts Commissie voor date deses bekomen sullen hebben, in paraleliteyt en collateraliteyt met den anderen sullen moeten concurreren, en sulckx rangh hebben en nemen naer de outheyt van haer respective Commissien, of indien de selve de Commissien op eenen dagh gegeven mochten sijn, dat die geene, de welcke voor date van de voorsz. Commissie den voor-rangh gecompeteert hadde, den selven voor-rangh houden sal. Ende dat de Lieutenants van de Compagnien Colonellen, soo te Voet als te Paert, gemeynlijck genaemt Capiteynen Lieutenants, jegenwoordigh in dienst sijnde, alleen en geen andere, die hier namaels tot Lieutenants van de voorss. Compagnien Colonellen, soo te Voet als te Paerdt, souden mogen werden aen-gestelt, sullen hebben ende houden rangh naer den jongsten Capiteyn, en voor den outsten Lieutenant. Ende sijn voorts de voorss. Heeren *van Brakel*, en andre hare Ho: Mo: Gedeputeerden tot de Militaire saken versocht, om met ende nevens eenige Heeren Gecommitteerden uyt den Raedt van State, by haer E. selfs te nomineren, naer in-genomen advis van de Heeren Veldt-Marschalcken, of wel die geene van de selve die alhier present soude moghen sijn, te overleggen en overwegen hoe, en in wat voegen den Generael van de Artillerye geconsidereert, mitsgaders wat rangh, ende vervolgens hoedanigh Commandement aen den selven gegeven sal werden, en daer van alhier ter Vergaderinghe rapport te doen. En sal dese haer Ho: Mo: Resolutie gesonden werden aen den Raet van State, om te strecken tot haer E. naerichtinghe, ende wijders te dienen daer ende soo het behoort.

Was geparapheert,

JACOB VAN COEVERDEN, *vt.*

Onder stont, *Accordeert met 't voorsz. Register.* En was getekent, *Gasp. Fagel.*

De Gecommitteerden ter Admiraliteydt gaven by Memorie mede aen hare Ho: Mo: te kennen/ hoe noodigh het was / om de gage van de Matrosen tot haer aen-moedighinghe van 15. tot 18. gl. 's maendts dienden verbetert te werden: Te meer/ om dat die van d'Oostindise en Groenlantse Compagnien nu mede Volck aen-namen: In Westphalen waren de Ingesetenen noch al bevreest voor een Oorlog/ maer alsoo daer gelt mancqueerde/ verliepen de Soldaten met groote meenighte / want het Lant was kael en reeds op-ghegeten. Den 18. deser overleed in 's Gravenhaghe den Heer Paeuw, Secretaris van des Generaliteyts Reken-kamer van Hollant/ Ec.

Zijn

Zijn Exell. Borri was nu al in stilswijgen wegh gelept: In Sweden daer men seer yverigh teghens de Papen is / had men een Roomsse Priester / Jan Sterck, gewesen Biecht-vader van de Baron de Basserode / Keyserl. Minister / gevangen / die tegens de Ordonnantien van 't Koninckrijck sommige Ingesetenen had onderstaen (onder andere een siecke) tot ged. Roomsse Religie te brengen; waer over hy geoordeelt wierdt om met de Bijl ghestraft te werden / maer den Spaenssen Ambassadeur daer zijnde / wierdt op sijn versoeck aen de selve over - gegeven: Men trock te Brussel een geborduert Zatijn-kleet aen het Dochtertje de Bribac / van d' overleden Gen. Clouq / den Doop / confirmatie / en de Peeten waren present de solemniteyten; waer op een Pater Capucijn/ die de ged. Juffr. hier toe had gebracht / een Predicatie dede/ ende schoon Musijck wierde gesongen. Op Palme-sondagh hieldt den Paus sijn uytdeelinghe en Feest-dagh van de uytdeelinghe der Palm-tacken: Om dit te sien waren oock veele onroomse by ghekomen / oock twee Soonen van den Hertoge van Saxen/ de welcke dese uytdeelinghen van vremt valeur achteden: Den Paus gingh de Kerck van St. Pieter besoecken / en na ghepleeghde Godtsdienst tracteerden hy in 't Pallais Vatican 33. a 34. Cardinalen/ alwaer des Paus Vrienden oock niet en waren vergeten: Als nu in de goede weeck den dienst van de Passie wierde gedaen / soo dede den Paus (hoewel soo hoogh van Jaren) daer den dienst / present 't gantse Sacre-collegie: 's Maendaeghs daer aen hielt den Paus het Consistorium / dat men noemdt Semi-publico, in de Hertoghs Zael van 't Quirinal / om tot Heyligen te canoniseren dese vijf: Caetan, Francois de Borgia, Philippo Benitio, Louijs Beltran en Rose: Nu mocht men segghen / dat den Paus Pontificael was ghekleet / hebbende sijn drie-toornighe Thiare op 't Hooft / wanneer nu de Deur van het Consistorie was gesloten / dede hy een soetvloeyende Discours op het Leven en manieren / waer na 't gants Collegie en oock de Patriarchen / Aerts-Bisschoppen / Bisschoppen ende die eenige stem hebben / dese canonisatie approbeerden: Dese sake nu soo vredelijck af-gheloopen sijnde / recommandeerde in 't scheyden haer alle als een sake van groote aen-gelegentheyt/ en wel den alderversekersten Godtsdienst / Godt in den Hemel te dancken en te bidden/ en de arme Menschjes op der Aerden met Aelmoessen te gedencken: Weder om dede den Koningh van Engelant den 23. deser te Londen de volgende Declaratie publiceren:

ALzoo het zulckx zy, datte Geestelijcke, temporelle en de Gemeente van desen Koninckrijck, vergadert in 't Parlament, door hare ootmoedighe Requeste aen zijn Majesteyt hadden vertoont, de vreese en apprehentien die zy hadden van den aenwas van die van de Roomsse Religie in desen Koninckrijcke, als mede de oorsaken om daer in te voorsien, en de remedien die zy oordeelen dat men konde by brenghen, om te beletten d'inconvenienten welke mochten op-komen: Welk requeest sijne Majesteyt rijpelijck hebbende overwogen, als hebbende die oock met grooe vernoegen en satisfactie ontfangen, en bespeurende de groote sorghe der voorsz. en Geestelijcke Heeren in 't Parlament vergadert, tot conservatie van de ware Religie, in dit Koninckrijck op-gerecht: So verklaert sijn Majesteyt daer op, dat gelijck hy altoos sijn yver om de selve te mainteneren en te conserveren

tegens alle tentatien hoedanigh die oock mochten sijn : Soo heeft sijn Majesteyt ingevolge gelast dat alle Jesuyten en Engelse Priesters, Yren of Schotten, en alle anderen, die hare ordre van den Stoel van Roomen hebben ontfanghen door authoriteyt ofte gepretendeerde authoriteyt, die nu sijn, sullen ghevanghen worden, behalvens de sulcke welcke de Persoon van de Koninginne moeten bedienen, in conformiteyt van't Huwlijckx Contract, en die van d' Ambassadeurs der Uytheemsse Princen, uyt kracht van het recht der Volckeren: Buyten dese moeten al d'andere sich uyt Engelant, en 't Lant van Walles voor den eersten Maij ruymen, op pene van na de rigoureuse wetten en Statuten te sullen werden gehandelt: En om haer te beter gemack tot haer vertreck te geven : Sijne Majesteyt die wil, dat ingevalle men den 1. Maij noch eenige deser Geestelijcken in Engelse ofte Wallese See-Havens mochte vinden, men echter de selve de behulpende hant door 's Koninghs Haven-meesters sal bieden, op datse over See na andere Landen vertrecken moghen : Belastende na den 1. Maij aen alle Lieutenanten, Officieren, &c. naeuw ondersoeck te doen nae de Jesuyten en Priesters, &c. die men presumeert dat in Engelant of Walles woonen, teghens d'intentie van sijn Majesteyt als verhaelt, ten eynde de Wetten moghen teghens haer als het behoort, geexecuteert werden: En op dat alle de Rechters, Barons, van d'Exchequier, Justiciers &c. volgens de wetten en niet na plaisir tegens de weygerende Papisten van tijdt tot tijdt mogen uyt de Kerkers en alle Plaetsen voorsz. sitten, mogen trachten te doen overwinnen. Den Koningh wil oock dat de namen der Priesters die de Koninginne dienen, onder het Groot Seghel in de griffie van 't Hof, genaemdt 's Koninghs boeck, sullen geenregistreert werden : Ende soo eenighe Priesters buyten kennisse van sijn Majest. als noch in sijn Koninckrijck mochten gevangen gehouden werden, soo beveelt hy aen alle Provoosten, Baillius, en Cipiers, datse na de Publicatie van deses, datse aenstonts aen yemant van den Secreten Rade advijs geven, waer om zy gevangen sitten, en wie haer gevangen heeft, op dat wy ordre stellen tot haer transport uyt desen Koninckrijck, &c.

By na geheel Asia/ doch allermeest het treffelijcke Eylant en Koninckrijck Cyprus/ wiert soo heftigh door Pestilentie in dit Jaer verwoest/ dat het Landt ongereddert bleef: Soo wierden oock d'Inwoonders van de Grieckse Eylanden ofte d' Archipelles dapper gevexeert/ want behalvens dat zy soo langh Candia was Christen ghewee st/ alleen aen de Italianen schot ende lot hadden ghegeven/ soo quamen nu de Turcken oock/ en haelden daer dat arme Volck soo swaren Tribuyt af/ dat veel der selver genootsaeckt waren in kleyne Vaertuygen al haer goetje te samen te packen/ en na 't vaste Landt te vluchten. Te Roomen was dese dagen groot spul in de Vergaderinghe van de Rites/ daer de P. Jesuyten/ de Theatins/ Dominicanen en de Servites/ heftigh disputeerden/ yder willende dat sijnen Sainct op de aenstaende Feest van canonisatie de voor-rangh soude hebben/ alwaer eyndelijck de St. Francois de Borgia wierde gedecideert de eerste plaetse te sullen hebben. Te Napels braken dese Maent eenige Dieven by nacht in de Kerck St. Pauli, steelende voor 1200. Ducaten aen kostelijckheydt: Maer een van hun wierdt 's anderen daeghs betrapt/ wordende bekent aen een Papier 't gunt hy in de Kerck hadde laten leggen: Men bevond dattet die selfde Slave was/ die over een Jaer geleden sekere Jonghen wierp uyt de Vensteren van het Pallais: En na dat in de gevangenis was ghebracht/ wierdt hy op ghehanghen voor de deur van de

Kercke

Kercke daer hy dese Sacrilegie had begaen / sijn Hooft wierdt boven op een-pen op de muere van de gemelde Kercke gehecht. Onder 't gebiedt van Florence woonden twee Gebroeders de Malespina/ dese met den anderen krackeel-krijghende / wierdt den Marquis de Fosdinovo / een Souvereyn Prins van 't Volck/ van sijn Broeder by nacht aen-ghetast / en tot tweemael wreedelijck begoyt ; dit gewelt wilde een Dienaer van den Marquis af-keeren / ende om sijn Meester (die men met knie-schijven toe-goyde) te defenderen / trock sijn Pistool/ en schoot sijn Meesters Broeder door 't hooft/ indoegen hy op 't Velt doot leggen bleef ; de andere bespringers die met hem gekomen waren/ vluchten onder 't faveur van de nacht : Beklaeglijck sijnde dat dese twee Broeders van een der fraeyste Geslachten in Toscanen/ de eenighste zijnde/ de helft hier soo onnoosel neder viel. In 't Koninckrijck Napels was oock tusschen de Graef van Conversano en den Hertoghe de Noya groote twist/ over den Impost van de Wijn/ die d'een hebbende gehad/ hem van d'ander was ontfutselt; den Graef eerst possesseur sich poogende te revengeren/ dede verscheyde Onderdanen van den Hertogh vangen/onder pretext van dat sy op sijn Lant quamen jagen ; den anderen dede den eersten Onderdaen die hy kreegh / neus en ooren af-snijden : Maer Dom Julio, Broeder van de Graef / 300. Bandijten by een geruckt hebbende/ quam met den dageraet te Noya/ en ghevolght met een deel van sijn Suite/ doch alle gemaskert/ gheraeckte sonder eenighe de minste resistentie in 't Vertreck van den Hertogh / die met sijn Vrouw daer alreede te bedde lagh/ dwingende de selve uyt de Kamer te gaen/ bonden den Hertogh de handen op de rugh / voornemens sijnde hem insghelijckx neus ende ooren af te snijden : Maer sijn Vrouw ende Moeder 't gerucht hoorende / vielen voor sijn voeten/ vertoonende soo krachtelijck mette tranen in de oogen / dat hy geliefde te gedencken een Cavalier te zijn/ en dat hy van soodanigen qualiteyt selfs niet eens en behoorde te dencken tot soo een barbarise daet ; dat hy sich liet genoegen/ met/ dat hy bekenden in sijn macht te zijn/ en niet alleen soodanigh konde tracteren/ maer oock 't leven benemen / ende ghedencken van wat geslacht hy was : Don Julio liet sich noch endlingh bewegen / ende trat fulminerende ter Kameren uyt/ met die benedictie/ dat indien het weer ghebeurde/ hy soude dit ende dat doen : Maer soo haest den Vice-roy van Napels over dese en de vordere quade ghevolgen / de saeck voor-sagh te stuyten/ nam de naeste Vrienden in detentie/ en op de Landen der strijdende / sondt drie Compagnien Ruyters/ om daer na Krijghsgebruyck soo wat heusselijck te leven.

Den Alderchristel. Koningh als een Monarch die alles wat bedenckelijck door gunst van den Hemel op der Aerden konde uyt-gewracht werden/ continueerde noch al in sijn heerlijcke concepten / om alles wat Royal en treffelijck was/ in 't werck te stellen : Nu was 'er weder een Schip van Lissabon op wegh met 3000. Citroene en Orange Boomen en Klooster-Appelen / dewelcke souden dienen om tot Versaillies aen te stellen een Koninckljcke Plantagie van die vruchten / die in koude Landen / en selden om de nachten konnen werden gepreserveert. De Hertoginne Mazarin nu geresolveert van haer Man na Romen te verreysen/ had noch voor haer vertrek de eer van te komen in des

Konings vertreck by sijne Majesteyt: Die by haer alle uytterste tentativen aen-wende om haer desseyn te stuyten: 't Welck den Koningh niet konde/ also hy by na haer als daer om badt: Daer om werdt verhaelt sijn Majesteyt tot haer soude geseyt ghehad hebben: Dat is furieux Madame, 't geen men siet en binnen mijn Koninckrijck, en mogelijck oock wel op andere Plaetsen, dat ick niets en kan gewinnen op u gemoet: Hier op antwoorde ghemelde Hertoginne met een vrundlijck wesen: Neen Sire, want dat soude tegens mijn glorie strijden, staet mijn toe, soo 't u gelieft, dat ick my behelpe mette termen van den civilen Oorlogh, Lang leve den Koningh, en geene van Mazarin: 't Welck sijn Majest. ingenieus bevond te sijn geappliceert/ en repliceerde haer: Ick laet u dan Madame Meestres van alle uwe begeerten, &c. Het Parlament van Parijs niet willende favoriseren alsulcke Mans ende Vrouwen / die haer buyten reden van den anderen wilden scheyden/ gaf een derde Ordonnantie daer tegens uyt/ te weten tegens de Vrouw van den Marquis de Villancourt/ waer by verklaert werdt: Dat gedachte Marquis blijft absolut Meester over haer en hare Goederen: En dat hy haer magh doen lichten, waer hy de selve kan achter halen. Want zy had de vlucht genomen/ sonder dat men wist waer heen; 't Welck hare sake gants verslimde/ en hare Mans gramschap te meer ontstack: Als bespeurende/

Que l'amour de Femme, est semblable a l'anguille.

Het was den 16. deser datte Koningh van Groot Brittangien in 't Huys der Heeren of Pairs van 't Rijck/ zit-plaets quam nemen op sijne Stoel van Justitie/ hebbende de Kroon op 't hooft / en de Scepter in de hant: Het Lager-Huys quam daer mede ter zit-plaets met haren Orateur / ende gaf sijn Coninckl. consent tot 7. diversche Actien: Als:

1. Tot beneficie van de Manefacturen en Stoffen van Kiddeminster.

2. Een ordre om het brant-stichten van 't Kooren, Hoy en Landt-huysen te beletten, en dat men geen Beestiael en verworge.

3. Een scherpe ordre tegen die iemant moetwilligh quetsen.

4. Een acte die attribueert aen sijne Majesteyt, sijn Erfgenamen en Successeurs, de macht van te octroyeren permissie om Wijn te moghen verkoopen: En die assigneert een recompense in de plaets van sijn Coninckl. Hoogheyt Duc de Jorck, die voor desen van 't selfde jouïsseerde.

5. Een Acte van extraordinaris Subsidie, om te verstrecken tot extraordinaris zaken van den Staet.

6. Idem een Acte om te prevenieren de dilaeyen der Rechters, &c.

Den 24. deser dede den Koningh oock een Ordonnantie op den Tax van de Wijn publiceren / die in-gaen soude den 11. February / te weten / men most betalen

Voor Wijn van Canarien, Alicanten, en Muscadel in 't gros, niet meer als voor 36. pont Sterlings de Pijp: De Pint 12. Deniers l.

Spaensse Wijn, Seck, van Malga in 't gros, voor niet hooger als 32. l. de Pijp, de Pint 11. Deniers l.

Fransse

Fransse Wijn niet hooger als 36. l. 't Vat.
Rijnsse Wijn niet hooger als 10. l. de Aem, van 40. stoop.

Den 31. deser storf te Londen op 't Huys St. James/ hare Koninckl. Hoogheyt Anna, Hertoginne van Jorck; waer over den Hertoge soo bedroeft was/ dat hy sich veel daghen binnens Camers hielt/ sonder sich te laten sien of yemant te hooren spreken: Het Lijk is den 14. daer in d'Abdye van Westmunster sonder eenige Ceremonye geset in de Capelle van Koningh Hendrick de VII. en 's anderen daegs sonder eenige pracht begraven. Men sach noch al daghelijckx de ongebondentheydt in Londen toe-nemen: Het Parlament maeckten een scherp Placcaet teghens die sekere Dame/ ghenaemdt Darcey, zijnde van groote middelen/ echter stom en doof/ hadden wegh gevoert. Seker Engelsman/ Bell geheten/ hebbende barbaris geponjardeert de Jonghen uyt het Cabaret in de Drury Laen-straet/daer den Haen en Exter uythangt/ wierdt recht voor de Deur van gemelde Herberge op-geknoopt: Bekennende voor sijn Executie diversche sulcke moorden te hebben begaen.

Gelijck de Turckse Eylanden in de Levant met Pestilentie dese tijt waren aen-ghetast/ soo en was oock het Palestijne noch Smirna selfs daer van niet vry/ invoeghen men nergens in Spaens oft Italiaense See-Havenen sonder Practica van dubbelden tijt en mocht komen/ ende speciael was verboden het inkomen ende ontladen van alsulcke/ die men wist dat uyt besmette Plaetsen quamen: Behalvens nu datter op Jamaica en na Panama tusschen d' Engelssen en Spaenssen groote roveryen/ wegh voeren/ verbranden ende alle vyantschappen wierden ghepleeght/ waren d' Inwoonders van de Barbados Eylanden van een zeltsame zieckte aen-geraekt/ tastende de Menschen doorgaens eerst aen met sware hooft-pijn/ daer na bemachtigden 't den rugh en de Schouderen/ ruckende alsoo de kloekste Persoonen binnen 5. a 6. dagen in het graf; daer machtige veel aen storven/ maer die 6. dagen over haelden/ waren meester van de zieckte. De Maertse buyen stormden dese maent ongemeen/ soo dat onder Engelant veel Schepen bleven; en sagen de passagiers/ so met 't Packet-boot van Oostende derwaert voeren/ veel Wracken en doode Menschen drijven: Te Weymuyen wiert wel 3000. gl. schade door dit Tempeest gedaen/ de See was soo hoogh dattet Water ter Poorten in-liep/ ende over de Straten en in de Huysen/ smijtende aen 't groote Hooft wel 300. voeten wegh: In 't Eylant Poortlant liep de See door en over de Dijken/en stont 't water als een zontvloet over 't lage/ de Huysen keken boven uyt: En hier sag men Bedt ende bulster/ daer ander Huysraet drijven: 't Was nu noch by daegh/ maer ware het nacht geweest/ in de Parochie Chestel genaemt/ was niet een mens af-gekomen. Uyt de Indias arriveerden dese tijt een seer schoon Naentje of Dwergje/ die vereerdt soude werden aen den Koningh van Spanjen. Den 15. deser was te Cadix soo een furieuse Orkaen/ sulckx dat op de Reede 9. Fransse Coopvaerdijers vergingen/ die rijckelijck ghelanden waren: Behalvens noch 50. soo Barcken als Vaertuygen ter Koopvaerdye: Dat ongeluk is mede over-gekomen den Admirael van Genua: Het Convent van de Capucijnen

puyjnen/ den Klock-Tooren van St. Maria Kerck/ een gedeelte van 't Huys der Jesuyten/ en meer andere Gebouwen/ sijn alle geruineert : En meer als duysent Menschen wierden door de neerstortende puyn verplettert / ende alles in een half quartier uers, / oock veel gequetsten ghemaeckt : Onder desen Orkaen grolden oock de Donder/ en flickerde de Blixem/ nessens een Aertbebinge : En dat onweder treften oock de naestgelegen Landen/ alsoo in Andalusia alleen over de 30. duysent voets aen Olijf-boomen wierden wegh geslagen en ontwortelt : Een ander dwarrel-wint bleef smoken binnen Constantinopolen/ alwaer de twee Soonen van den Grooten Heer Solyman en Amurat, vol jalousije door haer Moeder de Sultane / noch door al 't verstant van den Primo Visir en konde werden geassopieert : Waer over sy beyde groot pericul liepen volghens de Turckse mode van gestranguleert te werden : Doen arriveerden binnen Toulon Monsr. de la Haye Vantelet, komende van Constantinopolen/ daer hy wegens Vranckrijck was Ambassadeur geweest / mede brengende de Ridder Beaujeu, die by de 8. Jaren in de Seven Toorens aldaer had ghesetén. De Regeeringe van Lissabon confisqueerden doen een Hollants en een Frans Schip/ die sonder cautie te stellen om weder in Portugael te komen / na Brasilien waren ghezeylt ; maer toen den Franssen Ambassadeur by een Memoriael aen den Prince Regent vertoonde de onrechtvaerdigheyt van soodanighe proceduyren / soo wierden beyde de Schepen weder aen hare Eygenaers herstelt. Den Fransse Gesant Monsr. de Trelon, gaf dese Maendt aen den Koningh van Denemarcken te Coppenhaven een Memoriael over/ daer by versoeckende om in dat Rijck diversche Magasijnen en Spijckers op te rechten/ om die met Fransse Brandewijn ende Sout te vervullen/ alsoo de Hollanders die Waren al te seer hadden beswaert : Maer Denemarcken scheen veel meer genegen door Schepen elders gekocht/ haer eygen Onderdanen te beneficeren: Binnen Amsterdam waren op die tijdt aen - ghehaelt goede partye Fransse Brandewijnen/ alsoo die volghens 't Placcaet van Januario laetst confiscabel waren.

Den 12. deser nomineerde de Koninginne van Spangien Don Antonio Maurique y Gusman, tot Patriarch van Indien/ in plaets van sijn Oom/ ende wierdt in de Capelle van hare Majesteyt daer toe mette meeste Ceremonie geconsacreert door des Paus Nuntius/ waer na de selve nessens den Adel op een heerlijck Mael sijn getracteert : 't Gouvernement van Cadix nu vacant/ wierdt het Spaensse Hof by na te Madrid af-gheloopen om die Charge/ doch al de sollicitanten waren haest af-ghewesen / alsoo de Koninginne 't voorsz. Gouvernement vergaf aen den Marquis de Monteroy / Gouverneur van Camerijck in Nederlant. Den 2. deser had hare Ho: Mo: Ambassadeur de Heer van Beverningen, sijn eerste Audientie by de Catholijcke Majesteyt / daer hy was gebracht in des Konings Karotse/ in een seer stille manier / als geweygert hebbende alle andere Ceremonien / die men in soodanige occasien gebruyckt/ en waer toe sijne swackheyt hem geensints admitteerden.

APRIL

APRIL 1671.

TEr halver deser Maendt maeckte men te Parijs met den druck al om bekendt / hoe dat men daer in de Fransse Academie d' eerste mael een Prijs van Eloquentie soude uyt deelen / aen die best harangueren souden / dat was een gout Crucifix ofte Louijs van 300. Ponden : Doch en mocht de Oratie met de lecture niet langer dueren als een half uer / de stoffe most sijn van loff en glorie / die Godt most toe-gheeyghent werden / alsoo de Menschen ordinaris overtreders zijn : Non nobis Domine, non nobis, sed Nomini tuo da gloriam : En sulckx volghens de intentie van den fondateur : Welcke Oratie men soude besluyten met een kort Gebedt van Jesus Christus : Dat men niemandt soude ontfanghen als die geapprobeert waren van twee Doctoren in de Godtheyt / welcke daer toe geduerigh daer souden wesen : En souden 40. mogen om desen Prijs disputeren / en tegens den 25. Julij moeten over leveren hare Oratien in handen van Sr. Conrard, Raet ende Secretaris des Koninckx ende van d'Academie / te sijnen Huyse in de Straet St. Martin : Ofte by sijn absentie / in handen van Sr. Petit / Boeckverkooper in de Straet St. Jaques : Drie Academisten niet willende van hare Confraters bekent sijn / resolveerden doen mede uyt eyghen plaisir te selver tijt op de selve Conditien / te geven een diergheliјcke Prijs van 300. ponden / aen die geene die ten oordeel van de gantse Compagnie het beste Rijm in 't Frans maeckten / ende dat van 100. regels / op de heerlijcke Actien van sijn Majest. en verklaerden / datse nu voor de eerste reys de vryheyt souden hebben tot subject / Of de glorie van desen grooten Monarch, die hy verkreghen heeft met dat hy doet op-houden de Duellen, meerder is, dan die hy noch dagelijckx verkrijght door 't herstellen van de Commercie en Navigatie : Welcken Prijs van 300. gl. sal ghestelt werden in handen van den Boeckverkooper van de Compagnie ; en sal wesen een goude Lelie / aen den voet onder sal staen het devijs van de Academie / 't welk dese Letteren zijn / § l'Immortalité, om-vlochten met Laurier-bladeren / &c. Monsr. den Hertoge van Orleans gingh dese maent besien het Opera / met veele Dames van de hooghste qualiteyt : Dit Werck bestondt in een konstige Machine / expres ghedaen maken met veele onkosten : Men sag de ‡ Pomone en andere Godinnen van den Hemel dalen / die aen sijn Koninckl. Hoogheyt quamen presenteren 12 Korven vol Bloemen en Vruchten / die de Dames versamelden en vlochten : 's Avondts tracteerden na gedane aenschouwinghen sijne Altesse Royale alle de presenten op een heerlijcke Maeltijt : Tot Chantilly was een ander voorval / want als den Koningh van Vranckrijck den 23. deser uyt Parijs was vertrocken / om sijne Reyse naer Vlaenderen voort te setten / heeft aldaer seer treffelijck door den Prins de Condee getracteert gheweest : Sijne Majesteyt nam 't vermaeck van een Nacht-Jacht by te woonen / wanneer in 't playsante Bosch niet verre van

‡ Onsterffelijckheyt. § Godin der Boom-vruchten.

daer de Boomen met meenighte Lantaernen en brandende Toortſen waren behangen/ oock eenige Vuyrwercken aen-geſtelt / dan namen geen rechtſchapen effect: Echter was de Jacht van veele Harten / ſoo aen-gevangen wierden / en de Fackels die den nacht als tot een dagh maeckten / tot ſoo langh die was begrepen/ ſeer vermakelÿck: 't Gantſe Hof ende Aenſchouwers namen hier groot genoegen / en verwonderden ſich: Maer ghelÿck ghemeenlÿck op yets vrolÿckx gemeen wel droefheyt volght/ gheheurden 't mede: Monſr. de Prince dede dien avondt tot hem roepen Monſr. de Vatele, Controlleur van ſÿnen Huyſe/ welcke de geheele directie van deſen Huyſe hadde: Deſe vraegden hy/ waer om de Vis noch niet quam/ en of hy hem een affront wilde ſpeelen/ het ſoude hem 't leven koſten: Sr. de Vatele antwoorde / dat hy wel ſes Couriers d'een na d'anderen wegens ſÿn Hoogheyt had af-geſonden / om dat ged. Vis doch aenſtonts mochte daer ſÿn: Eyndelÿck de voorſz. Vis ghekomen zÿnde / en ged. Vatelet ſiende datte ſelve gheheel niet en was ſoo als ſy behoorde/ en geirriteert over 't Tractement dat hy alreede daer over van Monſr. de Prince had ontfanghen/ nu noch een ſlimmer vreeſende / ſluyt ſich in ſÿn Camer/ onder pretext van wat te ruſten: Maer een wÿl daer nae vondt men zieltogende in ſÿn eyghen bloet / door 3. ſteken die hy ſich ſelven had gegeven/ en ſat ſoo doodt / met d'een elleboogh leunende op de Tafel: Over welck accident Monſr. de Prins onluſtigh / confiſqueerde Monſr. Vatele al ſÿn goet/ gevende ſÿn Ampt aen een Monſr. de Gourville: Echter niet te min hieldt men de ſaeck ſtil / en 't Hof nam wÿders alle vermaeck / die men koſt bedencken. Den Miniſter Colbert du Terron geweeſt ſÿnde na Rochelle / om te advanceren des Konings Scheepſbou / wierdt ſieck: Ende dewÿl hy tÿdelÿck weder wilde na Parÿs keeren/ al eer den Koningh na Vlaenderen trock / verhaelt men dat door ſÿn voortſpoedighen verſcheyde Paerden af-gereden wierden: Als nu ſÿn Majeſt. verſtondt d'indiſpoſitie van Colbert, ſondt hem een Courier tegen / met aen-dieninghe: Dat hy ſich ſoo niet en behoefde te preſſeren met ſijn weder om reyſe: En dat hy op ſijn geſontheyt ſoude letten, dewijl ſijn Majeſteyt des ſelfs reyſe had uyt-gheſteldt, tot zijne wederkomſte: Als nu Monſr. Colbert weder beter was ghewarden / betoonde den Koningh in 't publÿck ſÿn vernoegen/ ſeggende / veele met ſÿn doodt verlooren ghehad ſoude hebben / als zÿnde een ſeer getrouw ende exact Miniſter: Doch d' Equipagie gingh wat traeghlÿck voort/ behalvens noch dat 5. Franſſe Schepen naer Ooſt-Indien gedeſtineert/ de ſelve ſoodanigh door * Tempeeſt wierden aen-ghetaſt / dat een der ſelver op een Sant is geborſten / een ander keerde gedevaliſeert nae Breſt/ en noch een nae Rochelle / ſoo dat hier veel Tonnen Gouts in de Zee zÿn vergaen. Den Allerchriſtel. Koningh van Vranckrÿckx ‡ Reyſe na Nederlant nam

* Doen was te Poictiers in Vranckrijk ſulcken Water-vloet van twee Piecken hoogh, die een groot gedeelte der Voorſtadt mede nam, en wel 6000. vademen langte van de Mueren en Hoven weg ruckte: In de plaetſe drijvende meenighte Rots ſteenen, van vreeſſelijcke grootte, die 't watet af-geſcheurt hadde: Dan 't meeſte quaet dat hier d'Inwoonders der Voor-ſteden overviel, was het vuur dat over al op 't Water ſwermde: Soo datſe van twee Elementen wierden beſtreden.

‡ De Koninginne van Spangien ſchreef aen den Alderchriſtel. Koningh, dat zy conſenteerden met ſijn Leger door alle het Lant in de Nederl. Provincien, die van haer dependeerden, te mogen trecken; begeerende dat d'Ingeſetenen ſijn Maj. ſouden aen-doen de ſelfde eere als haren Soon toe-quam, en of ſy daer ſelfs in Perſoon was: Sijn Majeſt. heeft deſe beleeftheid met een Miſſive van civiliteyt beantwoott.

nam ſijn ‡ begin den 23. ten 10. uren 's morgens / paſſeerende van St. Germain en Lay voorby Maiſons : Aten 's middaghs in 't Dorp Moiſſet: Trocken ſoo door Luzarche / daer den Preſident en 't Volck quamen verwellekomen : Raeckten dien avont noch in 't Kaſteel van Chantilly : Hier waren neffens Monſr. oock den Prins van Condee / Duc d'Anguin / en Duc de Longueville/ die voor af na 't Boſch met groot aental Adel waren ghereden: Hare Majeſteyten namen van ter zijden 't geſicht van de ſeer ſchoone Hoven/ en paſſeerden onder groene Booghen en Lanen / die met Lichten waren voorſien/ alwaer in 't midden een ſprongh van ſchoon Water was: Hier hielden in 't midden een Collation van allerley Confituren/ onder 't gheſangh van een ſchoon Muſijck in een Vertreck/ daer dicht by : Daer nae vertoonden 't Caſteel ſich als heel in brandt / door ontallijcke Lichten / ſoo dattet in al de Vertrecken ſeer klaer was : Terwijl bereyde men de Maeltijdt/ alwaer behalven de vier koſtelijcke Tafelen voor hare Majeſteyten / noch 50. andere voor de Dames en 't ghevolghe waren : Al de Equipagie waren in de naeſte Dorpen gelegert : Daer na ontſtack men een ſchoon Vuurwerck/ en bleef yder tot des morgens daer : Volgenden daeghs duerden noch het tracteren/ en waren haer Majeſteyten vermaeckt mette Harte-Jacht / op een Pleyn dat 't Boſch van Venedil ſcheydt/ alwaer men een hoogh Amphiteatrum had gemaeckt / verby 't welcke men diverſche malen partye Herten dede paſſeeren/ die in de gheſpannen Netten gevangen / en veele van gedoot wierden : Waer na men in de Sale van een Huys van Duc d'Anguin midden in 'tparck vol cierſelen weder een Collation onder 't geſpeel van Violons en Hauteboys hieldt : En naer de Maeltijdt van excellente Vis/ vertrocken den 25. ſavondts/ quamen te Creil/ logeerden op 't Caſteel van Liancourt/ alwaer langſt de Vijvers/ Fonteynen/ Hoven/ en Caſcaden ginghen wandelen : Na gehouden Collation van vruchten/ vertrocken op St. Juſt / ende ſliepen te Breteul : Quamen den 28. te Amiens/ daer Duc d'Elbeuf aen de Poort mette Magiſtraet ſijn Majeſt. des Stads Sleutelen quam preſenteren/ en traden af voor 't Biſſchops Palleys/ daer toe geprepareert/ etende publijck/ waer alle 't Volck den Koningh quam ſien eten : Van hier trocken op Abbeville/ daer nacht-ruſt hielden/ en beſagen hier de Werck-lien : Over al met een groote toeloop van Volck / onder het woort Vive le Roy, 't luyden der Klocken / Trompetten als anders ontfangen werdende : Waer by quam ſulcke toevloeyinghe van Menſchen uyt alle Steden / datter door de ſtanck een contagieuſe ſieckte ontſtondt : Den Marquis de Ramburo en andere / wierden van voor Duynkercken (daer een Leger af-geſteken was) ſieck na Calais gevoert/ maer ſtorven ſtrakx : Wy ſullen het vervolgh van deſe Reyſe laten ter naeſter Maendt. 't Geheel

‡ Als den Koningh na Vlaenderen trock, vereerde ſijn Majeſt. de Burgerlijcke Kercker, Concierhe du Pallais genaemt, met 4000. Ponden, om aldaer eenige Perſoonen die om Schulden ghevangen ſaten, te verloſſen : Als mede 3000. pont aen Chaſtelet : Ende ſulckx ten reguarde van recouvrement van den Dolfijn, die ſieck, deſe reyſe niet mede en gingh : Madamoiſelle Schwartin , Huyſvrouw van den overleden Marſchalck Schulemborg, toogh deſe tijdt met een Koffer vol Juweelen en 700. Piſtolen op de vlucht : Eenighe Dieven een Kasje met Klenodyen en Edele Geſteenten , den Koningh van Enghelandt toekomende, gheſtolen hebbende , quamen daer mede in Vranckrijck , maer wierden te la Ferte ontdeckt , daerſe in handen van den Lut. Crimineel vervielen : Een Monnick Borray , met noch eenige andere Monnicken, den Abt van Ciſtean meenende met Vergif om te brenghen , wierdt ontdeckt, gevangen, en op het Kaſteel van Dyon ghebracht : Den Koningh ſont datelijck diverſche van zijn Lijf-guarde derwaerts, om op deſe ſielterye der Monnicken nauw reguart te nemen.

't Geheel Spaens Nederlandt woelden mette aenkomste van de ‡ Fransse Majesteyt: Om welcker Leger te besien sijn veel Burgers van Gent, Brussel en Antwerpen na Duynkercken getrocken / daer 't als een rendevous van duysenden Francoisen wemelden: Die oock wel haest de Legher ende andere sieckten krijgende/ onse Brabandtse nieusgierighe Burgers naer Huys deden keeren/ als vreesende voor de quaetaerdigheydt die men reeds onder de regnerende sieckten sagh: Daer om retireerden haer 't Hof/ om te verluchten/ ook te eerder van hier: Onderwijl waren te Rijssel acht Switsers/die haer Vendel hebbende stucken ghescheurt/ wegh geloopen: Men sont haer fluckx een Bende Ruyters naer / die om hun te beter te attrapperen / haer in diversche kleyne Troupen verdeelden: In 't gesicht van Yperen quamen noch twaelff Meesters by de wegh-loopers hun vervoegen/ en stelden haer tegens de twaelf Ruyters in defentie / doot schietende 4. op de plaets / ende alsoo de andere hun daer op retireerden / hadden de Switsers tijdt om hun te salveren: Doch 4. van de selve sijn echter gekregen / ende terstont op-gheknoopt: De Vlaemsse Boomen aen de Wegen honghen oock vol van Struyckroovers/ en Burgers Kinderen / die haer by dit quade geselschap hadden begeven: Onder dese gesellen speelden mede veel over-gheloopen Francoisen / die uyt haer Leger door Brabant met een Pas-cedul na Hollandt ende Zeelant quamen/ want behalvens een quade sieckte onder hun / en dat men haer te Duynkercken in plaets van Gelt/ Adams arbeydt gaf/ liep yder die een open sagh; Hier van ter naester maendt breeder: Den Grave de Monterey visiteerden terwijl nu den Franssen Koningh soo na by quam/ de Steden Oostende / Gendt en Brugge/ gheduerigh in actie sijnde/ houdende een oogh op het doen der Franssen/ die te Duynkercken naer de zijde van Pierken Paps de Mueren hadden doen neder smijten/ en door sommige Bastions/ alles gelijck een open Veldt geslecht/ als onbestendigh mits het Sant / moetende toch de Wallen met Facijnen ende goede Fagottes door-vlochten worden/ eer eenige Zooden konden subsisteren: Die van Antwerpen weder om maeckten oock groote Fortificatien voor haer Stadt / daer toe wel een goede gront was / maer veel oordeelden die mocyten onnoodigh.

Men bleef te Salerno / ghelijck oock elders / noch al by dat gheloof van de miraculen der ghesneden Beelden: Binnen die Stadt staet in de Kercke van St. Mattheus een Crucifix/ 't geen de Roomsse glooven dat Miraculen doet/ en uyt dien hoofde quam ter halver deser Maendt den Vice-roy van Napels ende sijn Gemalinne aldaer voor 't selve Crucifix neder knielen / 't welck daer met

‡ Oock Engelant stelde strackx een Esquadre Oorlogh-schepen ghereed, en den Koningh sondt 12. Compagnien Infanterye te marcheeren naer 't Graefschap Kent, alsoo 't selve, voor iemand die landen wil, aen de Seekant vlack en open leght: Ende alsoo Londen mede daer door als buyten defensie was, wierden de Trainebandes, en veel Ruyterye gelast op 't eerste geluyd reed te wesen, terwijl oock alle Engelsse See-Plaetsen wierden voorsien: Want aldus schreven d'Engelsse Officieren aen malkander: *Car puis que les Francois commençerent à s'assembler à Dunkerque, nous ne manquerons pas à tenir bon guardes dans tous nos places maritimes, &c.* Men verbrande doen publijck op de Market-plaetze te Dovres meenighte Papiste Boecken, by 't Costuym huys achter haelt, en die alle in 't Engels waren gedruckt: Wegens den Koningh van Enghelandt gingh den Lord Bellasis, wel eer Gebieder van Tanger, de Fransse Majesteyt te Duynkercken begroeten, en Sr. Vaughan gingh wegens Duc de Jork, sijnde Edelman en Camerlingh van sijn Hoogheyt.

met groote reverentie wierde bewaerdt: Hy hadde by sich drie Compagnien van sijn Guarde/ die hem savondts weder thuys geleyden/ wanneer men wel gedachten nam op de Sarazijnen/ ende hoe licht de Tripolesen/ &c. daer konden landen/ maer tot de afweeringe der Barbarise Roovers/ en hebben wy in veele Jaren niet gehoort dat die van Napels opt eenigh Schip van de Turcken hebben vermeestert: Dan siet hier een genereuse Actie van d' Engelssen/ en een Devotie die dese Roovers wat beter soude beteugelen / als de al te jammerhartige vryheyt / die men haer als open en dagelijkx door versuym schoon voor-stelt:

Kort Verhael van de Missive van de glorieuse Actie der Enghelssen op de Middellantsche See, voor Bugia, onder haren Generael den Ridder Eduard Spragh, wegens den Koningh van Groot Brittangien.

NA dat wy ettelijcke dagen voor Algiers hadden gekruyst, waren den 20. April soo vertrouw 5. a 6. mijl van de Wal, daer ick 6. van onse Fregatten ontmoeten, de Marie, Hampshire, Portsmuyen en 't Advijs: En op de kontschap die sy my deden, van dat voor de Haven van Bugia veel Oorlogh-Schepen van Algiers laghen, soo hielt ick Krijghsraet, en wiert besłooten, wijl de Wint sich oostelijck hielt, ick alle devoir met de Maria, Warwijck, 't Advijs, Pinquet, Garlant, Portsmuyen ende de Branders soude doen, om haer te ruyneren: Nu wierden de Fregatten Hampshire en Portsmuyen gelaten, om op de hooghte van Algiers te kruyssen, tot nader ordre: Den Draeck had 5. dagen langh 2. Oorlogh-schepen van Algiers na ghejaeght, wanneer de Wint S. O. was, men verhoopte hy van 't Oosten soude hebben gheloopen, om haer van Bugia af te krijghen, maer luckte niet, en hoewel 3. brave zeylders by mijn had, waren wat langh in Zee gheweest: Den 23. April quam den Draeck weder by ons, de Windt noch al O. tot den 28. wanneer hy S. O. draeyde, met soo een groote wint ende regen, dat mijn Brander den kleynen Arent masteloos en onbruyckbaer raeckten: Den 30. dede ick dese masteloose repareren, hebbende tot ons gheluck een Barck daer toe by my, die wy van den Vyant ghenomen hadden, waer door, en met ettelijcke Masten van Perroquet bracht haer weder in staet om dienst te konnen doen: Gheduerende al dese moeyten, wierdt ons Fregat sijn groote Mast door den Blixem in brandt ontsteken, sulckx dat sich wende om in eenighe Christen-haven te gaen repareren: Juyst op die tijdt dwaelde oock mijn Brigantijn van my af, sonder dat ick daer van oyt zedert heb gehoort: Den selven dagh liep ick (de wint na wensch) in de Haven van Bugia, en rangeerde my in soodanighen ordre, dat ick my van mijn Branders konde dienen, en de minste schade van hare Forten ende 't Canon van de Stadt mochte lijden: Daer op volghden een groote kalmte, ende een Landt-windt vervolghende, was de selve terstont gheheel contrarie gheloopen, soo wy daer op de Reede waren. Den 2. Maij was de windt seer onseker, hebbende doen met mijne Schepen al twee vruchtelooze proeven gedaen, vermits sekere windt bequaem tot mijn desseyn, en die sich alle half uren veranderden, my dede resolveren om by nacht mijn attacque te doen, en dat met mijne Chaloupen en kleynste Branders, die sich dan daer toe met een Pinas gereed maeckten: Metten middernacht liet ick afgaen alle onse Chaloupen, die ick konde, met den Brander den Arent, onder den Commandeur Nugent, mijnen alderoutsten Lieutenant, maer den nacht was soo doncker, en de hooghte van de Vloet en 't water groeyde soo geweldigh: Evenwel de boven

 maten

maten duysternis, en dat de Schepen al vast aen-quamen, en dicht verby d' andere Schepen passeerden, ged. Nugent dede den Brander op-roeyen, met ordre aen den Kapiteyn, ingeval 't water te leegh was, hy 't Ancker soude laten vallen : Hy en was naeulijckx een minute van hem af-gezeylt, of den Vyand donderde met alle macht op hem los : Nugent stont wel verbaest, en socht na andere Branders, toen hy den eersten reeds in lichter vlamme sag, daer op d'alarm volghende, den Vyand wacker, soo en konden onse Chaloupen geen dienst doen om te aborderen of te verbranden, sy zijnde vol van Volck : In al dese tegenspoet van onsen Brander en hebben wy echter niet een man verlooren : 's Anderen daeghs besette de Turcken hare Schepen van vooren met Masten, die op Vlotten dreven : Onderwijl dienden de wint ons gheheel niet om teghens haer yets voor te nemen : Mijn andere kleyne Brander, daer op ick al mijn hoop had gestelt, tot de uytvoeringe van desen Aenslagh, vermits hy weynigh water trock, nu gereed om dienst te doen, raeckte by gheval het Vlas in de brant, door de schoot van een Pistool, die de Constapel loste, en waer door hy oock verlooren gingh : Als ick nu niet meer en had om mijn desseyn te volvoeren als de Victoria, beval ick, dat men hem soo ras moghelijck, soude bequamen, want hy gingh maer 8. voeten diep. Den 8. Mey sagen, dat 's morgens de Vyanden krachtige versterckinge kregen, so van Ruyters als Voet-volcken Provisie, 't gunt hun van Algiers toe quam : 't Welk ons dede vermoeden, dat 't Canon van hare Schepen, uytte Stadt, en de uyt-ghesteken Vendelen en Wimpelen sulckx hadden veroorsaackt : Dan ick niet wetende wat versterckinghe sy mochten hebben ghekreghen, besloot, met d'eerste de liefste occasie, die sich presenteerde, haer aen te tasten : Dien selfden middagh beliefde Godt ons te begunstighen met een kleyn favorabel luchje uyt den Oosten, onaengesien dat na ick het teken aen alle mijn Schepen had ghedaen, van sich te rangeren op eene Linie, en den Aenslagh te vervolghen, de wint weder contrarie liep, 't gunt my dede wanhoopen om den Vyandt in dien stant oyt te bespringen : Edoch 't geliefde den Hemel soodanigh te begunstigen, datte Wint weder in twee uren soo braef wierdt als zy te vooren was gheweest. Den Draeck, 't Advijs en de Mary rangeerden haer 't alderhoogst ten S. O. de Riviere op, dan waren genootsaeckt sig te verplaetsen op 3. vadem en een half Waters, en retireerden alsoo zy haer boorden reed makende om te passeeren, quam ick op 4. vademen recht onder 't Kasteel en Mueren, daer ick twee uren langh bleef : En sont mijn Pinas de Mary en Draeck, om de gehechte Masten van een te kappen, 't welck oock met groote wackerheyt wierde uyt-gevoert : Lieuten. Pin die de Chaloup van de Mary commandeerde, en Lieuten. Pierce die van de Draeck, en de ged. Harman, een van mijn gereformeerde Bootslien, voerde de Pinas van mijn Schip: Sr. Harnly, mijn tweede Lieutenant, door een splinter aen sijn Been gequetst, kon niet gaen : Op de Mary waren 8. man gequetst, door Musquet-schooten : Op mijn eygen Pinas bleven 7. man doot, en al de rest gequetst, behalvens ged. Harman, die 't bestier had : De Barricade ofte gehechte Masten nu van een ghekapt zijnde, dede ick 't teken aen mijn Brander, dat hy nu zijn debvoir soude doen, en 't beliefde Godt in sulcker voegen 't werck te ordonneeren, dat ick hare schuylhoecken bespronghe tot onder haer schover-zeylen, tot zy ghedwongen waren teghens de Wal aen te loopen, alwaer ick haer onder de Kasteelen aen-taste, en wel braef verbrande en verdestrueerde, tot thien in 't getal, daer van de Seven waren van de beste Oorlogh-schepen van Algiers, den Kapiteyn Harris, die op de Brander commandeerde, wierdt sijn contre-maistre, Constapel ende een sijner Matrosen van de Musquetten desperaet gequetst : Maer toen ick sagh 't pericul van den Aenslagh soo vreesselijck, stelden ick tot een tweeden Commandeur sekeren Henry Williams, een mijner

contre-

contre-maistres, en die onlangs commandeerde op de Brander de Roos: Ick gaf hem commissie dat hy 't bewint soude hebben, indien den anderen quam t'ontvallen: Hy droeg hem geheel treffelijck, en dede sijn dingen wel: Men bevondt datte 3. andere Schepen, welcke behalvens haer Oorlogh-schepen verbrandt zijn, waren, een Schip van Genua, een kleyn Engels Scheepje, en een Polack. Den 10. 's avondts ten 11. uren komt seker Hollander die binnen Algiers drie Jaren langh was Slaef gheweest, en met sijn Patroon op een van dese Algierse Schepen was, sich selfs aen mijn boordt met swemmen salveren, die my voor de waerheyt verhaelden datter 360. van hare beste Maets waren gebleven, ende dat geene der Turken sich metter vlucht aen Lant konden salveren door 't Musquetteren en smoken: Maer dit verhaelden hy, dat hare Schepen extraordinaris waren bemandt, sijnde wel 18. a 1900 man, behalven noch 300. die 's morgens uyt Algiers mede op hare Schepen waren gekomen, die zy in ons gesicht met groote Triumf ontfongen: Die van de Kasteelen ende de Stadt canonneerden oock seer furieus, van wiens Inwoonders ontallijcke mede sijn doot gebleven en gequetst: Ende 't gunt voor die Barbaren in dese glorieuse Actie noch wel het alderongheluckighst is, was dat alle haer Chirurgijns Koffers, die op dese Schepen waren, tot Asse zijn verbrant, invoegen zy nu naeuwelijckx een Plaester binnen de Stadt hebben, om op een wonde te legghen: Den ouden Frequey, haren Admirael, wierdt hier oock gequetst, want hy was, om alles der zijne in goede ordre te houden, met de voornaemste Commandeurs uyt Algiers by ghekomen: Dese sijn oock meest ghebleven of gequetst: Hy verklaerde boven dien, dat dese Turckse Schepen van den Divan expresse ordre hadden om mijn op te soecken, en mijn slagh te leveren, op welcke Plaetse sy mijn souden komen aen te treffen of te ontmoeten: Ende dat daer om dese Schepen het beste Canon op hadden, 'tgeen daer toe van de Moglie was ghelicht, maer datter geen 8. van yder Schip en waren gesalveert, als zijnde of verbrant, of in soodanigen Staet gebracht, van geen dienst meer te konnen doen.

Lijste van d'Oorlogh-schepen van Algiers, de welcke in de Haven van Bugie verbrant sijn op den 8. Maij 1671. benevens het getal harer Canons.

Het witte Paert, Tabark Rais,	34 st.
d'Orangie Boom, Courhaly,	34 st.
De drie Cipressen, Caram Hammett,	34 st.
De drie wassende, Brayham Tagrin,	28 st.
De Paerl, Brayham Turco,	26 st.
De Goude Kroon, Halna Tagrin,	24 st.
De wassende Maen, Hammett,	24 st.
Drie Prijsen,	
Een Oorlogh-schip verbrant by Tadelis.	

Namen van de Turckse Capiteynen, die doot gebleven zijn:

Mehamet Segara,
Mantuccero, anders Butter-kooper,
Dantzicker Renegaet,
Braham Rais,
Courhali,
Sijn Renegaet, 't welck een Genevois is,
En de eerste Capiteyn onder hem.

De Enghelssen in America / die sich intituleerden Privaters / hebben met den aenvangh deses Jaers / sich gheheel op de Spaensse Kust van West-Indien met veel Volckx en Vaertuygen laten sien: Wat schade nu dese en andere welcke dongen na de Schatten van Peru en Chili / daerge daen hebben / is uit de ondervolgende Missive genoeghsaem af te meten:

Copia

Copia van een Brief uyt Porto Velo by Cartagena.

*MYn Heer: De droevige dagh is gekomen dat den Vyandt met sijn Krijgsmacht in dit Rijck gevallen is, om ons die groet te doen, daer U E. my de weet van gedaen hebt, en soodanigh tot sijn voordeel, dat hy naer het overwinnen en distrueren van het Eyland Sancta * Catalina, voort getrocken is naer 't Casteel van Chagre, smijtende 600. Man te Lant, naer 't verlies van 125. Man en 80. gequetsten, 't selve heeft in-genomen, bestormende voorts ‡ Panama, met 1200. Man, na dat hy het voorseyde Casteel had beset*

* 't Eylant Catalina leght onder Espangnola, is niet bevolckt, als van eenighe weynighe Specken: Heeft geen ververssinge, 't Lant is laegh, draeght Kreupel-bos.

‡ Panama leght aen de Zuyt-zee, heeft een goede Haven, en is een spacieuse Stadt: Leght 9. mijlen van de Noort-zee, dat is 't hooghste Geberghte dat in America is, 't gunt dese twee groote Zeen van den anderen scheyt: Van hier werdt het Silver uyt Chili en Peru op Schaepjes geladen, over het voorsz. hooge Geberghte gedragen, 't welck dan voorts van Cartagena (daer schoone Huyden vallen) werdt gescheept in de Jaerlijckse Gallioenen, en met die van Nuova Hispania, na de Havana, en eyndelijck na Cadix, neffens goede quantiteyt van Couchenille, &c. gebracht: Dit gewest leght 9. graden benoorden de Linie, en deswegen kan men de Suyt-sterre aldaer niet sien, en 100. mijl van Panama siet men de maniere van een Seven-sterre, die men daer Trion noemt, en waer op de Schippers aldaer zeylen: Hier is oock een Riviere, 't geen de Spangiaerden Distahena noemen, 't gelijckt na Pek of Teer, en werdt daer toe gebruyckt: d'Inwoonders verhalen, dat hun hier sekere Reusen plachten te onthouden, vier mael grooter als d'Indianen, dese aten niet dan Vis, die sy met Vlotten langhst de Kust vongen, waren seer verheught als zy groote Vissen ghevanghen hadden, want een van haer at soo veel als 30. Indianen, en stapten somtijts van hare Vlotten op derdehalve vadem af in Zee na Landt, als sy goede vangst hadden: Dese Reusen waren seer fel, en ginghen naeckt, om de moeyten te schuwen van Kleederen te maken: De Spangiaerden hebben in de Haven van Porto Velo twee gehouden Beelden, van een Man en een Vrouw, gesien, na dese Reusen geconterfeyt: d'Indianen hebben ghedenckenisse van Ouders tot Ouders, van alle particuliere dingen van dese Reusen, speciael wat eynde sy gehad hebben: Haer Verhael is als volght: *Van den Hemel is gekomen een Jongelingh, blinckende als de Sonne, die tegen ged. Reusen strijdende, op haer vuyrighe vlammen wierp, die Steenen, daer sy raeckten, door schroeyde, waer af men noch heden merckelijcke tekenen en gaten siet: Zy Reusen vloden in sekere dellingen ende hoolen, daer sy alle gedoodt en verniel zijn.* Dese vertellinge der voorsz. Indianen en heeft noit by eenigh Christen Mensch konnen gheloof vinden, tot eyndelijck Jan de Holmos, een Spangiaert, Stadthouder en Gouverneur van Porto Velo, Anno 1545. alle dese dinghen hoorende vertellen, aenstonts in de voorsz. dellingen heeft doen delven, daer soo groote Ribben en andere Gebeenten gevonden sijn gheweest, dat men noit soude gheloofft hebben die van eenigh Mensch te wesen, ten waer het selve by de Hoofden, daer by sijnde, gebleken was: Zedert welcken tijdt men dese getuygenisse voor waerachtigh heeft gehouden: In sommige Plaetsen van Peru wierden ghesonden ettelijcke uyt gegraven Tanden van dese Reusen, die elck drie vingher breet, en 4. vingheren langh waren: Dese Reusen waren geweest vuyle Sondaers: d'Indianen die van geen Letteren noch Schrift weten, maken haere rekeninge seer perfect, maer sy weten van Ouders tot Ouders te maken ende te bewaren sekere Cattoene Koorden, vol knoopen van diversche fatsoen, tellen soo opwaerts, en dese hangen van alle couleuren in gestelde Indianen hare Huysen, en weten seer distinctelijck te rekenen, in wat tijt de Spangiaerden naderhant, en ook nu, en andere hare Nagebuyren metten anderen in Oorlogh sijn geweest. Dit gewest is seer heet, droogh en ongesont: Daer regneert een maniere van Wratten, die in 't sweeren de menschen dapper pynigen: Wassende in 't Aengesicht dieper en ergher dan de Pocken: De Poorten van de Indise Tempels, selfs in Peru, soo de Spangiaerden ghetuyghen, dat toen zy hier eerst quamen, waren alle de selve ten Oosten staende, gestopt met seker behanghsel van Cattoen: In yder Tempel stonden de Afbeeltsels van twee swarte Bocken, voor de welcke men geduerigh seker Hout hielt brandende, 't gunt hier wast, en soo stercken reuck en kracht heeft, dat als men de vettigheyt en 't sap daer van in een doot lichaem giet, 't selve voor verrottinghe bewaert: In dese Tempels houden d'Indianen oock Figuren van groote Serpenten, die zy aen-bidden: En buyten dese, die yder in het genereel aen bidt, soo heeft elck noch sijn particuliere Beelden, die zy aen-bidden, yder na zijn hanteeringhe, als, de Vissers hebben de Figure van een groote See-Vis: De Jaghers een Wilt-vangh: In Pesao heeft men gesien datse in hare Tempels aen de Pilaren hadden gehecht gekruyste Menschen, en Kinderen, zijnde de Lichamen ende Huyden als onverganckelijck ende welrieckende: Soo hadden zy mede de Hoofden van veele Indianen met nagelen vast gemaeckt, die zy met sekere substantie hebben weten te behouden, edoch de selve krompen in, tot de groote van een vuyst: Men vint daer noch de oude Afgoden Tempels, voor welckers Poorten men op hingh de Beelden van Menschen, gekleet als een Geestelijck Persoon

ſet gelaten en voorſien met 30. Vaertuyghen, die hy by ſich had, hebbende den Heer Don Jan haer het op-komen van de Rivier niet konnen beletten, vertrock met al ſijn Volck, beſtaende in 1500. man te voet, en 300. Lanciers te Paert, 't geen alles was dat hy by malkander had konnen brengen, en den Vyant gekomen ſijnde op de hooghte van Marasnillos, een vierendeel mijl van Panama, ſtelde ſich in drie Eſquadres, de Heer Preſident trock op hem aen, maer ſoo ongheluckelijck, dat hy ſtrackx verſlaghen wierdt, niet door de groote moort die den Vyand dede, maer door de ſlaeuwhertigheid van de zijne, want naeuwelijkx van al dat Volck 40. dood gebleven ende 50. gequetſt ſijn: Voorſeker een groot ongeluck, want men ſeyt dat Panama is verdeſtrueert, door dien dat den Heer Preſident van 2. a 3. zijden daer den brant heeft in-geſteken, als mede in al de Munitie en Eetwaren, ſonder dat wy, die in deſe Stadt zijn, eenighe hulp van haer te verwachten hebben, en 't geen dat ons het meeſte bedroeft, is, dat wy niet en weten wat den Heer Preſident gheworden is: Don Alonſo de Alcandede, die van ſijn Exellentie ontboden was, ſeght men dat met 2. Kogels doorſchoten is, dus werdt geoordeelt hy doot is, U E. kan dencken hoe wy hier van te moede zijn, niettemin ick heb noch moet en hart om af te wachten wat den Vyant met deſe Stadt ende haer Kaſteelen in den ſin heeft. Ick heb in mijn Kaſteel omtrent 400. Man, wel verſien van Amonitie en eenige Eet-waren, die wy uyt deſe Stadt by malkander ghetrocken hebben, alhoewel niet genoegh voor een lange tijt, om dat met deſe Tribulatie hier niets van Panama gheſonden is. De Sergeant Major Don Juan de Olveares heeft ſigh wel verſterckt en voorſien, hem ontbreeckt alleen dat mijn ontbreeckt, ſonder op eenigher wijſe te vreeſen met den Vyand hantgemeen te werden, als alleen ons te Water en te lande belegert te vinden, waer om wy aen den Heer Gouverneur Don Pedro d' Ulloa het voorgevallene adviſeren, verſoeckende dat ſijn Excellentie ons by-ſtaet, met ſijn ghewoonlijcke yver en neerſtigheydt, want alleenlijck in ſijn Excellentie ons vertrouwen beſtaet, ſullende ons defenderen tot het leſte: Vale. Godt biddende dat hy met ſijne beſcherminghe ons een gheluckighe uytkomſt geeft, om van deſe zijde het Koninckrijck te verſekeren, dat onſe ſchuldige plicht is, niet alleen, voor den dienſt van den Koning, maer van die van God, die gelijck de voornaemſte wy moeten aen-bidden, verlieſende het leven in ſijn beſcherminghe.

Uyt Cartagena heb van den 6. Maert deſe Miſſive zedert ontfangen:

*Soo datelijck komt hier het tweede advijs van Porto Velo om proviant te hebben, hebbende reets een Fregat met Victualie ontfangen, den Vyant hout ſig noch op in * Panama, daer alleen over gebleven zijn de Huyſen van den Koningh, en dat van de Paters Jeſuyten, de reſt verbrant: Soo als Don Juan Peres nu als deſperaet ſich op-houdt in 't Gebergbte, de eene dagh by ſich hebbende 100. Man, vondt ſich des anderen daeghs heel alleen, van alle de zijne verlaten, den Vyandt berooft de omleggende Eylanden omtrent Panama, gevangen nemende de vluchtelingen, die daer meynden ſeker te zijn, tot dat hy ghekomen is aen de Peerel-Viſſery van Manuel Noble Canela, ghevanghen nemende des ſelfs Huyſvrouw ende eenighe Dochter, de meeſte Roof is gheweeſt in de Bagagie: Of den Vyandt ſich aldaer ſal vaſt maecken, daer over zijn diverſche opinien, de meeſte meynen dat hy weder zal vertrecken, vermits te ſwack van Volck is, andere ſegghen dat hy om Secours gheſonden heeft: Hier werden 2. Fregatten geprepareert, om Victuaillie en Amonitie over te voeren. Dus verre mijn Heer, &c.*

* Dit geſchiede onder pretext, van dat ſeker Spaens Kapiteyn met ſijn Schip aen 't achterdeel van Jamaica gekomen, daer eenigh van ſijn Volck aen Lant ſette, daer hy ettelijcke Huyſen en 3. Plantagies ſoude hebben geruyneert gehad.

Den Koningh van Groot Brittangien verboodt dese Maendt alle Speelen en Comedien in Londen/ om verscheyde respecten: En wiert den rouw over Anna Hijde, Dochter van Eduard Hijde, door desen Groot-Cancelier van Engelandt/ en Huysvrouw van Duc de Jorck/ aen-ghenomen: Oock was sijn Majesteyt seer gestoort over eenige die een sijner Archiers hadden vermoort/ en dede de hant-dadige scherpelijck vervolgen. Het was op Saturdagh den 21. deser/ dattet Lager-Huys des Parlements de leste hant leyde aen de Ordonnantie van d'Impoſten/ of op de vremde Manefacturen: Als sy nu hier op delibereerden voor hoe veele Jaren dese belastingen souden zijn/ soo wierde met eenparigheyt beslooten: Voor 9. Jaren, in consideratie van de Penningen, die sijn Majesteyt most betalen aen den Heere Prince van Orangien, aen de welke was gegeven 3. Jaren, anders soude desen Impost maer voor 6. Jaren sijn: 't Was fraey ende seer beleeft, dat alle de Leden van 't voorsz. Parlament in hare Vergaderinghe hebben gesproken met alle respect en imaginable genegentheyt weghens sijn Hoogheyt: Sy verheften ende presen de rare qualiteyten van sijn Persoon: Als mede de groote diensten die sijn Vader aen den overleden Coningh van Enghelandt altoos hadde bewelen, als mede aen die nu tegenwoordigh regeerde: Sy seyden overtuyght te wesen van altoos geobligeert te sijn in op-gemelde Hoogheyt, en datse hem nimmer en souden vergeten: Uyt dese besoignes kan men sien hoe verre desen Jongen Prince na soo korten wijle in Engelant ghewees/ alreede de affectie ende de gemoederen van 't Lager-huys/ ende by na van yder had gewonnen. Den lesten April distribueerde den Koningh van Engelant sijn Aelmoessen aen 41. arme Menschen/ zijnde het selfde getal ende den Ouderdom van sijn Majesteyts Jaren: Den dienst en uytdeelinge wierdt gedaen door den Aerts-bisschop van Londen/ die haer na d' oude maniere/ doch by absentie van den Koningh/ alle de Voeten wies/ die op die tijdt was ghegaen in de Camer van de Pairs van 't Parlament. Het schoone Oxfort/ d' Academie der Britten/ overviel den 25. deser 's middaghs een schielijcken brandt/ die in de groote Poel-straet tot de Zuyder-poort toe-liep/ en die onnoosele kleyne ghehuchten met soo een vehementie in d'Asse joegh/ als mede de Studenten Kroeghjes daer buyten/ en noch wel 40. groote Huysen daer binnen: Hier nu quam weder een Vlaems geluck/ de Burgers staken lustigh de handen uyt/ en deden diversche Huysen ten wedersijden van de Straet in de lucht springen: De Hooft-Kercke/ d'Academie en andere Plaetsen/ die reeds in 't gevaer stonden/ wierden dus gesalveert/ hoewel het smoken noch veele uren duerden: Behalvens de schade aen Christi Kerck/ wierdt dat van d'Inwoonders alleen over de 7. Tonnen Gouts Engels gerekent/ behalvens noch/ dat hier veele eerlijcke Huysgesinnen door sijn geruineert: 't Ongheluck quam uyt 't Fourneys van een Smit/ en staet wel te ghelooven/ dat ingheval le gesepden Smit niet al te hartkoppigh waer gheweest/ den brandt ware licht ghestut/ wijl de Bueren hem alle Hulpe aen-boden: Door het op-springen van gemelte Huysen sijn oock diversche Burgers doodt gebleven en gequetst.

Als de Graven van Nassau by Memoriale aen den Keyser klaeghden/ dat de Fransse hadden gedemolieert en doen neder smijten de Mueren en Poorten

van de Stadt Bokenom / in 't Graefschap Sarwerden / op den Bodem van 't Keyserrijck / doch gebuyr van Lorainen : Sondt den Keyser met een Decreet dit Memoriael aen de Rijckx-vergaderinge te Regensburgh/ om sonder uytstel te maken / dat diergheliijcke Entreprinse niet meer op des Rijckx Bodem en geschiede : Dese en de questien over Homburg met Duc de Loraine/ neffens 't plonderen der Franssen van Winweiler in 't Graefschap Valckensteyn / 't geen puur onder 't Keyserrijck ende onder 't Collegie van de Graven van Wetterauw leght / beneffens de klachten die den Hertogh van Zweybruggen over ged. Franssen dede : So vielen de besoignes op dien Rijcksdagh meer en meerder ; 't was by naer over al quaet water/ om dat men veel strijdende partyen / en noch meer pretendenten vondt : Daer teghens wierde den Hertogh van Nieuburgh satisfactie ghedaen weghens sijn sake aengaende de Stadt Ravensteyn/ en is daer over wegh ens haer Ho: Mo: door een Missive gecomplimenteert : Insghelijckx versocht Kur-Keulens Minister by Memorie in den Hage oock sijn intrest op Rijnberck te obtineren : Dese Maendt heeft den Bisschop van Munster (volghens het Preliminarie-Tractaet) 70. Man van de zijne binnen Hoxter gesonden : Omtrent 8. dagen daer naer gheraeckten seker Convent binnen Munster in brandt / 't welck met noch over de 300. Huysen in Asse verkeerde / en duerde den Brandt tot 's anderen daeghs/ onaengesien de vlijt daer teghens : De Orientaelsse Compagnie/ die langhst den Donauw en te water op Turckyen handelden / begosten geluckiger als in 't begin hare Negotie te drij ven : Zy quamen dese mael binnen Weenen met 60. Centener Silver : Zy advanceerden een derde op de goude Ducaten / en neffens dien waren de Banck-daelders / en die van sommige Vorsten (wijl zy in 's Keysers Munte seer waren geestimeert om hare deught) oock wel het ganghbaerste geldt. De Poolsse Majesteyt bevindende / dattet voornaemste Inkomen van de Koninginne / sijn Gemalinne / quam uyt de Zout-Mijnen van Wielizka / versocht dese tijdt aen Keyzerl. Majesteyt / door een expressen Edelman / datte Stenden van Silesien soo veel Souts uyt ged. Zout-groeven wilden op-diepen / dat hy daer mede goet konde maken de sake van de Coninginne/ &c. Als nu de Ongarise Heeren souden binnen Weenen gejusticeert werden over hare Rebellye / vertrock den Keyser twee dagen eer men de selve executeerden/ uyt sijn Hof.

Executie der Ongarise Heeren:

NAeulijckx was den Keyzer na Laxenburgh , twee mijlen van Weenen , verreyst, of den Grave Nadasti wierde van alle zijn Adeldom , Eere en alle Tijtulen ontset : Werdende alsoo 's avonts ten thien uren uyt 't Huys van de Stenden van Oostenrijck, daer hy gevangen sat , gheleyt na 't Stadthuys, sittende in een Karots, daer ronds om 500. Ruyters reden, onder den Graef de Souches, Gebieder van Weenen : Ende verstaende dat hy sich tot sterven moste bereyden, so bleef den Opperste van de schoeneloose Augustijner Monnicken twee dagen by hem : Den 30. April smorgens wierden alle des Stadts Poorten geslooten ende de Ketenen gespannen, 't Regiment van de Pio geplaetst voor 't Stadthuys, oock soo was al de Burgerye in de Wapenen : Aldus

 wierdt

wiert Nadasti in een Sale geleyt, daer men hem sijn Sententie voor las, daer by hy gevonnist wiert sijn Hant en 't Hooft af-ghehouden te werden, maer den Keyzer had alvooren hem de gracie verleendt van de Hant te sullen behouden: Op dat oogenblick wierp hy sich ter Aerden voor een Altaer, die men daer had op-gerecht, ende sich op een overdeckt swart Kleet nederknielende, verbond zijn Pagie hem de oogen, ende in een oogenblick quam hem den Beul 't Hooft af-slaen, en zijn Lichaem bleef 2. uren langh legghen, daer hem alleman quam besien: Hy beleedt onder andere 't nae-volgende; *Dat hy heeft voor genomen ghehad om den Keyzer te vergeven, en 't Pallais doen in brandt steken, nu 4. Jaren gheleden, om hare Keyzerlijcke Majesteyten daer door te dwingen sich naer Neustadt te retireren, alwaer zy met alle ghemack die van daer konden wegh voeren, en na Turckyen versenden, volghens de beloften daer van die zy aen de Ministers van de Porta hadden gedaen.* In sijn Sententie stonden dese woorden: *Dat hy Graef Nadasti overtuyght zijnde, oock bekent heeft ghehad, dat hy van over veele Jaren tegens den Keyzer en 't Huys van Oostenrijck seer verbittert was geweest, en hier door met des selfs Vyanden langen tijt heeft gehandelt: Dat hy over meer als twee Jaren als Commissaris van den Keyzer is gesonden geweest, om de gemoederen van de wederspannige Ongaren te stillen, en dat hy contrarie zijne Commissie ghedaen heeft, ja dat hy niet alleenlijck haer meer tegens sijne Keyzerl. Majesteyt en heeft op-gehitst ghehad, maer dat hy selfs opgehouden heeft de oneerbiedelijcke antwoorde van de Staten: Dat hy met sommige gehandelt heeft, om geheel Hongaryen door Tribuyt den Turck te onderwerpen: Dat hy de gheheymste saken van den Raet den Vyant kenbaer gemaeckt heeft, en getracht, om des Keyzers Resident binnen Constantinopolen te doen dooden, om dat door desen alle de aenslagen der Hungarise, aen den Keyzer wierden kenbaer ghemaeckt: Dat hy met andere t'samen ghespannen heeft, teghen de Persoon van de Keyzerl. Majesteyt, &c.* Nadasti beschuldighden oock diversche Hooghduytze Heeren, op de welcke men gants geen vermoeden en had. Ter selver tijdt is den Grave van Tettenbach (folio 19. aen-geroert) te Grats in Styria (daer hy vervoert was) mede onthooft. Den Graef van Serin en den Marquis Frangipani waren oock ten selven daghe te Nieustadt in 't Arsenael geexecuteert geweest: Hun eerste voornemen is geweest; *om den Keyzer te vangen, doen hy met luttel gevolge sijn Bruydt te gemoet trock: Ofte anders te Laxenburgh, daer den Keyzer gewoon was sich gemeenlijck met de Reyger-Jacht te vermaken, en meenden hem van daer gevangen na den Turck gevoert te hebben: Alle welke aenslagen meer door Goddelijke voorsienigheyt als Menschelijck toedoen, is belet: Waer na zy hebben getracht den goeden Keyzer met Fenijn te vergeven:* Hier op volgden, dat den 27. April quam uyt last des Keyzers in de Nieustadt den Secretaris Abelli, om de Executie op 't spoedighste te bevorderen: Den 28. dede men op de Burght de Misse, daer Serini en Franchipani present waren: Waer na ged. Abelli by Serini gingh, hem voorhoudende het gruwelijcke voornemen by hem onderstaen, daer in soo veel hondert Jaren niemant van 't Serinise Geslacht sulckx oyt gedacht soude hebben ghehad, selfs verre van daer van in haren boesem te laten huysvesten soo een Rebel te werden van 't Huys van Oostenrijck, en ingevolghe van de gantse Christenheid, soo een gruwelijck bloetbadt te bereyden: Doen sprack hy vorders tot hem: *Maer alsoo sijn Keyzerlijcke Majesteyt door sijn aen-geboorne goedaerdigheyd en goedertierentheyt, niet ghenegen en is tot bloet-dorst, maer nu gedwongen zijn Rebellen te laten rechten, soo is 't dat ick u uyt de naem van zijn Keyzerlijcke Majesteyt de doot aen segge, en om dat gy u ziel noch mooght ver-*

verſorgen, is noch tijdt tot morgen den 29. dito,om u van de Biecht en de H. Communie te verſien : En ſoo wierdt hy het Stadts Gerecht over ghelevert ; waer op de Graef Serini ſeyde : *Ick bedanck de Keyzerlijcke genade van't genadigh recht, en ick en vrees de doot heel niet, de welcke ick ter liefde van de Chriſtenheyt meermael geſocht, maer niet gevonden heb ; maer een dingh ſmart my ſeer, dat ick ſoo ſchandelijck door Beuls handen ſal moeten ſterven, doch ick geef my over in de wille Godes, ende bidde om geeſtelijcke trooſt.* Hy verſocht om den R. P. Capucijner, 't welck hem wiert toe-geſtaen. Daer naer gingh Abelli tot den Graef Francibani, die hy oock ſijn begane fouten heeft voor-gehouden, ende de doot aen-geſeyt : Waer op de Graef Francibani vraeghde of 'er dan geen Keyzerlijcke genade en was voor handen, want ſeyde hy, ick ſtervende ſoo is het geſlacht van de Francibani uyt, alſoo ick de laetſte tack ben : Waer op hem geantwoort wiert ; *gaet eens in u gemoet, en gedenckt dat nu voor 400. Jaren te Napels oock een Francibani den Stadthouder Fredericum, een uyt den Huyſe van Ooſtenrijck over de klingh te ſpringen veroorſaeckt heeft, daer om ſtelt u te vreden nae 't Keyſerlijck vonnis :* 's Avonts tuſſchen 4. ende 5. uren quam weder om den Commiſſaris met den gantzen Raet, en het Stadts Gerecht, alwaer de Patienten haer begaene fouten wierden voorgeleſen, ſy gevangene moſten op yder punct antwoorden, en op 't leſt met haer eygene hant onderteyckenen, en haer gewoonlijck ſignet daer op drucken : Voorts daer naer ſijn ſy beyde van daer gebracht, eerſt den Graef Serin in een Karots geſet, aen ſijn een ſijde ſat een Haupman Fryheer van der Er: en den Burghermeeſter, ende in een andere Karots Graef Francibani, met een Luytenant, en den Heer Stadts Rechter, en ſijn ſoo met de Guarde van omtrent 100 man in 't burgerlijck Tuyg-huys ghebracht, en elck in een byſonder plaets geſet, en met ſterke wacht bewaert. Den 29. dito wiert in het Tuyg-huys een Autaer op-gerecht, als nu die beyde Graven door de H. Biecht gediſponeert waren om te communiceren,begoſten de P.P.Capucijnen Miſſe te leſen : Na dat de Paters aen wederſijden de Graven gediſponeert hadden om malkander alles van herten te vergeven, alſoo ſy geduyrende 't Arreſt malkander niet geſien en hadden, ſoo was men bevreeſt dat de by een komſt haer beyde te ſeer mocht altereren : Sy Graven ſeyden yder in 't beſonder aen de Paters, dat ſy het malkander van herten vergaven ; als nu de H. Miſſe voor de Graef Serin geleſen wierdt, heeft hy naer ſtortinghe van veel tranen, met de aldergrootſte ootmoedigheyt en reverencie, het alderheylighſte Sacrament ontfanghen, en ſat voor het meeſte van dien dagh op ſijn knien, met het Crucifix in de handt : Doen wierdt Francibani ghebracht om de H. Mis te hooren, hy ſelfs in Perſoon diende de Mis, het welck hy (ghedurende ſijn ghevanckenis) altijts ghedaen heeft, met ſulcken liefde en reverentie, dat het niet genoeghſaem kan beſchreven werden : 's Avondts tuſſchen 3. a 4. uuren quam den Heer Commiſſaris met des Stadts Rechter, en beſochten de voorſz. Grave : Zy vraegden den Graef Serini of hem noch yets beliefde, en of hy geen begeerten had, om noch eens voor 't laetſt met Francibani te ſpreken, om met den anderen te verſoenen ? datſe hem dan ſouden by hem laten komen ; Serini nam het ſeer geerne aen, maer mits dat Franchipani daer toe oock genegen was, gingh den Heer Commiſſaris by Franchipani, en vertelden hem hoedanigh de Graef Serin het voor een groote ghenade ſoude houden, by aldien hy noch een woort met ſijn liefſte Swager ſoude moghen ſpreken, en oorlof nemen, en ſoo het hem beliefde dat hy ſoo voort by hem komen konde, 't welck Francibani met groote vreughde toe-ſtont, en gingh voort met den Commiſſaris en den Stadts Rechter na de

Kamer alwaer Serini was, en ſprack hem in de Latijnſſe Tale aen: *Lieve Heer Broeder wy hebben op deſe Weerelt geleeft als twee d'aldergrootſte Vrienden, en nu ſoo moeten wy met malkander een ſchandaleuſen doot ſterven, en ſoo van malkander geſcheyden worden, ick bidde om Jeſu Chriſti wille, ben ick een oorſaeck van deſe onheyl geweeſt, ſoo wildt het my doch vergeven Heer Broeder*: Hy ſprekende viel op ſijn knien, en ſoo oock van gelijcken de Heer Serini, en vielen malkander om den hals, kuſſende en weenden bitterlijck; Serini gaf met weynigh woorden te verſtaen, wat hy in 't Arreſt meenighmael beklaeght had, te weten, dat hy ſijn ‡ Vrouw, die hy een hovaerdigh Paert noemde, door de liefde te veel had toe-gelaten, en daer door vervallen van de vreeſe Godts, en berooft van alle tijdelijke hoogheyt: En wat nu tuſſchen haer beyden door onordentelijcke liefde gepaſſeert was, wiert niet gemelt; wenſte dat alle Menſchen beter mochten verſtaen lijf en ziels gevaer. Deſe by een komſte duerde niet langh, of zy wierden weder om geſcheyden; hoe deſe harten geſtelt waren, kunt gy dencken, want daer zy by malkander ſpraken, hoorden zy alle de hamer-ſlagen, waer mede het Bloet-tooneel wiert toe-geſtelt, of haer niet yder ſlagh door het hart gingh, ende bleven ſoo tot den uchtend by de Commiſſariſſen. Den 30. April des morghens vroegh ten 5. uuren wierden de Trommelen gheroert, de gantſe Burgery vergaderden op de Plaets, de Stadts Poorten bleven geſlooten, en met Wacht beſet, en buyten voor de Stadt tegen Ongaryen lagen drie Compagnien Ruyters, en op de plaets alwaer de Burgherye vergaderden, ſtonden eenighe Wagens met ingeſpanne Paerden, beladen met water, om ſoo alle aenſlaghen te beletten, ondertuſſchen vergaderden de heele Stadts Raedt, den meer-gem: Commiſſaris gingh met noch twee andere ſitten in een Karots, en wierden van den voorſz. Raet met blootе hoofden geleyt tot in 't Burgerlijck Tuyg-huys, het Hof was over al vol Cavaliers, Vorſten, Graven en Edelen, in ſulcken meenighte dat het ſcheen als of den heelen Ooſtenrijckſe Adel daer was. Als nu de voorſz. Heeren (ſoo de Commiſſaris als andere) van de Stadt quamen, was een hooghe Plaets daer toe bereyt, bedeckt en omvangen met ſchoone Tapitſeryen, elck gingh naer ordre op haer plaets ſitten, voor haer was gheſtelt een Tafel met een Crucifix daer op, doen liet den Heer Commiſſaris aen beyde de Graven vragen of ſy noch volſtandigh bleven by het geene wat ſy voor giſteren ſelfs ondertekent en beſegelt hadden, waer op zy antwoorden ja. Doen wierde den Heer Graef Serini nae beneden in 't Hof ghebracht, alwaer hem ſijn vonnis wiert voor-geleſen, beſtaende maer in 't kort alleen in 4. a 5. punɛten, te weten; *Dat hy Serini eenige Jaren herwaerts geweten had van de conſpiratie der ongetrouwe Hongaren, en dat hy dat niet als een ghetrouwen Dienaer aen ſijn Keyzerlijcke Majeſteyt had geopenbaert: Ten tweeden, dat hy den Pas voor de Turcken gemaeckt, en al bereyt en aen-gheboden had: Ten derden, dat hy als dan den Biſſchop, de Geeſtelijckheyt had willen dwinghen om hem tot Koningh in Hongaryen te huldigen, &c.* Daer op geſchiede de uytſpraeck uyt laſt van Keyzerlijcke Majeſteyt; *Dat Graef Pieter Serini ſal van eer, haef, goet en leven berooft worden, den Scherp-rechter over-ghelevert, om hem eerſt de rechter hant, en daer na het hooft af-geſlagen ſal worden*: Doen quam des Stads Rechter met de Staf, ende leverde hem in handen van den Scherprechter; waer op de Heer

‡ Men verhaelt, datte Graef van Serin ſoude geſeght hebben, dat hy wenſte de occaſie te moghen hebben, om aen ſijn Huys-vrouw ('t welck de Suſter van Franchipani is) te moghen adieu ſegghen, metten blooten Sabel in de handt, om dat hy door haere verleydinghe tot deſe Ellenden ghekomen was.

Heer Graef seyde, en is 'er noch geen ghenade voor handen? 't geen den Commissaris wiert aen-gedient, die doen uyt sijn sack trok een Brief van genade, te weten, dat hem de rechter hant geschoncken wierdt, 't geen hem niet gejont soude hebben geworden, 't en waer hy daer om niet gebeden had. Graef Serini toonde hem seer danckbaer over dese genade, en nam oorlof van den Adel, en van het Volck, gingh seer behartight en onverschrickt op het Schavot, dat op-gerecht was op de Plaetse van 't Arsenael, ende badt om een *Requiem* na sijn doot; sijn Ongarischen bonten Rok die met silvere knoopen was, maekten hy selver los, ende sijn Pagie namse wegh, hy selver ontblootе hem van 't hemt tot aen de Borst, ende beval sijn Pagie, die hem gedurende sijn Arrest ghedient had, dat hy hem sijn Hair te deegh hoogh op soude binden, en gaf hem een neusdoeck met gout gestickt, om sijn oogen mede te verblinden, hy voor het lest kuste het Crucifix, en beveelt dat den Scherprechter sijn ordre sou achtervolghen, en soo herois en onverschrickt ontfingh hy den slagh, waer door den hals niet door was, noch met den tweeden, maer door den derden scheyden het hooft van 't lichaem; hy was een geweldigh groot, sterck en vet Man, soo dat het geen wonder is dat het den Scherprechter soo misluckte, als sijnde kort en dick van hals, want hy noyt dierghelijck voor handen had gehadt: Dit is het eynde van den Heer Serini, wiens ziele Godt genadig wil wesen: Wat nu vorders aen belanght, het doen en laten van Francipani, omtrent sijn sterven, dient alle Katholijcke Christenen tot een Spiegel, om nu alles te beschrijven, waren veel vellen papier noodigh gheweest, en meerder tijdt als my daer toe vergunt wierdt, soo dat ick nu maer kort ga: Naer dat den Graef Serini onthooft was, wierdt het Lichaem op 't Schavot onder swart Laken bedeckt, maer sijn bloet was het heele Schavot over verspreydt, effen te vooren versocht Franchipani uyt affectie tot Serini noch twee woorden met hem te mogen spreken, 't welck hem wierdt af-geslagen, en door den selven met eenen gehaelt om sijn Sententie te hooren lesen, 't welck oock heel in 't kort alleen maer bestont in 4. a 5. Hooft-puncten, en de uytspraek was op de selve manier als met Serini: *Dat hy Franchipani soude van het Leven ter Doodt gebracht werden, door het af-houwen van sijn rechter handt, ende daer naer het Hooft:* Daer over Francipani overluyt riep, of 'er dan geen Keyzerlijcke genade voor handen was, daer op toogh den Keyzerlijcken Commissaris een schriftelijck genaden Brief uyt sijn sack, waer in hem de rechter hant wiert geschoncken; waer over Franchipani sich ten hooghsten danckbaer betoonden, en vertoonden hem doen voort soo blymoedigh, als of hy ter Bruyloft gingh, na 't Schavot, alwaer hy het Crucifix vont, 't welk hy omhelsden en kusten, en met sulcke beweeghredens aen-spraek, dat het kleyn ende groot, ja al wat 'er omtrent was, tot schreyen beweeghden, onder alles sprack hy de omstanders in de Latijnsse Spraek aldus aen: VALETE, QUIBUS HIC SPECTACULUM FACTUS SUM; VALETE; HÆC FIUNT UT MANIFESTETUR MEA MALITIA, CÆSARIS JUSTITIA, DEI VERO CLEMENTIA. *Godt beware U E. alle die hier tot dit spectakel zijt gekomen: Godt beware U E. merkt wel dat dit nu geschiet op dat mijn boosheyt openbaer worde, des Keyzers gerechtigheyt en Godes goedertierentheyt.* Doen sprak hy in 'tbysonder tegens den Adel, bad haer om vergiffenis en voorders: PARCITE IN MALO MEO ARDORI, CÆSARI VESTRO FIDELITER SERVITE, QUIA DEUS PRO IPSO PUGNAT, NEC MANUS TAM VALIDA, QUÆ HUIC OBSTAT, UT PRESENS NOBIS DECLARAT EVENTUS. *Spiegelt U E. aen my, en wilt het mijnen jonghen Ouderdom*

dom en onverſtant toe-rekenen, dient gy-lieden uwen Keyſer ghetrouw, want Godt ſtrijdt voor hem, en daer is geen bandt ſoo ſterck die hem wederſtaen kan, gelyck U E. deſe mijne treurigen uytgangh voor oogen ſtelt. Dan ſoo keerden hy ſich weder om tot het Crucifix, 't welck hy met groote reverentie aendachtelijk kuſten, ſeggende: Schandelijk is mijnen doodt, maer in 't minſte niet te vergelijcken by den uwen: ghy waert Godes Soon, maer ick een grooten Sondaer, en een aertworm, doch ick weet dat gy niet wilt den doot des Sondaers, maer dat hy hem tot u bekeere, nu dan, weenende val ick u te voet, en bidde om genade, ick bidde verſchoont my, ende zijt vernoeght met dit mijn weynigh bloet, dat ick hier verſtorte, ende vereenight dat met u heyligh bloet: Met deſe en diergelijcke hartbreeckende woorden bracht hy omtrent een uur toe, doe nam hy een gouden Ringh van ſijn handt, ende leyde die op 't Hooft van het Crucifix, ſeggende, deſen Rinck ſal u weſen, neemt aen mijn laetſte gheſchenck, 't is alles wat ick noch in mijn vermogen heb, maer gy ô Chriſto, ſchenkt my de eeuwige Kroon: Daer na gingh hy op de vier deelen of hoecken van 't Schavot, en ſeyde *valete*, en doe beval hy ſijn Pagie dat hy het Hair ſoude op-binden en de oogen verblinden, ſoo knielde hy neder, en riep den Scherp-rechter om ſijn bevel te achtervolgen, en ontfingh een ſlag, maer noch niet tot aen den gorgel door; hy viel neder, en riep noch in 't Hooghduyts tot driemael toe, *Jeſus Maria*, omkeerende wiert hem het * Hooft op der aerden met den derden ſlagh voort af-ghehouwen: Den Scherprechter hoewel in ſijn Ambacht vry ervaren, wiert echter met groote verbaeſtheid bevangen, en 't ſoude gehapert hebben, had hy niet aen-gemoedight geweeſt in ſijn offiçie voort te varen, wordende naer het uytwercken der Sententie na de gevangeniſſe gheleyt: Beyde de Lichamen wierden yder in een neuteboome Kiſt geleyt, en omringht van de Soldateſce, begraven op 't Kerckhof van de Cathedrale Kerck, en alle die geene, ſoo wel hooge als laghe ſtants Perſoonen, ende den Adel, oock veele onedelen, alle die de Executie bedient hadden, gingen mede ter Begraeffenis: Veele ſegghen, dat den Keyſer voor deſe drie op-gemelte miſdadige 4000. Ziel-Miſſen heeft laten doen: Ende men onderſocht vorder wat by de Gemalinnen mochte weſen gepecceert.

Als nu de twee Jaren van den Hertoge van Genua nae gewoonte van tijdt van Sr. Marco Centurione **waren geexpireert/ verkoor men daer een nieuwen Hertogh/ te weten Sr.** Ugo Fieſchi. **Het ghedueright reghenen bedorf alle Wijngaerden en Vruchten in Toſcanen/ dat den Groot-Hertogh te Florencen goet vont/ dat men 't Volck ſoude vermanen/ datſe 't Beelt van St.** Anthoni, **Aerts-Biſſchop van die Stadt/ ſouden eeren; 't welck daer in alle ellendige**

tijden

* Soo ras d'Apoſtoliſe Kamer hoorden datten Marquis Franchipani in Hoogh-Duytſlant was onthooft, beſloeghen ſy te Roomen al ſijn goet, op de pretentie die ſy maeckten, van dat hy gepecceert hadde tegens de Bulle *in Cœna Domini*: Vermits hy zijn toevlucht tot de Turcken had genomen, ende by haer om hulp aen-gheſocht: Ged. Kamer wilde oock geen regard op de ſubſtitutie nemen, alſoo den overleden Marquis Mario Frangipani was geſtorven ſonder Erf, makende den Kardinael Antonio zijn Confident tot Erfgenaem: Hier quamen nu al de pretendenten om de Beurs, den Cardinael Antonio ſprack voor Frangipani: Den Cardinael van Heſſen, Duytze Protector, eyſte de confiſcatie van 't goet voor den Keyſer, uyt krachte van ſeker Teſtament by hem gemaeckt, dat ſoo hy ſich ongetrou droegh, zijn middelen op den Keyſer ſouden devolveren: 't Was geen wonder hier Hantſchoenen om aen te trecken, vermits Frangipani over een Millioen Florijnen naer liet.

tijden was gebruyckelijck geweest: Gelovende de * Roomsse / dat hare voorbiddingen in den Hemel / de eygene ghemeenschap mette Heyligen was / &c. Den Paus dede dese daghen een Modelle in Was maken / van nieuwe Fortificatien aen 't Eylandt Malta / tot des selfs securiteyt / waer op den Grootmeester wel amen seyde / maer de Italiaensse St. Jans Ridders sustinerende dese Fortificatien onnoodigh / wilden tot d'onkosten van dien geensints contribueren. Den Hertogh de Gravin' den Paus twee konstige gevlochten Korven dese dagen vereerende / had die doen vervullen met allerley Suycker / het gunt den Paus behiel / maer de twee voorsz. Korven sondt hy weder om.

Ten smaeckten te Madrid de Comediantinne Luisa Romero niet wel / dat so sy langhst Straet reed / haer een Steen op 't Hooft door de Karotse wierdt gesmeten / welke haer sodanigh trefte / dat daer over dese Comediantinne van een doot Kint verloste / en oock een weynigh daer na selfs storf: Den Cathol. Koningh verboot doe het houden van Preheminengias, onder de respective Gebuerten; alwaer sich veele Mans en Vrouwen begaven / als verseekert tegens die van de Justitie: Deswegen wierde aen alle Ambassadeurs en Ministers genotificeert / dat zy geen Preheminengia meer en souden hebben als voor hare eygen Huysen.

De Steden en Frontieren Hulst / Sluys / &c. wierden dese tijdt met meerder Guarnisoen op 't versoeck der Zeelanders voorsien / vermits oock veele Plaetsen weynigh Volck in hadden: Daer op dan oock de See-Vloot onder den Heer Lut. Admir. de Ruyter in de Wielinghen wierde geordonneert / om dat oock de Nagebuyren sterck equipeerden: Dit scheen voor andere vreemde speculatien / dat / wijl men geen Oorlogh met yemandt ter Zee had / waer toe dit diende: Maer dese dachten niet dat men tegens storm en onweer sich van Rock en Regen-Kleet moet voorsien.

MAY 1671.

DEn Morgen-stondt was naeulijckx in den Hage op den 1. Mey geresen / of men sach noch de oude fluxheyt der Hagenaers / door 't oprechten van Ses Mey-Boomen / als / een voor de Ed. Gr. Mog. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt / met dit Advijs in de Wimpel: Non molestate securus, dat is / *Hoewel ongemoeyt*

* Dit was even by na als in de Maent van Maert den Koningh en de Coninginne van Poolen, verlatende Warzouw, daer al den Adel bleef, na Falenta togen, en zy besagen een Beeltenis van de Maget tot Stugiani: En alsoo men van wonderlijcke Miraculen voor gaf, die dit Beeldt dede, soo wierdt den Aerts bisschop van Gnesne expressselijck belast, daer voor sekeren tijdt te blijven, en sich exactelijck van de voorsz. Miraculen te informeren: Alsoo men dagelijckx meer ende meer te groote lichtgeloovigheid in sulckx van 't gemeene Volck bespeurde.

moeyt, past evenwel op : Voor de Staten Generael standt in de Wimpel van de Mey-Boom : Insulcrum Pacis , *Tot versekeringh van Vrede moet men voorsien sijn van Wapenen :* Voor sijn † Hooghept den Heer Prins van Oragnien / stondt op des Mey-Booms Wimpel dit advijs : Avitæ Nobilitatis retinens , *De voetstappen der Doorluchtige Voor-Ouders te volgen :* Voor d' Heer Prins Maurits van Nassauw : In arena ante arenam : *Men denckt niet alleen op Oorlogh als den Krijgh aen gaet, maer oock selfs van te vooren :* Voor de Princesse Douagiere van Orangien : Et enim mihi multa vetuste scire debet : *Ik heb in mijn dagen veel beleeft :* En voor den Colonel : Civile decus & tutamen : *De Burgerlijcke Beschermingbe en haer Cieraet.* Men resolveerde doe in sommighe Steden van Hollandt gelt op lijfrenten te nemen/ tegens 7. ten hondert : En nae dat nu de Vlaemse Frontieren waren voorsien/ quam de Keulsse Minister by Memorie desen Staet versoecken om de restitutie van Rijnberck / even als of al 't Bloet voor hem ghestort was/ ende 't gelt en de moeyten / wanneer sijn Hooghept Prins Frederick Hendrick 't selfde de Spaensse (staende Oorlogh/ en die haer Guarnisoen daer in hadden) ontvooghden/ en Kur-Keulen voor noch na de macht heeft ghehad omme opt dit geprætendeerde en vergeten Rijnberck weder te krijgen/ alsoo de onkosten daer aen veel te groot waren / en haer selfs reeds op-gegeten hadden : Hy versocht dan simpelijck/ dat men hem weder om gaf alles behalvens het buytenste/ of d'andere Fortificatien : Dito Keur-vorst had geern der Staten Soldaten uyt Keulen oock gesien weg trecken / maer dewijl dit des ‡ Keysers werck was / ende by de Nagebuyren op verscheyde Bisschoppen meer most gelet werden op haer Oorlogs-lust en gierighept/ vergetende 'twelvaren harer Inghesetenen/ soo wierdt hier mede ten respecte als vooren / het veel Christelijcker geacht/ datte Bisschoppen niet en behoorden by vremde Staten (en die men noch als Ketters hout) aen te kloppen/ omme haer goede Onderdanen te helpen onderdrucken : De Gedeputeerden van de Staten 's Lants van Utrecht/ belasten doe haer Dorp-Schouten alle Persoonen van 20. tot 50. Jaren out onder haer woonende/ aen te geven/ oock van hoe veel Hoofden yder Huysgesin : Binnen Utrecht wierdt by Klocke-slagh alle vreemde Wervinge verboden/ en alle Militaire Officieren ghelast op peene van 50. gl. te vertrecken/ alsoo de selve alreeds by de 1600. Man hadden geworven / seer remarcabel in desen sijnde/ dat in sekere Herberge Graef Ernst ghenoemt / alleen over de 500. Man waeren aen-genomen. Den Heer Luten. Admirael de Ruyter sijne depesches in 's Gravenhage ontfangen hebbende / vertrock beneffens den Luten. Admirael Banckert , en soo mede den Admirael van Gent , om sich te embarqueren op 's Lants Vloot/ die sich in de Wielingen onder de Vlaemse Paerde-marckt tusschen Oostende ende Zeelant hadden geanckert. Het onstuymigh weder dede doe veel schade ter Zee / en selfs van de Calommen van Hercules af/ tot aen de Noort-kaep en de tusschen-zeen : 't Gebeurden ook dat den 11. deser den Blixem sloegh in den Toorn van de Hooft-Kercke binnen Groe-

† Sijn Hoogheyt was dese mael op den Huyse van Zuylesteyn, vier Uertjes van Utrecht , en wat onpasselijck, echter door Aderlaten weder gebetert, door de vlijt van den vermaerden Doctor Gessel.

‡ Colonel Bamphielt, die voor Ceulen een Regiment had gheworven , dede met sijn Officiers den Eed aen de Stadt Keulen, en aen den Marquis de Grana, Keyzerlijcke Commissaris, weghens 't Keyzerrijck.

Groeningen/waer door de selve een meestendeel wierde geruyneert/en de Klokken gesmolten/ die ter neder gevallen syn: De Kerck zelfs wierd seer beschadigt / en het Orgel daer binnen / dat gheheel kostelyck was/ t'eenemael bedorven: Den brant sloegh vorder in een andere Tooren/ doch wiert door de vigilantie van de Burgerye noch eyndelyck uyt-gebluft / niet sonder 't om-komen van verscheyden Menschen: Te Oldenburg in Westphalen verbranden doe by de 30. Huysen mette Kercke: Maer de schade die binnen Munster den 7. deser savondts ten 9. uren overviel / was vry grooter: Want een fellen brandt ontstaende in 't Karspel van Over 't water / in het Timmer-Huys / soo liep dat voort door de Joden-straet/ Holden-bercker-straet / Kruys-straet / tot aen 't St. Jans Klooster/ invoeghen 400. Huysen dese mael zyn verbrandt / doch de Kerck alleen is blyven staen: 't Was oock geheel remarcabel/ terwyl men Ceulen soo heftigh fortificeerden / de gravers in de Aerde hebben ghevonden een steene Tombe / in de welcke lagen de Doots-gebeenten van een Generael/ de welcke onder den Keyser Vespasianus over 14. Legioenen omtrent den Ryn hadde gecommandeert ghehad: De Magistraet dede ged. Tombe in 't Arsenael brengen/ zynde gestelt op een Wagen/ die getrocken was van 6. Paerden. Op die tyt vertrock uytten Hage als Envoye den Heer Ascanius van Zijpesteyn, Bailju van Brederode / naer Ceulen / om aldaer de Mediatie weghens desen Staet/ over de differenten tusschen die Stadt en den Bisschop/ aen te bieden: Den 8. deser is den Heer Mr. Esajas Helt ghewonden Pensionaris van Haerlem/ en vervolgens op dien dagh be-eedight.

Het was 's morgens ten 6. uren/ dat drie stoute Gesellen te Londen/ sittende te Paert/ daer voor den Tour quamen/ een gekleet als een Geestelyck Persoon; dese af-tredende/ stonden twee andere ghereedt / om op haer Paerden te passen: Zy kloppen aen/ en versoecken de Regalia/ de Kroon/ &c. (dat syn de Juweelen van den Koningh van Engelant) te moghen sien; Mr. Eduard, die de bewaringh daer af hadde / ghelepdt haer in 't Cabinet / en vertoont haer de Kroon: Dese die niet alleen om te kycken ghekomen waren / smyten Mr. Edouard een wonderlyck Mont-slot aen de lippen; hy echter / hoewel over de 70. Jaren out/ baert/ stampt ende woelt al wat hy kan; zy verbaert / steken hem met een Pongiaert seer diep en gevaerlyck in de Buyck/ en kloppen hem oock met een kleyn houten Hamertje ('t geen sy apparent mede gebracht hadden om de Kroon in een te slaen) diversche quetsueren in 't Hooft: Zy hadden oock diversche sacken mede gebracht / soo om dese in-ghekloptе Kroon/ als de Weerelt-globe die daer boven op-staet/ bequamer te konnen bergen: En alsoo ongemolesteert uyt-gaende / lieten den ouden Man in syn Bloet ter Aerde leggen/ met het slot / en oock ghebonden: Zy passeerden aldus drie Sentinellen/ wanneer de Schoon-soon van Mr. Eduard dese soo haestigh siende vertrecken/ kreegh quaet vermoeden/ en na binnen tredende/ vindt de yfere Deur ghesloten/ die geopent/ sagh syn Schoon-Vader soo onnoosel daer leggen; de Swager treet stracks te rugh / ende roept aen de Soldaten / Hout dese quaetdoenders over een crimen noyt gehoort: Zy waren toen noch de derde Sentinelle niet gepasseert/ welcke dit gheroep hoorende / beval dese gesellen daer te moeten bly-

ven / maer een van haer loste sijn Pistool op de Sentinel / hy weder sijn Musquet op de vluchtende ; waer door de Corps de Guarde in a l' arme raeckte / daer door de twee Kroons-dieven ghevangen wierden : Ma er d'andere twee mette geen die de Paerden voor de Poort van den Tour bewaerden / sijn 't door den donckeren ontsnapt : By dese twee ghevangens vondt men de Kroon met de Kroon met de Globe weder / zijnde maer alleen sommighe Gesteenten door den grooten haest en 't slaen met 't houte Hamertje daer af 't soeck gheraeckt : Dese twee Gesellen wierden strackx op ordre van den Koningh na Withal gebracht / daer men bevondt dat d'eene was eenen Blood , een bekende Verrader en Brant-stichter / overwonnen voor 8. Jaren in Yrlandt van de crimen van ‡ Rebellie / d'andere ghenaemt Perrot, een Verruwer / woonende in de Straet van St. Thomas ; Twee uren daer na wierdt den derden ghevanghen / soo hy sich meende te Paerdt te salveren / sich noemende Thomas Hunt, hy echter nu zijnde bekent in sijn Majesteyts Proclamatie / die den Hertoge van Ormondt soo vilepnigh hadden besprongen / bevond dat hy was den Soon van boven gemelden Blood : Welcke Vader en Soon bekenden / dat zy met haer 7. Gesellen sterck waren / die dese feytelijckheyt hadden onderstaen : Aldus zijn zy alle drie na den Tour in vaste bewaringe gebracht / ende nader hant geexamineert / doch na men hoorde was het met dese Gesellen meer om het Gout als yets anders te doen. Mits 't overlijden van den Grave van Manchester was het Cancelierschap van de Academie van Cambrids vacant ghevallen / 't welck nu by volle stemmen weder om den Hertoge van Buckingam wierde op-geoffert : Milord Berkley van den Koningh consent verkreghen hebbende / om van Dublijn / daer hy als Stadthouder van Yrlandt residentie hieldt / en nu soo om swackheyt als andere affairen / liet 't bewint van dat Koninckrijck aen den Aert-bisschop van Dublijn / en den Ridder Artur Fobes , Opper-marschalck van Yrlandt. Te Chattam was nu ghebout een nieuw braef Schip de Triumph / 't liep uyt den Dock / en in haer plaets wierdt de Lion op stapel geset : 's Avondts sijn Majesteyt van Scheernesse komende / storf 's nachts den Graef van Manchester aen 't Colijck / geaffligeert door voor gegane ongemack ; Duc d' Ormond wierdt Steuwart in sijn plaets / den Graef van St. Albans wierde Chamberlan : Doen voeren over na Duynkercken / om 't Fransse Hof te besien / Duc de Monmout ende den Marquis Blanckfort ; Wederom quamen over om 't Enghelsse Hof te sien Duc de Bouillion / Duc de Longueville / met veele Fransse Heeren van qualiteyt : De Fransse Heeren die met den Marquis de Ragny van Duynkercken na Engelant over gevaren waren / om dat Hof te besien / wierden op Saturdagh den 16. May onthaelt op 't Hof tot Hamptoncourt / in sulcker voeghen / als noch oyt of in veele Jaren in Engelant was gesien : Die ooge-getuyge waren / spreken dat de onthalinghe seer superbeus was : Daer waren op de groote Sale ghestelt twee lustige Tafels / tusschen welcke twee noch een andere stont / vervult met alderhande delicatessen : Als mede een derde geheele lange Tafel / vol op-ghedist van Ossen-Vlees / ende dat op alderhande manieren / oock van Schapen-Bouten / waer van niemandt en proefde / noch oock geenigh Mensch sat aen dese

‡ Hy had oock ghemeent 't Kasteel van Dublijn af te loopen , maer ontdeckt, salveerde sich metter vlucht. Dese Verraders sijn bewaert, om te vernemen wie haer aenraders waren.

dese Tafel/ ende sulckx om een welstant daer over in 't ghesicht te hebben/ volgens de oude Enghelsse Mode: De Wijn was voorwaer heerlijck en koel/ en zy stondt in 't Ys: Aen alle soete Reuck en ontbrack het niet: Oock wierden dese Fransse Heeren van Lord Arlington, Secretaris van Staet / getracteert in de Hostelerye van Goringh/ daer hy woont/ by het Park van St. Jaques/ en hier dede haer den Koningh ook de eer van daer selfs in Persoon te verschijnen: Alsoo sijn de Fransse Heeren wel vernoecht/ twee dagen hier na / weder over na Vranckrijck gevaren/ als:

* Duc de Guise,
Duc de Longueville,
Den Prins de Marsillac,
Den Marquis de Ragny,

Envoy van de Fransse Majesteyt.
Mr. d'Albon,
Mr. le Grand.

En oock dese Fransse Heeren/ te weten:

Duc de Rohan,
Den Graef d'Armignac,
Monsr. de Bellingham, *eerste Schilt-Knaep.*
Den Marquis de Vieuville, *Ridder van Eere van de Koninginne, Gebieder van Poicteou, en van dat Geslacht, 't welk in de Historien van den Oorlogh tusschen Engelant en Vranckrijck genoeghsaem is bekent, en uyt-gedruckt: Die geduerende der selver troublen, desselfs Oom sijn Bloet heeft gestort gehad in dienst van den Koning van Groot Brittangien.*
Den Marquis de Bullion, *jongste Soon van den Sur-Intendent van Vranckrijck.*
Den Hertoge van Bouillion.
Den Grave van Fiesque.
Den Marquis de Surij, *Soon van den Marquis de Beuvron, Gebieder van 't oude Palleys van Rouaen, en Lieutenant van de Koningh, binnen de Provincie van Normandyen.*
Den Graef St. Valliez.
Den Marquis Tilladet, *Neef van Monsr. Tellier, Secretaris van Staet.*
Den Marquis de la Coste, *Lutenant des Koninghs in Bretagne.*
Den Marquis de Gast.
Den Marquis de Marais, *Opper-Valckenier in Bretagne.*
Den Ridder de la Leyne.
Den Ridder de Grignou.
Den Heer van Cavoys.
En veele andere.

Dese Heeren met grooten gevolge van Adel / sijn daer na op den Huyse van Clarendon (dats Ormond) en doen door Duc de Buckingam getracteert/ onderwijl d'een Frans en Engels Cabalier oock malkander lustigh onthalende/ alles sonder onheyl afliep: Dus als de Fransse Heeren waren vertrocken/ dede

* Hy wiert van den Koningh en Duc de Jorck seer wel buyten andere uytstekende onthaelt, en was gelogeert by den Franssen Minister Colbert, die juyst op dien tijt weder met sijn Huysvrou en Duc de Monmout, en den Marquis de Blanquefort van Duynkercken over in Enghelandt quam, zijnde in Vranckrijck van den Alderchristel. Coningh oock seer deftigh onthaelt geweest: En gaf den Koningh van Vrauckrijck aen Duc de Monmout sijn Conterfeytsel, om-set met Dyamanten, geestimeert op 20000. gl. mette Diamanteu en Baggue soo daer aen was: Daer en tegens vereerde de Fransse Majesteyt aen d'Engelsse Heeren, die te Parijs over gekomen waren, als Lord Bellasis, extraord. Envoy, en Mr. Vaugham wegens Duc de Jorck, d'een met 10000. gl. d'ander met 5000. gl.

dede sijn Majest. weder de Visite na Chattam / en van daer na Windsor / om daer nae de Feest van St. Joris over den gouden Kousseband waer te nemen. Den Koningh wierdt dese dagen van den Hertoge van Nieu-kasteel versocht/ om in de Kercke van d' Abdye van West-munster met Privilegie een Graf te moghen hebben / om daer by sijne Voor-Ouders en andere Persoonen van sijn Familie/ (als Godt hem quame van hier te halen) te mogen rusten: De Koningh om de meriten en deugt van dit Geslacht genooten/ beval den Bisschop van Rochester / Opperste van de ged. Kercke / hem soodanigh een Graf te beschicken / sonder eenige restrinctie. Na dat Prins Robbert te Windsor alle ordre op 't Huys te Windsor had ghestelt tot 't houden van S. Joris Feest / soo geschiede sulckx den 29. Mey/ zijnde de geboorte-dagh van sijn Majesteyts geluckige herstellinge: Na-middaghs gingen den Koningh / Duc de Yorck en al de andere Heeren ende Ridders in haer Habijt seer magnifijcq ter Devotie in de Capelle/ alwaer voor den Godts dienst den Graef van Carlisle hem/ als representerende den Koningh van Sweden/ tusschen Duc de Yorck en Prins Robbert in-voeghden: Ende soo dede den Graef van Winchelsea / representerende den Hertoge van Saxen/ hem in-schicken tusschen Duc d'Ormont ende Duc de Buckingam/ welcke beyde Princen met de voorsz. Ordre ende Habijt al in den Jare 1669. waren bereert ghewordden: En daer na plaetste sich oock Duc d'Albemarle tusschen de Graven van Sandwits / ende die van Oxfort: Den volgenden dagh wiert het Feest seer prachtigh ghehouden: Den derden dagh trat den Koningh voor uyt na de Capelle/ daer in sijn Stoel gingh sitten: De Compagnons al eer sy tot hier toe op-traden / presenteerden in ordre hare Archieven van Wapenen/ te weten/ de Banieren/ 't Swaert/ ende den Helm van 7. overleden Koningen: Gemelte Compagnons waren:

1. Willem, Graef van Salisburij.
2. Tomas, Graef van Bercks.
3. Algernon, Graef van Northumberlant.
4. Tomas, Graef van Southampton.
5. George, Hertogh van Albemarle.
6. Mountagu, Graef van Lindsey, en
7. Eduard, Graef van Manchester.

Waer na de Koningh met de voorsz. Compagnons / gelijck daeghs te vooren hadden geoffert/ keerden na 't Capittel-huys/leyden haer Mantels af/ het welck was de eenighste solemniteyt van desen dagh / de rest was als de oude gewoonte; en hier mede eyndighde de Feeste St. Joris, den Koningh trock na Londen / ende wierdt op het Huys van Somerset / daer sijn Majesteyt nu logeerde/ verwellekomt van alle Grooten en Dames van 't Hof: Seer remarcabel zijnde / dat soo by na op eenen tijdt beyde de Koninghen van Vranckrijck en Engelant hare gesegende vreughde hadden / ende in plaetse van eenighe bevreesde ongemacken/ wierden groote gheschencken van d'een en d'ander gegeven: Ende yder quam weder behouden over dese soo seer bevaerde Zee.

REYSE

REYSE des Koninghs van Vranckrijcks *naer* NEDERLANT.

WY hebben op folio 43. den Alderchristelijckften Koningh tot Abbeville ghelaten: Den 2. Maij quamen hare Majesteyten savonts te Grevelingen, daer den Gebieder Sr. de Flavacourt sijne Majesteyt des Stadts Sleutelen quam presenteren: Die te midden door 't Guarnisoen passeerde na sijn Logement, onder 't lossen van Canon, en geroep des Volckx: Ende na den 3. dito in de groote Kercke Misse gehoort hebbende, vertrock den 11. op Duynkercken, alwaer tot op een uurtje na by ghekomen sijnde, den Koningh en Monsr. te Paerde gingen sitten: Nam hier 't gesicht van sijn Leger in Bataillie, op den wegh van Mardijck, en voor 't selve marcherende, bevondt alles in goede ordre: Van hier keerde naer de Koninginne, die te 4. uuren te Duynkercken quam: Den Koningh noch onvermoeydt, gingh al de Fortificatien besien, mette nieuwe Wercken: 's Morgens besach de Soldaten, die aen de Fortificatien werckten 15. uren daeghs, tot 9500. in 't getal: d' Eerste begosten ten 4. uren 's uchtens, gingen ten 9. uren af, de tweede werkten tot 2. uren na de middagh, en de derde tot 7. uren 's avonts, d'een d'ander vervangende: Doch hoewel d' Officiers van yder Regiment voor haer arbeydende Soldaten op-pasten, die wel haest dit spitten en graven verdroot, soo liepen de selve met honderden wegh na Brabant ende Vlaenderen: Zy hielden 't noch fraey so langh den Koningh daer was, en met Monsr. tot tweemael daeghs hun quam besoecken, maer daer na gingen seer veel deur, self nae vreemde Gewesten: Den 5. waren hare Majesteyten ter devotie by de Jesuyten, ende na publijck gegeten te hebben, deden een keer in hare Karossen, en besaghen de Sluysen: Den 6. gingh den Koningh volgens gewoonte het Veldt besien, ende beval, dat men aen yder Brigade der werckende tot hare aenmoediginghe eenighe ververssinghe soude geven: Nam daer naer de visite van de Ruyterye van sijn Huys, die Monsr. dede exerceren in de Duynen: Na de middagh reed de Koninginne langst strant, en besagh ook 't Klooster van de Ontfangenis der H. Maget, alwaer d'Abdisse hare Majesteyt met een Collation van Vruchten na den tijt ontfingh. Dien dagh quamen uyt Engelandt den Koningh tot Duynkercken complimenteren Monsr. Bellasis, wegens den Koningh van Enghelandt, en Sr. Vaugham wegens Duc de Jorck, en adverteerden 't overlijden van de Hertoginne van Jorck, vooren gemelt, waer over 't Hof 's anderen daeghs den rou aen-nam: Den 7. hadden dese Envoyees gehoor by hare Majesteyten, doch viel niet voor, als na de Roomsse wijse met veel Ceremonien Kloosters en Kercken te besoecken, en Collations te ontfangen, en rondsom te rijden: Doch den Graef van Albon voer over na Engelant, om de doot van ged. Hertoginne te beklagen: Soo was oock sijn

Den ouden Marschalck de Turenne volghden mede 't Hof, en gaf over al aen de arme Protestanten en Gereformeerden vereeringen ende Aelmoessen, alsoo dese Walen soo rijckelijck niet leven als de Roomsse: Soo als 't Hof te Liancourt was, raeckte daer een Stedeken in brant, en verslondt wel voor 12000. Ponden aen Kooren en Beestiael, behalvens noch de helft van een groot Dorp daer na by gelegen, den voorsz. Hertogh behoorende: Terwijl te Poictiers een groote Water-vloet was, tot ruyne veeler Ingesetenen.

sijn Koninckllijcke Hooghey t met alle die van sijnen Huyse getreden op een Hollants Schip, plaisir nemende op See een keertje te doen: Doen zy aen de mont van de Haven quamen, traden uyt in Chaloupen, alvoorens sijne genereuse miltheyt, soo aen den Schipper als alle de Matroosen betoont hebbende: Terstont daer op reed metten Koningh te Paerde de Wercken en Schepen van de Duynen besien: En daer na wierden eenige dagen met 't visiteren van de Militie en Cloosters over ghebracht, gelijck dan den Koningh in 't Klooster der Capucijnen in de laeghe Staet in haer Thuyn met wandelen sijn vermaeck nam: Den 17. besagh den Koningh sijn Legher op 't Vlacke in Bataillie, dat op 't lossen van 3. Canon-schooten seer geswint in 16. Esquadrons op 2. linien een quartiertje van de Stadt sich plaetsten, de Dragonders tusschen in: Den Koningh aldus tot 6. uren 's avondts sijn divertissement nemende, was de Koninginne terwijl in een kostelijcke Tent getracteert: Daer en ontbraken oock geen Trompetters, Musijck, Tambours, Pijpers, die geassisteert wierden mette Bas van 80 Kanons, sulckx dat men dese vreugde van het Fransse Hof seer wel in Engelant konde hooren. Den Hertoge van Monmout uyt Engelant over gekomen, wierde met veel kostelijkheyt van den Marquis de Villeroy onder des selfs Tente getracteert, in 't Quartier van 't Regiment Lionnois, alwaer oock sijn geweest veele Heeren van 't Hof: Onderwijl pleeghde de Koninginne den 20. in de Kercke der Recollecten, daer Madamoiselle ende andere by waren, ende Musijck gesongen wierdt, waer naer weder eens uyt-reed: Den 21. sagh den Koningh en Monsr. weder het Leger in 24. Esquadrons, die sijne Majesteyt van 8. op 2. linien bracht, doende haer voor de Koninginne defileren, die van hier na d'Engelsse Benedictijnen te la Bassee vertrock: Den 23. reed den Koning voor aen met al de Cavallerye, de Poorte van Nieupoort uyt: Dese exercitien gheschieden oock in 't oogh van meenighte Vreemdelingen: Mede was den Hertogh van Buckingam uyt Engelant incognito tot Duynkercken gekomen: Den 25. is sijn Majesteyt onder 't canonneren, nae ghepleeghde Devotie uyt Duynkercken vertrocken: Doch over Zee sijn op den selven dagh Duc de Buckingam en Duc de Monmout weder na Engelant gekeert: Zijn Majesteyt quam eten in 't Fort St. Louijs, op de weg van Bergen, daer komende, trat den Koningh stracx te Paerde, ende besach de nieuwe Fortificatien: Den 26. aten in een schoone Valeye, een mijl van Ballieul, en quamen van daer te Armentiers, wordende van de Magistraet en den Marschalk d' Humieres, Gouverneur van Rijssel, ontfangen ende geleyt op het Stadthuys, daer toe bequaemt: Terwijl nu de Koninginne was in de groote Kerck gegaen, sijn oock den Koningh en Monsr. uyt gereden naer den Hof van de Jesuyten, daer neffens Monsr. door de Prins de Condee met een treffelijcke Collation wierde onthaelt: 's Avondts ontstack men een vuyr op 't midden van de groote Plaets, onder 't gheroep des Volckx: 's Anderen daeghs namen de wegh op Rijssel, na dat sijn Majesteyt gegeten en aen aen veele Crimineele Pordon gegeven had, en quamen nae de middagh midden door 2. hagen Soldaten van 't Guarnisoen aldaer: Traden voor 't Pallais af, maer den Koningh steygerde weer strackx te Paerde, ende gingh met Monsr. 't Kasteel besien neffens de nieuwe Sterckten: Besagh oock op de Marckt 't Guarnisoen; weder keerende, ontfongh respect van alle de Leden, wanneer van de Wallen dapper wierde gecanonneert: Des anderen daeghs Sacraments dagh, gingen hare Majesteyten ter Devotie, en de Koninginne in Processie: Die van 60. Gilden traden voor aen, ghevolght van 3000. Burgers met witte Flambeaux, daer na de Geestelijcken en 200. Pages en Lackeyen met

witte

witte Kaerſſen: Den Biſſchop van Orleans droegh 't Sacrament onder een Hemel: Den Koningh en Monſr. quamen ghevolght van de Koninginne en Madamoiſelle, en al de Princen en Grooten, door een hage van Switſers, Schotten, &c. dit gingh over groen en Tapitſeryen ſoo na de Marckt, tot in de Kerck, daer men ſchoon Muſijck hoorde, en terwijl donderde men van de Wallen: Na de middagh van de Jeſuyten en Gouverneur met een Collation onthaelt ſijnde, gingen den 29. te Audenaerde ſlapen, want 't was al avondt als men daer quam: Hier was 't onthael als in d'andere Steden: Quam ſoo van hier den 30. te Doornijck, daer alles beſach, en 't onthael, de Viſites, by naer al op de ſelve wijſe waren: Hier gingh den Koningh in den Thuyn van Sr. Talon, Intendent van ſijn Konincklijcke Hoogheyt, daer hy logeerde, beſien: Die haer onthaelden op 't alderkonſtighſt, by nae teghens 't ſayſoen van 't geſchafte; Dit was buyten Doornijck, dan in de Stadt komende, was d' Abdye van St. Martin voor ſijne Majeſteyt en 't Hof geprepareert; die daer af-tredende, door d'Officiers en Souvereynen Raed wierden verwellekomt: Den Premier Preſident een Harangue doende; 's avonts gingh den Koningh en Monſr. in de groote Kerck danckbaer ſijn, den Biſſchop ontfongh haer alle, en preſenteerde haer, met hulpe van d'andere Geeſtelijcken het Kruys: Daer na gingh den Koningh de militaire gravers, die haer werck geſtaekt hadden, aen de Wallen viſiteren, en de Koningin beſocht de Clooſters; Als nu den 1. en 2. Junij ſijn Majeſt. 't Kaſteel en de Magaſijnen had beſien, en ſoo eenige dagen met verſcheyde Plaetſen en Tour te houden in het Parck waren verloopen, arriveerden den 7. Junij den Prins de Mamines met veel groote Heeren, de voornaemſte uyt Nederlant, en een ſuperbieuſe Treyn, om den Koningh, wegens de Catholijcke Majeſt. te begroeten, op ſijn arrivement in Vlaenderen: *Aenbiediende alle noodſakelijcke dingen tot hare Reyſe:* Den 8. dito gingh Sr. de Bonneul, Inleyder der Ambaſſadeurs, haer uyt hun Logie ter Audientie van den Koningh en Koninginne halen, hem leydende door een dubbelden rangh van de Garde; Den Coningh ontfongh haer op een ſeer obligante maniere; En na verſcheyde gedane Complimenten, begeerden ende beval ſijn Majeſteyt, datſe haer dienen ſouden van ſijne Caroſſen en Voetknechten, en wierden ſoo langhe zy te Doornijck waren, door d' Officiers met haren Train magnifijcq onthaelt, den naeſten dagh dede Monſr. by nae diergelijck onthael, en de Koninginne ſtapte naer de Kloosters: Aldus is den Koningh ende 't Franſſe Hof den 15. deſer van Doornijck, onder 't canonneren vertrocken, en hieldt Maeltijdt 3. mijlen van daer: Arriveerden van hier, onder 't Oorlogs-geluyt te * Aeth, dat ſeer gevordert was, ende ſtercker als d'andere Plaetſen, als een van de importantſte Fronturen van Nederlandt; Den Coningh wel vernoegt, toogh op de Jacht, en de Koninginne na de Kerck: Den 18. gingh Monſr. beſien 't Caſteel van Enguien, behoorende den Hertoghe van Aerſchot, die hier de ſelve en de Dames d'Orleans, &c. tracteerden, niet alleen met Muſijck, maer met Feſtins, waer toe 't grootſte vermaeck toe-bracht de wandel-dreven der Boomen, de Grotten en Fonteynen, de ſoete Beemden, en lieffelijcke Lant-geſichten:

* De Brabanders ſoo daer waren 't Franſſe Hof ghevolght, verhalen dat doenmaels te Aeth twee Baſtions in-ſtorte. Terwijl den Koningh hier was, quamen veele voorname Franſſe Heeren te Bruſſel, onder andere waren den 17. deſer te Engien den Prins de Condee ende den Hertoge van Orleans, die aldaer ſeer heerlijck lieten op-ſchaffen, en waren daer Madame de la Valiere, Monſr. Pan ende Thianges: Den Gouverneur de Graef de Montery hier wetenſchap af hebbende, ſont datelijck quantiteyt Wijn in Fleſſen, en ſelfs het Muſijck van 't Hof. Oock was 't Hof gevolght haer Ho: Mog: Ambaſſadeur d'Heer Mr. Pieter de Groot: En terwijl den Koning te Dnynkercken bleef, dede een keertje over Sluys na Hollant: Doch na eenige dagen verblijf toogh weder na 't Franſſe Hof.

ten: Den 20. vertrok de Koningin na Tongres, een kleen Dorpje, daer een Marien-beelt van miraculen staet, ende hare Devotie pleeghden, reed daer nae tot een Casteel, een mijltje van daer; Op den wegh quam haer den Koningh met een gedeelte van sijn Cavaliers ontmoeten, en onder 't gespeel ende Trompetters quamen 's avondts op het voorsz. Kasteel; Ende alsoo weder binnen Aeth keerende, betoonde over al waer hy quam sijn gracie van Pardon aen de Crimineele en andere ghevangens: Maer alsoo de tijdinge quam, dat den Hertoge van ‡ Anjou periculeus kranck en seer geswollen was, verhaeste sijn Majesteyt weder sijn † Reyse naer Vrankrijck, en vertrock van Aeth op den 17. Junij ten 6.uren 's morgens, eerst op Quesnoy, van daer op Avesnes, Charleroy, Philippeville ende Amiens: Mede nemende al sijn Suite, lichte Paerden, Gens d'Armes, en eygen Lijf-guarde: 't Legher van 16000. Man ten deele in Guarnisoen gheleyt, waren oock seer versmolten, alsoo yder Fransman de Fortificatien moede was.

Men sagh doe te Parijs een nieuwe Instructie om de Ridders van Malta te ontfangen/ mede brengende 't geene haer noodigh mochte zijn tot hare preuven/ mette institutie van de Ordre van Jerusalem: Welcke bestonde uyt drie Staten/ als/ Edellieden/ de Broeders Dienaers van de Kercke/ of Capellanen/ ende de Broeders Dienaers van Wapenen: Seker Edelman de Soon van Monsr. Poncet in gramschap neer-slaende/ kreegh echter Pardon van de Koningh/ en om te betoonen dat hy seer groot berouw van dit inorme feyt hadde/ soo verberghde hy sich uyt yders oogen/ vol melancolye/ ende begaf hem op het Lant-huys van een sijner Vrienden uyt Picardijen: En alsoo hy dese daet bekende aen een seker Capiteyn/ die hy vertroude te wesen een goeden Vriendt van hem/ wiert van de selve schelmachtigh bedroghen: Want na ged. Capiteyn te Parijs den Vader van de neder-geslagene hadde vertelt/ hoe dien Edelman in Picardyen noch was levende/ soo geeft den wraeckgierigen Vader van de neder-geslagene 100. goude Louijsen aen ged. Capiteyn/ die/ om ged. Edelman te lichten 50. Musquettiers uyt-sondt/ ende dese soude gewisselijck hare cruelle voornemen volvoert ghehad hebben/ ingheval le niet sijne Suster/ toen wesende ter goeder ure te St. Germain/ bespeurende het pericul/ haer andermael voor haren gepardonneerden Broeder/ haer voor de voeten des Konings neder smeet; Alwaer sijn Majest. (voorwaer uyt een genereuse goetheyt) onaengesien hy toen op de Reys nae Vlaenderen stont/ confirmeerde ander mael in amplissima forma de gratie die hy te vooren hem had verleendt/ en datse soude hebben haer geheel effect: Ende daer mede wiert desen Edelman in volle vryheyt gestelt/ onaengesien Monsr. Poncet tot wrake van sijn Soon had gespendeert over de 30000. Ponden. Het was vermakelijcker/ dat als dese daghen in de Voor-stadt van St. Germain de ervarentste Philosophen waren vergadert/ tot Sr. de Launay, alwaer mede groot getal geleerde ende liefhebbers der wetenschappen verscheenen: Soo ontstondt daer een querelle tusschen Sr. de Launay en Monsr. Rohault, en souden dus al disputerende/ gekomen hebben tot het plock-hairen/ ten ware Duc de Liancourt/ du Perez/ Desmaretz/ en andere

‡ Doenmaels waren sieck en swack de Ministers de Tellier en Lione, daer van den lesten storf.

† Toen sijn Majesteyt te Rijssel was, soo wierde by den Koningh en Koninginne ghebracht sekere Vlaemsse Juffrouw, die vermits hare groote en bysondere wetenschap, by de Koninginne van Spangen, over des selfs capaciteyt en treffelijcke geest, in groote estime was.

dere excellente Personen hun hadden gestupt/ sulkx dat hare questie niet voortgingh/ 't welck oorsaeck aen 't Geselschap gaf/ dat alles begost te verkeeren in lachen en geckscheerderye: Men diende sich tot besluyt met een van de Fabulen van Esopus: Terwijl begost veel van 't gepeupel voor 't Huys te vergaderen/ die oock meenden dat den Bergh een Muys soude baren/maer toch dese Heeren Philosophen hare definitie was o. De Fransse vertelden doe malkander als of de Deensse Majesteyt aen de Franse Roomsgesinde binnen Coppenhagen had toe gestaen een Kerck te bouwen/ om te faciliteren de Commercie tusschen beyde Croonen.

Op den Rijckxdagh te Regensburgh / die by naer overkropt was met veele besoignes/ soo wegens de Na-gebuuren/en de vrye Rijckx-steden/die sich over al meer en meer begosten te voorsien en te wapenen/ wiert niet voor 't Rijck gedaen/ als de sorge die men droegh voor * Ceulen / dat als een saeck van grooten gevolghe alle Potentaten van Europa betrefte. Terwijl begost men de Ambachts-lieden te Regensburgh een Reglement voor te stellen/ en 't selve als een derde Rijckx-Lit/ aen de Vier Keyserlijcke Rijckx-steden af te laten gaen: De questien bleven oock over de saken van der Elsas sweven; de Fransse willende de Arbitres verwisselen in Mediateurs; Tusschen Beyeren en Regensburg sagh men oock dat den eersten liever over hare questie om de roose-krans voor het Camer-gerecht van Spiers (dat is de langhe spijcker / en het loos onderhout van veele Juristen) liever als door bemiddelingh elckander wilden verstaen: Terwijl verteerde men op den voorsz. Rijkxdag meenigte Rijkxdaelders tot laste van de Principalen/ doch der gewoonte most evenwel gehouden zijn.

Soo ras en was 't Fransse Hof niet weder naer St. Germain/ of men verboot te Gent/ Brussel en andere Plaetsen / dat egeene Fransse Brandewijnen souden mogen in-gebracht worden/ en die de selve hadden / mosten sich binnen 14. dagen daer van quijt maken: Maer het branden van Graen/ als better en milder mette Noordtze Gewesten / daer de zuydelijcker Climaten toch altoos wat luchts en geestichs schijnen te willen hebben/ wierde geconsidereert. De Grave de Monterey wiert nu in 't Spaens Nederlant van yder bedanckt/ behalvens van de ondanckbare trage luyarts: Zy wraeckten sijne overdadighe kloeckmoedigheyt/ ende vertelden onder den anderen / hoe sijne Exellentie dese dagen onbekent onder de Boeren was gheweest/ niet verre van Brussel; eerst aen sommighe af-vraghende / of de Soldaten hun niet en ontnamen; eene der selver soude geantwoort hebben: Dat het op-hangen en de goede Justitie, die den Grave de Monterey door de zijne komt te volbrenghen, hun sulckx wel belette, &c. Het schijnt wel dat desen Gouverneur om sijne wackerheydt is by heele Benden luyarts gehaet geweest: Eenighe noemden hem l'Espagnol réveillé, want hy ruste noyt/ om altoos nu dit te besien aen Fortificatien/ ende dan de Cavallerye/ daer men soo treffelijck altoos op hadde gestoft/ te exerceren / dat sy naer om laeg souden schieten/ maer zy quetsten door hare disordre noch al diversche.

* De Romeynen hebben om de bequaemheyt van dese Plaets, aen den Rijn hare principale Legioenen gehad, om de Germaners, dat sijn de Hooghduytzen, te vermoeyen, maer zy vonden goet dese Plaets oock na Agrippa Colonia (dats Leger-stede) om hare wel gelegentheyt te noemen.

JUNIUS 1671.

DE Bronswijckers sorgeloos / hadden / onaenghesien sy wel wisten dat hare Hertogen een wan-smaeck in haer doen hadden / geen achterdocht van dat men haer eerst soude aen-spreken over 't groote gepretendeerde: Zy op geen Oorlogh denckende / verkochten en ontblooten sich noodeloos van Bospolver: Waer op tusschen den 28. en 29. passato 's nachts de Lunenburghse Volckeren soo stilletjes rondsom de Stadt quamen / dat de Burgers 't selve eerst 's morghens ghewaer wierden/ wanneer sy met het uyt-drijven van haer Beestiael schielijck vernamen een Bende Soldaten van den Hertoge van Zel in Embuscade: Hier waren nu by de 2000. stuckx/ soo Schapen als Kalveren en Ossen / die men tot nader ordre op versekerde Plaetsen heen dreef: In dit gewoel bleef een Capiteyn te Paert met sommighe Soldaten doot: Dien uchtend sonden ged. Princen een Pasport voor de geen die men soude weghens de Stadt uyt-senden / om mede te handelen: Daer op den 30. eenighe Burgers na Wolffenbuttel toghen/ om te verstaen het geen men pretendeerde; 't welck was: De Princen van Lunenburg te huldigen, en haer te erkennen voor hare Souverainen, en 't Guarnisoen in te nemen, dat zy daer souden binnen senden: Haer de Sleutelen van eene der Stads Poorten over te leveren: En te gedulden dat in de Magistrature by haer ghelijck getal uytte Regeeringe en Burgers soude ghekooren werden: Met dese antwoorde quamen de Gedeputeerden weder in de Stadt/ en naer ghedane rapport/ maeckten Stilstant voor drie daghen: Onderwijl bevondt men d'Inwoonders seer verdeeldt / de voornaemste verstonden het best ware sich te accomoderen/ maer het Canaelje en Jan rap waren van contrarie advijs; die als een veelhoofdigh Dier hier de sterckste wierden/ oock den Baes speelden / en seyden / sich te willen tot het uytterste toe defenderen/ ja wilden selfs die qualijck tracteren / die van eenigh Accomodement spraken: Waer op de Princen al de Boeren van buyten van den 3. en 4. deser by nacht op de Stadt deden approcheren / Batteryen maken en 't Canon planten: Als nu het Brunswijcks gepeupel van hare Wallen by daegh buyten dit Wercken sagh / en hoorden van die van buyten quamen / hoe Denemarcken en Brandenburgh de Princen in allen gevalle souden assisteren/ die nu met 24000. mannen om de Stadt mochten wesen / en daer tegens geen 550. Soldaten binnen de Stadt / behalvens noch 350. Soldaten die de Burgers op haer Beurs hadden aen-genomen/ soo bespeurden sy wel dat men haer veel te gaeuw was/ want behalvens hare slechte Amonitie/ hadden 15. dagen den Hertoge van Zel meest al het Bospoeder binnen Bronswijck laten op-koopen/ en elders uyt-voeren: De volgende dagen begosten de Bronswijckers furieus te canoneren / de Lunenburghers bleven haer niet schuldigh/ sulckx dat twee van hare stucken barsten van sekere Baterye / daer men alreede 35. Connen Bospolver had verschooten: Men dreygde doe met Granaden te werpen/ toch om soo veele onnoosele Kinderen / en dae die van de Stadt een wit Vendel

op

op staken/ soo en wierdt zulcks niet ghedaen: Als zy nu den 16. weder Stilstant versochten/ soo hielt wel het schieten op/ maer 't water den Ocker wiert haer onderwijl af-gheleydt / om de Moolens te beletten: Terwijl oock by de 1000. groote Boomen wierden aen-ghevoert / tot de Mijnen / en de Granaden gepreparеert: Den 17. quamen 24. Gedeputeerden uyt de Stadt / versoeckende uytstel tot 's anderen daeghs/ wanneer oock de Lubeckse ende Breemse Gesanten in 't Leger quamen/ en oock daer by hare Ho: Mog: Gesanten / om alles te accommoderen: Want de Bronswijckers saghen wel / schoon of sy eens met 150. man uyt-vielen/ een Graef van Erpens treften / 't Paert onder sijn Lijf / ende 20. slechte Soldaten / soo mosten sy toch al weer St. Gillis Poort weder binnen loopen / daerse uyt ghekomen waren: Terwijl yder binnen de Stadt huyden ende kreet van desen onverwachten Oorlogh: Men wilde wel een Lunenburghse Baterye van 6. stucken / tusschen de Magni ende Egidij-Poort op-gherecht / door een uytval vernaghelen / maer d'aen-nemers waren Burgers / ende dat was kostelijck bloet: Eyndelijck door de tweedracht van binnen/ accordeerden op het begeerde/ boven gemelt / ende gaven de Stadt den 23. Junij over: Wanneer de Hertogen hare Intrede binnen de Stadt deden / en van de Magistraet wierden ghehuldight/ doch vertrocken weder dien dagh na buyten/ echter bleven de hare binnen/ meester van de Poorten ende Wallen/ 4. Regimenten Lunenburgers te voet/ hier van Generael Major Stauf/ Opper-Commandeur/ met sijn Regiment wegens Duc de Wolfenbuttel / Colonel Raessfelt/ met sijn Regiment wegens Duc de Zel / Colonel Michaels Regiment wegens Duc de Hanover / en Colonel Degenfelds Regiment wegens den Bisschop van Osnabrug/ de reste bleef in 't Velt/ waer over die van Hamburgh oock ghedachten op Denemarcken nemende/ als pretenderende de Vier Landen/ hadden door een Krijghs-Commissaris de Trommelen laten roeren/ enckel om te sien/ of haer Compagnien al compleet waren/ en 't gevielwel uit/ dan in 't eerste gaf het groote ontsteltenis.

CROONINGE

van sijn

MAJESTEYT van DENEMARCKEN.

Coningh Christianus de V. van Denemarcken, nu gesint sich te doen Kroonen, is daer aen-ghevolght: Dat op den 10. deser sijne Majesteyt te Fredricksburgh, 's morgens vroegh ten 7. uren, hebbende van sijn Hof-Prediker de H. Communie ontfangen, quam den Koningh by thien uren met alle den Hooffsen Stoet ende den Grave Schifsrothal, onder een rooden geborduerden zijden Hemel, die ghedragen wiert van de Rijckx-Velt-heeren, Rijckx Admiralen, Rijckx-Cancelier, en Vice-Cancelier, na de Kercke gheleyden, daer komende, stont sijn Majesteyts Lijf-guarde ten beyden zijden, en de Zetel was al om met roode linten en stricken geciert: Traden over een root Laken: In het gevolgh waren oock Ketel-Trommen en Trompetters: Den Koning

 had

had de Kroon op 't Hooft, en de Scepter in de handt, en een kostelijk Rapier, aen de zijde met Dyamanten beset: Hebbende het Koninklijk Kleet of Pallium aen, met een korte Broeck, dan het Wambais was na de nieuwe Deensse mode, uyt een treffelijcke Riem vol Diamanten om-set: Zijn Exell. Guldeleeu droegh de Rijckx-appel op een fluweel Kussen, gaende even voor de Koningh: Graef Anthony ter rechter, en Graef Rantzou van Holsteyn ter lincker zijde gaende, droegen den sleep van 'sKonings Mantel: Aldus wierde den Koningh, toen hy voor de Kerck-deur quam, in-ghehaelt door de drie Bisschoppen van Zeelant (dats Coppenhaven) van Noorwegen en van Finlant, die sijne Majesteyt zeghende, hem brachten op sijn Koninckl. Troon, welcke teghens over den Altaer in 't midden van de Kercke was gheplaetst: Ged: Troon was om-set met groote Leeuwen van Silver, dan 't Hayr vergult, omme daer door het Wapen van Denemarken uyt te beelden: Hier gingh den Koningh op sitten, en wierde d'op-gemelden Hemel geduurigh over sijn Majesteyt gehouden: Desen Troon stont op een rooden zijden Kleedt, van 8. ellen langh, en soo veel breet, rondsom met louter Gout geborduurt ende Franje om-set; den Troon selfs uyt louteren Eenhoorn ghemaeckt, stont op 6. voeten met twee Leuningen, en was soo om sijn verheventheyt als konstigheyt onghemeen heerlijck: Aen den Zetel daer den Koningh sat, waren 3. silver over vergulde Globen, de middelste met een Kruys, onder de welcke een Amatist-steen van een kloecke handt groot, stont in-ghewerckt: Aen yder Stijl was een Hyacint: De Leuningen waren met geborduerde Kleeden ten wederzijden behangen: Waer tusschen uyt de boven gemelde Leeuwen levens groote uyt-keken: Men kan hier by af-meten hoe kostelijck alles was, want de Kroon die den Koningh op sijn Hooft hadde, wierde op 6. a 7. tonnen gouts geestimeert, met den Scepter, die rondsom met Dyamanten was om-set, oock des Rijckxs-appel ringhs-wijs met Dyamanten om-cingelt, die den Coningh dus langh in sijn hant gehouden hebbende, aen sijn Exell. Guldeleeuw overgaf, die de selve op een root fluweele Kussen neder-leyde, ende alsoo by zijne Majesteyt blijvende staen, in zijn handen hieldt: Zijn Majesteyt dus sittende in sijn heerlijcke Troon, bleven de Graven Anthony en Rantzou des selfs langen Rock houden, staende aen wederzijden van den Stoel, die men nu sagh dat van binnen met Ermelijne Vellen en 1400. Kroonen van goude was geborduurt; en gelijck de Quasten, den Degen, soo was alles met Dyamanten beset: Alle 't welke op 12. Tonnen gouts wierde geschat: Naulijckx en was de Koningh ghesteten, of men hoorde in de Kercke seer schoon musiceren, waer na den Koppenhaeghse Bisschop, die tusschen d' andere twee Bisschoppen stont, een brave Oratie wierde gedaen, meest op den Koningh en de ghetrouwheyt des selfs Onderdanen als yets anders spectende: Waer op weder lieffelijck gemusiceert sijnde, wiert sijn Majesteyt van ged. Bisschop begroet, en toe-ghevoeght, wat eygentlijk de Salvinge in, en te beduyden hadde, en na sulckx wijtluftigh was verhaelt, begost den Noorweeghsen Bisschop de Wetten van het Rijck van Koningh Frederick de III. de Anno 1644. voor te lesen: Waer na de selve in een Silvere Busse ghesloten, waer naer sijn Majesteyt van drie Graven begeleydt tot den Altaer, werdende, de Kroon, de Scepter ende Rijckx-appel op een ander Kussen gheleyt, terwijl den Koningh door de Coppenhavise Bisschop op 't Hooft met een Kruys wierde gesalft, idem een Kruys op de Borst, en toen op de rechter hant: Waer na het Te Deum gesongen sijnde, keerde den Koningh weder na sijn Troon: Waer nae voor-ghedachte Bisschop in de Deensse sprake weder in presentie van veele Burghers een Sermoen in het Deens dede: Wor-

dende

dende alles besloten mette woorden: *Dasz lange lebe der Konig*: *Amen*: 't Welk luyt uyt-geroepen wiert: Alle dese solemniteyten duurden van 10. tot 3. uren: Waer na sijn Majesteyt na de groote Dans-Zale wierde ghebracht, daer de voornaemste des Rijckx op een Koninckliicke Maeltijt wierden getracteert: In alle dese Ceremonien seght men, datte Koninckliicke Weduwe noch Prinçessen niet en sijn present geweest: 's Koninghs Broeder Prins George was wel in de Kercke incognito geweest, maer van het Volck genoeghsaem bekent.

Het was den 17. deser datten Vice-cancelier van Cambrids/ verseldt mette voornaemste van d'Academie/ haer in hun ghewaet in 't Huys van Jorck lieten vinden / van dese was den Bisschop van Londen ende vier andere de voorgangers: Hier wierden sy ontfangen door sijn Genade den Heer Hertogh van Buckingam/ om-ringt van veele andere Heeren van hooge qualiteyt: En aldus op de Zale getreden sijnde / vertoonde hem den Vice-cancelier de Acte van verkiesinge/ te weten/dat hy Hertoge van Buckingam soude wesen Cancelier van de Universiteyt van ‡ Cambrigds / na gedane lesinge dede den Vice-Cancelier een Harangue; waer op gedachte Hertoghe antwoorde in obligaute termen: Vervolgens dede Doctor Wiliornigton, Orateur van d' Academie / een treffelijcke reden in 't Latijn / duydende op gemelten Hertoghe: Welcke daer op weder met veele bedanckingen antwoorde: En daer op 't geselschap geleyt zijnde ter gedestineerder plaetsen/ om haer te ontfangen/soo wierden sy daer op een seer kostelijck Mael getracteert / alwaer op de Tafelen niets en was vergeten/ 't gunt het Saisoen mocht voort-brenghen; Terwijl gingh den Koningh het Huys Richemont en dat van Windsor besoecken: En nam sijn vermaeck met den Hertoge van Jorck uyt visschen te varen op de Rivière van Windsor/ en vertrock naer Hamptoncourt/ 10. mijltjes van daer / om met sijn Thesauriers te spreken: Seer heerlijck wierde doen van de Brittise Majesteyt vereert Don Bernardo le Salinas, Envoy van den Grave de Monterey/ ende sulckx om dat den Koningh desen Heer/ als van groote capaciteyt/ beminde. Major Bainstere, van zijne af-gesonden / datte Engelsen volghens d' Articulen souden restitueren Surinam/ schreef doe/ dat hy alles uyt-gevoert hadde/en gheluckigh aen Jamaica was gearriveert/ met seer veele Huysgesinnen/ die alle wel over gekomen waren: Ter contrarie sont men dese Maent 400. jonge Meysjes uyt Vranckrijck na West-indien/dese had men hier uyt de publijcke Gasthuysen genomen/ om de Fransse Colonien in America te populeren: 't Gheheurde dese Maendt dat ses kleyne Koopvaerdyers van Santen ende andere Griecksse Eylanden/ de wil hebbende na Mocca/ op een beroemde Marckt/die aldaer een half mijl van de Zee op een gevoeglijcke Plaets gehouden wiert/ aldaer onverwacht ettelijcke Barbarise Galjoten hare Rovers aen Landt smeten/ de gemelde Jaer-Marckt niet alleen verstoorende / maer roofden ook alle de Koopmanschappen en Goederen / neffens 60. Cooplunden / die aldaer om te handelen gekomen waren/ voerende alles over Zee in slavernije / sonder dat men oyt Tijdinge van hun heeft vernomen. Eyndelijck kreegh men nu oock gewis

‡ Op die tijt was tot groote bedroevenis van 't Engelse Hof overleden den Hertoge van Cambrids, eenighste Soon en Kint van Duc de Jorck.

gewis beſchept van d'Engelſe zijde (op folio 48. aen-geroert / hoe 32. Engelſe Schepen/ vol Volckx / ghenoemt Armateurs / onder eenen Colonel Morgan, zy eerſt aen 't Eylant Providentie lande/latende 400. Man tot bewaringe van ſeker Fort aldaer / op een Ribiere gelegen : Van hier zijn in twee gedeelten na Panama af-gezeyldt / hier komende/ wierden weder 400. Engelſen waerdigh geacht/ 't Fort Chagres/ 3. mijl van Panama/ te beſpringhen/ dan de Spangiaerden wilden 't defenderen / als een wijle voor heen kennis van der Britten voornemen ghehad hebbende : Zy ſtelden dan binnen alle ordre/ en bleven hart obſtinaet / hoewel zy in verſcheyden Attacques 130. Man alreede verlooren hadden/ en ſpeelden ſoo treffelijck van binnen / dat zy abſolut meeſter ſcheenen te weſen : Eenighe dagen daer na Colonel Morgan binnen 't Fort ſeker ſterck Guarniſoen latende/ ſchraepte ſijn Volck by een/ en ruckte na Panama : Den Spaenſſen Gouverneur / die alreede tijts ghenoegh hadde ghehad om ordre te ſtellen tot ſijn defencie/ ontmoete deſe Armateurs/ zy 2000. Voet-knapen ende 600. Ruyters ſterck zijnde/ d'Engelſe Armateurs maer 1300. koppen/ ſonder dat een van hun anders als een povre Pieck hadden : Ebenwel zy bleven eerſt hartneckigh ſtaen / en dat op een ſeer bergachtighe drooghte / ende moeyelijcke gront/ daer van ſommighe Berghen ten Hemel toe op loopen : d'Enghelſe dit ſiende/ bemachtighden een favorable Poſt / en verſloeghen ged. Preſident met veele Spangiaerden / de reſt verſchuilde ſich hier ende daer in 't Geberghte : Zy joeghen oock daer naer de Spangiaerden op de vlucht : Aldus verbolghens binnen de Stadt Panama in-treckende / daer yder met haren beſten * Buyt/ als geſeyt/ te vooren ſich uyt begeven hadden / ſtekende de Stadt van vier zijden in brant/ onthielden ſich in 't Velt ende het Geberghte : d'Engelſen deden hun beſt om noch yets van den Buyt te ſalveren / maer de vlam had by na alles verteert / wat noch yets van waerdye mochte zijn : Zy namen oock de poſſeſſie van 't Kaſteel/ en na 20. dagen hier gebleven te hebben / keerde Colonel Morgan weder naer Jamaica : Deſe ruyne van Panama verſoeyden de Spangiaerden/ en men ordonneerden te Madrid om klachten te doen over deſe begane violente ſtoutigheyt/en vyantſchap van deſen Colonel Morgan,met ſijn Engelſſe / in een tijt van Vrede : En reſtitutie te eyſſchen van de ſchade en gedane affronten als anders : Andere/ die van 'tbegin af deſe vernielinge met een ander aenſien beſchouden/ oordeelden/ dat deſe Engelſe Armateurs onder ged. Morgan, met een deel kale Lieden van Jamaica (daer weynigh te bijten of te breken valt) enckelt ſijn over geſteken naer dit Panama / om een rijcken Roof van daer te halen/ en al ſchoon de Stadt ware niet in brant gheſteken geweeſt / de ſelve echter weder te verlaten/ om geen ſchijn van rupture met Spangien te geven : Oock als hun dit hier eens gheluckten/ men konde oock ſoo onder dien deckmantel ſelfs ‡ Cartagena/ Lima / de Havana ende andere rijcke Plaetſen eens

* Don Juan Guſman de Perez, Preſident van Panama , had uytte Stadt doen vertrecken alle de Religieuſen, en alle het Silver, geſchat op 8. Millloenen, 't welck met veel koſtelijckheydt wierde in gheſcheept, en gevoert na Lima : Andere Ingeſetenen uyt Panama hadden ſich met haer Huiſgeſinnen en beſte Goet op eenige der naeſte Eylanden gevlucht.

‡ Te Cartagena was men over deſe Engelſſe beſpringinghen ſeer ontſtelt, en hoorden uyt de Vluchtelingen, hoe Colon: Morgan eerſt in de Riviere van St. Juan ſijnde ghekomen, 't Fort in-ghenomen, oock Nieuw Granada hadden af-geloopen, datte Eylanden waren vervult met gevluchte Huiſgeſinnen, meeſt op Nieuw Segovia : Waren oock mer 400. Canoes op Magdalena Revier in-geloopen : d'India-

eens besoecken/ en sulckx onder den deckmantel van Capers / Prkvaters ende Armateurs: Men verhaeldt/ dat/ als d'Enghelsen weder uyt Panama vertrocken / de weder ghekomen Spangiaerden noch veel van haer in ghedolven Goet hebben weder gevonden: Terwijl dese overval ghesciede / begosten de gebieders van Nuova Espagnola/ Chili/ Peru en elders langst de Vaste Kust elckander van dese Roovers te waerschouwen / als niet konnende penetreren op wat gront soo een verdervent Desseyn lagh: d'Americanen seyden/

> Que Tyranne & Tumulte, & disette de Farine,
> Apportent souventefois d'une Cité la Ruine.

't Belegh van Bronswijck nu ten eynde geloopen / en den Heere Prince (soo aldaer in 't Leger voor de Stadt wel was onthaelt) na Berlijn by sijn Doorl. van Brandenburgh af-reysende / vergingh de Voyagie wel: Doch by Amerongen en was de Wegh niet gheheel goet: Terwijl was de Princesse Douagiere Æmilia in een Litter uyt den Hage op haer Huys in het Bosch gebragt / om te nader by te zijn de Kinderen en de gantse Stamme / als op een Middelplaets: 't Was hare Hooght. aengenaem te verstaen / hoe te Franeker op den 21. passato Prins Hendrick Casimyr, Stadtholder van Frieslandt / door de E. Magistraet en 't lossen van 't Canon / oock dapper salvo schieten der Burgerije/ van haer wierde in-ghehaeldt / om aldaer op d' Academie onder den Heer Nicolaes Blanckardus (als sijn Hoogheyts Ephorus) in zijne studie te bevorderen: Ged. E. Magistraet brachten Prins Hendrick op 't Stadthuys / daer getracteert wierde/ ende lustigh gheschooten / terwijl den Prince dronck: Waer na den 22. door d'Heer Blancardus in d'Academise Kercke een treffelijcke Oratie wierde gedaen/ tot lof van 't heerlijcke Huys van Nassauw: Daer op den Prince over eynt staende/ met goede vrijmoedigheyt aen ged. Heer met 10. of 12. regulen in het Latijn tot danckbaerheyt antwoorde: Naer dat nu door den Rector Magnificus een treffelijcke Oratie was gedaen / wierde de Prince geintroduceert / en uyt den naem van den Senaet van d'Academie gecongratuleert: Waer op hoogh-ged. Prince haer op de Senaet-kamer met een Collation heeft getracteert/ op een tijdt dat het al om soo veel Volck was / om dese solemniteyten te sien/ dat gants Frieslandt scheen by een te sijn; Den Prince Maurits vertrock weder van Berlijn naer Cleve / alwaer den President Kruysbergen, van alle des selfs digniteyten vervallen verklaerdt was/ sonder oyt tot eenige der selve of andere / onder sijn Keurvorstelijcke Doorluchtigheyts Gebiet/ geadmitteert te werden: De Doctor Dofhuysen en Diest, soo noch over de selve sake tot Cleve op Calkar gedetineert bleven / kregen hope van relaxatie. Men sach dese Maent in 's Gravenhage in 't Bosch op-gerecht een seer kostelijcke Leger-Tente/ die gemaeckt was voor de Vorsten van Lunenburg/ om

nen hier een sterck wreet Volck, lieten d'Engelse tot op 5. mijl na van Manpos naderen, doch wierden hier te rugh gedreven, en in haer retireren kregen d'Indianen ettelijcke Canoes of Vaertuyghen, met 2000. stuckx van Achten waerdye aen Roof: Sy plonderden oock de Canoes: Van hier ginghen d'andere Engelse na de Revier de la Haetjes, en dwonghen daer die van 't Fort haer Proviande te verschaffen, met 't welcke zy genoegh hadden om Panama aen te doen: Als sy nu wel 40. Canoes by een hadden, en sich op het Eylant Vaca hadden toe-geruft, beroofden den Insule Catharijn, en al wat na Canon of Amonitie geleeck, voerden zy mede wegh in hare Schepen.

om te gebruycken in 't Velt/ welke van veele wiert besien/ en daer na over Amsterdam na 't Leger van de voorsz. Vorsten vervoert. Op den 8. Junij arriveerden in 't Patria de Vijf volgende Oost-Indise Retour-Schepen:

De Vryheyt, Zuyt-Polsbroeck, Spanbroeck,	}	Voor de Kamer van Amsterdam.
't Wapen van ter Veer,	}	Voor de Kamer van Zeelandt.
't Hof van Breda,	}	Voor de Kamer van Enckhuysen.

De Vier waren van Batavia vertrocken den 17. December 1670. en het vijfde van Ceylon/ in Januarij 1671. Hare Ladinge was als volgt:

300 stucken Mouris,
6960 stucken Salampouris,
2900 st. blaeuwe dito,
7620 st. Parcallen,
3350 st. fijn gebleeckte Guinees Lywaet,
16140 st. gemeyn gebleeckt Guinees Lywaet,
2080 st. rouw dito,
5180 st. blaeuw dito,
1700 st. Drydraet Gingans,
680 st. Gingans Vierdraet,
1800 st. Chalouw Gingans,
2000 st. Taffahelas dito,
1400 st. Taffahelas drydraets,
980 st. gekeperde Gingans,
2400 st. Berthilles d'Oirnael,
1120 st. Berthilles Ternatanes,
1860 st. Chiavonijs,
6240 st. Negros Kleden,
3320 st. Baftas,
1670 st. Cangans,
600 st. Bengaelsse Negros Kleeden,
1600 st. of 400. Marados Fotas,
1200 st. Fortas de Bengale,
3600 st. Suratse Chits,
1800 st. Tamer hindos,
280 catty Tonquinse Muscus,
60 st. Japanse Zijde Rocken,
100 Sanen,
1680 st. Tutucorinse Caetsjes,
1035 pont wit Catoene Garen,
45507 ponden diversche Indigo,
18965 ponden Gommelack,
175375 pont Broot-suycker,
223559 pont diversche Suyckeren,
761464 pont Salpeter,
123360 pont Ceylonse Canneel,
15260 pont Foelie,
101968 pont Girof Nagelen,
111439 pont Noten Muscaten,
199 stucken rouwe Dyamanten,
183824 catty swarte Peper,
3440 catty witte Peper,
15656 p. lange Peper,
2442 p. geconfijte Gember,
4177 p. glase Aerde,
2880 p. Bolus of roode Aerde.

De Actien liepen hier op tot 570. Daer sijn in 't Vaderlant noch gearriveert Elf Oost-indische Retour-Schepen / wiens Commandeur Speelman in September daer aen rapoort aen den Staet dede / van de gestalte en goede stant van Indien in 't generael: Men verstondt oock van ter zijden/ hoe dat de Nederlanders in die gewesten in krachten dagelijckx toe-namen: Ende niemant hadden als alle andere Europise Natien / die haer meest bewaengunstighden/ sy als ongeluckighe handelaers/ en die de Nederlanders over hare groote progressen bescheeloogden/ nu siende dat de selve soo anderhalf dosijn wel-gheladen Schepen op een Jaer sonder ongheluck in 't Patria kreghen: Dese hare Ladinghe neffens d'andere sijn seer goet ende geldigh gheweest: Te meer om dat de Nederlantsche Oost-Indische Compagnie de Waeren van Ceylon / ghelijck Caneel/ Foelie ende Nooten van Banda alleen possideerde: De Carga der Elf Oost-indische Retour-Schepen is gheweest als volght:

Generale

Generale CARGA*, ofte Ladinge van* 11. *Oost-indise Retour-Schepen, soo van Batavia als Ceylon, als te weten:* 't Sticht van Utrecht, Middelburgh, Vrye-Zee, Dordrecht, 't Wapen van Hoorn, de Gerechtigheyt, 't Wapen van der Gouw *ende* Prins Willem: *Den 20. November 1670. van Batavia vertrocken: Mitsgaders* 't Huys te Velsen, *vertrocken van Ceylon den 7. December,* Cattenburgh *en* Soetendael *mede van Ceylon af-gegaen den 22. dito.*

34350 stucx divers Guinees Lywaet,
8500 stucx Mouris,
11160 stucx Parcallen,
10460 stucx Salampouris,
9260 stucx Betthielles,
9000 stucx Chiavonijs,
7250 stucx Gingans,
1200 stucx geschilderde Chits,
275 stucx Dekens,
8000 stucx Negros Kleeden,
8000 stucx Dongrys,
3880 stucx Zeyldoeck,
4100 stucx Adatheys,
3700 stucx Garras.
9040 stucx Baftas,
660 stucx Mamoedijs,
5040 stucx Chiauters,
44068 pont Catoene Garen,
2000 stucx witte Kannekijns,
3880 stucx blaeuwe Boelangs,
1920 stucx Madaphons,
400 stucx rouwe Longys,
2880 stucx Sarasse Bloemwerck,
2400 stucx Gordel Chindos,
1920 stucx Madops,
1600 stucx Chelas van de Kust,
320 stucx swarte Chalouws,
1160 stucx Poelongobars,
1920 stucx Tape Chindos,
320 stucx Cangangs,
100 stucx Sarasse Gobars,
4325 pont Gommelack,
91380 pont Perssiaensse Syde,
120568 pont Bengaelsse Zijde,
66 pont Ceylonse Zijde,
1948 Catty, 2 Teyl, 2 maes Tonquinse dito,
180128 pont Indigo,
8694 pont Benjuyn Baros,
174410 pont Malacx Tin,
2195033 p. geraffineerde Salpeter,
764310 pont diversse Suyckeren,
210207 pont Giroffel Nagelen,
129848 pont Noten Muscaten,
64680 pont Foelie,
428329 pont Ceylonse Canneel,
66100 stucx geconfijte Nooten Muscaten,
4569 Mooten diversch Ebben-hout,
205682 pont Caliatours-hout,
112903 pont Sapan-hout,
2508 stucx rouwe Diamanten,
50 stucx Alcatijven,
36 picol Tamarindi,
828 pont geconfijte Mirabolanen,
2000 pont Tutia,
502 oncen 6 realen swaerte Besoar-steen,
8 Realen swaerte Ambregrys,
20 pont diversche Amber van Mauritius,
3106 pont Radix China,
6800 pont Boracx,
8566 pont Wieroock,
5975 pont Cardamom,
75000 pont Japans Staef-kooper,
5390208 p. diversse swarte Peper.

Noch waren de Fluyten Wimmenum **en** Saxenburgh **den 31. Januarij 1671. van Batavia vertrocken/ en den eersten op den 24. Augusti in 't Patria mette volgende Ladinge gearriveert:**

De Fluyt WIMMENUM,
5000 ps. gebleeckt Guinees Lywaet,
800 ps. fijne Hammans,
4000 ps. gebleeckte Dongrijs,
240 ps. Zeyldoeck,
2360 pont witte Chirmanse Wol,
2602 pont Radix China,
50000 catty Japans Staef-kooper,
107320 pont Salpeter,
66220 pont root Caliatours-hout,
73314 pont witte Bengaelsse Poeyer-suycker,
3000 pont lange Peper,
240235 catty Peper.

SAXENBURGH.
5000 ps. Guinees Lywaet,
4000 ps. gebleeckte Dongrijs,
600 ps. Hamans,
240 ps. Bengaels Zeyldoeck,
2471 pont Chirmanse Wolle,
2623 pont Radix China,
50000 catty Japans Staefkooper,
108800 pont Bengaelsse gerafineerde Salpeter,
56935 pont Siams Sappanhout,
70158 pont Bataviase Broot-zuycker,
235107 catty swarte Peper.

Daer op wierde volghens Resolutie 65. per cent aen de Participanten van gemelte Nederl. Oost-indise Compagnie tot uyt-deelinge vast gestelt: Mitsgaders om op nieus tot maintenue van den goeden staet van Oost-Indien te equiperen/ en te laten derwaerts af-gaen 30. soo Oorlogh-Schepen als Jachten/ bemant met 5200. Zee-lien/ en veele soo Appointeens/ Soldaten als Volontarisen/ die op yder Kamer syn resort geequipeert/ ter bestemder tyt zyn in Zee gebracht. Den 22. Junij arriveerden mede in Engelandt 't Schip het Casteel Berkley van Suratte/ met de volgende Ladinge:

168 packen Cowrees,
17 sacken Olibanum,
120 dito root Aerde,
100 dito Zaet-lack,
135 dito Indigo van Agra,
100 balen Indigo Cirques,
60 Balen Coho-saet,
180 balen Stucklack,
30 balen Cattoene Garen,
192368 pont Peper,
168 balen breede witte Baftas,
59 balen witte Dungareez,
57 balen witte smalle Baftas,
66 balen Soraquizzes,
41 balen witte Biran Pauts,
32 balen blaeuwe breede Baftas,
40 balen witte Panthaes,
30 dito bruyne,
15 dito blaeuwe,
19 dito kleyne bruyne Pafts,
40 dito Deribades,
53 dito witte Mertoles,
66 dito Chinits Serwungo,
43 dito breed Zeyldoeck,
13 dito smal Zeyldoeck,
60 dito Nicanees,
74 dito Guineese Stoffen,
31 dito Braules,
2 dito bruyne Dungarees,
10 dito breede Calico quilts,
5 dito smalle,
1 bael Taffet Madadad,

Ladinghe van de Konstantinopelsse Koopman van Bantam, gearriveert ten selven daghe.

446405 pont Peper,
3650 kleene stucken Lacktachout,
343 balen Salpeter,
3 potten Tamarinde,
15 kisten Benjuyn,
55 kisten Suycker.

Alle welcke Koopmanschappen op diversche Comptoiren by d' Enghelsse waren gehandelt.

Men was te Brussel seer verbaest toen de Fransse Majesteyt dicht verby Bergen in Henegouwen weder te rugge nae St. Germain trock / niet anders duchtende als 't soude die Hooft-Stadt gelden: Maer den Allerchristel. Koningh toonde sich over al uyttermaten beleeft / ende hielt syn woort Koninckl. lijck: d'Antwerpenaers hielden sich daer mede te vreden/ en doen sy een luchje en 't gedreychde als van den hals sagen/ begosten na hare oude manieren weder te batementeren / niet geestigh / maer Brabandts ingenieus: Onder andere quam het Gilde van d'Antwerpse Schippers/ Voerlien/ Kar ende Waghenvoerders/ Arbeiders/ Sleepers/ &c. te samen: Dese jente Gesellen noemde men 't Schellekens Gilt / en desen haren ommegangh / die in 18. Jaren (tot spot

spot van de geestelijcke hare Processen) niet en hadde gegaen: Die dan / droegen in 't Quartier van 't Schelleken een gechargeert Schip / en het Radt van Avonturen/ seer spotsgewijs op die van Mechelen: Idem een Mosselman/ sittende in een Secreet-werckers Tobbe: Noch de Vier Heems-kinderen/ op een seer mager Paert: Een Kinnen baba of Mombackes: Een swaer geladen Reus en andere gewaden / dragende een bondel van Tacke-bos-kluppels: Dit schoone Geselschap dus op-treckende / liep yder van sijn Werck om het apen-spel te zien/niet eens gedenkende/dat dese grobe Lieden met al de Roomse devotien niet weinigh scheenen te spotten: Dan wy glooven / dattet zy gheweest uyt blijtschap/ datte Fransse Majesteyt weder uyt Nederlandt keerden: Door dit af en toe-vloepen van zo veele Menschen / begost sich de Pest in Brabant te verspreyen/ waer over men t' Antwerpen verboot het in-brenghen van kleyne / roode of swarte Kersekens / dat sijn Kriecken: Alle soorten van buyrige Pruymen/ oock heel rijpe ofte geele Concommers/ eenighe Cournoillien/ oock roode ende swarte Haegh-besien ende witte Koolen: Men verboot oock de pracht van de Sterf-huysen met Bay ofte Laken te bekleeden/op pœne van 100. gl. En over de disordre ten platten Lande is

Geboden en uyt-geroepen by mijne Heeren den Onder-Schouteth, Borgermeesteren, Schepenen, ende Raedt der Stadt van Antwerpen, op den 7. Julij 1671.

ALsoo tot kennisse van mijne voornoemde Heeren gekomen is, dat dagelijckx verscheyde Persoonen komen woonen in de Parochie van S. Willebrods, ende onder het distriƈt van de Water-meulen brugghe deser Stadt, de welcke om hunne misdaden, quaet leven, en andere redenen, soo uyt dese Stadt als andere Steden ende Dorpen sijn verdreven of gebannen; van de welcke eenige aldaer oneerlijck huys houden, ende andere hun met ongheoorlofde middelen gheneeren. SOO IST, dat de voorsz. Heeren daer in willende voorsien, hebben geordonneert, ende ordonneren mits desen, dat voortaen niemant uyt eenige Steden Dorpen of Vlecken, hem en sal vervoorderen in de voorsz. Parochie te komen woonen, ten zy hy eerst ende voor al hebbe attestatie van den Pastoor, mitsgaders van de Magistraet van de Plaetse waer van hy komt, soo rakende de Plaets van sijn geboorte als van sijn leven en Religie: Ende dat hy de selve hebbe over gebracht in handen van den Dijck-grave der voorsz. Jurisdiƈtie: Ende indien hy niet en is geboren in dese Stadt, dat borge sal ghestelt hebben voor de Somme van dry hondert guldens, tot ontlastinge van den armen ofte Tafel des H. Geest. In welcke attestatie te brengen ende borghe te stellen, oock sullen ghehouden sijn alle de geene die t'zedert den tijdt van dry lestledee Jaren aldaer sijn komen woonen, ende dat binnen de tijdt van eene Maendt, naer de Publicatie deser, op pœne van te verbeuren vijf-en-twintigh guldens, ende dat aen hem datelijck sal worden geordonneert te vertrecken.

Aldus gedaen in de Vergaderinge van den Maendaghsen Rade respeƈtivelijck ghehouden op den eersten en achtsten Junij lestleden.

A. van Valckenisse.

Als nu den 2. Junij den Moscobise Rebel Steynke Rasin met sijn Broeder/ door omtrent 1000. Soldaten in 't ghesicht van alle de Weerelt by dage in der Muscouw waren binnen gebracht: Hy op een Wagen sittende/ die verheven daer toe voor hem was bereydt/ soo stonde boven dese Wagen een Galgh/ ende over 't midden een dwars-hout: Hy Rebel was gehecht en aen handen en voeten gesloten/ met een Kettingh om den hals/ aen de voorsz Galge vast en omghewonden ghemaeckt: Ter zijden desen Wagen gingh sijn Broeder te voet/ doch aen de Beenen gesloten/ en met een Kettingh om-vangen/ aen ged. Wagen ghehecht: Aldus zijn zy ter tortuyre ter midden der Moscouw ghevoert/ alwaer om de koelte een Vuyr was ontsteken: Desen Steynke Radsin wierdt daer op gehaelt/ en kreegh op sijn uyt-gereckte Leden ettelijcke slagen met een stuck Houts/ en vermits hem dit noch weynigh scheen te kreunen/ wierdt hy tegen 't Vuyr aen-geleyt/echter hy stont alle tormenten wreedelijck deur: Onder dies wierde hem door den Heer Dolgeroeck Boyaer cum suis verscheyden zaken af-gevraegt: Op welcke eenige Poincten hy resolute antwoort gaf/ maer op de reste hieldt het met tacitus: Men wilde oock (dan onseker) den gewesen Patriarch Nickan beschuldigen/ als ware die een aenhitser van dese Radzin geweest: Hy Rebel Radzin wierde eyndelijck door de Moscobise Gerechte verwesen/ en den 16. deser geexecuteert op de groote Marckt/ en nae veel rabraeckens den Kop af-gehouwen: Sijn romp en stomp is aen d'ander sijde van het water op pennen en raders geset: Na dese executie wiert oock Stenke sijn Broeder aen-gedient/ dat inghevalle hy de Schat en Clenodyen/ die ged. Stencke of na Astracan of elders had uyt des Czars Thesaurye geroofd/ doen wegh voeren ende in de Aerde begraven/ wist te openbaren/ niet alleen Pardon/ maer verdere gracije soude genieten.

Niet verre van de Valeyen ende Dorpen Galapagor/Fresneda/ las Rosas/ Calmenajero/ Val de Morillio/ Paralejo/ Odon/ Nabal Cornero/ Nabala Gamella/ oock van Hoven/ Kloosters/ Landt-huysen en Bergen om-ringht/ staet het Sevende Wonder des Weerelts/ zijnde het Lusthuys van de Koningen van Spangien: Is in Beemden/ Bosschagien ende schoone Dorpen gebout/met 9. Toorens/ wort genoemt St. Laurens, oft het Escuriael/ rondsom boven met Galderyen beset/ ende beneden met Wandel-Plaetsen/ die vry zijn voor de hitte van de Son: Heeft tegens 't Oosten drie magnifijcque Poorten/ die ten wedersijden met Pijlaren doorgeplaveyde gangen uyt brenghen op bysondere Pleynen: De Vensteren die aen dit Gebouw staen/zijn als ontelbaer: 't Gebeurden dat op den 7. deser savondts het Dack in brandt raeckten/ alleen van de vier zijden der Mueren/ die van seer kostelijcke Steen zijn gebout/ bleven staen: De drie-hoeck Toorens met de aldaer in-hanghende Klocken zijn ter neder ghestort: Het Vuyr taste oock de schoone Biblioteeck aen/ bestaende meest uyt Arabise/ Moorse en andere uytheemse manuscripten: De Kercke wiert met des selfs Ornamenten/ noch krachtelijck behouden/ en daer op een plotselijcken regen volgende/ is in salvo gebracht: Dit Escuriael is ghebout of gedaen voltimmeren door Koningh Philippus II. Michiel van der Hagen van Antwerpen in het voltrecken daer sijnde/ maeckte daer af de onderstaende Latijnse Versen:

AD PHILIPPUM II. HISPANIARUM, ETC. REGEM CATHOLICUM.

Cæsareas moles, atque alta Palatia Regum
Ne posthac Latium, aut Græcia jactet ovans:
Pyramides, & aquæductus, mira Amphitheatra,
Et Cyrces veteres Inclyta Roma premat:
Prisca fides sileat vasti Miracula Mundi:
Nam faciunt nostra ad sæcula prisca nihil:
Unus enim Hesperiæ Rex Maximus ille Philippus,
Miracla exuperans omnia condit opus:
Non opus: at Molem, qualem neque tota vetustas
Vidit, & hæc ætas non habitura parem,
Nempe Duces olim parti monimenta triumphi
Victi erexerunt ambitione mala;
Atque trophæa Diis posuerunt capta profanis,
Aut operis magni in secla perenne decus;
Relligionis Apostolicæ verum unicus ille
Defensor, voti Rex memor usque pij.
Sancti operis dudum æternos molitur honores;
Quo majus nihil hic Maximus Orbis habet,
Is Collegium enim Augustum, & Regale dicavit,
Laurenti sacrum tempus omne tibi:
Cui certo numero præsunt Hieronymiani,
O felix Ordo, ô corda sacrata Deo.
Non est hic aliud nisi Magni Sponsa Tonantis,
Majestate Dei terribilisque locus,
Est ubi Majestas, & Magnificentia Regis
Prodiga, inexhaustas & bene fundit opes,
Regia sic summi est ibi Principis atque supremi
Numinis, ô qualis gloria? quale decus?
Quis gazas? quis splendorem fando explicet omnem?
Augustum ingenium est, linguaque nostra nimis,
Quis verò Regi par, atque secundus Ibero?
Miraclum Mundi solus & ille facit.
Macte animis; porrò tua tanta potentia crescat:
O Heros Populi Invicte Philippe tui,
Euge autem o felix Hispania, & euge Madrida;
Quæ nisi tam Magno haud Præside tanta fores.

Onder veele voorname Fransse Cavaliers / die door haer wackerheyt 't benaeude Candia ten uytterſten toe hadden helpen defenderen / en was geenſints de minſte de Marquis de St. André Montbrun/ die met ſijn gants Huyſgeſin uyt Candia de voorleden Maendt te Venetien arriverende / was daer ſeer wel ontfangen: Den Senaet was ghenegen hem ſijn Leven langh Jaerlijckx eenige Tonuen Gouts te laten tot Penſioen ghenieten: Zy vereerden hem oock een koſtelijcke Bagge van Gout/ rondſom geciert met Bloemtjes ende Rijm-Verſen in 't Italiaens tot ſijnen lof/ die gheleſen wierden in tegenwoordigheyt van den Venetiaenſſen Adel: Ende wierde deſe onthalinghe beſlooten met een heroique Oratie/ op ſijn geluckigh arrivement: Binnen Roomen bleef noch de Koninginne van Sweden/ſeer na van gemoet ſijnde als d'eerſte Amazones/ toen zy hoorden van de ſtaeuhertigheyt veeler Ridders tegens de Zarazijnen/ zeyde zy / ick wenſte met het Rapier en Piſtool in de buyſt teghens de Turckſe Baſſaes en Chiaux op te trecken/ en te Paert te ſteygeren / ja ſelfs tegens den Grooten Heer / in-dien hy mochte voor haer verſchijnen. Roomen braveerde noch al de Weerelt in ſtacye/en daer vielen weder diverſche krackeelen tuſſchen verſcheyde Natien voor: Maer den Paus ſloegh dat over / hy vereerde ſijn

Nichte/

Nichte/Gemalin van Gaspar Altieri, over de geboorte van haren tweede Soon/ een Gifte van 150. Kroonen / die hem 't eerste verwittighde: Hy konde het licht doen seyde een Cardinael/ want hy gaf het van 't zyne niet: Gelijck oock de 300. Ducatons die den Paus aen de Vroe-vrouw gaf: Dus langh hadde nu Pasquijn (by na blint/ neus en oorloos) geswegen / of men sach 's morgens weer een borst-lap op hem geplackt/ behelsende: Væ! tibi Roma, quando Sydera crescunt: Bespottende alsoo/ dat met het rijck maken van de Neefjes / de Gemeente wierde verarmt. Den Prince de Ligne / nu Viceroy van Sicilien/ dede den 13. deser van Palermo een reveu na Trapaingh / omtrent 42. Italiaense Mijltjes van sijn Hof / was daer wel onthaeldt / ende vermits oock de Princesse by hem was / schroomden hy niet de vuyringhen te sien van de Galeyen soo aldaer op stroom laghen: Voer oock over in een woeste Zee naer het Eylandt Favignana / ende ordonneerden over al (wel onthaelt zijnde) het aenwercken van diversche Fortificatien/ en sulckx ten respecte tegens de Turcken: Waer van men veel met onsekerheyt sprack: En wijl den Grooten Heer noch niet binnen Constantinopolen quam / oock veele quade voorspellinghen op des selfs daer sijnde twee Broeders wierden ghemaeckt/ soo waren sulckx ghelijck van Persise en andere Oorlogen maer loutere kittelingen voor d'Europianen: Sijn Raetslien waren geswinder als veel trage Griecken wel wenschten: En door dese vigilante directien overwon men oock den af-ghevallen Broeder van Sabatay Sevi, beneffens diversche Armeniers/ die sich Turckx lieten besnijden; Doch den Grooten Heer hielt sich altoos neutrael in de Rebellye der Ongaren/ en 't vertrouwen op haer onwederstanelijcke macht was even als die van sekeren Turcksen Visir / die aen een Christen Koopman sijn speciale / naer goet onthael in 't af-scheyden seyde: Mijn waerde Vriendt, wildt gy, seght het maer, ick sal selfs de Lucht, Aerde en de Wateren tot uwe Reyse gebieden u onderdanigh te sijn: Maer den anderen had soo grooten geloof van sijn macht niet / echter scheyden in goede vruntschap van den anderen.

Op recommandatie van den Fransse Minister Colbert, ende als des selfs Creatuer zijnde / sondt den Alderchristel. Coningh Sr. Guairre van Grenoble voor Gesandt aen den Koningh van Ardres in Guinea / de selve met 40000. ponden begiftigende/ om sijn Equipagie toe te stellen / ende sich te prepareren metten eersten derwaerts te vertrecken. Men hielt de Hollantse Brieven doe te Parijs op/ die na Spangien wilden / onder schijn / als ware yets teghens Vranckrijck in onderhandelinghe / daer op hieldt men met den ouden Turenne grooten Krijgs-raet/ die eenige onder discours toe-voeghden / dat men wel haest van wat groot nieus soude hooren, daer niemandt op hadde ghedacht, &c. Uyt dese woorden maeckten yder prophecyen van Oorlogh na sijn opinien. 't Gebeurde dese dagen datte Marquisinne van St. André Montbrun/ en den Marquis haer Schoon-Soon / sijn vergiftight geweest / in een groote Pottagie van 24. Persoonen: En sulckx op een Huys van Plaisancie / niet wijt van de Baden van Bourbon: Den Koningh van Poolen Casimirus wiert daer overvallen van een ongemack/ ende d'andere alle wierden meest sieck/ doch by groot gheluck bleef maer een van 't geselschap doodt: Men heeft noyt konnen naer-vorschen

waer

waer by of van wie dit onheyl af-gekomen was / veele gheloofden sulckx was toe-gekomen door des Kockx onnoselheydt: Als nu den Prince d' Isengien te Doornijck by den Koningh van Vranckrijck was geweest / treffelijk onthaelt / en dat sijn Majesteit verklaerde pure toegenegentheyt aen soodanighe Princen als hy was van een braef humeur; soo was 't dan geen wonder / dat gedachte Prince / verselt met den Marquis de Richebourgh / Graef Philips van Hoorn / den Marquis van Moerbeeck en den Baron van Molembais / dede soo langh hy daer bleef / den selven aen 4. Tafelen tracteren / zy hebbende oock een nobilen Treyn by haer: Wanneer den Koningh eenmael oock seyde met lieffelijcke Termen / Dat hy seer hoogh beminden de Princen van sijnen Huyse: Ende hem ten hoogsten aengenaem was: Dat hy hem oock seer wel kende: Oock datten Koningh van Spangien goede verkiesinge van sijn Persoon hier toe hadde gedaen, &c. En prees oock seer den Grave de Monterey sijne vigilantie, ende wat goede ordre de selve voor sijne Majesteyts Reyse op aller wegen hadde gestelt. Als nu den Alderchristel. Koningh aen desen Prince / die oock de Coninginne / Madame en Monsieur had aen-gesproken / sijn Velt-Leger met het boven gemelte Geselschap had in het Velt vertoont / seyde den Coningh van Vranckrijck onder andere dingen 'tvolgende: Dat hy sich wel wenste veelmalen in sulcker voegen te sien, en dat men altoos goede Vrienden bleve: Daer op vereerde sijn Majest. den Prince met sijn Afbeeltsel / om-set van Dyamanten: Selfs de Coninginne vereerde een heerlijke Dyamant aen de Princesse van Isengien / en een obligeant geschrift van haer eygen hant: Waer na weder na Brussel gekeert zijnde / dede daer over rapport van het over beleeft onthael van de Alderchristel. Coningh / aen den Graef de Monterey / en hy vertrock naer Gelderlandt / daer hy Gouverneur van was. Den Coningh gingh dese dagen oock besien het koopere Paert / 'twelck levens groote seer konstigh was gemaeckt / ende om sijn rarigheyt van alle de Beeldthouders en Schilders van de Royale Academie na geteekent / en modellen nae gemaeckt: Het was ghebracht van Nancy in Lotteringen / en wierde nu geplaetst in 't Hof van 't Pallais Brion. Monsr. de Berny / Soon van den Minister de Lionne / verstont men doe / dat een Reys naer Hollant gingh doen / doch incognito / om die Gewesten te besien: Ende het behaeghde veele Francoisen wel den lof die hare Lantsghenooten met den Alderchristel. in Vlaenderen geweest / van Vlaenderen en Nederlandt gaven: En hoe heerlijck op seker Casteel / by Charleroy / behoorende den Marquis de Trasigny / alle Dames van 't Hof waren getracteert geweest: Alwaer den Koningh op die tijdt Audientie gaf aen den Cancelier van Luyck / Envoye Extraordinaris van Kur-Keulen: Sijnde oock ghewis dat den Koningh / als hy te Charleroy door den Gouverneur Sr. de Montal aen 4. Tafelen heerlijck getracteert was / daer van aen d'eerste Tafel de Princen / de tweede de Dames / en d'andere vervult met de overige Heeren / boven d'ordinaris Suite / soo waren daer wel van 6. a 8. mijlen in 't ronde de Boeren ghekomen / oock andere / om 't Fransse Hof / maer specialijck sijn Majesteyt te sien.

Het was in Brabant niet schadelijck soo langh veele Fransse Heeren in haer grootste Steden veel Gelt quamen te spenderen / soo aen kostelijcke Tapijten /

Kanten/ Schilderyen als anders : Maer ſy waren oock wel vernoecht naer datte Franſſen na alle groote beleeftheyt hadden ghetoont / ſoo haeſtigh weder van haren Bodem waren vertrocken : Men geloofde doe binnen Antwerpen dat ſich onder verdeckte namen de voornaemſte haer aldaer hebben laten binden : Den 24. deſer gebeurde het teghens den avondt dat ſekere Karre binnen Antwerpen/ daer in een Jonghen en een Meyſjen van 9. a 10. Jaren ſaten/ op d'Eyer-marckt voor ſeeckere Deur ſtaende/ terwijl nu den Voerman in Huys was/ raeckten 't Paert op de hol / door eenige Duyvelwercken / die de Jongers daer op ſtaken : 't Paert liep by na in alle Straten/ ſoo datte voorſz. Karre by na in brijſementen brack : Ende komende aen 't Water buyten St. Maria Poort (anders ghenoemt 't Marpen gat) ſoude 't Paert met de Kinderen ſoo noch op de ſtucken ſaten/ in 't Water de Schelde gheloopen hebben / maer deſe kreupele Karre ſtiet daer teghens een Pael/ daer men de Schepen aen-bint/ en oock veele ſteenen laghen / daer 't Paert over ſtruyckelden/ en van de kloeck by zijnde gevat wiert : De Kinderen wierden ſtrackx uyt-genomen / ſonder letſel/ maer als bedwelmt/ niet wetende waer zy waren / alſoo deſe Karre eenige Bancken van boven neder had ghewoorpen : Sekere groote Knaep wiert oock totter doot van dit hollende Paert over reden.

Men was in Ongaryen nu noch eben neerſtigh de gerebellerende Hoofden te vervolgen : En dat tot de Juffrouwen inclusys/ die eenighe ghevangen / op verſcheyde Plaetſen wierden vervoert/ gelijck mede den Landt-Hooft-man te Gratz uyt 's Keyzers bevel gevangen/ op 't Caſteel daer hy Gouverneur van was/ wierde vaſt geſtelt : Want 't gaf in Ooſtenrijck niet ſonder reden groote ombragie/ waer om een aenſienelijcke Turckſe Macht te Grieckſwijſſenburg over een Brugghe den Donauw ſijnde gepaſſeert / de Heyducken (een Volck over 't Water de Tijſſa) wilden beſtoken/ en hare Steden verbranden / gelijck dan 2. Dorpen in koolen ſettende / veele Heyducken in ſlavernye wegh voerden/ om dat deſe Geſellen ettelijcke Turcken hadden doodt gheſmeten : Doch deſe woeſte Natien hebben altoos elckander in 't Hayr gheſeten / als brutale Heydenen : Wy laten haer woelen. Tot Regenſburgh op den Rijckxdagh wierde een Reglement op de Munte ghemaeckt/ en aen alle de Stenden een ordre toe-gheſchickt om nieuwe Rijckxdaelders en mindere Munte in het Rijck te ſlaen : Den Keyſer dede doen in Swaben / Francken ende andere Plaetſen veel Volck werven : Sondt oock Expreſſen aen de Keurvorſten / als beducht voor de gedreygde Stadt Ceulen / waer binnen deſe daghen den Biſſchop van Straetſburgh met een grooten Treyn (van Bon komende) meende daer ſijn affairen te verrichten ; maer de Wacht refuſeerde hem den ingangh/ ten ware zy alle hunne Wapenen over gaven : 't Welck in hare Corps de guarde ſoude werden bewaert tot dat ſy weder keerden : Dit weygherden den Biſſchop / en hielt ſich ſeer geoffenſeert : Doch quam echter 's anderen daeghs binnen de Stadt/ maer ſijn gevolge lieten haer geweer achter. De Ceulenaers arbeyden met 2000. man aen hare Wercken/ terwijl die van de Graef van der Lip ſich in dienſt van Cur-Ceulen begaf : Over deſe brouillies ſagh men na Bruſſel/ en den Hage/ Weenen ende elders veele Poſten loopen : Terwijl den Heer Zijpe-

ſteyn,

steyn, nu staende op sijn vertreck naer Hollant/ sijn adieu nam/ en den Burgermeester van Ceulen ende veele Dames tracteerden op het Staten-Jacht/ het welck voor Ceulen op Ancker in den Rijn lagh.

Ten ontstelden niet weynigh den Ridder Tomas Clifford, Schat-meester van 's Conings Huys/ dat sijn eenigen Soon hem quam t' ontvallen: Welke alle de Schoolen en Lessen van d' Academie te Oxfort was gepasseert/ en den selven onder 't ghesagh van een Ridder Bernard Gasconi, over Zee liet gaen/ om vremde Landen te besien: Sy togen dan eerst op Duytslant/ en van daer nae Italien: Alwaer desen jonghen Baes te Florencen sieck wordende/ aldaer storf in wederwil/ niet tegenstaende den op-gedachten Ridder Bernard Gasconi genoeghsaem sorghde: Den Groot-Hertogh dede dit Lichaem balsemen en na Livorno voeren/ alwaer 't selve van de daer sijnde Schepen als van 't Casteel wierde met schooten verwellekomt: Het Cadaver van den Hertogh van Cambrids wierde dese Maendt gheset in de Capelle van Westmunster/ in het Graf van Coningh Hendrick de VII. daer d'andere Conings Kinderen begraven zijn: Den Stadthouder Barklay uyt Yrlant te Londen komende/ wierde van den Heer van Windsor besprongen/ over sekere questie/ wel eer in Engelant op-gheheven: Maer den Koningh dede den lesten in den Tour stellen/ alsoo geen Duellen noch krackeelen en begeerden.

JULIUS 1671.

Als nu met soo slechte Voorwaerden de oude Stadt Brunswijck onder de Vorsten haer so sag ontvoogt/ ende datse den 26. passato den Hertogh van Wolfenbuttel hadden moeten huldighen/ sagen zy een * Casteel binnen hare Mueren af-gesteken/ 't welck by de 400. Ingesetenen Huysen soude wegh nemen: De Burgers daer weynigh of immers geen 70. man van binnen doot gebleven is/ bulderden/ ende waren malcontent dat men haer verboot met haer 3. a vieren op straet samen te praten selfs mochten zy op de Wallen niet komen/ maer de vreemdelingen was sulckx wel toe-gestaen: Ende nu sagen zy eerst hoe smartelijck dat verlies van vryheyt was: Quamen zy op de Marckt/ daer sy dagelijckx meester af waren/ daer stonden nu de Soldaten in 't volle Harnas: En onderlingh vertroosten haer de Burgers noch/ datse licht beter als voor heen daer aen souden zijn/ vermits sijn Doorl. van Wolfenbuttel in de nieuwe Citadelle selfs wilde komen resideren/ en Hof houden. De Ceulenaers dan om voorsichtiger te sijn/ voorsagen sich van Cooren/ en Amonitie: 't Regiment van Colonel Bamphielt, 't welck seer schoon den 5. deser binnen de Stadt wierde bevonden in het mon-

* Dit was volgens d'overgaefs Accoort, behelssende, dat de Bronswijckers mosten 5000. Soldaten binnen de Stadt onderhouden, ter tijt de Vorst van Wolfenbuttel sijn Citadelle binnen de Stadt soude hebben op-gebout: Ende over haer ongehoorsaemheydt noch 300. duysent Rijckxdaelders betalen: Hare Amonitie-huysen, Canon en Wapenen aenstonts over leveren: In somma van alles ontvooght.

steren sterck 14. Compagnien/ yder Compagnie van 100. koppen/ waren veel gekleet met graeuwe Rocken en roode omslagen/ aen de Mouwen met franje: Haer Wapenen bestonden uyt Piecken ende Musquettiers: Ende wierden geordonneert neffens de andere te waken / ende elckander van de Wacht af te lossen.

Den Poolssen Adel door de Landt-dagen van Cracouw/ Sandomyrs ende Lublin geordonneert mede des noots op te sitten / versochten dat sy met hare Paletynen uyt Groot Poolen maer gehouden souden zyn te Casimir/ 14. mylen van Warzou haer rendevous te houden: Veele sagen wel de voor-bedreygingen van den Turck / dan echter zy wilden tot geen gelt-geven der Soldaten verstaen: Onderwyl vielen weder de Barbarise Tartaren ende Cosacken in Poolen / ende voerden veele duysenden Menschen in slavernye wegh: 't Was om niet of men den Casteleyn van Czernikowie haer na-sont / om den Buyt te achter halen; maer hy kost (dat failjerende) oock de Passagie niet stoppen/ daer dese Fielen geduyrigh door quamen; Den grooten Rebel Dorosenſko schreef selfs aen de Poolsse Majesteyt: Hoe dat hy sich mochte versekeren van sijn getrouwigheyt: Neffens dese Missive sont hy oock een groot Papier/ behelssende alle zyne pretentien: Dese waren soo dapper hoogh/ dattet onmoghelyck was het selve toe te staen: Onderwyl nu dat hy beloofde sich goetwilligh te sullen onder stellen/ wordt een Brief van hem geintercipieert / daer in hy sich over den Coningh beklaeght / immers in sulcke termen / dat men wel haest konde bevatten / dat desen Rebel zyne intentie met syn Brief niet over een quamen. Prins Demetrius, Palatyn van Beltz/ welcke in dese woesten tyt by na van de Tartaren was gevangen geworden/ na dat zy uyt Russen / wel 40000. sterck/ datse gepilleert hadden/ met wel 25000. Menschen tot slavernye/ ende grooten Roof/ waren weder ghekeert: Hy Demetrius schreef aen de Princesse Radzevil syn Schoon-moeder / dat hy uyt vreese van door dese Barbaren ghekreghen te werden / noch een wyl met syn Dochter tot Leopolus soude blyven: Alsoo hare stroopers tot op 20. myl na by Lublin de Dorpen quamen verbranden: Toen sy nu wegh trocken / ende voor haer heen dreven meenighte Beestiael/ wierden zy van Serco (die met 2000. Ruyters in d' Ukrania commandeert) schielyck overvallen / ende 600. Slaven uyt hare klaeuwen verlost. Terwyl nu dese Barbaren soo roesmoesende/ Poolen en Russien/ oock Oostenryck gheduerigh alarmeerden/ sagh men een Brief uyt Adrianopoli van den Canonick van Doornyck/ geschreven den 22. May 1671. luydende aldus:

PEr advijs 't volghende: Wy konnen mette Turcken niets weghens onse Poolsse Croon besluyten, alsoo de selve de Tractaten gheduurigh, ende van dagh tot dagh uyt-stellen: 't Schijnt ons toe, dat zy eerst af-wachten willen wat de Heeren Poolen tegens de Cosacken gesint sijn te doen: Men wil hier onder de Turcken van dese Cosacken niet anders reden noch spreken, als van neutrale Luyden: Wy konnen 't selve oock niet teghen-seggen, vermits zy Cosacken des Poolsse Croons Onderdanen sijn: Den Turcksen Keyser is, om hem wat te vermaken, van hier verreyst: Ongewis sijnde, of hy Ongaryen, of wel Dalmatien, of ons Poolen met sijn groote macht sal aentasten:

taſten: Hier is des Roomſchen Keyzers Envoy ghekomen, omme af te handelen de queſtie van 70. Dorpen, die de Turcken van den Roomſſen Keyſer by Vicoan gelegen, af-eyſchten, dan 't ſal een ſwaer af-haſpelen ſijn, dewijle zy by weygheringhe van dien 80000. Ducaten jaerlijckx eyſſchen: Men ſiet hier oock aen braveren een Sevenberghſe Envoy, met 60. Trawanten: En daer om is de Tartarſe Cham puer af-gelet, om dat hy gheweyghert had de Coſacken weghens onſe Kroon Poolen te ſeconderen; Heden is een andere Cham in ſijn Plaets gheſtelt: Men ſiet de Francoiſen en haer Geſant hier gants ſcheel aen, invoeghen hy hier niet langh en ſtaet te blijven: Doch en ſal niet durven vertrecken, voor ende aleer hy ordre van ſijn Koningh hebben zal. *Adrianopoli dies ut ſupra* 1671.

Wy hebben folio 78. een weynigh aen-gheroert de wonderlijcke Actien van den Moſcoviſen grooten Rebel Stenko Razin: Omme nu wat breeder van zijn Leven / Rebellye / Gevanghenis / en eyntelijcke ſtraffe te ſpreken / ſoo is ons dit volghende over St. Nicolaes (alias Archangel) upt Moſcovien ſelfs toe gekomen:

De Coſacken zijn tweederhanden Zaporogsky ende Donſkin: De Zaporogsky ghehooren van outs onder den Koningh van Poolen / ende hebben haer ordinary verblijf in de Eylanden van den Boriſthenes of Nepter-ſtroom / verre onder de Stadt Kiof: In de ſelve Rivier bevinden ſich ſekere Steen-klippen / die de Revier ſepareren / van de welcke het Water met macht vallende / maeckt meer dan vijftigh verſcheyde Eylanden / ende deſe Klippen worden genaemt Porogh / als of men ſeyde Trappen: En om dat deſe Coſacken haer gewoonlijck verblijf hebben in gemelde Eylanden / die achter de Porogen leggen / worden zy Zaporgſky / dat is achter trappighe Coſacken ghenaemt / haer werck is te waken tegens den inval der Tartaren en andere Vyanden van het Poolſſe Rijck: De naem van Coſacken hout men als af-komſtigh te zijn van Coſa / 't welck in de Slavoniſe Tael een Geeſt betekendt / ende men meynt dat hun deſe naem is van wegen haer geſwinthepdt: De Donſche Coſacken zijn de geene die haer Wooning hebben op de vermaerden Water-ſtroom Don / eertijts Tanais genaemt / en gehoort onder den * Zaar ende Groot-Vorſt van Moſkovien of Ruſlant / aen de welcke zy gehoorſaemheyt bewijſen / doch meer vrijwillige als ghedwonghen / want zy van de t'Zaaren van Ruſlandt met byſondere Voor-Rechten of Privilegien begiftight zijn / hebben haer eygen Wetten / en ſtaen onder ſeker Hooft / by hun Hooftman genaemdt / dien ſy ſelve verkieſen en gehoorſamen: Zy zijn van ſulcke vrijheyt / dat indien Slaven / Bojaren of groote Edelen ſich tot haer verboegen / de Eygenaers geen recht meer over de ſelve hebben: Van deſe Coſack Donſche / was Stenko Razin een / die ſich voor vier Jaren tegens den grooten Zaar en Groot-Vorſt Alexe Michalowitz, van gants groot / kleyn en wit Ruſlandt / met een ſchandelijcke Rebellie op-geworpen heeft: d'Oorſake van deſe ſijn op-ſtandt tegens ſijn Hr. en Zaar wiert van hem voor gegeven / te ſijn de doot van ſijn Broeder / door den Bojaar Knees Jurie Alexewits Dolgeroeck, in 't Jaer 1665. in 't Veldt-Legher voor Staats-keoff aen-gedaen een trop Donſche Coſacken / was in de ſelve tijdt ter

* Zaar is Cæſar of Keyſer geſeyt.

gemelde Plaets in't Velt/ ten dienste van den grooten Zaar tegen de Polacken: Als den Herfst aen-gekomen was/ en zy goede dienst tegens den Vyant gedaen hadden / eyscht hy haer afscheydt van hoogh-ghemelde Knees Jurie Alexewits Dolgoroeckije, dewelcke veelligt haren dienst noch van nooden hebbende/ daer toe niet wilde verwilligen / waer op de Cosacken/ niet luysterende na 't bevel van den Veldt-heer t' haerwaerts / onder de Bevel-hebbers van de trop der Broeder van Stenko Razin vertrocken / 't welck Dolgorincka qualijck op-nemende/ liet den selven/ als den aenleyder van desen optocht / vast nemen / ende haestigh op-hangen: Dit is de oorsaeck die Stenko Razin, al oock als hy gepijnight wierdt/ voorwenden / dat het geen hy ghedaen hadde/ gheschiet was om wrake over den onschuldighen doodt van sijn Broeder te nemen / maer dat dit voorwendsel maer een schijn was / bleeck daer uyt / dat hy niet alleenlijck sijne Wapenen gebruyckt heeft tegens sijn Zaarse Majesteyt van Ruslandt / maer oock teghens den Schaach van Persien: Van de welcke hy nochtans geen schijn konde voor-wenden/ dat hem eenigh onrecht geschiet was / soo dat mogelijck sijne moordadige en rebellische natuur hem tot dees schandelijcke daedt aen-gedreven heeft: Het begin van sijne boose stucken en gewelt-drijvery was in 't Jaer 1667. op de Rivier de Wolga / waer hy verscheyde groote Booten/ Nassade genaemt/ met Goederen geladen / toebehoorende de Kloosters en geestelijcke/ en ten deele particuliere Coopluiden van Jeroslaeff / Wollogda ende elders/ berooft heeft: Van daer is hy getrocken met sijne byhebbende Cosacken na de Stadt Jaick/ die hy overweldigde/ voort tot de Caspise Zee / en uit de Zee weder op de Wolga / waer hy groote schade door de ruineringh van de Plaetsen/ van de Vis-vanghst/ ende het verbranden der Wooninghen ghedaen heeft: Trock daer noch door de Stadt Terrikien: Van daer op de Landt-Palen van Persien/ waer hy beyde aen de Onderdanen van de Zaar van Moscovien en aen die van den Persiaensen Schaach veel quaets toe-gevoegt heeft: De Inwoonders van seker Persiaens Stedeken sijn aenkomste vernemende / begaven haer uyt de Stad op eenen by-gelegen Bergh/ als een veyliger Plaets/ doch Stenke liet hun weten/ zy hadden geen oorsaeck om bevreest te zijn/ zy souden maer onbeschroomt weder tot hare Woon-plaetsen komen/ hy en sijn Volk waren niet gekomen om iemant gewelt aen te doen/ maer blootelijck / om voor geldt nootdruft te koopen: Zy quamen met goet vertrouwen naerder tot de Stadt / ende openden hare Winckels / waer Stenko met sijne Gesellen Waren kochten/ ende wel betaelden/ maer gaf daer na aen sijne Cosacken de leuse / als hy wandelende op de Marckt sijn Mutse op 't Hooft in seeckere postuur soude stellen/ zy dan met haer Sweert souden daer in slaen: En wierden alsoo alle de Inwoonders jammerlijck neder gehouwen / ende ter doodt gebracht: Dit heeft hy met verscheyde Plaetsen en op de Grensen van Meden meer ghehandelt. Om dese geweldt-drijvery van desen Booswicht te verhinderen/ dat hy niet verder mochte gepleeght werden/ wiert door Knees Juan Semonowitz Proforoffsky, doenmaels Wywoodt of Gouverneur van Astrachan / Crijgs-volk tegens hem ghesonden/ doch Stenko hem selfs te swack bevindende/ en voor een quade beurt bevreest/ heeft Pardon begeert/ en wiert geantwoort/ door hoogh-gemelde Knees Proforoffsky, dat indien hy af-stant van sijne geweldt-drijverye

wilde

wilde doen/ hy niet twijffelde of haer Zaarse Majesteyt soude hem sijn genade laten genieten/ hy quam met sijn ghesellen tot Astrachan alle meest sieck/ ende met op-gheswolle Lichamen/ om datse kort te vooren door de Persiaensse op een seker Eylant in de Caspise Zee beset waren geweest/ ende zout Zee-water hadde moeten drincken: Eyndelyck kreegh hy van Moscouw door de groote ghenade van sijn Zaarsche Majesteyt aller Russen/ Pardon over sijne begane Misdaden: Beloofden dat hy voortaen met sijne by hebbende/ den Zaar in alle getrouwigheyt soude dienen/ en op de Wolga noch op de Caspise Zee noch elders eenige Roverye meer soude aen-rechten: Stenko weder om ghesont ghe-worden zijnde/ bewees sijn milt gemoet tegens de Inwoonders van Astracan/ want door de straet wandelende/ smeet hy onder 't Volck Ducaten (anders ge-rooft gelt) te grabbelen/ en wiert daer door van een yder seer gelooft en gelieft/ ende wat daer met sijn ooghwit was/ had men lichtelijck konnen bevorderen. Symens non lava finsses: Dies vertrock Stenko met sijn Cosacken naer hare Woon-Plaets op den Don/ waer hy oock sijne fielterye omtrent Kerckelijke zaken pleeghden/ verdrijvende de Priesters/ ofte hen den Godts-dienst te ver-richten verhinderende/ stack zich zelven in geestelijcke zaken/ en dient tot een staeltje/ wat heerlijcke Ceremonien dat desen Cosackx Paep in-voerden/ want in plaets van de tegenwoordighe Trouw-Ceremonie/ by de Priesters in Rus-lant gebruyckelijck/ liet hy de verloofde eenige malen rondom een Boom krin-gen en draeyen/ en dus warense op sijn Stenckes getrout: Heeft oock godts-lasterlijcke woorden tegen den Heylandt der Weerelt ghesproken: Brack oock terstont daer op sijn Eed van getrouwigheyt/ die kort voor heen als ghesegt is aen sijn Zaarse Majesteyt gedaen hadde/ ende brack den hals aen eenighe oude Cosacken/ die al te eerlijck van gemoet waren/ als datse met hem niet wilden aen-spannen: Insghelijckx heeft hy ghedaen aen den Weywode der selver Plaets/ en aen seker af-ghesonden met een begenadinghe van hare Majest. aen Cornilo Jacoloff Hitman, van de Cosacken: Van den Don keerde Stenko weder tot de Wolga met sijn by-hebbende Cosacken/ en quam tot de Stadt Saritza/ waer hy by de Inwoonders voor-gaf als of hare Zaarse Majesteyts Armee aen-quam/ om hen alle te dooden/ daer het Zaarsche Krijghs-volck gesonden was om de Inwoonders tegens Stenko by te staen/ ende werdt de Stadt alsoo aen de Cosacken over gegeven/ ende Stencko in-gelaten: Hy bracht om 't leven den Bevelhebber der Plaets/ ende alle de Burghers die met hem een lijntje te trecken weygerden: Trock voort met sijn Volck de Zaarsche Krijghsmacht te gemoet/ die hy oock geslaghen heeft/ gevangen nemende en daer doodende den Veldt-heer des Leghers/ met veele andere: Nam oock in de Stadt t'Sorne-jaer/ waer hy de Gouverneur/ alle Officiers/ en Moscoffs Strelsen gedoodt heeft. Van daer quam hy voor Astrachan/ anders door sommighe ghe-noemt Cytrahan/ is gelegen op een der Mondt van de Rivier Volga/ niet ver van de Caspische Zee/ heeft in 't begrijp meer dan twee goede mijlen weeghs: Het Slot is om-heynt met een stercke Muere/ ende soo insghelijckx de Stadt: De rondom leggende Voor-steden legghen meest bloot/ of zijn ten deele met ee-nige Staketselen voorsien: Is eertijts in 't besit geweest van de Tartaren/ maer den selven af-genomen door Zaar Juan Vassilioffswitz, omtrent Ao. 1653.

Heeft

heeft geen geweef van eenighe Grainen / maer wordt daer van voorsien van de bovenste Gewesten van Niesna en andere Plaetsen op de Wolga / is voornamentlijck rijck van zoute Vis / de zoute gelijck van de Caspise Zee swayende: In de Baye aen den Oever by de Mondt van de Wolga maken daer Berghen van Sout/ en de Wolga omtrent Astrachan is boven alle Rivieren Vis-rijck/ daer worden gevangen de groote Vissen Osfotrien Belousa / en Belousa is een Vis / waer onder sommige de lenghte hebben van drie Vadem / en naeulijckx van 30. mannen konnen gedragen werden: In Astrachan wert stercke Koophandel gedreven door vreemde Natien / als Persianen / Indianen / Bachare/ Armeniers en andere: Heeft tot sijn ordinarij Guarnisoen meer dan 12000. Sterlss/ of Schutters. Stenko door de Stadt komende / sondt eenighe van sijne Cosacken in de Stadt/ die door de Strelss en Soldaten/ so 't schijnt tegen den Gouverneur Prosorofsky niet wel ghesint / hebben bewoghen om de Stadt over te geven/ ende Stenko met sijn Volck in te laten: Knees Juan Semonowits Prosorofsky, doen de Godts-dienst in de Kerck by woonende / wierdt van daer ghetrocken / ende aldus gheleydt / ende op een hooghen vierkanten Tooren ghebracht / die in 't midden van Astrachans Slot staet / als een Baken ofte Stadtwijser / tot nut van de geen die de Caspise Zee bevaren / of de woeste en ongheboaden Velden/ Steep ghenaemt/ bereysen / waer van hy af-ghesmeten wiert: Men sagh dat Stencko door heen Prosorofsky wat heymelijckx in-luysterde/ waer op de Knees het Hooft schuddende / naer alle waerschijnelijckheyt socht hem den Verrader aen sijn Lijf te krijgen/ 'twelck Knees Juan weygerende/ mochte hy die hooge ende doodelijcke sprongh doen: Stenko richtede voort aldaer een groote Moorderye aen / en storven de Broeder van den Gouverneur/ met veel Edellieden en Strelsen/ andere die sijn zijde niet wilden kiesen/ heeft hy alle laten doodt-slaen: Van de Duyts en andere Uytlantse Officiers/ soo veel als wy tot noch toe bericht zijn / is niemandt in 't Leven gebleven/ als alleenlijck eenigh Hollandts Scheeps-Volck / 't welck men seyt de Caspise Zee in-geloopen is / doch gaet het geruchte datse achter-haelt en doot geslagen zijn: Den Oberste Thomas Beki en Oberste Luytenant Jacob Wonderom en andere wierden neder gemaeckt in de Wapenen op de Wallen van de Stadt: Kercken / Cloosters en de rijckste Burgers Huysen wierden berooft/ de Canzelary verbrandt / den rijcken schat van hare Zaarse Majesteyt wierdt berooft en wegh ghenomen: Veele uytheemse Kooplieden / die sich ter selver tijdt in de Stadt bevonden/ Persianen/ Indianen/ Turcken/ Armeniers ende Boucharen wierden alle van hare Goederen berooft / oock ten deele doot geslagen: Bey de Soonen van den Gouverneur Prosorofsky heeft Stenko by de voeten over de Stadts Mueren laten op-hangen en weder af nemen: Den eenen heeft hy na veele tormenten om 't Leven ghebracht/ en de ander hart laten slaen/ en soo half doot den Miterpoliet laten brengen: De Vrouwen en Dochters van de verslagen heeft hy aen de Soldaten of sijn Cameraden ter Vrouwe gegeven/ of lietse misbruycken: Na berichten is dit in-nemen van Astrachan geschiet den 28. Junij 1670. Daer na trock Stenko na Zaritza / en van daer na Zaratof/ dat aen hem over gegeven wierdt/ waer hy den Gouverneur met veele Edelen heeft laten om-brengen: Quam voort onder Samaroff/ dat sigh

insgelijckx

inſgelijckx over gaf: De Gouverneur met veele Burgers wierden vermoort/ en de Zaaren Schat wegh gheruckt. Van Samarof quam Stenko onder de Stadt Simbierſky/ die hy belegert/ beſtormt/ ende oock daer naer verbrandt heeft: Stiet machtigh ſijn Hooft voor 't Slot/ met verlies van een groot deel ſijnder Coſacken: Weywod of Stadthouder was aldaer de Heer Juan Bogdanowitz, Miloslaefskoy, die de ſelve met een wonderlijcke dapperheydt tegens den Lant-Verrader heeft beſchermt: Soo dat Stenko, Overwinner van alle de Plaetſen op de Wolga/ van Aſtrachan af/ hier wierde verhindert niet vorder te gaen/ ſoude anders op de Coninckliicke Stadt Caſaen/ niet verre van Simbierſky gheleghen/ gegaen zijn. Hoewel Stenko nu in Perſoon met ſijn by-hebbent Volck niet verder konde gaen/ en oock gheſlagen/ en ſelfs verwondert wierdt/ ſoo dat hy naer de Aſtrachanſe Quartieren te vertrecken genootſaeckt was/ dede hy veel quaets wijt en breet in Ruſlant door ſijn af-geſonden/ die 't Volck op-roeyden: In Galitza begonde het vuyr te branden/ maer wierde gedempt: By de Stadt Oeſtega wierden oock ſommige van ſijn uytgeſonden betrapt/ vaſt genomen/ ende op-gehangen: Hy beloofde over al de goude Vryheyt ende ontſlaninge van 't jock der Bojaren/ die hy ſeyde dat verdruckers van 't Landt waren: Men begon opentlijck in Moſco tot loff van Srencko te ſpreken/ als die maer trachtede na 't beſte van de Gemeynte/ ende hare vryheyt: Soo dat hare Zaarſe Majeſteyt ghenootſaeckt waer een openbare exempel van ſtraffe toe te ſtellen/ tot ſchrick van andere: Een ſeker out Man/ gevraeght zijnde/ wat men doen ſoude/ indien Stencko de Stadt naderde/ gaf tot antwoort/ dat men hem met Sout en Broot ſoude te gemoet gaen/ 't welck by de Ruſſen een teken van liefde en vrientſchap is. In de ſelve tijdt wiert in Muſcouw in-ghebracht een van Stenckos naeſte Cameraden/ die hy ondervonden hadde inſghelijckx het Volck door 't Landt op te roepen/ kreegh loon na ſijne Wercken: Sijn Armen en Beenen wierden af-gehackt/ en wiert voort met een aen de hals op-getrocken/ en aen de Galge op-gehangen. Alle bedenckelijcke looſe vonden ſtelden deſe booſwicht in 't werck/ tot nadeel van 't Ruſſe Rijck/ en onder alle deſe navolgende booſe practijcque/dat veele ſlechte Menſchen vervoert en miſleyt heeft; zy hadden twee Schepen of groote Booten toe-gericht/ het eene van binnen gheſlagen met root fluweel/ voor-gevende dat daer in was d'Heer Sarewits, hoogloffelijker gedachtenis/ Alexe Alexewits, die nu in 't Jaer 1670. den 17. January in preſentie van ſijn Hr. Vader in het Paleys van Moſco overleden/ ende den 18. daer op/ vervolgens in de Hooftkercke Archangel by ſijn Voor-vaderen begraven is/ hy gaf ſtoutelijck voor dat deſen Prins noch in leven en by hem was/ ende op dat deſe leughen te beter ſchijn ſoude hebben/ hadde hy in 't voorſz. Jacht ſeecker Jongelingh van 16. Jaren geſtelt/ die af-komſtigh was van een der Petigerny Czierkaſſe, Vorſt/ en in ſijn voorige ſtropery gevanckelijck in ſijn handen was gevallen/ aen welcke Jongelingh oock haer Zaarſe Majeſteyt genade bewesen heeft/ om dat hy tot ſulcken Werck gedwongen was/ en is noch tot deſer tijdt in Moſco op het Hof van Knees Jacob Codonewits Cziercaſſe, en om deſe looſe vont aen alle kanten op te ſtrijcken/ gaf hy voor dat de Heer Sarewits de geweldige handen der Bojaren ontvlucht was/ en tot hem ſijn toe-vlucht hadde genomen/ by-voegende dat hy

quam op ordre van hare Zaarse Majesteyt / om alle Bojaren / Raets-heeren en die in hare Z. Majest. na sijn en alderhande bediente Edellieden/ Strelsen/ Soldaten/ en van hare Zaarse Majest. doodt te slaen / als die Verraders van 't Lant waren: Door dese loose practijcque van Stenko aen-gedreven / voeght de slechte Lieden als rasende Menschen/ ende gingen de ghevangen Menschen met wonderlijcke stoutmoedigheyt tot den doodt / als door een goede zake stervende: Tot Smolensko wiert een seker Persoon op-gehangen / die seyde ende hy storf daer op/ dat hy den Heer Sarewits by Stenko gesien hadde/ maer hy had in der daet een geconfijte Sarewits gesien: Het ander Schip was beslagen met swart fluweel/ en gaf voor dat daer in de geweesen Patriarch Nicon was/ welke in 't Jaer 1666. door hare Zaarse Majesteyt/ op de condemnatie van den Patriarch van Alexandrien en Antiochien/ van sijn Ampt af-geset is / ende versonden in een Clooster by Belosér / waer hy noch tot desen tijdt is: Door dese practijck heeft Stenko de sake soo verre gebracht dat alle de Lant-streeck by de Wolga/ en verder Lant-waerts in/ Rebellisch wiert/ tot aen de Steden Allatur en Arsamas/ en wiert het getal der oproerige op 200000. vergroot: Een groot deel van de Czeremisse ende Noordwijnsche Tartaren / en alle Russche Boeren in dito Lant-streeck/ toe-behoorende meest alle groote Muscobise Heeren/ stonden op tegens hare Bevelhebbers/ die zy op hingen/ doot sloegen ende verdeden/ en quam het Vuyr van Rebellye eyndelijck soo verre/ dat het op 12. mijlen weeghs tot by Muscouw begost te branden: Hier op dede haer Zaarse Majest. een stercke Krijghs-macht versamelen / die in 't laetst van Septemb. onder dese Bojaer Knees Jurie Alexewits Dolgoroko tegen den Vyant gesonden wiert: Trof op den Wegh aen een partye van 15000. Rebellen / die tot viermael toe hart en dom aen vielen / en de laetste mael verslaghen ende verjaeght wierden: Veel bleven op de Plaetse/ een goet deel wiert gevangen/ die terstont sonder eenige genade gericht wierden/ en 6. Velt-stucken verovert: Dolgoroky plantede sijn Leger-plaets onder de Stadt Arsamas / waer hy sat als een ander Rhadamantus, ghericht teghens dese Rebellen oeffenende / de Plaetse was schrickelijck om aen te sien/ en hadde de ghelijckenisse van een Voor-burgh der Hellen / rondsom sagh men meenighte van Galgen / elck beladen met 30. 40. 50. Menschen/ hier lagen onthalsde in haer Bloet/ en gints stonden sommige in palen gespitst / waer onder eenighe tot den derden dagh leefden / en spraken: Binnen den tijdt van drie Maenden zijn ter zelver Plaets door Scherp-rechters handen heenen gericht 11000. Menschen / en dat gerichter wijs en ordentelijck na de ghetuyge ghehoort waren: Dolgeroecke selfs in de Richt-Plaetse blijvende/ sondt uyt de Armade Troepen ende practijcq / die de een partye der Rebellen voor/ en de andere na versloegen/ verjaeghden en gevanghen namen: Dit was goet voor Ruslant / en een groote ghenade van den Heere/ dat de Rebellen gints en weder verdeelt lagen; eenige duysent hier en eenige daer / ende dat daer onder oock tweedracht was/ wegen de opperhoofdigheyt/ wie het opperste gebiet soude hebben / want indien dese Macht van 200000. Mannen te samen gevoeght en vereenight waren geweest / zoude de Zaarse Maj. Macht swaerlijck bestant daer tegen geweest hebben: De uytlantse Officiers behouden dese lof by de Russen / datse haer wel hadden gequeten in 't aen-voeren van

hare

hare onderhoorige tegen den Vyandt/ en 't geene te verwonderen is/ en is geen van allen doodt ghebleven. De stoutste onder de oproerighe waren die van de Stedekens Lysko en Moracko/ ende de Inwoonders van Pauly Perewoos/ op het groote Klooster Mocarioff haddense eenige malen ghestormt / ende veel Volck daer voor laten sitten/ kreegh 't eyndelijck (soo men seyt) door verradery van een Joodt/ en hebben sonder eenighe genade alle de Wooningen neder ghemaeckt/ wegh ruckende een rijcken Buyt / want d'Inwoonders hadden haer Goederen als in een veylighe Plaets daer t' zamen ghebracht: Morasko wierdt uyt gehouden/ die van Lysko quamen by tijts / overleverende dertigh van de Rebellionse Cosacken/ en een Neve van Stenko Razin, en kreghen Pardon. Onder de gevangene wiert oock een Non tot Knees Jurie gebracht / dese bekleet met Mans Klederen op haer Nonnen Kleet/ hadde 7000. Mannen gecommandeert/ en Krijgh gevoert met groote stoutmoedigheyt / tot datse ghevangen wierdt/ men bespeurde in haer kleyne bewegingen geen schrick voor de doot; haer oordeel was om levendigh verbrant te worden / want by de Russen het Clooster te verlaten/ voor hooge en doot weerdige sonden ghehouden wordt/ zy zeyde voor haer doodt/ dat haer wenschen waer / dat sich andere soo dapper in 't strijden mochte gedragen hebben/gelijk als zy gedaen hadde/souden Knees Jurie met sijn aenhangh voeten gemaeckt hebben; voor haer sterven maeckte zy eenige malen na de Russe manier het teken des Cruys voor haer Borst ende Voor-hooft/ ende leyde haer selve so stillekens in een ‡ Stooff nederwaerts/ tot Asse verbrandende: Ook wiert tot het Gerichte gebracht een van Razins Cameraden/ en beste Raets-verwant / die als sijn rechter Arm in alles gheweest was/ dien wierden sijn Armen en Beenen af-gehouden / en daer na het Hooft: Men bont een Tou om de Romp / die op-getoghen en tot een spectacul aen een Galge wiert op-gehangen: De gevangenen wierden ghemeenlijck swaerlijck gepijnight/ en gevraeght zijnde/ wat zy met hare Rebellye voor hadden/ gaven zy tot antwoort/ dat haer voornemen was na Mosco te komen / en alle de Bojaren doot te slaen: Haer Krijghswoort was Not' Schaj, dat is/ onverhoets/ of onverwachts/ en men zeyt/ dat zy dit woordt hebben genomen/ als daer mede willende aen-wijsen dat de Zaarrewitz Alexe Alexewitz als van den Hemel onverhoets ende onverwacht tot hun waer ghekomen. Dus heeft Knees Jurie Alexewits Dolgeroecke in de tijdt van drie Maenden een eynde van de Rebellye gemaeckt/ omtrent die Quartieren/ want in andere Gewesten het Vuyr noch niet ghelest was; en wierdt Knees Jurie met sijn Volck wederom hemwaerts af-gelaten; maer Knees Constantin Zarabatoff wiert door hare Zaarse Majesteyts ordre naer Tambooff gesonden/ om daer oock met het Sweert de Rebellen tot gehoorsaemheyt te dwingen/ ghelijck hy oock met hulpe Godes gedaen heeft/ soo dat alle de onrustige Lant-streken door hangen ende koppen/ branden en moorden gestilt zijn/ na dat 11000. Menschen door Scherprechters handen heen gericht/ en meer dan 100000. door Krijgs-macht neer gevelt en om-ghebracht zijn: Een droevige zake in der daet / als een Vorst zulcke scherpe pœnen tegen sijn Onderdanen gedwongen is te gebruycken / als hy soo veel bloets laten moet om een Lit van sijn Rijck te genesen / maer het is beter dat een Lit af-

‡ Stroob is een kleyn hout Timmer-werck, van vier gaten, boven open.

af-gheset wordt / als dat het gantse Lichaem van een Rijck ten verderve gaet. Om tot Stenko Razin weder te keeren: Na dat hy onder Simbiers kie gheslagen en met sijn overigh Volck na beneden gesackt was/ koos hy de open lucht tot sijn verblijf/ en onthielt sich voor een tijt in de Wilde Steep/ latende aen een van sijn Cameraden / met name Sjorteous Duyvels Knevel, het Gebiedt over Astrachan; en heeft Stenko soo hier en daer geswerft/ tot dat hy eyndelijck door den Hitman Cornelio Jacolof van de Donsche Cosacken / die noch aen den Zaar getrouw gebleven zijn / ghenomen/ en na Moscouw is gevoert: Dese Hitman-Cornilo Jacoloff was Doop-Vader van Stenko, en altijt van hem geacht en geeert/ als sijn eygen Vader / ende daer om by hem buyten vermoeden dat hy oyt van hem na-gestreeft soude worden: Maer die soo trouwloos met sijn Heer en Zaar gehandelt hadde/ en was niet waert als dus geloont te werden: Sy namen hem vast omtrent Zaritza / en brachten hem den langen streeck van 200. mijlen weegs tot Mosco / en men voerde hem altijt met de hoope / dat hy naer Mosco gevoert wierde/ om met haer Zaarse Majesteyt selve te spreken / ende sijn zake mondelingh voort te brengen/ want hy oock van die inbeeldinge was/ dat hy veel dingen te segghen hadde / die de Zaar dienstigh ende noodigh om te weten waren: Sijn Broeder Frolka was uyttermaten droevigh/en so 't scheen van een beter aert als Stenko, dien hy oock wat hy gedaen hadde toe-schreef/ en als Stenko sijn Broeder op sekere tijdt in diepe droefenisse sach sitten/ trooftede hy hem/ segghende/ hy soude maer goede moet hebben/ want zy/ in Mosco komende/ groote eere soude genieten/ dat duysenden van Menschen en de grootste Bojaren van 't Lant hun souden te gemoet gaen/ en hun begeeren te sien: Als hy omtrent een mijl weeghs van de Stadt was/ quam hem een Wagen te ge-moet/ expresselijck gemaeckt om hem na sijn woorden in te halen / op het achterste van desen Wagen stondt een Galge; men ontblootte Stenko van sijn zijde Klederen/ met welke hy tot hier toe bekleet was geweest/ men gaf hem slechte lompen aen 't Lijf / daer wiert hy gestelt op de Waghen onder de Galghe/ een Keten van den dwers Balck boven wierdt af-ghelaten / ende aen sijn wierdt vast gemaeckt/ beyde sijn handen wierden aen de opstaende Balck van de Galge/ d'eene aen de rechter d'ander aen de slincker geslooten / sijn Voeten oock divers van malkander geboeydt; ende sijn Broeder Frolka met Ketenen aen de Beenen/ was gebonden aen de Wagen: Dus wiert Stencko met sijn Broeder in de Stadt Muscouw in-ghevoerdt/ in 't aen-schouwen van duysenden Menschen van hoogh en laghe staet; soo dat sijne prophecije waer wierdt/ dat hem die eere soude gebeuren; hy sagh niemant aen / maer was altijt met neder geslagen hoofde/ wierdt alsoo ghebracht op het Sems Hof/ ofte het Stadthuys van Mosco; zy wierden beyde gepijnight / maer wat zy daer gesproken hebben/ daer van is ons weynigh bekendt / alleenlijck dat hy sich beklaeght soude hebben over de doodt van sijn Broeder: Als Frolka sick seer jammerlijck aenstelde onder de pijne/ trooftede hy hem/ seggende / dat hy moste gedencken wat goets hy al genoten hadde/ dat hy onder de sijne in eer en aensien gheweest had/ en duysenden onder sijn gebiedt gehad hadde / ende nu oock niet meer dan reden ware om dat suer dat hem nu voor quam voor lief te nemen: By de Russen is een sekere soort van pijn gebruyckelijck / datse de misdadige den Schaadel des

Hoofts

Hoofts scheeren/ ende laten daer op kout Water druppelen/ 't welck men zeyt dat groote pijne veroorsaeckt/ en wort verhaelt dat als hun de Kruyn geschooren wierdt/ Stenko sijn Broeder aen-sprack en seyde/ Broeder ick hebbe wel gehoort dat niemant tot een Priester geschooren moet worden/ als die een geleert Persoon is / wy zijn ongeleerde Lieden ende slechte Persoonen / ende nochtans scheert men ons tot Priester. Vier dagen na dat hy in Muscouw in-gebracht was/ wiert hy met sijn Broeder op de Richt-Plaets voor 't Slot ghelept / om geexecuteert te werden: De Sententie wierdt hem voor-ghelesen / waer hem in 't gemeen sijn voornaemste boose stucken/ die hy bedreven hadde/ voor-gelesen wiert; hy maeckte daer geen wesen van/ en sprack niet een woordt / stondt meest met neder-geboogen Hoofde/ en als hy sijn recht soude ontfangen/ kruyste hy hem eerst eenige malen / sijn Aengesicht gestelt hebbende tegens seecker Kerck/ genaemt Precieste Casaensche / de alder hooghste Moeder des Heeren van Casaen: Voorts lagh hy sijn Hooft tot dry-malen na de verscheyde Wegen tegen de Gemeente seggen / de prostitie / meene vergeeft my wierdt neder gelept/ tusschen twee Balcken/ aen de rechter hant / daer na het slincker Been tot aen de Knie op de Balck aen de slincker zijde / ende het rechter Been aen de Balck aen de rechter zijde; daer naer wierdt hem sijn Hooft met de Beenen af-geslagen/ dit gingh soo geswint toe / dat het in seer korten tijdt gedaen was/ en Stenko gaf ondertusschen niet een sucht / noch eenigh teecken van gevoelen: Sijn Broeder als hy tot de executie soude komen/ riep uyt hy hadde den Zaar een woort/ een manieren van spreken / als yemandt yetwes gheheyms voor te brenghen heeft / dat aen niemandt dan aen den Zaar konde ghesepdt werden: Men vraeghde hem wat het was/ en hy antwoorde/ hy wilde het aen niemant dan aen hare Zaarse Majesteyt zegghen / en hier op wierdt hy in 't leven gelaten: Men seyt dat hy geopenbaert heeft/ dat hy wiste waer Stenko sijn geroofde Rijckdommen en Schat begraven hadde/ die wilde openbaren.

Dat is het eynde van den Lant-Verrader Stenko Rasin; sijn Stedehouder is Sjortous Duyvels Knevel, die in Astrachan gelaten hadde / heeft soo men verstaet weder daer een nieuwe Massacre aen-gestelt / den Miterpolit en veele andere om 't leven brengende / die hy verstondt dat hem eeniger maten tegen waren: Godt geve den grooten Hr. Zaar ende Groot-Vorst Alexe Michailowitz geluck/ langh Leven en Victory over alle dese Rebellen.

COPIE *van de*

SENTENTIE van STENKO RASIN,

Hem op de Richt-Plaets den 6. Junij Anno 1671. in der Moscouw voor-gelesen.

SChelm, en van Godt af-getreden Rebel, Donssche Cosack, *Stencko Rasin*, in 't Jaer 7175. (alias 1667.) hebt gy vergeten de vreese Gods, en den Grooten Heer t'Zaar en Groot-Vorst *Alexe Michaloiwits*, van Groot, Kleyn ende Wit Ruslant selfs Erhouder, sijn groote genade, en dien gy aen hem ghedaen hebt,

hebt, en hebt tegens ſijne Zaarſe Majeſteyt gerebelleert, en andere Coſacken met uw verſamelt hebbende, ſijt gy te ſamen naer de Rivier Wolga gegaen, om uwe Schelmſtucken te plegen, daer komende hebt gy groote ſchade aen veele Lieden gedaen, overweldigende de Naſaden, groote Booten, met geſouten Vis ende Sout geladen, toe-behoorende den Patriarch, de Kloofters en andere, ook de Booten van verſcheyde Koopliedea: En deſe geweldt-dryveryen hebt gy geoeffent tot onder de Stadt Aſtrachan: Oock hebt gy Schelm tuſſchen Aſtrachan en t'Sorne-jaer ſijn t'Zaarſe Majeſteyts Wywode *Symon Beklonewitz*, die aen u geſonden is geweeſt, om u te ſpreken, berooft ende doot geſlagen, en daer naer in 't Water geſet, ſoo hebt gy oock een Moſcous Strelets Suſoura, die oock aen u was geſonden, van gelijcken gedoot: Als uyt Aſtrachan na de Stadt Jancko waren geſonden een Wywod en twee Ruſſe Colonels, met Soldaten, om u voor eerſt met goede te beſpreken, dat gy van uwe Schelm-ſtucken af-ſtandt ſoude doen, en ſijn Majeſt. om Pardon bidden, hebt gy beyde de Colonels op-gehangen, en ſijt met uwe Coſacken uyt Jauck in Zee gekomen, ende uyt de Zee weder op naer de Wolga, alle Plaetſen van Vis-vangſt ruinerende, en de Tarterſe Wooninghen verbrandende: Oock zijt gy Schelm onder de Stadt Terriki geweeſt, hebt in de by-leggende Plaetſen veel ſchade gedaen, als oock in 't gebiet van den Coningh van Perſien, op Zee zijnde, hebt gy des Koninghs van Perſiens Onderdanen berooft, nemende de Koopluiden haer goederen af, en de ſelve doot ſlaende, oock hebt gy eenighe Steden in Perſien geruineert, en groote differentie daer door veroorſaeckt, oock hebben de Aſtrachanſe Strelſen op uw Schelms ordre haren Overſte doot geſlagen, en hebben ſich by u gevoeght, en in verſcheyde Plaetſen groote ſchade gedaen. Gy hebt oock een Boot van den Koningh van Perſien op Zee genomen, en alle Waren gerooft, ende dien Copſien, den opperſten Koopman ſijn Soon, met andere Perſianen doodt gheſlagen, oeffenende vorders op Zee en de Wolga groote Schelm-ſtucken met rooven en moorden: Ao. 7177. (alias 1669.) heeft de Weywode uyt Aſtrachan Heer *Juan Semeuwowitz Proſorofsky* tegen u geſonden een Wywood en Stolnick Knees *Simon Levof*, met zijne Zaarſe Majeſteyts Armee, die u met uwe Coſacken hadde omringht, en ſoude u oock konnen geſlagen hebben, 't welck gy Schelm met uwe Cammeraden ſiende, hebt twee van u beſte Coſacken tot den Wywood gheſonden, biddende in den naem van alle de Coſacken, dat zijn Zaarſe Majeſteyt hun mochte pardonneren, met beloſte dat zy weder na huys ſouden keeren, en in toekomende geen quaet meer aen-vanghen, maer ſijne Zaarſe Majeſteyt in alle getrouwigheydt dienen, en geen queſtie of differentie tuſſchen hare Zaarſe Majeſteyt en den Koningh van Perſien veroorſaken, en op de Volga noch op de Caſpiſe Zee meer om roverye ſoude komen: Waer op die 2. Coſacken in den naem van 't gantze Leger een Eed hebben gedaen, ende hebben aen hare Majeſteyt geſonden 7. Perſoonen, om Pardon te verſoecken, en is ghebleken dat dit niet anders als bedrogh is gheweeſt, ſulckx van hare Zaarſe Majeſteyt verworven hebbende: Ende wiert gy van Aſtrachan na den Don tot uwe Woon-plaetſe af-gelaten, met alle de geen ſoo by u waren; maer gy hebt haer Zaarſe Majeſteyts ghenade vergeten, en onderwegens op de Wolga groote roveryen geoeffent, ende komende tot Zaaritze hebt gy een Weywood geſlagen, en groote ſchade gedaen: Anno 7178. (1670.) hebt gy Schelm met u Cammeraden inſgelijckx vergeten de vreeſe Godts, af-tredende van de H. Algemeene Apoſtoliſe Kerck, want gy op den Doon ſijnde, van onſen Heere Jeſu Chriſt. laſterlijcke woorden hebt gheſproken, en hebt verboden Kercken te bouwen, en in de

voorige

voorige Godts-dienſt te verrichten, en hebt alle Prieſters verjaeght, en die Lieden die trouwen ſouden, hebt gy in plaetſe van trouwen, rondſom een Boom laten gaen: Ook hebt gy Schelm vergeten hare Zaarſe Majeſteyts genade, die aen u en u Cameraden in plaetſe van de doot het Leven vergunt hadde, en hebt weder tegens hare Zaarſe Majeſteyt gerebelleert, en zijt na de Wolga ghegaen, om uwe ſchelmerye met rooven ende moorden te plegen, en hebt eenige eerlijcke oude Coſacken, die met u niet hebben willen toe-ſtemmen, berooft, en daer na doot gheſlagen, en oock den Wywode aldaer op den Don zijnde: Deſgelijkx hebt gy ook den Tiletſs, die met hare Zaarſe Majeſteyts Begenadigh-Brief aen den Atoman *Cornelio Jacoloff*, en aen de andere Donſche Coſacken was geſonden, doot geſlagen en in 't Water geſet, en den andere Wywode zoo geſlagen, dat hy daer van geſtorven is. Gaende van den Don met uwe by hebbende Coſacken, zijt gy gekomen aen de Stadt Zaritza, en hebt aen de Inwoonders der ſelver Stadt liſtelijck voor gegeven, als dat hare Zaarſe Majeſteyts Armee aen quam, haer alle doot te ſlaen: Maer haer Zaarſe Majeſteyts Volck was aen haer geſonden om hen tegens u te aſſiſteren; op welck voorgeven zy hen hebben aen u over gegeven, en hebben u in de Stadt gelaten, daer in komende, hebt gy den Gouverneur of Commandant *Tergnowa*, en alle de Burgers, die aen u quaet doen niet en wilden deelachtigh ſijn, doodt geſlagen en in 't Water geſmeten, en zijt tegens hare Zaarſe Majeſteyts Krijghs-Volck voort getrocken, en hebt het zelve met bedrogh geſlagen, en haren Overſten *Juan Lapatenin* en de Overſte Luytenant *Feder Jeckſchÿm*, en Luytenants, naer dat hun veele tormenten aen-gedaen hadde, in 't Water laten ſmijten, en hebt van hare Zaarſe Majeſteyts Naſſaden of Booten, die met Rogge waren geladen, wegh genomen, ende veele Kooplieden berooft: Daer na zijt gy na de Stadt t'Sorne-jaer getrocken, ende hebt den Gouverneur *Juan Sergeoff* en alle Offiçiers ende veele Moſcoffs Strelſs gedoot. Komende van Aſtrachan hebt gy eenige van u Schelmſe Coſacken, die de Strelſs. en Soldaten ſouden bewaren tot over geven, en dat zy den Boyaer en Weywode aen u ſouden over leveren: Daer op d'Aſtrachanſe Soldaten de Stadt aen u hebben over gegeven, en hebben haer met u vervoegt; met welcke Schelmen en Rebellen gy den Bojaer Knees *Juan Semonowits Proſoroffsky* hebt uyt de Kerck getrocken, en van een hoogen Toorn doen neder werpen, ende ſijn Broeder nevens veel Edellieden, Officiers en Sterlſs, die met u weygerden te willen zijn, hebt gy alle doot laten ſlaen, nevens veele Kooplieden, eenige met ſware tormenten ter doodt brenghende: Godts-huys, Kloosters ende hare Zaarſe Majeſteyts Schat, en veele Huyſen van de voornaemſte Burghers hebt gy berooft: Alle Rijckx-zaken Schriften in de Canzelary hebt gy verbrant, en ſulcke beſpottinge als in geen tijden ghehoort is; hebt oock ſonder eenighe ſchaemte Prieſters, Monnicken en Nonnen naeckt laten uyt-kleeden, gelijck oock veel andere Lieden, en de ſelve onmenſchelijk laten ſlaen, dat zy ſouden bekennen waer zy haer rijckdommen verborgen hadden: Ja ſelfs de kleyne Kinderkens en hebt gy niet verſchoondt: Des Konings van Perſiens Coepſienen, en veele uyt-heemſe Kooplieden, als Perſianen, Indianen, Turcken, Armeniers en Bargare, die op de zelve tijt om haer Koophandel daer waren gekomen, hebt gy Schelm veel doot geſlagen en hare Waren berooft, ende den grooten Schaach van Perſien veele queſtien veroorſaeckt. Boven dat konde gy van Bloet niet verſadight worden, en in 't vergieten van ſoo veel onſchuldigh Bloet voort gevaren, en hebt de onnoſele Kinderen, beyde Soonen van den Bojaar Knees *Juan Semounowitz Proſoroffsky*, laten by de Beenen over de Stadts Muren op-hangen, en weder

der af nemen, en na veele martelisatie d'eenen laten om-brengen, ende d'ander soo laten slaen, dat ghemeynt hebbende dat niet konde leven, hebt hem soo aen de Miterpoliten laten brengen: d'Astrachanse Strelsen segge Schrijvers, die haer Zaarse Majesteyt gedient hebben, en uwe Schelm-stucken niet hebben toe-gestemt, hebt gy met vreemde straffe laten dooden, en de selve by de Ribbe laten op-hanghen, datse alle sonder sware tormenten souden sterven. Oock hebt gy Schelm in Astrachan, naer dat gy veel eerlijcke Cosacken hebt om-gebracht, hare Vrouwen eu Dochters tot spot over gegeven en tot misbruyck aen uwe Godt vergeten Cameraden en Schelmen, en aen de Priesters bevolen op uwe Zegels en ordre, en niet op der Miterpoliten bevel haer te cotuleren: Bespottende alsoo Godts Kercke en de Ordonnantie der Heylige Apostolen, achtende dat Sacrament vant, voor welcke Priesters, u niet willende gehoorsamen, hebt gy in de Wallen geset, of daer in laten smijten: Oock hebt gy hare Zaarse Majesteyts Schat en Ducaten in Astrachan, soo onder *Juan den Turck* geweest: En na veele bloetstortinge zijt gy van Astrachan ne Zaritza getrocken, ende van daer de Riviere op naer Zaaratof, welcke Inwoonders sich aen u hebben over-ghegeven, daer gy hare Zaarse Majesteyts Kooren-gelt en veel Proviant hebt gerooft, en den Wywood *Corsma Kutosin* met veel Edellieden doodt gheslagen. Van Saratof zijt gy Schelm in u boos voornemen voort gaen; gekomen onder de Stadt Samarof, die sich oock aen u heeft over-ghegeven, alwaer gy hare Zaarse Majesteyts schat oock hebt wegh gherooft, ende den Gouverneur *Juan Altimoff*, met veele eerlijcke Burgers, die aen u zijde niet wilden, doodt geslagen. Van Samaroff zijt gy Godt vergeten Schelm voort gegaen, en gekomen onder de Stadt Simbierskoy, welcke Stadt gy oock belegert hebt, tegens hare Zaarse Majs. gesondene Macht geslagen, en bestormt, oock groote schade gedaen, en hebt oock gesonden tot veele Steden, by de Aerde Wal, eenige van u schelmse Cameraden, met bedriegelijcke schelmse Schriften, daer in schrijvende, als of den Soon van onsen Grooten Heer Zaar, hoogloffelijcker gedachtenis, onsen *Zaarrewitz*, en Vorst *Alexe Alexewitz*, van geheel, groot, kleyn en Wit Ruslant, noch in leven waer, en dat gy op ordre van here Zaarse Majesteyt quaemt, om alle Bojaren, Raets-heeren, die hare Majesteyt Nasijen en alderhande Bedienten, Edellieden, Strelss. ende Soldaten en van sijn Zaarse Majest. doodt te slaen, als of zy Verraders waren: En den Soon van ons Groot-Vorst Heer Zaar, hoogloffelijcker memory, onsen Hr. *Zaarrewitz*, en Groot-Vorst *Alexe Alexewitz*, van geheel, groot, kleyn en wit Ruslandt, na den wille Godts het Aerdtrijck verlaten, en is over gegaen in de eeuwige rust des Hemelsche Rijckx, 't welck geschiet is in sijn Paleys, in presentie van zijn Heer Vader, onsen Grooten Heer, in het Jaer 7178. den 17. Januarij, en zijn Lichaem is begraven in Mosco, in de Hooft-kerk St. Michiel, nevens sijne Voor-Ouderen, den anderen dagh, zijnde den 18. Januarij, in presentie van sijn Heer Vader, onsen Hr. Zaar ende Groot-Vorst *Alexe Michailowitz*, van geheel, groot, kleyn en Wit Ruslant selfs Erhouder, daer by oock waren de Heeren *Alexandriske*, Patriarch Paijsien, de Patriarch van Moscouw *Joseph*, met veel andere Miterpoliten, Eerts-bisschoppen, Bisschoppen, Abten en Priesters, welck overlijden van d'Hr. *Zaarrewitz*, hooghloffelijcker ghedachtenis, ende Groot-Vorst *Alexe Alexewitz*, van geheel, groot, kleyn en wit Ruslant, niet alleen hier, maer ook in andere Wijcken kenbaer is, ende gy Godt vergeten Schelm ende Verrader hebt soo grooten sake bedocht, willende daer door onder 't Volck een tribulatie brengen, ende noch onschuldigh bloedt vergieten, 't welck gruwelijck is te bedencken; Oock hebt

gy

gy Schelm listelijck over al laten voor geven, als of den Munnick *Nicon* met uw was, waer mede gy Schelm veele hebt geergert, ende dese *Nicon* is op ordre van hare Zaarse Majesteyt, volgens de condemnatie van den Patriarch, van zijn Ampt af-geset, ende is naer Belooser, in 't Klooster Vera Pondt, ende noch is hy aldaer. Oock soo hebt gy Schelm en alle Godt vergetene mede-hulpers en Verraders geschickt, in de Armee van de Heer Bojaar Knees *Jurie Alexewitz Dolgeroecke*, haer aen-radende datse souden rebelleren, maer sulckx is door Godes verhinderinge niet geschiet: Van gelijcken hebt gy Schelm, leggende onder de Stadt Simbierſky, met alle uw stormen en practijcquen niets konnen verrichten, alsoo dat door de genade van Godt Almachtigh, en met hulp van onse Lieve Vrouwe, de Moeder des Heeren, de troost der Christenen, en op voorbidden van den H. Vader, en wonder-wercker *Sergius*, of de melitie, en door 't geluck van onsen grooten Hr. Zaar en Groot-Vorst *Alexe Michalowitz*, van geheel, groot, kleyn en wit Ruslandt, als oock van de hoogh-ghebooren Hr. onsen *Zaarrewitz*, ende Groot-Vorst *Juan Alexewitz*, van gheheel, groot, kleyn en wit Ruslandt, en oock de dienstige ende vlijtige bevorderinge van hare Zaarse Majesteyts Krijghs-lieden, zijt gy Schelmen, Rebellen en Verraders onder de Stadt Simbierſky, en in veel Plaetsen geslagen, en gy Schelm waert verwont, ende 't meestendel van uwe Schelmse zamen-rottingen verslagen, en met weynigh zijt gy na beneden geretireert: In veele andere Steden nevens de Aerde Wal, hebben de Inwoonders op u schelmachtigh schrijven gerebelleert, en hebben over al de Gouverneurs doodt geslagen, en in 't Water ghesmeten: En gy Schelm *Frolka* hebt u gevoeght tot de schelmery van uw Broeder, ende zijt met andere Schelmen in verscheyde Ukranie of Grense-steden geweest, daer gy veel onnosel bloedt vergoten, en veel schade ghedaen hebt: In welcke uwe Duyvelsse hoop gy Schelmen en Eed Overtreders *Stenke* en *Frolke* met alle uwe Cameraden hebt willen de H. Kercke te bespotten, niet wetende de ghenade van de alderheylighste Moeder Godts, de hoope der Christenen, en den Moscoffsen wonder-wercker *Sergius*, tot de Rijckx-stadt Moscouw, en tot het geheele Moscoffse Rijck: Gy zijt met alle de uwe in sulcken Godtloosheyt gekomen, dat gy na den name van onsen grooten Godt, die in de drie-eenigheyt gelooft werdt, ende de Moeder des Heeren *Jesu Christi*, die Voorbidtster der Christenen en hoope, niet en hebt willen hooren, en al u vertrouwen geset hebt op uw Duyvelse practijcquen, in welck schelmachtigh bedrijf gy zijt geweest van 't Jaer 7175. tot dit Jaer 7179. toe tot den 4. April, in welcke tijdt gy onschuldigh Bloet hebt vergoten, sonder verschooninge van kleyne onnooſele Kinderen. Den 14. April des Jaers 7179. door de groote genade van Godt Almachtigh, en na den schuldighen plicht tot onsen grooten Heer t' Zaar en Groot-Vorst *Alexe Michailowitz*, en door onse arme *Cornelio Jacoloff*, door sijne dienst ende bevlijtinge, als mede door de gantze Donssche Armee, zijt gy Schelm gevangen, ende tot zijn Zaarse Majesteyt gebracht, en hebt in 't examineren en op de pijne uwe Schelmerye bekendt en gestadet. Voor welck u gruwelijck bedrijf tegen Godt Almachtigh, ende tegen onsen grooten Heer Zaar en Groot-Vorst *Alexe Michailowitz*, van gants groot, kleyn en wit Ruslant selfs Erf houder, om uwe verraderyen en Rebellye, en om de ruine, die gy aen het gantse Russe Rijck veroorsaeckt, heeft hare Zaarse Majesteyt bevolen, en de Bojaaren hebben toe-gestaen en u gecondemneert gevierendeelt te worden.

Inmiddels was ten ongelucke onderwegen gestorven den Moscovisen groo-

ten Geſandt Collega: Den * tweeden ſtelden ſich doe als prinicipale te Warzouw by den Coningh in; hy had gehoor by den Koningh/ wiens Reyſe daer door eenighe op-geſchort was: Terwijl komt een Miſſive van den 27. Junij uyt Mohilo/ hoe dat na de Coſackſe Horden als boven gheſeght/ nevens veele Tartaren op diverſche Plaetſen waren achter-volght/ oock door ende tot Jan Zarytſko: Zy brutale en als beeſtelijke Menſchen ſiende den geeſſel achter haer deur/ vloden als Haſen door de Wouden/ over Bergen en Kreupel-Boſſchen/ die nu van haer te voet was/ macht niet mede/ dus bleef 't Canon en de Voetgangers achter: Sy echter brachten het geroofde Beeſtiael ende Roof aen de Wateren de Nieſter en tot den Oprijſ ken toe: En dus wegh vliedende/ deden deſe Barbaren als de Vos/die ſijn ſtaert bepiſt/ zy ſtaken alles in de brant wat zy konden/ ende zabelden ſeer ongenadigh d'outſte Vrouwen/ Soldaten ende Beſtevaers/ ſelfs verſchoonden zy de Kinderen niet/ zulckx dat men ſeght het bloet op diverſche Plaetſen als in de Slachters Huyſen lagh: Dit was op den 27. Junij/ dat zy dus barbaris huys-houdende/ ſelfs de Honden uyt de Dorpen voor ſulcke hontſe Menſchen deden vluchten: De Menſchen die voeten hadden/ ſtelden 't op een loopen/ verſtaken ſich in Dijcken/ de Boſſchen/ Heſch/ en alwaer men ſich in verberghen koſt: Wat plaiſir deſe arme vluchtelingen doen ſmaeckten/ oordeele den Leſer: Jmmers ſeker Waerts-huys/ 15. mijlen van Warzauw/ daer geſeyt wierde dat ſeer goddeloos Huys wiert gehouden/ ſtorte in/ ſonder dat men oyt van de Menſchen/ ſoo daer in waren/ heeft vernomen.

Te Breſt in Frans Bretagne dede den Allerchriſtel. Koningh noch al even dapper arbeyden aen Schepen/ om een heerlijcke Krijghs-Vloot in See te brengen/ als wetende/ dat Engelant voor heen altoos daer door niet alleen beter geoeffende See-lien op-queeckten/ maer dat door ged. navale macht haer Coninckrijck ſeer licht konden beſpringhen: En ſulckx niet alleen hier/ maer oock in alle ver af-gheleghen Geweſten/ haer de wet te ſetten: Soo dat het al veele Jaren zijn verloopen/ dat van de Hoofden af tot Bordeux toe/ geen ofte weynigh Schepen langer varende/ de Franſſe Vaertuygen aen de Wal bleven legghen als ter ſleet/ om dat alle andere Natien haer veel te kloeck in 't Vaerwater waren: Alleen liet men de Franſſe Bretanjers de Terraneuſſe Vis/ die dan/ ghelijck de Enghelſe de Pilchert/ tegens de Vaſten/ daer mede naer de Middelantſe See liepen/ om weder Corenten en Spaenſe Wijnen daer tegens te verhandelen: Den Coningh die ſpaerde geen geldt en middelen om Yſer en Hout uyt Sweden en Denemarcken tot ged. Scheepſ bouw te bekomen/maer dede oock elders de ſchoonſte Maſten op-koopen: Deſe dagen waren in de Haven van Breſt (de beſte Reede die geheel Vranckrijck heeft) af-geloopen Vier capitale Oorlogh-ſchepen/ als de Royale Son/ met 130. ſtucken/ de Coninginne met 104. ſtucken/ idem den Donderaer ende Oriflame/ elckx mede van 104.

* Deſe, ghenaemt Haſzezokin, dede ſijn Intrede binnen Warzou, in een der Karoſſen van den Koningh van Poolen: Hy was verſeldt met den grooten Referendarius van de Kroon, die voor hem gingh tot Pragua, een Voor-ſtadt aen de over-zijde van de Wijſſel: Deſe bracht hem in ſijn toe-bereyt Logement, daer hy drie dagen, tot hy gehoor by den Koningh had, tijt nam ſich te prepareren: En wierdt den 25. deſer door de Warzauſe Burgerye, ſoo te Voet als te Paert, ter Audientie gehaelt.

104. stucken en Amonitie daer toe: Het eerste was voor Sr. du Quesne, Generael van de Scheepsmacht: Toen dese Schepen af-liepen/ waren zy verwondert van sulcke Gebouwen door gehuerde Hollanders te sien maken: De Coningh begeerde dan/ dat men daer geen Beeldewerck verguldden / noch schilderen aen soude vergeten: En aldus volmaeckt / zijn zy in 't gesicht van meentgen Fransman uyt de Baye in See als op stroom gebracht. Men hoorde doe hoe 2. Fransse Schepen van Suratte staende te verwachten / en de wilde Indianen die Plaets (gelijck wel meermaels is geschiet) hadden af-geloopen / en 't Frans Comptoir aldaer berooft; invoeghen de Suppoosten elders mosten heen wijcken: Ten gingh de Portugijsen in America oock over al niet naer wensch/ want als op St. Paulo de Loan (een Eylant onder de Linie) de blancken aldaer 3000. Swarten hadden gevangen en wegh gevoert: Waer over gemelte Swarten by nacht op de Blancken met een wraack-lust aen-vallende/ 500. witten hebben vermoordt: De overige hier op sonden datelijck om hulp na Brasilien/ 't geen haer oock toe-gesonden wierdt: Den 21. passato waren te Lissabon door d'Inquisitie verbrant 2. Mans Persoonen / wijl zy * Joods waren ghewoorden: Veele andere van beyde Sexen wierden noch uyt gracije verbannen/ doch hare goederen geconfisqueert: Tot Coimbra wierden mede 10. Mannen en Vrouwen over haer Joods worden verbrant/ en 't verbranden van dese Portugijsse Joden beliep by de 80. Menschen / men handelde met eenige oock wat gracelijcker: Maer den 18. passato nam den Raet van Staten daer op een nader advijs / behelsende / Dat alle die professie van 't Jodendom deden, en onder macht van d'Inquisitie waren, uyt het Koninckrijck souden werden gebannen: En by aldien een Edelman namaels quame te trouwen aen eenigh Christen Geslacht, daer van de Voorsaten waren Joods gheweest, datte selve van sijn Adeldom soude berooft werden. Eyndelijck sagh men te Madrid de Brieven van Don Pedro Ulloa-Ribideneira, Gouverneur van Cartagena/ als noch confirmerende 't uyt-plonderen van 't Eylant Catarina/ de overval van Panama/ en datse een Buyt van by de 4. Millioenen mochten hebben gemaeckt na calculatie / of altoos wel soo veel schade gedaen: Dit gaf voor de Handelaers op de Suyt-zee een wijt om-sien: De Spangiaerden eyenwel scheenen haer sulckx weynigh te kreunen/ als van geen los/ maer bezadighet gemoet zijnde: Sy hielden dan de Verjaer-dagh van St. Isodorius, Patroon van Madrid / door het Stieren-gevecht; alwaer hare Majesteyten op hare ordinaris Balcons komende sitten/ oock verscheenen de uytheemse Ministers van uytlandtse Princen: Van dit gevecht was Don Antonio Rodriguez den eenigen aenleyder/ en droegh sich in dese Feeste met beyde soo goede vroomheyt als gracije: 's Morgens hadde men voor 't gemeen 8. Stieren los gegeven / die admirabel vochten / daer af 3. a 4. geweldigh wierden gequetst: Na 't welcke dese Beesten in de Hocken opgheslooten wierden / zijnde door de Magistraet van de Stadt oock 3. Stieren vereert aen 't Regiment van de Guarde / om daer teghens te strijden / 't welck

 alles

* De Portugijsen seer ghenegen tot alle Afgoderye, mits hare gierigheydt, verloochenen lichtelijck om een haver-stroo onsen Heylant Jesus Christus, en zy worden Joods, om datse den Mammon aen-bidden: Hier en teghens doopten den Bisschop van Cadix te Port Sancte Mary de Soon van den Moorssen Prins Gaylandt, Neef van den Koningh Tafilette: Ende was sijn Peter Duc de Medina Celi.

alles wel af-liep / hoewel daer af geschaft wierdt seker Carel / die 't ongheluck hadt gehad van een Neerlaegh wegens een Moor / en wierdt nu gerefuseert tegens een Stier te vechten. Binnen Cadix quam doe gevlucht van Zalee een Italiaense Renegade / gheweest in dienst van den Prins Tafiletta: Hy wierdt geexamineert van den Hertoghe van Veraguaz / Gebieder aldaer / segghende / dito Tafiletta, als hy van daer vluchte / met 90000. wel gedisciplineerde Soldaten in en om Zalee lagh / de Officieren veele Hooghduytsen en andere Europise Natien zijnde: Hebbende by sich een schoonen Treyn van Artillerye / het welck hy daer van St. Cruz (door de Mooren verovert) had doen voeren: Hy wilde nu Mamora / voorsien van een sterck Guarnisoen / aen-tasten / en daer na Ceuta / Tetuan en oock Algiers: Waer over men strackx noch 400. Spangiaerden naer Mamora over sont / alsoo dese Mooren / die wel eer gants Granada hebben beseten gehad / en waer van onder alle Geslachten de Aengesichten noch de ghetuygen geven / nu wel weder door desen glorieusen Prins souden hebben mogen eer langh een sprongh doen uyt Africa over in Europa / alwaer toch Spangien heden swack en onbevolckt is: Evenwel sont men noch eenige 100. Soldaten en Schepen na Panama in West-indien / die van Cadix in zee staken / om te Cartagena eerst te landen.

Nu men sagh in dese brouillieuse tijden / dat eenighe niet dan moeyten beoogende / andere weder om den lieven Vrede: Daer om was het oock dat desen Staet den Poolsen Koningh als een wacker Voor-burght voor sijn Rijck / en inghevolghe van ghcheel Christenrijck / aen hoogh-gedachte Majesteyt tot een Present af-sonden / bestaende in een gantse Koninckliјcke Wapen-rustinge / alles met een groote konstigheyt en onkosten uyt-gewerkt: Daer was nu mede in den Haghe verbaerdight een uyttermaten kostelijcke Karosse voor de Princesse van Denemarcken / die trouwen soude met de Keur-Prins van Heydelbergh / zijnde rondsom vol snij-werck en vergult / beyde groot / subtil en kleen: Was van binnen met goude Laken gestoffeert / ende swaer gout Borduersel / diergelijcke franjes ende knoppen: 't Verhemelsel was soo buyten als binnen met goude Laken overtogen / om welckers heerlijckheyt te sien / veele Lieden quamen toe-kijcken. Dese dagen arriveerden zijn Hoogheyt den Heer Prins van Orangien weder van Berlijn in 's Gravenhaghe / mede brenghende / een schoon ghespan Littauwse Paerden / tot een Schenkagie van zijn Doorl. den Heere Keurvorst van Brandenburgh / aen sijn Hoogheyt den Heer Prins ghegeven. Zeelant eenige ombragie gehad hebbende / wijl hare Ho: Mo: waren geresolveert de Stadt Keulen te assisteren / by aldien zy wierden besprongheu / soo wierde die swarigheyt t' eenemael geadjusteert: Ende daer op wierden die Ministers op haer versoeck oock aen verscheyde Hoven toe-ghestaen notabile Hulp-benden / tot bewaringe van hare Stadt. Terwijl men nu te Ceulen so even dapper aen de Fortificaten arbeyden / waren den 27. deser in het Convent van de Dominicanen de gedeputeerde Commissarissen met die van de Stad in conferentie: Onderwijl komt een Pagie van den Bisschop van Straetsburg / en steelt des Commandeurs Stock van den Premier Burgermeester / welcke in gemelde Vergaderinghe was: Dito Bisschop denckende in sijn Carosse te treden

treden en upt te rijden/ soo verhaeldt hem ged. Burgermeester 't gebeurde van des Commandeurs Stock; hy quam dan in de ged. Vergaderinge/ ende protesteerde wel hooghlijck in de Zale over dese begane injurie: Den Bisschop excuseerden hem/ seggende / sijn Pagie was een Vremdelingh / en dat hy geen kennis en had van respect te dragen aen eenige poincten d'honneur : So sulks op 't Placke of onder kennis van den Bisschop ware gheschiet / voorwaer zy hadden daer niet heelhupts af-gekomen : Den Bisschop omme sich schoon te wassen/ schreef een Brief van excuse deser Acte ten dien eynde aen den Keyser : Die van Brussel segghen / dattet de eerste mael niet en is gheweest / en nu al 6. Jaren verleden dat ged. Straetsburghse Bisschop/ zijnde op sekere Maeltijt/ ten eynde van 't Bancket binnen Ceulen de selve Acte voorviel; ende bevondt sich den Heer Paulus Arsenius, Opper-Vicarius/ sich berooft van des Commandeurs Stock/ die hy voerden als Burgermeester / ende als af-bedelende/ smeet de selve de Trappen af / segghende / Sie daer het Gouvernement van Keulen ter Aerden : Alle welcke moye zaecken wel te onthouden / maer van geen kortbrainige naer te volgen en zijn. Den 20. deser arriveerden Don Emanuel de Lyra in den Haghe / en besagh 't Hof incognito aldaer : Hy was te Brussel als Spaensse Ambassadeur van den Graef de Monterey op verscheyden zaecken van Staet seer wel onthaeldt : Hy vertrock dan weder om statelijck binnen te komen : En betaelden aen Sweden seer loffelijck de beloofde Subsidie-Penningen / daer andere al wat jaloux op waren. Den 14. deser is alom in Hollant 't na-volgende Placcaet op de Wijnen af-gekundight.

DE Staten van Hollandt ende West-vrieslandt, Allen den geenen die desen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt, Doen te weten, *Alsoo wy tot beneficieringe, verbeteringe ende esguale practijcq van het middel van den Impost van de Wijnen, mitsgaders voor den dienst van 's Landts Finantien, by onse Resolutie van den* 18. *February lestleden goet ghevonden hebben alle Magistraets-Persoonen, en Ministers van de Steden, Stem hebbende in onse Vergaderinge, mitsgaders alle die geene, die als Schepenen, Commissarissen over de judicature van onse gemeene Lants Middelen in de voorsz. Steden staen, ende voorts alle andere huys-houdende Persoonen, tot vijf duysent guldens ende daer boven gegoet, ende by onse Resolutie van den* 24. *April, mede lestleden, alle Wijn-koopers sonder onderscheydt, ende sulckx oock soodanige van de zelve die beneden de voorsz. Somme gegoet mochten zijn, voor haer en hare respective Familien in de voornoemde* Impost *te doen stellen ende te quotiseren op sekere tauxe of gedetermineerde somme.* SOO IST, *Dat wy tot narichtinge van alle onse goede Inghesetenen, en bysonderlijck van die geene, die haer met het pachten van Onse gemeene Middelen van voornemen zijn te erneren, by dese Onse Publicatie goet ghevonden hebben bekent te maken, dat niet alleen de Exemplaren van de Ordonnantie nieuwelijckx op het voorsz. Middel van de Wijnen gemaeckt, maer dat oock de Quohieren van soodanighe gequotiseerde Persoonen by Onse Gecommitteerden geformeert, voor soo veel de Plaetsen ende Districten belanght daer de Pacht van de Wijnen met het uyt-gaen van de jegenwoordighe loopende maendt sal komen te expireren ter Secretarye van de Steden, daer men gewoon is de Verpachtinge van des gemeene Lants Middelen te doen, ende daer onder de selve Plaetzen resorteren, alreede gereet legghen, ende te vinden zijn, ende in 't reguard van de Plaetsen ende Districten daer de Pacht eerst met 't uyt-gaen van de volgende maent*

 September

September sal komen te expireren, veerthien daghen voor de voorsz. expiratie oock gereedt sullen leggen, ende te vinden sullen zijn, continerende ende behelssende de voorsz. Quohieren de namen van alle de Persoonen, onder de voorsz. quotisatie gebracht, met expressie van de somme, waer op de voorsz. Persoonen gequotiseert zijn, ten eynde die geene die het zelve soude mogen aen-gaen, daer toe vry acces soude mogen hebben, omme hare rekeninghe daer op te maken, en de Pacht aen-ghestaen hebbende, oock van een dubbelt van dien, voor soo veel haer District concerneert t'haren kosten ghedient te konnen werden: Des soo sullen alle de geene, die de voorsz. Pacht aen-staen, verdacht zijn, dat Onse serieuse wille en ernstige begeerte is, dat alle compositien, ooghluyckingen ende conniventie omtrent het voorsz. middel geweert werden, ende dat tot dien eynde de Pachters voor den aenvangh van hare Pacht in handen van onse Gecommitteerden op de Verpachtinge onder solemneelen Eede sullen moeten belooven, dat zy haer daer omtrent precieselijck na Onse Ordonnantien ende Resolutien sullen hebben te gedraghen, ende soo wel van de gequotiseerde als ongequotiseerde Persoonen den vollen Taux ende Impost respective in-vorderen sullen, sonder met yemandt directelijck of indirectelijck te composeren, ofte overkomste te maken, ofte minder somme als in de voorsz. Quohieren ende Ordonnantien is uyt-gedruckt, van yemant wie het oock zoude mogen zijn, te ontfangen, ofte aen yemandt daer van yets ter Weerelt te remitteren: Ende op dat niemant van onse Ingesetenen sich soude moghen komen in te beelden, dat hy meerder Wijn inleggende, als waer op hy in de voorsz. Quohieren is gestelt, van de selve meerdere Wijn geen Impost schuldigh soude zijn: Soo begeeren Wy dat alle Pachters van de Wijnen in de Billetten, die zy de goede Inghesetenen, volghens den teneur van Onse Ordonnantie sullen ten handen stellen, expresselijck de voorsz. Onse goede Inghesetenen daer van sullen hebben te waerschouwen, ende sulckx in de voorsz. Billietten daer van speciale mentie te maken: En dat voorts de voorsz. Pachters haer in alles conform de voor-ghemelde Onse Ordonnantie punctuelijck ende exactelijck sullen hebben te reguleren ende te gedragen: Alles op de Boeten in de voorsz. onse Ordonnantie breeder geexpresseert, want Wy al het selve alsoo voor den dienst van den Lande bevonden hebben te behooren: Ende ten eynde niemant van desen ignorantie pretendere, lasten ende Ordonneren Wy, dat desen binnen den voorsz. onsen Lande sal werden gepubliceert en geaffigeert, aldaer men gewoon is Publicatie en affictie te doen. Gedaen in den Haghe, onder onsen groote Zegelen op den veerthienden Julij des Jaers onses Heeren ende Salighmakers 1671.

Ter Ordonnantie van de Staten, HERBT. VAN BEAUMONT.

Als nu den Spaenssen Gouverneur den Graef de Monterey weder uyt Henegouwen op de visitatien te Brussel was gheheert / wierde sijn Exell. alleen door de Stadt Valenchien geconsenteert considerable sommen/ soo tot reparatie van hare verballen Mueren / Bolwercken als van hare Stadts Poorten: Sr. Zeccati, Schilt-knaep wegens sijne Majest. van d'Academie te Brussel/ hieldt op de wederkomst van sijn Exell. een heerlijck Carousel of gerp met den Brabandtsen Adel: Hier toe was 't Placke van 't Parck expres met een toeloop van meenighte Menschen berept: Alwaer per ordre van sijn Exellentie savonts by 5. uren 32. Jonghe Cavaliers op quamen / alle seer rijckelijck geharnast/ gekleet/ en te Paerde geseten: Dese Heeren waren:

1. Den

1. Den Grave Sigismundus van Bossu,
2. Raphael, Graef van Lezno, Leszijnsky, Gouverneur van Fraustadt.
3. Charles de Vatteville, Graef van Bussolin,
4. Graef Carel van Grobbendonck, Baron van Tilbourgh,
5. Eugene Alexandre, Graef de la Tour en van Tassis,
6. Ferdinand van Marsin, Graef van Graville,
7. Maximiliaen Nicolaes de la Faillie d'Andegoede,
8. Jan Smit, Heer van Prestholm, Engels Ridder,
9. Adriaen van Overschie,
10. Jaques Landelin le Roy, Heere van Tourneppes,
11. Joachim Alexandre, Baron van Pritwiz,
12. Melchior Gurowski, Pools Edelman,
13. Jan Ernest de Raville, Baron van Dalembroeck,
14. Louijs Dominicus Vereycken, Vicomte du Breuc,
15. Ignatius Philippus de Launoy, de la Mottry,
16. Jan de Snoy, Heere van Mesbroeck, Baron van Oppiers.

Dit waren Nederlanders/ de rest Spangiaerden / bestaende uyt Elf Dons en brave Heeren/daer onder eigen Domestijquen van sijn Excellentie/te weten:

Don Francisco de Olivera,
Don Christoual de Aguilera,
Don Nicolaes de Landreche,
Don Yaçinto de Espinosa,
Don Joseph Moran,
Don Diego Moralez,
Charles Francois van der Steyn, en Walheyn,
Jean Floren de Haynin, Heere van Artre,
Francois Anthoine de Haynin, Heere van Eregem,
Claude Francois Pelletier,
Jean Francois Jampironi, Heer van Poupio.

Dese Ridders acht op een rye/ quamen soo met haer geharnaste Paerden in 't voorsz. Parck gereden/ alle door haer couleuren onderschepden: De Cabalcade begon dat Sr. Zeccati voor aen onder 't gelupt van Tamboeren en Trompetten 't Perck rondsom reedt/ en daer na bezetteden zy der selver vier hoecken/ volghens ordre van sijn Exell.: Doen sagh men yder Ridder ghewapent met een braef Schilt/ waer op yder sijn Emblema had doen schilderen: 't Gevegt begost eerst door Boulets creux de Terre, en soo een voor een viermael gepasseert zijnde/ continueerde men met het Pistool / en wierde geeyndight met het Rapier/ alles met een wonderlijcke goede ordre in geschicktheyt: Men sagh oock in dit vechten diversche Changemens/ten volle vermaeck van de spectateurs/ die 't selve in 't generael approbeerden: Als dus het Carousel was geeyndigt/ wierde een heerlijcke Collation aen de Dames gegeven / die inghevolghe oock wierden vermaeckt met 't speelen van een Comedie/die de Franse Comedian-ten

ten ageerden/ en zy gedaen hebbende / was van dien dagh het spel uyt. Soodanige vreughde-Comedien waren de twee volghende niet / die dese maendt te Antwerpen voor-vielen / ende wel voor Tragedien mochten passeeren: Daer waren aen 't Bier-hooft in de Herberghe / daer Amsterdam uyt-steeckt / van Rijssel komen logeren twee Jonge Messieurs/ voorname hare Kinderen/ met hare Knechts: Zy dachten te gaen woonen in 't Convict van de P. P. Jesuyten: De Lucht in dese tijdt swoel zijnde / ginghen aen het Dijckje met een kleyn Schuytje in de Rivìere de Schelde swemmen: Zy begeerden den Schipper niet mede/ dan bleven hare Knechts in 't ged. Schuytje / om op de Klederen te passen: Zy gingen te water swemmen in haer Hemt / en Onderbroeck/ onder toe-gebonden: Als sy nu by 't Sluysje quamen/ zijn beyde verdroncken: Den eenen wilde noch quansuys water treden/ (sijn Hemdt uyttreckende) maer op-gehaelt in 't Schuytje/ storf terstont: Den anderen Broeder stroomde vast wegh/ en men dede groote debuoiren om hem te vinden/ wijl hy een gouden Ringh en Steen van 100. Pont Vlaems aen sijn Vinger hadde. Een ander jongh Gast met sijne Moeder t' Antwerpen buyten de Poort gaende Ossen in de Weyde besien / en over een Planck en Sloot tredende / breeckt die/ de Moeder viel daer in/ doch eenige Boeren in 't Landt werckende/ redderden haer: De Boeren seyden tegens de Vrouwe/ om datse reeds soo nat was/ dat sy daer niet en soude branden: Hier over wierdt haer Soon verstoordt: De Boeren haer uyt geholpen hebbende/ meenende eenig drinck-gelt te ontfangen/ en kreghen niet: Ged. Boeren riepen Hoer / Hoer / ghelijck de Hannekens in Brabandt licht in de mondt hebben: Den Soon wilde met een Fusique daer onder schieten / maer de Boeren liepen elck haer weeghs: Dies stapt dese Knaep na sijn Brouwerye de Fortuyn / en seyde tegens de Knechts die stonden en brouden/ helpt my/ volght my na/ over een affront/ of ick jage u alle wegh/ soo gram was hy over 't ongelijck sijn Moeder aen-gedaen: Dies gaen sy elck met een Kluppel gewapent stracks na de Paerdemarckt / daer zy dese Boeren vonden / die sy dapper met de Kluppels af-smeerden / soo dat 2. a 3. ter doodt bleven legghen: De Boeren nochtans waren 6. a 7. sterck / maer zy waren verrast/ wijl het in den avondt was: Doch alsoo dit eygen rechten was / verstondt het de Magistraet niet: Men citeerde de Brouwer hem tegen de Boeren te komen verantwoorden / maer die absenteerde / soo dat men bevondt dat desen Knaep was in der daet en naem noch een onwetenden Scholiers.

In alle den tijdt die den Groot-Hertogh van Toscanen aen Vranckrijck had toe-gestaen om Volck te werden / vont men maer 100. man die haer te Toulon lieten in-schepen/ ende na andere Fransse Havenen wierden verwoert: Sulcke Werbingen dede de Fransse Kroon oock in Savoyen en in andere buytenlantse Staten / om te formeren een Leger by na van alle Natien: Als den Paus op den 14. deser in sijn 82. Jaer was getreden/ ontfongh hy d' Italiaense complimenten van alle het Hof / en particulier van de Coninginne van Sweden / die den Paus op dien dagh quam verjaren: Waer op Don Gaſparo Altieri, des Paus Neve / ende sijn Vrouw / wederom hare Majesteyt onthaelden met een heerlijcke Collation op 't Casteel van St. Angelo: Ende vermits hier al veel

Dames

Dames by waren/ duerden 't onthael tot diep in der nacht: Wat dit genereuse geselschap belanght/ men seght dat Dames niet en spenderen/ dan hier vereerden zy 50. Pistolen aen 't Guarnisoen: Men was binnen Roomen te blijder/ om datten Franssen Ambassadeur aen den Paus hadde versekert/ dat Spangien voor sijn Alderchristel. Majesteyt geheel niets en hadde te vreesen: Ende noch daer by/ dat sijn Majest. soude des selfs Gesandt van het Turckse Hof t'huys ontbieden/ 't welck alle goede Somer-vlagen waren: Terwijl liet den ouden Cardinael Anthony Barberijn 't leven glyen/ hebbende 44. Jaren Cardinael geweest: Hy was overvallen door een beroerte/ zijnde uyt wandelen gheweest/ hy soude wel gereden hebben/ maer sijn Calesse was in 't midden rompu ghebleven op sijn Casteel van Nemi: Hy storf/ dickwils apparent gheweest zijnde om Paus te werden/ immers groote aenhangh makende; nu hadde hy geen Testament ghemaeckt/ 't welck sijn bediende dapper speet: Door sijn overlijden vaceerden 't treffelijck Aerts-bisdom van Rheims in Vranckrijck/ 't Camerlingh-schap van de H. Kercke/ maer wat baten 't hem/ sijn Broeder gingh met 150. duysendt Croonen aen Gesteenten strijcken/ en boven dat/ liet hy naer in den Kerckelijcken Staet een Inkomen van 355. duysendt guld. des Jaers/ en wijders soo veele Ampten/ dattet schande was/ hoe men van Roomen na andere Princen Hoven expressen af-sont te solliciteren 't groot Vicarischap/ of wel den Opper-Aelmoessenier van Vranckrijck/ en soo voorts: Het was aenmerckelijck datten Paus/ sich hebbende dese daghen de Voeten laten kussen van den gewesen Sweetzen Generael Sporck, de selve eenige Presenten toe-sondt: Doch die waren wat sober; maer den Paus sondt hem oock de Indulgentiæ in Articulo mortis, soo voor hem als de zijne/ selfs tot in den derden graet: Dan ged. Gener. Sporck antwoorde: Ick heb dat maer alleen van doen, want alle mijn Vrienden zijn toch * Ketters.

Ten was niet alleen van de zijde van Vranckrijck/ maer oock selfs van de Turckse kant dat het Keyserrijck gedreyght wierdt: Poolen hieldt men vast beurt te sullen hebben/ wijl haren Envoy Wisoufky te Constantinopolen in de 7. Toorens was gheset: Daer op sagh men door 't Poolsse Rijck swermen 2. oude Wijven/ by sich hebbende een Jongen die haer een Sweert naer droegh: Dese oude Wijven schreven met Arabise Letteren aen de Want ofte Mueren/ van rooder couleur/ ende schoon al af-gewassen/ drooghden weder helder op: De Poolsse Majesteyt dede haer na-schrijven/ om haer rekeninghe van dese moye kunsjes te geven: Men verhaeldt dat in de Huysen alwaer dese feeren schreven/ schooren sy eerst de Mans-Persoonen den halven Baerdt af; en het was geestigh te sien/ dat in dese tijdt diversche Russise Papen quamen/ die soo wel de knevels als de Baert waren half af-gesneden: Terwijl was die Majest. oock met de Audientie aen de Moscovise Gesandt te Warzauw den 25. deser insgelijckx gemolesteert: Hy wiert met 6. Schimmels in een Caros getrocken/ gevoert door 't Palleys van den Bisschop van Plocko: En was in-ghehaelt door de Poolsse en Duytse/ oock een Compagnie Cosackse Ruyterye in een halve Maen rijdende/ hun volgden de Ketel-Trommels/ met root Laken

* Luthers.

over spannen/ de Handt-Paerden met silver beslach / de Koninckl. Trompetters Pages waren daer als zaet: In des Coninghs Carosse sat den Moscovise Gesandt / en by hem den Referendarius van 't Rijck / als opper-Officier van de Kroon/ ende Generael Bockum, als Pincernæ en Officialis M. D. L. dese brachten den Gesandt de langhe-straet door over de Weyssel / wordende op der Lesne geintroduceert: Zijn aen-brengen was de oude bootschap / ende om te sien hoe de Nagebuyren al voeren/ over de rest wierdt geseght dat geen Handtschoenen aengetrocken souden werden: So quam mede den 10. deser een Turkse Aga te Weenen / extraordinaris van de Porta aen den Duytsen Keyser af-gesonden/ hy had by sich 40. Persoonen en 50. Paerden: Hy hadde daeghs daer aen Audientie by den Grave Montecuculi/ President van den Oorloghs-raet/ zijn boodtschap was: Dat hy last hadde van den Bassa van Buda als noch te confirmeren den ghemaeckten Vrede: Edoch dat men mochte egaleren de Plaetsen zedert dien tijdt wedersijts in possessie genomen: En dat men wegh nam de Brugge over het Water de Waagh, by Leopolus, om dat (seyde hy) de Hussaren daer over loopen stropen: Oock dat men demolieerden alle de Forten en Wercken, gemaeckt zedert 't leste Tractaet: Maer hier quam tot antwoordt seer wel in consideratie / hoe dat de Turcken selfs na de zijde van Essek en Fillek komende stroopen / veel Volckx hebben wegh gevoert/ onder pretext datse in 10. Jaren geen Tribut en hadden betaelt. Den Grooten Heer maeckte doe in plaetse van de Tartarisen Kam eenen genaemt Gheree, die oock van 't Geslacht was van het Levantse Huys/ echter een geslagen Vyant als sijn Voorsaet van 't Poolsse Rijck.

Den eenigen Soon van den Palts-graef Kurvorst (nu de Bruydegom met een Deensse Koninckliijcke Princesse / met wien de trouwe te Heydelbergh soude geschieden) vermaeckte sich dagelijckx op Zeelandt met de Jacht: De Prince gingh dese mael besien Elseneur en het oude Casteel Croonenburgh: Hier was hy van den Gouverneur met al sijn ghevolghe onthaeldt / en wierde t'elckens onder de Santeen drie schooten met Canon gedaen: Naer 't welcke hoogh-ged. Prince diversche Presenten geschoncken hebbende/ weder na Fredricksburgh keerde. In alle de Conferentien die den Engelschen Envoy met de Deensse Ministers deser dagen hieldt / kon men niet bespeuren of dito Envoy was hier geheel niet ten besten op sijn pretensen: Want in plaets van dat de Engelsen (so spraken de Coopluiden te Coppenhaven) souden lijden die door de Sont sonder submissie ende strijckinge te passeeren: Hamburgh siende hoe men langs hoe meer de grootste Steden als kleyne Republijcken / socht te verdelgen / verboodt alle Wervingen in hare Stadt: Zy lieten oock Schantzen af-steken by de Steyn-Poort of ter lincker van St. George: Soo nam oock voor te doen met een loffelijke Schantse voor den Slagh-boom van de Dijck-Poort / op dat geene Vyanden des Stadts Grachten mochten aprocheren: Aen de Poort van Altena wierdt het Hoorn-werck wegh genomen / en een suffisanter in de Plaets gestelt: Ock most een yder sich een Jaer van Proviant en Kruyt en Loot voorsien: Dus most sich oock de Stadt Hamburgh wapenen/daer zy by na geen of weynigh aenstoot hadden geleden/maer nu twee Coninghen selfs pretendeerden/ en een derde daer dede Volck werven / verwerkte dit

dit noch al meerder jalousije: Zy reconcilieerden dan met Lubeck/ daer mede zy lange over hoop hadden gelegen. Haer Ho: Mog: Minister te Elseneur in de Sont/ resolveerden doe om van daer na Coppenhaghen te komen resideren/ om te nader te sijn aen het Deensse Hof: Welke Resolutie by de Deensse Majesteyt wierde gepresen/ en getuyghde met soodanige Resolutie seer vergenoegt te zijn / als 't welcke konde dienen tot een beste onderhoudinge en correspondentie van vrientschap tusschen beyde Staten: Hier quam mede op 't tapijt datte Deensse ghemeyndt waren een Admiraliteyts Collegie in Noorweghen op te rechten/ vermits men aldaer als van de handt af/ ende uyt yders ooghen / seer licht door de abondantie van 't Timmer-hout Schepen konde aen-bouwen/ sonder dat men hier gelijck in andere Koninckrijcken en Staten seer lichtelijck konde scheeps-timmeren sonder te werden na-getelt.

Als nu den Coningh van Groot Brittangien / neffens Duc de Jorck / met het nieuw geboude Jacht van 't Eylandt Wicht ende Portsmuyen af tot Plymuyen toe / de visite van alle de Havenen ende aldaer leggende Schepen hadde genomen / en willende vorder en vorder / was te Dartmuyen ghenootsaeckt te lande te treden / van waer met een Carotse sich op 't Landt daer omtrent vermaeckte: Hebbende nu ghewეest tot St. Hellens poinct te water / nam voor na Exester/ Hinton en St. George te gaen/ in 't Huys van Monsr. Panlett, die alles had doen gereed maken tot de komste van zijne Majesteyt: Die daer in passant oock was in 't Huys van de Heer Aschley, quam soo weder spoedigh per Carosse recht op Londen / ende besocht daer na Chattam/ daer de Royale Schepen in den Dock gereed/uyt/ en andere op stapel gebracht wierden: Van hier wende naer 't Huys te Windesor/ doch de Conginginne was sijn Majest. te Hamptoncourt wesen verwellekomen: Eenen Richard Filkin wierdt korts na dat sijn Exell. Coventry voor Ambassadeur wegens Engelandt na Stocholm was gedeputeert/ op de Kaeck in Fleet-straet gheplaetst/ van elf tot twee uren 's middaghs/ hebbende een gheschrift op sijn voorhooft/ behelsende de injurien en leugen die hy al om van ged. Lord Coventry hadde uyt-gestroyt: Hy wiert daer na gewipt / en dus gerabraeckt naer den donckeren Kercker of 't gat van Neugate versonden/ om sich daer te peniteren: Den Engelsen Consul Willem Jemmig, van Napels voor by Civita Vecchia zeylende / wierde op sijn Schip gheschooten: Waer over d'Enghelsen meenden men konde soo doende wel revengie op des Paus Galeyen halen / &c. Op den 27. deser was te Dublijn/ Hooft-Stadt van Yrlant/ een grooten oproer / om dat 30. Musquettiers van de Guarde/ eenige in de Gevangenis van Bridwell hadden gebracht / also die met stoutigheyt hadden ter neder geworpen de nieuwe Brugge/die men aldaer in de Voor-stadt maeckten: Dese Musquettiers waren op de Kaye der Cooplupden besprongen van een groote meenighte Apprentenses of Leer-Jonghens/ die met Rapieren en braetspeeten aen-quamen: Zy dus d' Officiers en sommige Soldaten in disordre brengende / ontsnapten 't terwijl de gebanghen Apprintesen/ terwijl eenige harer mede-maets in dese tumulte ter neder ghevelt wierden/ die andermael vervolght/ 3. a 4. doodt / ende meer gequetst/ oock een Paert op de plaets neder bleven/werdende weder ettelijke andere Apprentefes

gevanghen/ 't welck een groot ghehuyl langhst de Straten by yder maeckten: Maer soo haest den Schout Forbits met omtrendt 100. Edellieden / die hem volghden/ alle Straten quam door-streven / oock eenighe van de Guarde te Paerde/ soo waren de mutineerders wel haest verstropt: Vervolgens wierde datelijck per ordre van den Cancelier af-gekundight / dat niemandt groot ofte kleyn onder gehoorsaemheyt van den Coningh staende / mochten voor den naesten morghen ten 7. uren vertrecken / ende daer mede geraeckten alles in stilte. Den Major Banister op folio 71. aen-gheroerdt/ om * Surinam te restitueren/ soo was sulckx de Brittise Majesteyt seer aengenaem/ en oock daer by de Presenten/ die hy sijne Majesteyt sondt van Surinamse Wapenen / ende Boogen/ Pijlen, neffens andere curieusiteyten van die nature: Het Huys te Windsor wierdt doen van binnen met verscheyde andere Vertrecken ghemaeckt. In dese tijdt sagh men uyt-komen alle de namen van alle de Pairs van Engelant/ bestaende uyt Hertoghen / Marquisen / Graven / Vicounten/ Baronnen ende Bisschoppen / de welcke sitten in 't Opper-huys / ofte 't Huys van de Lords ende Heeren:

Hertogen,

James, Hertoge van Jorck,
Rupert, Hertoge van Cumberland,
Thomas Howard, Hertoge van Norfolk,
William Seymor, Hertogh van Somerset,
George Villers, Hertog van Buckingam,
Charles Steward, Hertog van Richmond,
George Monk, Hertogh van Albemarle,
James Scot, Hertogh van Monmouth,
William Cavendisch, van Newcastell.

Marquisen,

Gilbert Pawlet, Marquis van Winchester,
Henry Somerset, Marquis van Worster,
Henry Perepoint, Marquis van Dorcester.

Graven,

Awbry Veere,	Graef van Oxford,
Perey,	van Northumberland,
Francis Tabott,	Shrosbury,
Antony Gray,	Kent,
Charles Stanley,	Darby,
John Maners,	Rutland,
John Hassins,	Huntington,
Will: Russel,	Bedford,
Phill: Herbert,	Pembrooke,
Edw: Phines,	Lincolne,
Charles Howard,	Notingham,
James Howard,	Suffolke,
Richard Sackfeild.	Dosset,
James Cicil,	Graef van Salsbury,
John Cicil,	Exeter,
John Egerton,	Bridgwater,
Robbert, Slidney,	Leister,
James Compton,	Northamton,
Will: Cavindisch,	Devonshiere,
Baszill Feildingh,	Denbeigh,
George Digby,	Bristoll,
Lyonel Cranfeild,	Middelsex,
Robert Rich,	Holland,
Gilbert Hollis,	Clare,
Olivier St. Johns,	Bullingbrooke,
Robert Carey,	Dover,
Charles Fayne,	Westmoreland,
Edward Monteque,	Manchester,
Thomas Howard,	Barckshеire,
John Sheiffeild,	Muggrave,
Thomas Savage,	Rivers,
Robert Bertue,	Lyndsey,
Edward Lee,	Malbury,
Henry Mordant,	Peterburgh,
Henry Finch,	Winchelsey,
Charles Dormer,	Canarven,
Phill: Stanop,	Chesterfeild,
Thomas Weston,	Portland,
Nick: Tuston,	Tennett,
Will: Wentworth,	Straford,
Robert Spencer,	Sunderland,

James

* Capiteyn van Kruyningen met Monsr. Luchtenbergh arriveerden doe mede van Surinam in Zeelant, doen de een sommier raport van de gestalte aldaer.

James Sauil, Graef van Suffex,	
John Vaughan,	Carbury,
Charles Gorring,	Norwidg,
Richard Leake,	Scarſdal,
John Wilmot,	Rocheſter,
Hary Jermain,	St: Albones,
Edw: Montagu,	Sandwich,
Jam: Butler,	Brecknock,
Edw: Hyde,	Clarindon,
Antony Capell,	Eſſex,
Rob: Brudnall,	Cardigan,
Antony Anſeley,	Angeſey,
John Griuuill,	Bath,
Charles Howard,	Carlile,
Will: Crauen,	Crauen,
John Bruce,	Alſbury,
Richard Boyle,	Burlington.

Vicountes,

Luke Deaurex,	Vicounte de Hereford.
Francis Browne,	Monteque,
James Fines,	Say & Sale.
Edw: Conway,	Conway.
George Villiars,	Grandeſon.
Baptiſe Nowell,	Camden.
Will: Howard,	Staford.
Tho: Belaſſey,	Faukenbridge.
Tho: Mordant,	Mordant.
Georg Sauill,	Halifax,

Barons,

James Neville,	Baron van Abegeueny,
James Tuchet,	Avdley.
Charles Weſt,	Delawar.
George Berkeley,	Berkely.
Thomas Parker,	Morley.
Francis Leonard,	Dacre.
Conyers Dorcey,	Darcey.
Will: Sturton,	Sturton.
Henry Chandon,	Sandon.
Tho: Hickman,	Windſor.
Tho: Cromwell,	Cromwell.
George Euers,	Euers.
Phillip: Whorton,	Whorton.
Will: Willoby,	Parham.
Will: Paget,	Paget.
Dudly North,	North.
Will: Bridges, Baron van Chandoiſe.	
Will: Peters,	Peters.
Duton Gerard,	Bromley.
Charles Standopp,	Standopp.
Henry Arendell,	Warder.
Chriſtopher Roper,	Tenham.
Fouck Gruill,	Brooke.
Edw: Monteque,	Bouden.
Charles Howard,	Carlington.
Will: Gray,	Werke.
John Roberts,	Roberts.
John Louelace,	Louelace.
John Pawlet,	Pawlet.
Will: Maynard,	Maynard.
George Coventry,	Couentry.
Edw: Howard,	Eſtridge.
Charles Mohun,	Mohun.
Will: Butler,	Butler.
Percy Herbert,	Powes.
Ed: Herbert,	Cherbury.
Francis Seymor,	Seymor.
Francis Newport,	Newport.
Charles Lee,	Stonley.
Chriſtopher Hatton,	Hatton.
Richard Byron,	Byron.
Richard Vaughan,	Vaughan.
Charles Smith,	Carington.
Will: Wetherington,	Wetherington.
Humphry Ward,	Ward.
Th: Culpperer,	Culpeper.
Iſack Askley,	Askley.
John Lucas,	Lucas.
John Belaſſey,	Belaſſey.
Lewis Watſon,	Rockingam.
Charles Gerard,	Brandon.
Rob: Suton,	Lexington.
Charles Kirckhouen,	Wotten.
Marmeduke Landall,	Landall.
Will: Crofts,	Crofts.
John Berkeley,	Berkeley.
Denſill Hollis,	Hollis.
Henry Corwallis,	Aye.
George Booth,	Dalamore.
Horatio Townſin,	Townſin.
Antony Askley.	Askley.

John Cræw, Crew.
Henry Benet, Arlington.
Henry Fretswell, Fretswell.
Kichard Arendell, Pendenis.
Thomas Butler, Moreparcke.

Biſſchoppen,

Biſſchop van Canterbury.
York.
London.
Wincheſter.
Durham.
Licolne.
Salsbury.
Elly.
Rocheſter.
Worſter.
Cliteſter.
Norwich.
Cheſter.
Lickfeild en Couentry.
Bath en Wells.
Exeler.
Gloſter.
Briſtoll.
Heriford.
Peterburow.
Carlile.
Oxford.
St. Davidts.
Banger.
Landaffe.
Alſapth.

Inhoegen dat dit hooge Huys heſtondt in 't Royale geſlacht / den hooghſten Adel van Hertoghen/ Pairs/ Viſcontes/ Barones / en oock van Geeſtelijcke/ na den Engelſſen ſtijl/ dat ſijn de Biſſchoppen.

Het was geheel remarcabel dat in Pomeren deſe maent 't Stedeken Waren/ beſtaende in 400. Huyſen/ door ongheluck gheheel verbranden/ uyt-gheſeyt den Kerck-Toorn bleef ſtaen/ en de Wijſer/ waer onder deſe woorden ſtonden / Soli Deo gloria. Den 20. deſer was oock te Maeſtricht een furieuſe manier van Onweder/ noyt menſch en gheheughde daer ſulckx: Dit Tempeeſt was vermenght met Regen/ ende ‡ Hagel/ ſoo groot als Duyve Eyeren ; daer onder grolden den Donder ; den Regen viel ſoo plots overvloedigh / datte Stadt als in 't Water ſcheen te ſtaen: Een Soldaet ſich willende voor dito Reghen verſchuylen/ wierdt van den Donder doodt geſlagen / ende een ander daer nae by/ kreegh oock niet veel beter avontuer: Het Kooren om de Stadt wierdt al om verſlaghen/ en den Blixem ſtack diverſche Huyſen op 't Landt in brandt/ ende men vondt op de Velden diverſche Perſoonen doodt. Den Donder ſloeg doe buyten der Memel wel 26. Schapen ende 8. Runderen doodt / die door een nevens ſchitterende Blixem puer ſijn verbrandt. Den 19. 's morghens ten 9. uren wierdt te Koninghſ berghen ſeker vuyl Paſquil door den Beul opentlijck verbrandt/ 't welck met groote ſolemniteyt voor 't Stadthuys opentlijck gheſchiede: Den Autheur hier van noch onbekendt / had ſeer ſlechte recompenſe te verwachten/ vermits hy te veele had geoffenſeert.

Alle de Franſſe vreughde verſmolt in een droefheydt over de doodt van den Hertoge van Anjou/ die/ hoewel noch jongh/ een Prins van hoope was: Den Coningh

‡ Dit was by na als een Jaer te vooren den Hagel ſloegh op Ceulen, door Hagel-ſteenen op-ghenomen van Key-ſteentjes, en om-ſet met Ys: De meeſte ſchade geſchiede aen 't Raet-huys, daer al de Glaſen in-gheſlaghen wierden, maer de Burghers Huyſen, (ſelfs die na by ſtonden) hadden ſoo veel ſchade niet.

Coningh toen hy een mijltje van St. Germain quam / wierde hem de tijdinge van des selfs overlijden gebracht/ invoegen zy hem niet saghen sterven / het welck was den 17. deser: Sijn Majest. bracht de Coninginne daer van eerst de tijdinge / en zy was seer bedroeft: Het doode Lichaemtje wierdt tot 's anderen daeghs op een Bedde gelegt/ wanneer het wierde gebalzemt: 't Hartje wierdt in een zilver Kasje geslooten/en weder om dat zilver was beslooten met een ander roode verguldt: Daer boven op was een Plate/ waer in dese woorden stonden: Hier is 't Harte van Philippus, Hertoge van Anjou, Soon van Vranckrijck, ghestorven den 10. Julij 1671. out 3. Jaren min 25. daghen: Het Lichaem wierde ghelegt in een Kiste van Loot / overdeckt met wit Satijn/ ende doorwerckt met Kruyssen van zilver Lijnwaet: Dit wierde in een zilvere Koffer gheslooten/ overdeckt van 't zelve/ daer op stonden dese woorden: Hier leyt het Lichaem van den seer hoogen ende seer machtighen Prince Philippus, Hertoghe van Anjou, Soon van Louijs de XIV. ende van Marie Therese, overleden in 't Casteel van St. Germain in Laye, den 10. Julij 1671. out 3. Iaer min 25. dagen: Men begroef dit Hertogje te St. Denis/ derwaerts hy met Karossen/ Ruyters/ Soldaten/ Papen ende witte Flambeaux wierde geconvoyeert / maer 't Harte na Val de grace/ daer het de Religieusen aen de Poorte van 't Convent ontfangende / het zelve ghedragen hebben by dat van de Coninginne Moeder: Des Coninghs Medicijn hadde wel sijn debvoiren gedaen / maer alle tentativen namen geensints 't gewenste succes: Want tegens de doot is geen remedie. Soo storf oock den 30. deser Louijs Ioseph de Loraine, Hertogh van Guise / eenighe Soon van Duc de Jojeuse: Hy had 's Coninghs Nicht ghetrout / daer hy een Soontje van 11. maenden by had: Is begraven by zijne Voorsaten: De Coninginne en 't Fransse Hof reden dese dagen uyt plaisieren te St. Clou / daer 't seer vermakelijck van Wateren en Wandel-dreven is: Daer was op een Tafel achtienmael op-gedist/ en de heerlijcke ghesichten van Bloemen/ ende 2000. witte Kaerssen over 't Water op andere Perspectiven haer dreef hebbende / soo dat den gantsen Hof scheen in brandt te staen: Zijn Coninckliјcke Hoogheydt had dit oock eenige dagen te vooren aen den Coningh vertoont: Ende alles geviel daer soo wel/ dat geen Regalia ontbraken: Seker los-kop uyt 't Landt van Bearn/ beschuldighde dese dagen veel Luyden van Toverye / ende vermits al sijn segghen onbloot van bewijs was / wierdt hy selfs als een betoverde in de Bastille geset: Als nu den Procureur Generael ghelast was teghens desen te procederen/ seyde een ander / dat alsoo den gedetineerden selfs kranckſinnigh was/ oock de fantasyen/ en van alle andere die yemandt met Toverye beschuldigen/ genoegh van haer selfs in duygen als frivole zaken zouden vallen.

AUGUSTUS 1671.

MEn sagh nu daghelijckx uyt Vranckrijck veele Soldaten / meest al Ruyters/ wel gemonteert / na Nederlandt komen overloopen / met troupen van 70. 40. ende 32. t'sessens / klaghende datse binnen Aeth

groote armoede leden: Men begeerde wel de Borgonjons / Switzers ende Duytzen/ maer geen naturelle Francoisen in dienst: Den Grave de Monterey siende hoe noodigh de voortgangh der Fortificatien van Brussel was/ schreef daer over een Brief aen den Aerts-bisschop van Mechelen / als mede Bisschop over Brussel / daer in versoeckende: Dat de Geestelijckheydt uyt de Kloosters aen de Stadt Brussel oock mochten wercken: Gelijk die van Gent, Brugge en andere groote Steden deden: Daer op heeft den Aerdts-bisschop aenstonts al de Regenten van de Kloosters by hem ontboden/ hun voor-houdende / dat hare Religieusen / die bequaem waren / aen de Fortificatien dienden te wercken: 't Gunt zy oock datelijck sonder eenige contradictie hebben geconsenteert: Aldus zijn zy ten dienste van haren Coningh / ende den Grave de Monterey / als Gouverneur Generael/des na-middaghs op de aen-gestelde Plaetse verscheenen/ daer haer den Aerts-bisschop quam besichtigen/en begosten den 26. deser te wercken aen de Scharnebeeckse Poort: Zy hadden in 't kort een braef Bolwerck in staet/ daer met Trompetten de May op wierdt geplant: Dit wercken most dueren tot dat Brussel in sijn sterckten voltoyt was: Soo wierde oock te Gent uyt ordre van sijn Exel. de Berg van St. Amant weg gehaelt/en mosten alle die Carossen hielden/ daer hunne Paerden toe employeren / 't geen men gewilligh dede: Men voerde doe van 't Casteel van Antwerpen 4. heele Cartouwen/ 't kleenste wegende 15500. pont/ schietende Cogels van 52. pont/ ladende 36. ponden Bospolver: Dese hadden wel eer gelegen op Schencken-Schants/ en souden neffens andere tot Mechelen versmolten/en van die spijse nieuwe Veldt-stucken ghegoten werden: Zijn Exell. de Monterey dede oock binnen Antwerpen gieten een schoon Accoordt van 29. nieuwe Clocken / om naer Spangien te senden: Zijn Exell. maeckte oock Gouverneur van Gent de Marquis de Richebourgh / Schoon-Soon van den Prins de Mamines/ die laetst den Coningh van Vranckrijck wegens de Spaensse Majesteyt hadde gecomplimenteert tot Doornijck: Te Brussel quam weder fris ende gesont den Hertoge van Aerschot / Gebieder van Henegouwen / ende Don Hieronimo Quinones, over Gelderlandt/ gecedeert door den Prince van Arenbergh: Soo haest men in Brabandt verstondt dat den Spaenssen Ambassadeur Don Estevan de Gamara (welcke nu 16. Jaer aen 't Hof van haer Ho: Mo: seer ghetrouwelijck sijnen Heere hadde ghedient) op den 8. Augusti was overleden/ wierdt ordre gestelt dat men sijn Lichaem balssemde / en hy wierdt te water ghevoert na Brussel/ en by geset volgens sijne begeerten in St. Goedelen Kercke: Nae Hollandt wierden doen 20000. Rijcxdaelders over gemaeckt / omme dessels achterwesen/ soo veele 't zelfde mochte wesen/ daer uyt eerlijck te betalen: En alsoo heeft sijn Exell. Gamarra een goeden naem over al na gelaten: Car le Roy perd plus par le mort d'un ses meillieurs Ministers: Dese bedroeftheyt van soo een braef Heers verlies wierde weder gematight / door een Expressen uyt Spangen / mede brengende/ hoe dat den 22. deser door St. Lucas in 54. dagen uytte Havana van Cuba waren gearriveert 4. Oorlogh en 10. Coopvaerdy-schepen van Nova Espania: Onder de selve was een van Campechie en een van de Havana: Brachten mede omtrent de Twaelf Millioen in stucken van achten zilver/ de 7. in zilver / de 5. in Koopmanschappen: Daer onder 120000. stuc-

ken

ken voor den Coningh/ neffens noch een Millioen : Vorders voor particulieren/ en geladen met goede quantiteyt Indigo/ Couchenille/Campechie-hout/ en treffelijcke Huyden/alhoewel toch de Commercie in die gewesten met luttel voordeel (seggen de Facteurs/ die meest al gesont weder om quamen) was gedreven / en hadden eenige het lichte Franse Lijwaet daer in prejuditie van andere soecken smakelijck te maken. Men verstondt doe met meerder sekerheyt hoedanigh d'Engelse Roovers by Panama hadden gehuyst/ door 't Schip van St. Domingo/ Capiteyn Antonio Aftina, hoe dat de voorsz. Enghelssen als in een laboryinthe wel hadden Panama verwoest/en 50000. Realen en Silver aen Roof gemaeckt : Maer toen sy nu weder souden af-trecken/ raeckten veel van de hare in de pan : Fluckx quamen de Spanjaerden weder naer het verbrande Panama/ sy wisten waer den Buyt begraven was/ ende haelden veel daer af : Het Saisoen dede haer op een bequamer Plaets een half mijl van hier een nieuwe Stadt of Panama op-werpen/vierkant en in maniere als Cusco : Tot desen op-bouw quamen langhs de Zuyt-Zee uyt Peru in 10. Schepen 2000. man / welcke datelijck aen de Fortificatien van dit nieuwe Panama vielen : De Spanjaerden zeyden mede te St. Cruz komende / hoe dat te Panama een Francifco Gonzales Zalado, die een Troupe hadde gecommandeert als de Engelse Roovers daer quamen/ en gaen loopen / was op-ghehanghen / oock drie Raets-heeren/ die men Oranaches noemt/ over wandebuoiren onthalst / ende andere van lager stant gecondemneert / selfs tot Jan Rap ende sijn Maet toe : Aldus sagh men seer haest verydelen het voornemen van onrechtvaerdige/ als waren dese Privaters : En nu de Silver-schepen al behouden in de Baye van Cadix waren gearriveert / had men al eenige daghen ghesien omtrent de selve Reede swermen een Esquadre Fransse Oorlogh-Schepen van 18. Zeylen : Doch t'allen ghelucke misten malkanderen soo / datte Spaensse in zalvo quamen/ sonder de voorsorghe van de Spaensse Coninginne Regente / welcke uyt Biscayen eenige der bezeylste Fregatten dese Silver-schepen had te ghemoedt gesonden/ met ordre om niet te Cadix/ maer te Malga / of seker ander bequame Haven op de Kust van Cantarabia in te loopen/ om dit dreygende gevaer te ontgaen.

De Engelse Oost-Indise Compagnie kreegh doe te Londen haer Schip de Regenboogh/ al langh als verlooren geschat mits sijn langh tarderen : Quam uyt Indien van 't Fort St. George/ met de volgende Ladinge :

33 balen, zijnde 4950 ftuckx Taftas.
302250 pont Salpeter.
34500 pont Stocklack.
300 pont Tinckael.
22. Deel.

3000 pont Zijde.
11250 pont Comis.
40 pont Mufcus in 2. potten.

P Alle

‡ Onder de koftelijckheden, die voor den Cathol. Coningh met defe Schepen over quamen, waren onder andere (behalvens 't Millioen aen zilver geembarqueert in 't Oorlogh-fchip) een Sonne ofte Ruft-plaets voor het H. Sacrament, 't welck uyt de Philippines was over ghefonden, omfet met meenighte Diamanten, Robijnen en andere koftelijcke Gefteenten, gefloten in een filver Kofferken, dat in een fchoon gheweven Damaft-Kleet was bewaerdt : Idem een Keyzerlijcken Arendt, waer van fijn Kaffe infgelijcks met koftelijcke gefteenten en konftigh Weef-werck was voorfien.

Alle welcke Goederen terstonde tegens den 24. September aen-gheslaghen wierden/ binnen London/ te verkoopen: Maer 't advijs uyt Guinea aen de Enghelse Royale Compagnie en was soo gunstigh niet uyt haer Fort aen de Caep: Al waer onder pretext van dat gemelte Compagnie aldaer schuldigh was 10000. ponden/en zedert een wijl in differentie met eenen genaemt Pearson geweest zijnde/ President op de selve Plaets uytte naem van ged. Compagnie: Soo gebeurden 't daer na / datte Negros of Swarten aldaer den voorsz. Pearson hebben gevangen genomen/ en dat op een tijt soo hy alleen in sijn Hof gingh wandelen/ daer zy hem naeckt uyt trocken / dan sy hadden hem soo nauw niet geklupstert/ of hy wist den dans te ontspringhen / en salveer den sich by de Hollanders: De Negros hebben daer eenen Mevis voor President ghehouden: Maer de Enghelse Compagnie over dese violentie onbenoeght / sonden twee Schepen met alle nootwendigheden derwaerdts / met ordre / dat hy Mevis soo langh tot nader ordre 't Presidentschap soude bekleden/ ende waer 't mogelijck alles te componeren: Maer eer ged: twee Schepen daer quamen / was de voorsz. Mevis gestorven/ (niet sonder vermoeden van yets anders als natuerlijck) want sy Negros hadden ged. Mevis door een Accoort willen dwinghen: Doch songen daer na op d'aenkomst der 2. Schepen wat fijnder / sy beloofden al 't geroof de Gout en Meubelen van 't Fort af-gehaelt/ weder te restitueren: Maer d'Engelse scheenen dese bruyne Vogels weynigh te vertrouwen: Immers sy kregen 't Fort weder in. De oude brouilles om het strijcken van de Vlagh begost men hier en ginder weder te sien op-beuren: Onder andere ghebeurden 't dat seker Genouees Capiteyn Viviani op de Middellandtse Zee ontmoetende twee Franse Oorlogh-Schepen/ die hem wilden dwingen voor haer te strijcken/ dats geseght: Groet my, buygt u voor my neder, erkent my hier voor Heer ende Meester; anders wy sullen u leeren 't Vaentjen voor ons strijcken: Maer ged. Capiteyn van Genua/ na dat hy had af-gewacht 2. schooten met Canon/ riep de Francoisen van sijn boort toe/ dat sy hem ongelijck deden/ &c. den kansjert op een ander mans Zee te speelen: En ghewent hebbende / sloegh lustigh met haer om de Rooselkrans/ tot den donckeren haer scheyden/en de Genouees op sijn eygen Reede quam: Maer de Franse Oorlogh-schepen hadden genoeg te doen met splissen/ knoopen en haer Lecken te stoppen; By naer op die selve tijdt staken 6 Franse Galeyen van Toulon in Zee/ om sich by die van Vivonne te Porto Ferraro te voegen: Aldus roeyende verby Porte Venale / datte Republijck van Genua toe-komt: Soo waren de vijf Galeyen ten Ancker gekomen/ maer het seste bleef achter een Rots of Klip leggen / ende de voorsz. Klip om-varende / saluteerde de Genouese Fortresse niet / alhoewel dat men hem aen boort wierp verscheyde Vuyr-pijlen uyt de voorsz. Fortresse / op dat sigh mochte wachten: En daer op volghden 3. Canon Cogels / quetsende de Major der Galeyen: Dus loopen sy alle weder ten Haven uyt: Haer ontmoeten de Schepen van Vivonne boven ghedacht: Ende zy besloten gesamentlijck desen Genoueesen Gouverneur te gaen bestoocken / dan sy dorfden niet verder gaen als eerst satisfactie eyschen / en dan daer op nader ordre van Parijs verwachten: Onderwijl raeckten 't Biscuyt van de Franse Galeyen verschimmeldt/ en op de Galeyen gaet het soo ordentelijck noch gemackelijck niet toe als op de Oor-

Oorlogh-Schepen. De Zeelien die wel weten hoe veel aen het strijcken gelegen is / staen yder Natie hier seer sterck op haer stuck: Hoedanigh de Coningen van Spanjen al van outs dit geapprehendeert hebben/kan men uyt het volgende Placcaet genoegh ſaem verstaen / dienende tot een oude methode van andere Volckeren:

PLACAET van Koninck PHILIPPUS II.

Gegeven Anno 1563. ultimo October in Bruſſel, op 't ſtrijcken van de Vlagh.

DAt voortaen niemant van onſe Onderſaten in Zee zijnde, en eenige andere Schepen aldaer ontmoetende, ofte oock in eenige andere Havenen komende, of voorby Kaſteelen, Bolwercken ofte vaſte Plaetſen varende, onſe Vrienden en Geallieerden toe-behoorende, en ſal moghen 't principale Vaenken van onſe Wapenen, op 't Schip weſende, uyt zijnder Plaetſe weeren of af-nemen, maer ſal wel mogen doen tekenen van ſalutatie en vrientſchap, mette Wapenen van 't Quartier of ſtede van daer 't Schip toebehoort, of mette Topzeylen, Fock, t'ſamen of byſonder, alſo 't hunluyden beſt duncken ſal: En ſoo verre eenighe Dienaren of Onderſaten van onſe voorſz. Vrienden ende Geallieerden onſe Onderſaten anders te doen ſouden willen bedwingen, ſoo ſullen onſe Onderſaten van henluyden vriendelijck begeeren, hen-luyden daer van te willen verdragen, en ingevalle van ſwarigheden, ſullen onſe voorſz. Onderſaten hen-luyden daer tegens mogen wachten, en ter weere ſtellen, na gelegentheyt van de ſake, ſo henluyden beſt duncken ſal.

Ses Malteser Galeyen even in Zee gesteken/ ontmoeten onder d'Eylanden van Candia 6. Turckse Roovers van Algiers/ met 50. 46. en 40. stucken gemonteert: Zy hadden de selve al met den dageraet ontdeckt / en resolveerden dese Roovers met couragie aen te tasten: Den Malteser Generael nam tot sijn verdoen met noch twee Malteser Galeyen / de twee grootste Algiersche Schepen aen te tasten / die yder met 500. eters waren bemandt: En het zeyn door den Patroon ghedaen wesende dat yder sijn best soude doen/ hadden een Turckx Schip haest verovert: De andere vochten ses uren langh seer hartneckigh: Onderwijl begost de Wint te wackeren/ ende de Roof-Schepen verdeelden haer/en sloopen door/ hebbende de Maltesers haer grootste Schip verovert: Een andere Turckse ‡ Roover sonck 2. uren daer na / door de treffende Canon-schooten/ die hy onder Water had gekregen van den Chevalier Schombergh, die hem hadde geabordeert / werdende in dit ghevecht periculeus gequetst/ alsoo hy geen ghevaer en ontsagh: In dit slaen sijn oock gebleven veele Mal-

 Mal-

‡ d'Engelſe brachten eenige dagen mede te Malga in Spangien een Algierſe Rover op, genaemt de Conareo, voerende ſeer veel Volckx en 40. ſtucken: Dit was de Vogel die het Gelt had gelicht uyt het Engels Schip de Morgen-Star, ſoo als 't naer Ooſt-indien zeylde, en dat trouloos korts na de geſlooten Vrede: Oock nam een Koninckl. Frans Oorlogh-Schip ſekere Corſair ofte Roover, met 20. Mauren op, dan voerde meer ſtucken als eters; maer deſe Victorie ſtondt wat duer, alſoo haren aenſlagh misluckte op de Haven van Suſa, daerſe ettelijcke Roof-Schepen van Tunis in meenden te verbranden, en ter contrarie geraeckten zy hier haren beſten Brander quijt, ſonder yets anders uyt te rechten, als dat zy hoorden hoe de Barbariſe Roovers terwijl hadden wegh ghenomen een Frans Schip van Marſeillie af-gezeylt, ſeer koſtelijck geladen.

Maltezer Ridders/ de Turcken hadden ook by de 500. van de hare verlooren/ sonder dat men weet of hare andere Schepen of gesoncken of in salvo sijn gheraeckt: Daer en teghens sagh men in 't veroberen van den Algiersen Admirael een wonderbare kloeckheyt van den Ridder de Nozieres-Brillac, de welcke commandeerde een van ged. Maltheser Galeyen/ende was geweest de Seconde van den Admirael/ die na het gevecht na sijn meriten datelijk 't advijs heeft af laten gaen na Malta/ Roomen/ ende oock aen den Maltheser Ambassadeur den Bailly van Houtefueillie, die sulckx terstondt aen 't Fransse Hof notificeerde.

Het voor-ghevallen ter Zee nu wat latende berusten/ stappen over tot de bysondere dreyge menten van den Hemel in verscheyde ghewesten: Sicilien dan was in dese honts-dagen met kont weder geplaeght/ soo dat men 't Buyr stack in 't Kreupel-bosch ende 't Geberghte / om warmte te hebben / 't welck mette smoock en oock de Sonne daer by/ eyndelijck tot soo een onverdragelijcke hitte uyt-barste/ dat diversche Persoonen te Palermo op de straten doot vielen: En alsoo dit ontfoncken sonder ordre van sijn ‡ Excellentie was geschiet / so dede die datelijcken 't Buyr gheluckigh uyt-blusschen: Dese waren wel 2000. sterck/ en veel met een Pistool in d'eene handt / of daer verraet onder schuylde van eenige Turckse Rovers. Over Roomen stondt een gedurige Comeet / die hem alle avonden vertoonden/was Pasquijn datelijck gereed yets tegens den Paus uyt te braken/ maer om dattet maer Pasquillen zijn en uyle-wercken/ segghen alleen/ dat dese Comeet stont tusschen 5. en 6. uren 's avondts boven 't Kasteel St. Angelo: Den Blixem sloegh oock fel op een Huys binnen de Stadt/ doodende de Vrouw: Terwijl was oock onder de Kercke van Araceli ende onder 't Palleys Vatican eenighe disordre/ daer de Pausen haer vertreck-Zalen hebben / ende dat was soo als juyst dienst in St. Pieters Kerck gingh doen: De Hitte was daer als onverdraeglijck / waer over eenighe uytheemse Princessen aldaer in den vermaerden Tijber gaende baden / hadden daer toe maniere van kleene Badstoven/ die sy mede voerden / en van en door de welcke sy bequamelijck in het water konden gaen/ sonder van yemandt gesien te werden: Zy ontkleeden en kleeden haer onder een Pavillioen / expres daer toe gemaeckt op den Oever van ghemelte Rivier: Ende alsoo de Fransе Dames zeyden dat sulcke manieren wel de mode in haer Lant was / soo en wilden d'Italiaense Dames noch voor eerst niet na-volgen. Kontsom Venetien was de hitte soo even dapper/ dat alle 't Landt omher verbrant en de Vruchten tot rouw van den Lantman verdorven sijn: Evenwel men stelde noch gebeden in om Godt te versoeken hy geliefde een spoedighen Reghen te verleenen / &c. Alsoo was 't mede in Portugael/ en daer quamen 2. Schepen van Brasil met Suycker / toch maer half volladen/ al mede van groote hitte en quaet gewas van het Suycker-riet klagende. Een continuele storm smeet in dese tijdt oock veel Vis op/ omtrent Dordrecht / de Zee scheen teghens 't Landt op te staen; een Schip van Tergoes bleef met de Passagiers/ behalvens een Man en Juffrouw / die met een Touw door 't Water op een ander Schip waren gesalveert: Andere Schepen smeten/ om sich te behouden/ veele Ladinge buyten boort: Omtrent Tertolen en Willem-stadt liepen mede ettelijcke Polders onder: Zierickzee leed mede schade:

‡ Prins de Ligne.

schade: In de Mase ende Tessel raeckten eenighe Schepen met Graen aen de gront: Idem 2. Engelse van Hamburgh met Keoren na de Straet willende/ bleven met Volck en al: Daer en teghens arriveerden omtrent de 60. Groenlants-vaerders in Hollandt/ hebbende over de 600. Vissen ghevangen/ en geen de minste schade van dit Tempeest gehad: Soo dat vermits veele Huysen en Boomen oock om-waeyden/ den storm sijn kracht meest te landewaert in heeft getoont gehad.

Den Bisschop van Straetsborgh had nu al eenighe Conferentien by-ghewoont binnen Keulen / om waer het doenlijck de verschillen met Kur-Keulen te appaiseren; maer zedert dat hy vreesde voor eenig ongemack van de Keulse Ingesetenen / soo compareerden hy niet meer: Maer dede alle de Meubelen uyt sijn Paleys lichten/ neffens de rare Schilderyen en silver Servis / 'tgunt hy dede over brengen na Bon: En vertrock na Arensbergh in Westfalen/ om 60000 Florijnen van 't Hertoghdom voor Kur-Keulen van de Stenden te ontfanghen/ blijvende het Capittel van Straetsburgh onbenoeght over haren Bisschop / om dat hy den Graef van Furstenbergh Mos kirch, niet en hadde willen admitteren in de Plaetse die in haer Capittel vacant was/ en wierde de Prince van Baden Durlach/ Abt van Fulda/ aldaer ontfangen. De Marquis de Grana dede tot Aken en Franckfort een Regiment Soldaten werven/ tot besettinge van Ceulen/ alwaer nu reeds by na vaerdigh waren de 19. Bastions of Bolwercken / daer gheduerigh 6. Compagnien Burgers aen arbeyden/ terwijl Cur-Ceulen in sijn Bisdom sich mette Jacht vermaeckten: Maer de Tractaten met de Colenaers liepen ten achteren / toen men 't Regiment van Bamphield daer uyt eyste / en ander Guarnisoen van den Westphaelsen Circul daer binnen wilde brenghen: Dan de Magistraet en Burgers bleven eendrachtigh/ en wilden na sulckx niet luysteren/veel min dat men te Keulen over den Rijn een Schip-brugge soude leggen / ghelijck als te Cobelentz en te Mentz: Die dan van de een zijde met Westphaelse en van d'ander zijde met Staets Soldaten soude werden bewaert: Maer tot desen Brugh en kon men oock niet verstaen / schoon dat men belofte dede de Colenaers al wat zy in het geestelijck ende weereltlijck mochten pretenderen / toe te staen / indien men aen Cur-Ceulen een goede Somme Gelts wilde geven/ &c. Kur-Trier nam doe Homburgh in besittinghe / alhoewel seker Frans Officier 't selve met 1500. Paerden meenden te beletten / maer doen men hem seyde / dat soo hy eenigh de minste belet aen desen Intocht der Kur-Trierse dede / dat men 't hielde voor een rupture: Soo dede Kur-Ments mette Stadt en Fortresse van Bitch insgheljckx; Toen men in Vranckrijck dit hoorden / schreef men van daer aen dese beyde Kur-Vorsten/ uyt de naem van ged. Franse Kroon; maer die sagen daer door te meer uyt haer ooghen: Want men waerschoude die aen den Rijn saten/ hoe den Fransen Sr. Bertelot in der Elsas groote meenighte Bospolver had doen op-koopen: En dat den Franssen Resident de Moliere tot Baden op de t'zamen-komst der Switzers hadde versocht/ datte Cantons haer toch niet en wilden laten in-sluyten in de Triple Alliantie: De Switzers antwoorden zy konden geen Accoordt houden als men haer niet na beloften en betaelden/ en

zy en wilden niets doen tot haer eyghen nadeel: Mais point de l'Argent, point de Suisse.

Den Moscobisen Gesandt Joan Ivanowits, (op folio 97. gedacht) te Warzou in-ghekomen/ hadde den 9. deser publijcke Audientie by den Koningh/ in des Senateurs Stove/ hy bracht dan mede een seer langen Brief / en geluckwenschingh voor den Coningh met sijn Houwlijck: Waer op hem door de Hovelingen wierdt toe-ghestaen 's Coninghs handen te kussen: Hier op gingh den Gesant op een zit-banck met onghedeckten hoofde sitten: Daer op vereerden den Gesandt weghens den Czar aen de Poolsse Coninginne 2. paer Zabels/ maer den Koningh met 5. Zimmer/ ende 2. paer Zabels: Oock schonck den Gesandt den Coningh 2. swarte Vossen / ende aen yder der Hof-dienaers oock yets: Maer na gebruyck wierden de Presenten die dito Moscobise Gesanten soo aen de Hof-dienaers vereert hadden/ weder te rugge gesonden: 's Anderendaeghs wierdt dese Gesandt weder in de Senatoren Stove op-ghehaeldt/ ende treffelijck met Brandewijn getracteert: Aldus ter Tafel ghelept/ na een wijl sittens / bracht hem sijn Majesteyt uyt een gulden Schale des Moscobisen Czars gesontheyt toe/ die op 100. Ducaten woegh/ en naer gebruyck ged. Gesandt oock wierde vereerdt. Wy hebben op folio 93. verhaeldt de Sententie van Stenko Rasin, den Moscobisen Rebel/ dan seggen noch/ dat hy wierde ghevoert den 16. Junij voor 't Kasteel/ alwaer hy op een breet Schavot bekende alle de crimen daer hy mede was beschuldight/ begaen zedert 't Jaer 1667. en gerabraeckt zijnde/ wierden sijne Armen/ Beenen en 't Hooft op de principaelste Plaetsen van der Moscouw gheplaetst / op vijf pennen: Den Romp van het Lichaem wierdt op straet voor de Honden gesmeten: Zijn Broeder was present soo langh de executie duerde/ dan most daer na weder in de Kercker dalen: Doch soude den selven in meerder vryheyt daer na sijn geraeckt/ alsoo hy openbaerde/ waer den geroofden Schat uyt Astrachan verborghen was. Op die tijdt viel een grooten hoop‡ Tartaren van Biliagrod in Poolen: Dies steegh den Koningh stracks te Paert/ toogh op Jasdoua/ dan wat onpasselijck / ging in de Karos van de Coninginne sitten / en quam te Janowitz / verwachtende aldaer de Arrier-Ban met den Adel / datse over de Wijsel soude komen: Alwaer by Warko aen 't dalen van de Brugh over de selve Rivière / de Coninginne een van hare Camenieren sagh in die stercke stroom vallen/ daer af hare Majest. (hoewel noch geluckigh gesalveert wierde) eenige dagen was ontstelt. Des Duytzen Keysers Secretaris Beris, schreef doen uyt Philippopoli / hoe den Grooten Visir hem wel uytdruckelijck hadde te verstaen ghegeven: Dat soo men van de Duytze zijde de Vrede wilde prolongeren, soo most men de gheleyde

Brugge

‡ Dese Tartaren, Cosacken, Moldaviers, Walachiers en andere woeste Natien wierden begroot op 150000. man sterck te zijn: Dese alsoo zy in de groote Ukranie (dat Poolen, Moscovien ende Zevenbergen scheyd) vielen nu in Podolien en na Poolen: Zy verjoegen de Russen van het Vlacke af, ende roofden beyde Menschen en Vee, sulckx datte Boeren met Wijf en Kinderen, alles verlatende, in de kleyne Stedekens vluchte: De Poolsse Majesteyt sont voor af den Grooten Marschalck Sobieski, om de Grens-Steden Leopoli ende Tarnapoli met Guarnisoen te besetten: Dese nam oock een Ingenieur mede, om Kaminieck (als een Placts van importantie, dan nu vervallen door de slordigheydt van de tijt) weder met brave Fortefieatien te voorsien.

Brugge over de Waegh by Freystedel aenstonts af breken, en de ghehuldighde Dorpen sonder vorder beswaringe in rust laten sitten: Maer alsoo de Tartaren op de zijne nu onlanghs zijn nacht Leger hadden bestoockt, en niet wetende van wie dese Gesellen hier toe aen-gemoedight waren, dat ingeval het quam van de kant die 't dan waer, de grooten Sultan soude op diergelijcke wijse wel haest sijn recht sien te vinden, &c.

Als nu 't Huwelijck tusschen den jongen Kur-Prins van Heydelbergh met de Koninckl. Princesse Wilhelmina te Fredrickxburgh op Seelant was gesloten/ vertrock de Bruyt den 24. deser derwaerts / en was seer prachtigh verby het Stadthuys / de Wester-Poort uyt-gheleyt / door de gewapende Burgerye/ die ten wedersijden der Straet stonden: Dese en de Schepen op stroom lieten sich lustigh hooren: Den Coningh / de Coninginne / hare Moeder / en Prins George haer Broeder/en verscheyde treffelijcke Burgers en Heeren deden haer uyt-geleyde: Ende quam de Coningh en Coninginne savonts weder thuys; De Bruyt toogh voort op Altena aen de Elve: Soo haest zy daer arriveerden losten die van Hamborgh lustigh 't Canon van hare Wallen: Toogh van hier vorders op Harborgh na de Paltz / gemeynt den 25. St. vet. aldaer te zijn / volgens belofte van den Koningh van Denemarcken aen de Bruydegom: Die al voor af den 18. deser weder te Heydelbergh was aen-ghekomen/ hebbende in passant te Pijrmont besocht de Princen van den Huyse van Bronswijck ende Lunenborgh. Men had wel tot noch toe niet aen de Citadelle van Bronswijk begonnen/ evenwel waren de naest omstaende Huysen daer toe gerasceert/ en een vlack Pleyn ghemaeckt / soo mosten de Inwoonders alle Maenden 4000. gl. tot Contributie op-brengen / doch tot vordere lasten konden zy als noch tot nader redactie niet verstaen: Die van Hamburgh hier exempel aen-nemende/ consenteerden de Burgers daer gewilligh het dubbeldt van de subsidien die zy plachten te betalen / en tot alghemeene defencie noch tot een derde schattinghe: Men exerceerde dagelijckx daer de jonckheydt in de Wapenen/ en mocht voortaen daer niemandt Burger werden als die wel geoeffent in de Wapenen was/ hier toe wilde men daer een Academie ofte Exercitie-Schoole op-rechten: Terwijl in Sweden gereed lagen 14. Oorlogh-schepen / om Krijgs-volck nae Pomeren over te voeren / neffens noch andere Schepen daer toe expres ghehuert; yder Officier most vaerdigh by sijn Troupen zijn / en men timmerde yvrigh aen 't Schip den Grooten Karel / 't welck 116. metale stucken soude voeren. Daer wierde door de Officieren van Kur-Ments een Tol op den Rijn ontfanghen / waer over de Gedeputeerden van Franckfort / Worms/ Spiers en Straetsborgh meest geintresseert waren. Onder dies wierdt op versoeck de Steden Orsoy/ Meurs / Rijnberck en Wesel met meerder Guarnisoen voorsien om den Pas langst den Rijn na Ceulen open te houden. Den 11. deser waren mede 2. Soldaten van 't Keulse Guarnisoen buyten de Stadt uyt jagen geweest daer toe die van de Stadt groot recht meenen te hebben/ toch als zy buyten quamen/ en noch onder 't Canon van Keulen/ wierden zy van 2. Ruyters van den Bisschop van Straetsburgh besprongen: De Soldaten hielden sich mannelijck rugh tegens rugh/ soo dat dese te Paerdt geen kans op haer kregen/ maer schooten d'een/ zijnde een Trompetter/ van 't Paert / en de

Arm

Arm ſtucken/ en hy ſtorf korts: Waer over den anderen gingh loopen/ en den Biſſchop van Straetſburgh was over dit ongeluck niet ten beſten vernoeght/ hy eyſte ſatisfactie van de Keulenaers / en wilde de Commiſſie ofte 't Vrede-handelen af-breken: Meer andere looſe alarmes ſagh men dagelijckx / en ook alles wat meer tot een Schoole van Mars als een Academie van Studenten mochte gelijcken. Naer dat den Heere van Zijpeſteyn te Keulen ſijne Commiſſie hadde voltrocken/ ſoo nam van de Magiſtraet aldaer en de voornaemſte affcheyt/ hebbende de ſelve eenmael op het Staten-Jacht/leggende in den Rijn voor de Stadt ten Ancker / getracteert: Den Heer van Amerongen ging doe als Geſandt wegens deſen Staet weder derwaerdts / alſoo men van deſe zijde hoope ſchepte een beter intelligentie en vredelieventheydt tuſſchen Kur-Keulen en die capitale vrye Rijkx-ſtadt te ſtabileren: d'Heer van Zijpeſteyn arriveerden 2. September in den Hage / en dede aldaer rapport van ſijn verrichtinghen binnen Keulen/ dan hier van namaels meerder.

Ten ſcheen deſe Maendt niet anders als vol onruſt omtrent den Rijn / men ſprack veel van Vrede door andere te maken / ende het liep op krackeelen uyt: Tot Bijleſelt was een t'ſamen-komſt beraemt/ om te ſien of men de ſtrijdende partijen konde bevredighen: Hare Ho: Mog: Geſandt mede daer zijnde/ pretendeerde de Nieuburger Vorſt de voor-rangh aldaer/ ſeggende/ datter anders niet en ſoude werden gedaen/ en gaf ſulckx door ſijn Dienaer in een Memoriael aen de Staten Generael te kennen/ welke deſe Nieuburghſe geſchriften na haer merite hebben over genomen: In Over-Yſſel ſagh men weder ontfoncken de oude lompighe krackeelen: Campen ende Deventer beſetten Blockſiel ende Swart-ſluys; dit moſt Swol om de oude onluſten wat verdraghen / tot eyndelijck uyt het midden van deſen Staet aenſtondts Gecommitteerden zijn afgeſonden/ die alles ſoo wel hebben weten te beleggen / dat 'tſelve wierde bevredight/ ſoo dat ged. Gecommitteerden hun aldaer wel hebben geevertueert gehad. Aſſa Sammaga, Turckſen Ambaſſadeur wegens den Grooten Heer ende Cham van Tartaryen / arriveerden doe (onder 't Convoy van Smirna) met 1. Straetſvaerder voor Amſterdam/ was geaddreſſeert aen 't Hof van Sweden na Stocholm / om aldaer te verhandelen over de Limijten ende de Geburen/ 't welck ſommige vremt docht: In ſijn gevolghe waren 6. Janitzers / ſijn 2. Soonen en een Kock: Zijnde alle ſeer prachtigh in zijde gekleet / en geparfumeert extraordinaris: Ged. Ambaſſadeur had een Tulbandt op / en dede een keertje na den Hage/ om daer met den Sweetſen Reſident te ſpreken: Is alſo met een Schip weder van hier na Sweden vertrocken/om ſijn affairen aldaer te verrichten. Den 15. deſer wierdt in den Hage vereffent het differeut van de Souverainiteyt en 't onderhoorende Landt van la Rochette by Luyck / dat aen Kur-Keulen bleef / daer teghens cedeerden en gaf hy weder aen de Staten Generael de Souvereyniteyt en 't Landt van Liet/ in de Meyery van 's Hertogenboſch: Den Heere Foulon en den Heer van der Veecken, ſich als Envoyes wegens den Prince van Luyck wel geevertueert hebbende / wierden yder met een goude Keten en een Medalie daer aen vereert. Den 21. deſer ſtorf in den Hage Burgermr. Brant, waer door oock quam te vaceren 't Griffiers Ampt

van

van de Graeffelyckheyt van Hollandt en West-Vrieslandt. Den 28. wierdt in 't Huys van de Princesse Douagiere in 's Gravenhaghe in 't Bosch / een kostelijck Festin gegeven aen veele Grooten / die haer Hoogheyt quamen verjaren / als nu geworden 69. Jaren out. Den Spaenssen Ambassadeur Don Emanuel de Lyra quam doe incognito in den Hage / en dede een Huys voor sigh meubleren / om in te komen resideren / ende daer naer sijn behoorlijcke Intrede te doen.

Het uyt-leggen der Stadt HAERLEM.

DE Heeren van de Vroetschap der Stadt Haerlem, aendachtelijck hebbende overwogen, dat een groot ghedeelte van de Burgheren ende Inwoonderen der selver Stadt, jegenwoordig buyten de Poorten ende Muyren van dien is woonende, dat over sulckx de selve buyten woonende Burgeren en Inwoonderen, soo wanneer eenighe ongelegentheyt komt voor te vallen, niet konnende genieten soodanige bescherminghe, hulpe ende adsistentie, als wel gheschieden soude, indien zy-luyden binnen de voorsz. Muyren ende Poorten woonachtigh waren: Dat oock daer en boven niet alleen tot groot ongemack van de goede buyten woonende Burgheren ende Ingesetenen, maer oock tot nadeel en schade van 't gemeene beste, de licentie en ongebontheydt der quaden, van dagh tot dagh aldaer meer ende meer komt toe te nemen, om dat de meesten tijdt de gelegentheyt ontbreeckt, van daer teghens, by authoriteyt van de Magistraet, promtelijck te kunnen voorsien: Dat boven dien by veele en verscheyde Resolutien (al van over veele Jaren by de Heeren van de Vroetschap genomen, en van tijt tot tijt vernieuwt) geordonneert zijnde, dat niet alleen geene nieuwe Getimmerten buyten de voorsz. Stadt soude mogen ghemaeckt, maer dat oock de oude Gebouwen, aldaer by gedogen staende, geensints soude mogen gerepareert werden: Ende dat niet te min de Heeren Burgermeesteren ende Regeerders der voorsz. Stadt dagelijckx moeyelijck gevallen en geimportuneert wierden van de Burgeren en Ingesetenen, so binnen de Muyren van de voorsz. Stadt als daer buyten woonende, omme haer daer toe permissie ende consent te willen vergunnen: Ende dat mits dien de voorsz. buyten woonende Burgeren en Ingesetenen mosten werden ontbloot van alle Wooninghe ende Huysvestinge buyten de voorsz. Stadt, ende insgelijckx oock de voorsz. in-woonende Burgheren van de Gelegentheden, noodigh tot hare Koopmanschap en Handelinge: Ofte dat andersints de Muyren en Vesten van de voorsz. Stadt mosten vergroot en verder uyt-geleyt werden: Hebben derhalven de gemelte Heeren van de Vroetschap, om de voorsz. en andere redenen, tot gerief, commoditeyt ende oock ten besten, soo van de voorsz. buyten als binnen-woonende Burgers ende Inghesetenen, sonder oock te ontsien de groote ende excessive Kosten, die de ghemelte Stadt ter oorsake van dien sal moeten dragen en supporteren, by rijpe deliberatie van Rade eenparighlijck goet gevonden ende geresolveert, de Muyren, Vesten ende Poorten der voorsz. Stadt uyt te leggen en te vergrooten van het Garen-koockers Sluysje, Noort-Oostwaerdts aen naer het Leproos-huys, ende soo Oost-waerdts op tot aen het Sparen, ende van daer tot aen de Papen-Toorn, volgens de Afbaeckeningh dienthalven alreede gedaen: Ende omme aen den geenen, die genegen of gesint souden mogen sijn binnen de voorsz. Muyren, Omtreck ende Vergroo-

grootinge eenige Huysen, Packhuysen of andere Gebouwen, t'zijnen nutte en gerieve te timmeren, daer toe bequame occasie ende gelegentheyt te geven, SOO IST, dat mijne E. E. Heeren van de Vroetschap voornoemt, geordonneert ende bevolen hebben, als haer E: E: ordonneren ende beveelen by desen, dat alle ende een yegelijck (van wat staet of conditie hy oock soude mogen zijn) die omtrent de voorsz. Baeckens, 't zy als Eygenaer of Huyrder, gehuyst of gelant is, alle de voorsz. Gronden te demolieren, slechten en op te ruymen voor Pinxster aenstaende, wesende de 17. Mey 1671. ter breete en wijtte, als een yegelijck noch nader door de Landtmeters distinctelijck sal werden aen-gewesen: Als mede omtrent de tweede Gracht, zijnde alreede ook af-gebaeckent, ende beginnende in 't Warmoes-landt, toe-behoorende het Wees-huys deser Stadt, Oostwaerts aengaende tot in 't Sparen, ende sulckx ter breette van vijf Roeden buyten de wedersijtse Bakens: Welcke oprnyminge sal moeten gheschieden voor den laetsten Junij aenstaende, op peyne, dat de voorsz. tijdt (soo ten reguarde van de voorverhaelde uytterste Baeckens, dienende tot de Circumvalatie, als de ghemelde tweede Gracht, respectivelijck) over streken sijnde, de Heeren van de Vroetschap voornoemt de demolitie en ontruyminge van de over geblevene en ongeslechte Timmerages, Opstallen ende verdere beletselen, evenwel terstont, tot kosten van de nalatighe en wederhoorige, sullen besteden.

Dese Notificatie wierde ghedaen den 6. April 1671. doch eerst den 18. dito daer aen gepubliceert: Daer op is den 2. Junij in de nieuwe Doelen de aen-bestedingh van het Aerde-werck gheschiet, bestaende in het uyt-schieten ende graven van de Buyten-Grachten, mitsgaders het maken van de Wallen, buyten en om de voorsz. nieuwe Vergrootinghe: De Conditien hier toe waren publijck in de voorsz. nieuwe Doelen te sien, als oock de Kaerte, begrijpende in 4. nombers 't geene volght:

No. 1. *Zijnde aen de Pinck-Moolen, by het Garen-koockers Sluysje, heeft twee Bolwercken,*

No. 2. *Is over 't Sparen, begint aen de Papen-Toorn, ende om treckt daer de nieuwe Scheepmakers Dyck, loopt West op na 't Sparen, heeft twee Bolwercken.*

No. 3. *Van het Spaeren ten Westen op naer de St. Jans Wegh. heeft twee Bolwercken.*

No. 4. *Streckt van den Hoeck N. W. verby het Lazarus-Huys, tot naer de St. Jans Wegh, met twee Bolwereken.*

Des Stadts Grachten mosten 132. voeten breet en 6. voet diep zijn; idem de Wallen 3. voeten in-ghestampt, en met groene zooden op de Kruyn ghedeckt, waer toe de Spijse te halen was uyt de naeste Weyden: Daer op sijn veele Brabanders en andere over ghekomen, en aen het graven beginnende, waren eenighe op haer basen om kleyn loon wat onbenoeght, echter 't gingh noch wel, alsoo de Burgerye met gantse Korporaelschappen, ende een Compagnie van de H. Staten van Hollandt quamen waken, die alles in goede ordre hielden: Daer op is tot voortsettinge van de nieuwe Getimmerten, welcke in den nieuwen Uytlegh en vergrootinghe van de Circumvalatie omtrent het noorder gedeelte van de Stadt daer ter Plaetse soude mogen werden gebout en aengestelt, yder bekent gemaeckt, dat een yder die eenighe genegentheyt mochte hebben op

op de ontruymde Erven eenige Huysen of Wooningen te bouwen, waer van volghens gedane Afbakeningen, eerstdaeghs een gedeelte van de achterste Erven publijckelijck uyt-gegeven en verkocht sullen werden, haer volkomen vryheyt en permissie gegeven wert, om hare Timmerages en Gebouwen aen soodanige vremde en buyten woonende Metzelaers en Timmerlieden te besteden of doen maken, als zy daer toe sullen willen verkiesen of gebruycken, sonder aen eenighe Meester-basen ofte knechts binnen deser Stadt ghehouden of ghebonden te zijn, sulckx dat daer inne allenthalven de vrye handt gegeven werdende, oock alle Wercklnyden, soo uyt andere Steden als ten platten Lande woonende, gelijcke vryheyt sullen hebben, om alsulcken Timmer of Metsel-werck aen te nemen, maken, of voor haer eygen rekeninghe te bouwen, als 't haer goet duncken sal: Werdende provisioneel toe-ghestaen alle Materialen tot den Aenbouw van Huysen vereyst, speciael 't Yserwerck en Spijckers, &c. soo wel elders als binnen dese Stadt publijckelijck sullen mogen ghekocht, en alhier verkocht en verbesicht werden, sonder onderscheyt waer of op wat Plaetse de selve gemaeckt soude mogen sijn; Geresolveert den 12. Augusti 1671. Ende by Resolutie van den 3. Sept. 1671. daer aen, is ghevolght de onderstaende Resolutie ende Waerschouwinghe, omme voor den Jare 1675. hare Huysingen rondsom de Stadt te moeten af-breken, luydende als volght:

ALsoo de Heeren van de Vroetschap der Stadt Haerlem, op het continueel aenhouden van verscheyde Burgeren ende Ingesetenen deser Stadt, (klaghende dat zyluyden niet en konden geaccomodeert ofte gherieft werden, om tot hare commoditeyt binnen de Muyren deser Stadt te mogen timmeren, versoeckende derhalven permissie, om buyten de selve eenige Timmerages te mogen setten) mitsgaders tot weeringe van alle disordres en ongeregeltheden, die buyten deses Stadts Muyren van dagh tot dagh meer en meer werden gepleeght, eyntelijck hebben geresolveert de Muyren of Vesten van de voorsz. Stadt tot seer groote en excessive Kosten, te vergrooten en verder uyt te breyden: Ende dat haer Ed: Achtb. van 't voorsz. soo salutairen ooghmerck soude zijn ende blijven versteken, indien de Getimmerten, jegenwoordigh buyten de voorsz. Stadt staende, noch langer wierden getolereert, alsoo de selve aldaer maer by gedoogen of precario zijn gebout, met speciale intentie ende aenseg-ginge, van t'allen tijden gedemolieert ende geslecht te moeten werden, soo haest eenige gelegentheyt om te timmeren binnen dese Stadt soude moghen voorkomen, volghens de formeele Resolutien dienthalven van tijdt tot tijdt, en voornamentlijck in den Jare 1665. genomen, expresselijck dicterende, dat soodanige Getimmerten binnen sekeren tijdt, nu al langhe geexpireert ende verstreken, reelijck en metter daet souden moeten geamoveert ende wegh genomen wesen. SOO IST, dat mijne E. E. Heeren van de Vroetschappe voornoemt, by desen willen notificeren en bekent maken, dat alle ende een yegelijck, die buyten de Muyren van dese Stadt en in de vrydom van dien, (te rekenen van de Papen-Toorn af, en van daer ravende ten Zuyden, Westen ende Noordt-Westen tot het Garen-kokers Sluysje toe, ende sulckx buyten de Sparwouder, Schalckwijcker, Leydtze Water, kleyne Hout, groote Hout, Raem en Sijl-Poorten, mitsgaders de Districten van dien) eenige Huysen of Wooningen zijn besittende, gehouden sullen zijn de selve Huysingen ende Wooningen metter daedt te ontruymen, demolieren ende slechten voor den eersten Mey 1675. toekomende, op pœne dat naer expiratie van de voorsz. tijdt alle de voorsz. Huysen aenstonts de plano sullen werden gedemolieert en gheslecht, tot kosten van de Eygenaers of possesseurs van de zelve, uyt-gesondert alleen dat de Huysen of Wooningen, dienende tot de Huys-houdinghen van

Blekers, Panne-backers, Sout-fieders, Enters, Thuyniers, Warmoesiers, ende Kot houders, sullen mogen blijven staen, voor soo veel de voorsz. Huysen ofte Wooningen waerlijck ende effectivelyck sullen sijn ghemaeckt of gedestineert voor ofte ten dienste van Luyden, hun daer mede alleen generende, ende sonder dat yemant van de voorsz. Personen, sich met een der voorsz. Hanteringe generende, eenige andere Neeringe sal mogen doen of exerceren, directelijck of indirectelijck in eenigerley manieren. Ende hebben de gemelde Heeren van de Vroetschap alle ende een yghelijck by desen wel willen waerschouwen, dat naer het verloop van de voorsz. tijdt, omtrent 't geene voorsz. staet, geene ooghluyckinge, conniventie, of despensatie sal mogen werden gebruyckt, omme wat redenen en allegatien het oock soude mogen zijn, op dat een yder op sijn hoede wesen, en sich voor schade soude mogen wachten.

Hier op volghden een Advertentie van den 8. September 1671. van Inhoudt als volght:

DE Heeren Commissarissen tot het uytleggen ende vergrooten van het Noorderste Gedeelte der Stadt Haerlem, willende (ingevolghe van de Resolutie van de Heeren Raden ende Vroetschappen der selver Stadt, op den 8. deser Maent Septembris in haerder E. E. Vergaderinge genomen) in tijts ende tot minsten kosten van de Geintereßeerdens, preparatie doen maken tot het ontruymen der Plaetsen, die tot het schieten van de twee eerste Grachten sullen werden geappliceert, aen een yghelijck, die 't aen gaen mach, nochmaels willen notificeren ende bekent maken, dat wie gehuyst, getuynt ofte gelandt is, tusschen deses Stadts Cingel, beginnende van het Garen-kokers Sluysje ten Oosten naer het Sparen, ende soo ten wedersijde Noortwaerts op-gaende, ter distantie van 125. Voeten buyten de Noorderste Baeckens van de selve tweede Gracht, by desen werdt ghewaerschout, op sijn hoede en verdacht te wesen, geene reparatie ter voorsz. Plaetse te laten doen, ofte oock met het verplanten van Bloemen, Kruyden ende andere Gewassen eenighe onkosten te maecken, alsoo de selve Gronden, tot het schieten van de voorsz. twee Grachten, in 't begin van het aenstaende Jaer 1672. sullen op-gheruymt, ende alle Opstallen, tusschen de voorsz. spatie begrepen, als dan gedemolieert ende ghestecht moeten werden, sonder onderscheyt van wat nature soodanige Opstallen en verdere beletzelen souden moghen zijn: Tot welcken eynde ter Plaetze voorsz. een naerder Afbaeckinge sal werden gedaen, tot yders narichtiuge.

Daer op zijn den 15. September volgens Resolutie van haer Ed. Achtb. partye Erven aen de meestbiedende te koop geset, van desen Inhoudt:

DE Heeren Commissarissen tot het uytleggen en vergrooten van het Noorderste Gedeelte der Stadt Haerlem, zijn van meeninge (in conformité van de Resolutie van de Heeren Raden ende Vroetschappen, op heden in haer E. E. Vergadering genomen) publijckelijck aen de meestbiedende by provisie te verkoopen een partye Erven, tot aenbouw van ghemeene Huysen, ghelegen buyten de St. Jans Poort, deser Stadt, tusschen de St. Jans Wegh en het Sparen, volgens de gedane afpalinge met nommers gedistingueert, mitsgaders de Kaerte daer van ghemaeckt: Welcke Kaerte nevens de Voorwaerden aen een yegelijck soo tot het koopen van de voorsz. Erven als aen-nemen van de Timmerages, twee dagen te vooren in de Herberghe van den Ouden Haen sullen werden vertoont, om sich daer naer te konnen reguleren.

Ende

En ten laetsten is oock voort-gekomen een Waerschouwinge, by veelen niet onverwacht, van den 2. Deçember: De continatie is aldus:

DE Heeren Commissarissen tot het uyt-leggen en vergrooten van het Noorderse Gedeelte der Stadt Haerlem, willen (in conformité van de Resolutie van de Heeren Raden ende Vroetschappen der zelver Stadt, op den 8. September lestleden in haerder E. E. Vergaderingh genomen, mitsgaders de Publicatie en affixie van Billietten daer op gevolgt) een yegelijck by desen nochmaels en voor het laetste willen bekendt maecken, dat wie eenighe Thuynen, onbewoonde Thuyn ende andere Huysjes, mitsgaders Heyningen en Opstallen van dierghelijcke nature, tusschen deses Stadts Cinghel (beginnende van het Garenkoockers Sluysje ten Oosten naer het Sparen, en soo ten wederzijden Noortwaerts op gaende ter distantie van 125. Voeten buyten de Noorderste Baeckens van de selve tweede Gracht) alle de voorsz. Opstallen en Beletzelen tusschen dit ende den laetsten deser Maendt Deçembris 1671. incluys, sal hebben te demolieren, slechten ende te ontruymen, op pœne by de voorsz. Publicatie gestatueert, ende dat daer en boven al 't geene buyten vermoeden, naer de voorsz. tijdt, noch overigh ende ongeslecht bevonden souden mogen werden, tot koste van de Eygenaert besteet, en 't zelve haer in de betalinghe van de respective Gronden oock af-gekort zal werden.

Sijn Excell. de Heer Hieronymus van Beverningen, hare Ho: Mo: Ambassadeur aen 't Spaensse Hof te Madrid / sijne commissie aldaer met 't grootste respect ter Weerelt volvoert hebbende / nam dese Maent van den Cathol. Coningh / Coninginne en alle de Grooten van 't Hof sijn afscheyt / en scheyden den 13. deser van daer door Vranckrijck / quam by den Allerchristel. Koningh ook te Fonteynebleu / als nieuw gearriveert van een Hof / daer selfs Vranckrijck naer verlanghde: Dus hier mede d'Adieu nemende / toogh door Vlaenderen op Gent / en soo na 's Gravenhage / alwaer sommier raport van alle 't gepasseerde dede. Soo was mede dese dagen hare Ho: Mo: Ambassadeur de Heer Mr. Pieter de Groot te St. Germain by den Allerchristel. Koningh / alwaer op die tijdt wel wierde ontfangen. Sijne Majesteyt / hoewel tegens den Winter / dede te Rochefort ende elders door den Sur-Intendent Colbert Trelon aenbesteden 't getimmert van veele groote Schepen / daer af de Lijst hier na volgen sal: Seecker Frans Scheepje uyt West-Indien komende / had als wat raers een levende Crocodil mede ghebracht / maer 't Beest storf soo ras het Vranckrijck in de lucht hadde: Men dacht hem in de Vijver van Versaillies ghebracht te hebben / om sijn kuren daer te sien / dan dese Beesten houden van Europa niet. By den ongeluckigen Monsr. de Mondevergne, die van Madagascar ghekomen / nu even strickt bewaert / ende van wandebuoiren wierdt beschuldight / en had men niet meer als 50. Pistoletten / die hy by hem had / ghevonden / (ommers soo men voor-gaf:) Maer de Monsieurs van de Fransse Oost-indise Compagnie wilden sijn Proces gemaeckt hebben / eysschende van hem over de 4. Tonnen Gouts / die hy qualijck soude gemaniert ghehad hebben; wierde oock beschuldight / van de Vivres ende andere behoeften / daer het noodigh was / niet ghenoeghsaem te hebben gedistribueert: Men had nu in Vranckrijck groote desseynen voor: De Pachters van 't Rijck brachten van Rochelle

Rochelle in de Packhuysen en Magasijnen op diversche Plaetsen van het Coninckrijck groote meenighte Sout/ voor 3. Jaren / alsoo men noch al gedachten op Oorlogen had: Na Stocholm sondt men 2. Gecommitteerden uyt de Franse Noordtse Compagnie / om haer Wijn/ Brandewijn en Papier te verruylen/ tegens Tin/ Loot/ Pick/ Hennip/ Leer en Teer/ &c. en na Dantzich gingen andere / om daer oock het Kooren op sulcken voet te halen: Maer te Stocholm wierde geen smaeck in de Franse presentatien genomen/ te meer de Sweden/ 't geen zy van doen hadden / selfs in eygen Schepen wilden laten afhalen/en de Franssen begeerden 't niet dan met haer eygen Schepen/ dit stack: De Werbinghen die den Koningh van Vranckrijck dit Jaer te Lande dede/ waren als volght:

Men liet den Jongen Coningsmarck na Duytslant af-gaen, om 1200. Hoogduytze Ruyters te werven; Dese nam te Leypzigh veele Paerden aen, ende toogh naer Hamburgh.

Oock na Genua Monsr. Clo, die 500. Man willende werven, waren de Conditien soo engh, dat met de saeck niet voort gevaren wiert.

Oock na Switserlant Monsr. Stoupe, Switzers Capiteyn, om in sijn Lant te werven 4. Regimenten Infanterye.

Oock naer Savoyen sijn Wervers ghesonden, die eenighe Compagnien vaerdigh kregen.

Oock na Corsica, met approbatie van die van Genua, maer d'Eylanders zeyden, dat sy daer geen Volck mochten missen.

Oock wiert met consent van 't Engelse Hof, om te vervullen 't Schotse Regiment Douglas, na Edenburgh gesonden.

Soo mede Monsr. N. N. met believen van de Venetiaense Republijck, om in Dalmatien te werven een Regiment van 6. Compagnien, dan wierde gerefuseert.

Soo mede onder de Srs. Magalots en du Clo te werven in de Repnblijck van Lucques 3000. Mannen.

De Messieurs de St. Poüange en Carpentier, Commisen van Monsr. de Louvois, deelden den 18. deser te Parijs uyt 187. Commissien van nieuwe Compagnien Voetvolck, ende soo veel Capiteynen, die ten selven daghe elck een Ordonnantie van 150. pont ontfongen, om 50. mannen met hare Wapenen te werven, een quartier van Vergaderinge en vrye loop-plaets ter aenwijsinghe van hun Guarnisoen: Graef Coningsmarck hadde alreede ontfanghen 70000. gl. tot lichtinghe van sijn twee Regimenten Hoogduytzen, yder van 1200. koppen, mits alleen aen Vrankrijck beedigt werdende: Men verhaelde doe te Parijs, dat den Koningh aen Monsr. de Turenne voor extraordinaris een Tonne Gouts had vereert tot sijn Equipagie.

Boven een groote meenighte van noch andere te werven Soldaten / als wilde men 't Rijck van Charlemagne dese tijdt in possessie nemen / wierden voor Commissien aen-gestelt: En men sagh te Parijs voort komen een Lijste van de groote Oorloghs-Vloot / die Vranckrijck soude doen equiperen / luydende als volght:

Lijste der Fransche Oorlogs-Vloot.

Dese sijn tot Toulon gereet.

1. Esquadre.

Konincklijcke Louijs,	100 st.
Konincklijcke Daulphijn,	100 st.
De Monarch,	90 st.
De Scepter,	90 st.
De Dame,	90 st.
Konincklijcke Terese,	90 st.

2. Esquadre.

Zijn 7. Schepen, yder van 60 st.

3. Esquadre.

Zijn 13. Schepen, van 40. tot 36 st.

In de Haven van Brest.

1. Esquadre.

De Conincklijcke Soon, voert	130 st.
Henry le grand,	100 st.
De Vendosme,	90 st.
St. Philip,	90 st.
De	80 st.

2. Esquadre.

De Louvre,	70 st.
De Koninginne,	70 st.
De Prins,	70 st.
De Breton,	60 st.
De Cæsar.	60 st.

Boven dese capitale Schepen telde men in Vranckrijck

Het 3. Esquadre: 4. Oorlogh-Schepen van 48. tot 66. stucken.
Het 4. Esquadre: 6. Oorlogh-Schepen van 40. tot 44. stucken.

Te Rochelle 4. Esquadres.

Rochefort, 90. stucken.
Frederick, 90. stucken.

2. Esquadre zijn 10. Schepen van 64. tot 76. stucken,
3. Esquadre van 12. Schepen van 41. tot 56. stucken,
4. Esquadre van . . . . . van 30. tot 40. stucken.
5. Esquadre van 7. oude Schepen van 20. tot 36. stucken.
Noch 12. lichte Fregatten, 5. nieuwe Schepen, en 30. Branders.

t'Samen 94. Schepen, 5124. stucken, bemandt met 32870. eters: Noch 49. Proviandt-Schepen, met 2320. eters, behalvens die in de Havens van St. Malo, Habel de Grace en andere Havens zijn, &c. samen 250. Schepen in getal.

Hier tegens quamen te Parijs ettelijke Gedeputeerden soo van Doornijck/ Rijssel als andere geconquesteerde Walse Steden / versoeckende 't in-trecken en abolitie van seker Edict / 't gunt sy verstonden dat den Koningh voor hadde in alle sijn Conquesten van Vlaenderen te doen publiceren/ verbatende/ een Verboth van alle de kleyne Neerlandtse Munt/ aldaer cours hebbende/ niet tegenstaende de selve nu als voor heen wierden geslagen met den Tytul van den Coningh van Spangien: Waer in dese Gecommitteerden quamen vertoonen wat quaden gevolge en ontellijcke schade door dit Verboth soude gheschieden/ sonder welcke hare Koop-handel met de Nagheburen geensints konde bestaen/ maer

maer in duygen moste vallen/ &c. De Alderchristel. Coningh oock siende hoe de Fransse licht over een Gracht heen springhen/ en wegh loopen/en sijn braef Leger (alleen op een Voyagie van vermaeck in Nederlandt) soo dapper was versmolten/ dat/ schoon weynigh sieckten graseerden/ so quamen veele in Hollant en Zeelant bedelen / ende beschaemt zijnde dat den Coningh haer Pardon verleende/ quamen noch eenighe druyp-staertende t'huys / behalvens die in de armhartige Hospitalen en Conventen pro Deo waren geraeckt: Dese storven met meenighte/ en haer Vrienden sagen haer noyt weder ; de Geestelijcke waren blijde haer in de Aerde te helpen/ en deden noch ziel-missen toe. Dese dagen wierden aen 's Coninghs Huys seer veele Juweelen bestelt / ghekomen van den ghewesen Cardinael de Richelieu / welcke aen waerdye op ettelijcke Millioenen wierde begroot: Dese zijn weder aen Madame de la Valiere vereert/ die de selve in een Koffer geslooten / alle weder aen den Koningh heeft gesonden: Maer sijn Majesteyt begeerden/ onaengesien dese Cienodyen alle Regalia waren / dat zy de selve mochte ghebruycken ten eynde van haer leven/ waer na de selve weder aen de Kroon mosten komen. d' Abdisse van 't Huys Mirpoix in Carcassone/ tegens seker Edelman geplepyt hebbende/ voor 't Parlement van Parijs/ daer sy onder behoorden/ soo verloor den Edelman 't Proces/ en wierdt gecondemneert/ om sekere considerable Goederen/ by de voorsz. Abdije langhe beseten/ maer door ged. onrechtvaerdigh in possessie ghenomen/ weder te restitueren: Als nu dese Dame volghens de geprononcieerde Sententie/ sich wilde stellen in possessie/ is zy door 8. daer toe om-gekochte Moordenaers vermoort: Ende wijl dese Edelman als 't Hooft van dese Barbarise Actie wierdt aen-gesien/ pleyteden de Vrienden van de vermoorden rigoreuselijk: Maer hy de slag niet verwachtende/vluchte (al eer die van de Justitie om hem quamen) met sijne gantse Familie / abandonnerende alsoo om het minste al sijn Landen / en 't meestendeel van sijn Goederen en Meubelen. De Louvre was vol discoursen van een Huwlijck tusschen Duc de Jorck / en een Weduwe van Duc de Guise / maer 20. Jaren out / 't welck de Roomsse ende de voorname scheenen te beooghen : Maer vermits Duc de Jorck (soo eenighe meenden) veel eer de Gravinne van Northumberlandt soude prefereren / dewijl sy rijck en Protestants was/ soo was het oock aenstootelijck dat de Hertoginne de Guise alleen by haer overleden Man was gemaeckt het gebruyck /tot sijn Soon 20. Jaren soude bereyckt hebben/ en die stervende / bleef zy in 't besit van 60000. gl. 's Jaers/ alle schulden betaelt. 't Was geheel aerdigh/ dat een voornaem Heer dese Maent in een der voornaemste Italiaense Steden (die wy om reden verswijgen) amoureux op een getroude Dame wiert / by na van sijn qualiteyt / hy met een Domesticque daer alleen by nacht meenende in te komen/ aen de Deur seer onverwacht met 6. Pistool-schooten wierdt gegroet/ sulckx dat hy vluchte: Hy opperste aldaer / sondt den Marquis haren Man 's morgens een Briefken sick aenstonts uyt de Stadt te retireren/ doende twee van des selfs Vrienden verseekeren / onder pretext als hadden sy hem dese embuscade ten ondienst van den Cathol. Koningh geleyt : Doch de klagers quamen na Madrid/ ende daer hoorde de Koninginne wie de schoonste Man was. Op folio 41. is gedacht/hoe tot Parijs op de Fransse Academie nu een Maent langh

langh waren gehoort verscheyde discoursen in Prose / die op-gehangen waren tot een Prijs by den overleden Sr. de Balzac: Als mede een goet aental stukken in de Poesije/ tot lof van den Koningh: Ghelijck mede om te winnen de Prijs/ die op-ghehangen was door drie onbekende Academisten / obserberende en oordeelende na de Wetten daer van / datse geen Prijsen a en niemandt souden verhantreycken / by aldien zy den Autheur van 't beste stuck Wercks kenden: Aldus is den eersten Prijs van Prose gegeven aen Madamoiselle de Scudéry/ een seer geluckigh verstant om yets fraeys te stellen: De Prijs van Poesy bequam Sr. de la Monnoye/ Burger van Dyon / van diepe kennisse/ ende oock die alsoo geluckigh in Latijnse Versen was als in het Frans. Maer terwijl de Poeten soo vrolijck brallden/ versochten de Protestanten in Vranckrijck vast meer en meer/ en men benam hare Kercken/ gelijck te Grenoble; sommige aen-wijsende dat sy in de Voor-steden mochten hertimmeren: Want Jacob en Esau en waren van onder geen een dack / maer van eene Vader: De Cooplieden in de Zee-Steden klaeghden soo seer als yemandt / dewijl den Coningh te Bordeux/ Ec. sijn Sur-Intendent hadde ghesonden/ om sich te informeren van de Trafijcque / hare Middelen: Waer op korts daer naer een Revolte ontstondt.

Het scheen voor den Paus vry aengenaem/ dat Vranckrijck haren Minister Monsr. Delrieux na Constantinopolen af-sondt/ om beter als Monsr. de Nointel 't stuck van de Commercie te bevorderen: Maer Venetien jeuckten sich met wat anders ; men verboodt daer niemant op de Levandt te handelen als Venetianen: Terwijl een aendringende gerucht komt/hoe de woeste Arabiers en Persianen de oude befaemde Stadt * Mecha/ niet wijt van de Roode Zee

* Mecha legt in 't vruchtbaer Arabia : Sy is al van voorige tijden de grootste en geweldighste Plaets van die gewesten geweest, vol aller Neeringen ende Konstwerckers , waer door meenighte Cooplieden uyt Orienten ende Westen derwaerts haren Handel quamen drijven : Heeft wel geene Mueren , maer Wallen van Geberghten : De meenighvuldige Ingesetenen hare Sterckten zijnde : Heeft over de 6000. Huysen en Hoeven, ende vier Poorten : Wert by een Soldaen geregeert , de naeste uyt Mahomets Geslacht, soo men seyt : 't Lant daer omher is gants onvruchtbaer , ende wast daer noch Boom, Lover of Gras : Waer over eenige geloovendat 't Lant daer omher zy als vervloeckt : Daer is groot gebreck aen vers water, sulckx dat men voor een Kan soo veel een Mensch daeghs drincken magh , ruym 30. stuyvers komt te kosten : Haren meesten Handel komt van Alcairo ende de roode Zee : Hebbende 8. à 9. mijlen een Haven van de roode Zee ghelegen , 't geen zy Zida noemen : Levens middelen bekomen zy genoegh uyt 't vruchtbaer Arabia en Moorenlant : De Sarasijnen en ongeloovigen hebben groote welvaert op Mecha , komende duysenden van Menschen 's Jaers daer uyt Indien , Persien en 't Rijck van den Grooten Mogol , selfs van veele Indiaense Koningen ende Princen, die daer om haer Aflaet van sonden te versoecken, hare geschencken senden : Ter midden dese Stadt staet een kostelijck ront overwelfden Tempel, omringht met 80. Toorens , van dese Tempel fabuleren de Heydenen dat Abraham den eersten fondateur zy geweest,om deseToorens gaen sy (die Mahomets Graf besoecken) seven mael, en laten sich dan met Water over storten : Nu soo men seven mael (soo spreken zy) spreke Godt vergeve mijn sonden, het zy haer vergeven : Vertoonende dat alle hare sonden blijven in het over gestorte Water : Zy gelooven oock dat op sekeren hoogen Bergh by Mecha den Outvader Abraham heeft willen op-offeren sijn Soon Isaac, en voegen daer by, dat sekere boose Geest doenmaels aen den opgangh der voorsz. Berghs Isaac ontmoetende, hadde toe-gevoeght, en gaet niet mijn Soon, want u Vader wil u dooden ; dan Isaac soude geantwoort hebben, evenwel ick ga, wat Godt over my verordineert heeft, gewerde my : Desen boosen verder aen staende, had Isaac hem met steenen weg gedreven : Nu komen dese Mahometanen te Mecha, en goyen oock met steenen soo veel zy konnen , geloovende datse alle Duyvelen daer mede af-stormen, en op den kop smijten : Dese dan is de Godtsdienst der Mahome

gelegen / hadden overvallen : Beneſſens de Caravane van de Mahometaenſe Vorſten/ ſoo daer Jaerlijckx op-gheoffert wierdt : Doch alſoo van deſe zaken vry een Boeck alleen ſtaen te verhandelen / laten ſulckx op de Grenſen / ter wachte van Turckyen en Perſien : Die elck als geoffenſeert/ de hant-ſchoenen aen-trocken/ ende den Zabel op zy/ Veder-bos niet vergeten : Terwijl andere Nagebuyren jaloux/ niet anders oordeelden / of dit was maer een deck-mantel om ſich te wapenen/ en d' een of d' ander plotſelijck op 't Lijf te vallen : Want men had geſien dat een Jonger Broeder van den Keyſer werdende gedwongen met ſijn Moeder ſich in 't Seraglie te begeven / dat 30. geboeyde Slaven door Conſtantinopolen wierden gevoert/ die alle de Doot om andere Schelm-ſtukken verdient hebbende/ nu geſtraft wierden/als waren zy geweeſt van die Zarazijnſe Opper-Hoofden/ welcke tuſſchen den Keyſer/ den Primo Viſir / en de Sultane eenige ongenoechte hadden geſocht te maken / doch door Sophia ontdeckt/ en door een vluchtende Taſſa beklapt/ &c. Den Gebieder van Milaen in Italien nam ſoetelijcker een gepractiſeerden H. Dagh van St. Felicius (dat is gheluck) waer/ die juyſt op Sondagh quam/ alle zijnen Adel en Dames op ſijn Palleys te nooden op een heerlijck Feſtin : De Gaſten quamen met dicke goude Ketenen / en zijde wel-rieckende Clederen / daer de Dames al in af ſtaken/als 'tſwackſte Vat dat meeſt verheerlijckt dient : Daer wierde op gedicht/ gerijmt/ gemuſiceert/ ghedanſt en verſcheyde Machines met ſulcken gheluck aen-gheſteldt/ dat den Gebieder niet alleen hier groote eere behaelde / maer als van alle quade Oorlogen bevrijt/ tracteerde 's anderen daeghs de geheele Magiſtraet/ de Doctoren en voornaemſte van Milanen/ even met 't ſelve gheluck/ als ſijn Exell. daeghs te vooren hadde ghehad. Boulonje oock willende vrolijck ſijn/ boude een braef Theatrum/ dat gheheel groot vertoonde de Teſſaliſe Ber-

tanen, die by naer 't derdepart van de Weerelt beſitten : 't Is notabel dat den valſſen Profeet Mahomet, en die een groote ſterrekijcker was, de Leere Chriſti ſeer ſchadelijck, door bedroch, van een Os, die op een woort van hem om 't Hoy, dat hy roepende gaf, tot hem quam, ofte door een Duif, die uit ſijn Oor eenige geknaude ſpijs quam eten, 't gune hy ſeyde de H. Geeſt was, die hem iets quam van den Hemel in luyſteren, dat men noch buyten de Wegen van Mecha duyſenden van Duyven, die men op de Koorn-marckt in de Stadt vlack ſiet neder dalen, daer hare bekomſt eten, ende geen Menſch durft haer verſtooren, veel min dat haer iemant ſoude venghen of dooden, alſoo 't ſelve voot ſeer ſware ſonde gehouden werdt : In 't midden des Tempels ſpijſt men deſe Duyven met overvloedighe Rijs : Hier vertoont men neffens twee Eenhoorens noch aen 't Verwelfſel een Yſere Koffer, daer Mahomet in begraven, onder met een Kringh van nacht en dagh brandende lichten, wert aen-gebeden : De oude gelooven, dat deſe Kiſt vol Yſer, tot boven door de kracht van Magneet-ſteenen getrocken zy : d'Indianen uyt Bengala en verder weten hier wel dapper hare ſchacherye te drijven : Alſoo alle de koſtelijckſte Juweelen en Geſteenten, Zijde en Speceryen, ſelfs van Coninginnen en Princeſſen, en die om geluk aen Mahomets verheven Graf komen bidden, derwaerts door Pelgroms met meenigte werden over gebragt : Die dan met de Caravane over Aden (een vermaerde Zee-Haven aen 't Roode Meer) gaen : Terwijl wy dit nu ſchrijven is deſe groote Mahometaenſe Afgoden Stadt Mecha dit Jaer door de Baſſa van die Plaets uyt-geplondert, onaengeſien ſijn naeſte bloetverwantſchap van Mahomet, omme dat hy geen Tribut van den Turckſen Keyſer als nae behoeren hadde ontfangen : En uyt-getogen na Medine, had aldaer de rijcke ¶ Caravane ontmoet en overvallen, neder houwende over de 5000. Pelgroms, beroovende alles : Waer op den Turckſen Keyſer meende wel bevoegt te zijn, volgens den ‡ Alcoran, om ſich van dit groot affront te revengeren, en van Deſpoſat Jalaſi derwaerts alle noodige ordres te ſtellen, tot recuperatie : Waer over die van de Grenſen van Europa vry ſcheenen geruſt.

¶ *Caravane is het groot Convoy, dat Jaerlijckx met veel duyſent Menſchen, Kemelen en groote ſchadt door Arabia na Mecha komen of devotie of haren Handel drijven.*

‡ *Alcoran is het Wet-boeck van 7. Folianten in 't Arabis van Mahomet.*

Bergen en barre Klippen: Oock het Rijck van Pirrito, Koningh van Tessalien: In wiens Velden sich lieten sien 6. schoone Kalessen/ alwaer Hippodamia, Gemalin van den Koningh/ met 6. kostelijcke Dames uyt de Karossen af-tradt/ ende speelden mette Kaets-bal seer aerdigh met 24. Persoonen onbekent/ en divers gelaet: Daer op sagh men heerlijcke Machines en 4. Trompetters af-dalen/ die strackx omringht stonden van 12. Satijrs te Paerdt sittende/ ende noch 24. te voet/ alwaer endelingh een Schoole van Mars/ van Blixem/ ende alle furien uyt voorts quam: Eyndelijck roofden de Satyrs de Hippodamia, met haer door een zy-wandel-dreef weg vluchtende/en besloten alles met 't gevliegh van partye Vogeltjes/ en andere Boomen/ Vruchten en Bloemen/ die men voor 't Volck ten besten toe-wierp/ en oock partye Geldt: By al dese geestigheyt waren mede den Hertogh en Hertoginne van Mantua/ en seer veel andere voorname Gesanten/ Princen en Legaten van alle Standen. Daer teghens op folio 131. eensdeels van groote ellenden desen Somer in Italien is aen-geroert/ speciael van de hitte op Sicilien/ soo volghden daer uyt een bederf van alle 't gewas/ dierte van 't Kooren/ ende gebreck van Spijs en Dranck: Te Modena/ Parma en omtrent 't schoon Lombardyen scheen den Hemel niet als van swaren Donder en Blixem te scheuren.

De Coninginne van Spangien niet alleen met haer domestijcque affairen gemoeyt/ noch oock het uytlantse van America ende West-Indien/ maer men dreef den nu voor Nederlant ende Italien/ op welckers eerste de Spaens ende Franse Convoyen elckander besprongen: Sicilien was ghedreyght door een mutinerent Volck/ die den Prins de Ligne/ haren Vice-roy/ om de dierte van 't Kooren/ wilden verjaghen: De Coninginne stelde dan tot haren President over de saken van Italien de Graef de Peneranda/ met 4000. Kroonen verbeteringhe aen gagie: Den Graef de Medellins wierdt Oppersten in Indien: Den Constabel van Castilien als Opperste over de Krijghs-zaecken: Ende den Prins de Montesarche wierde Generael om na Indien te gaen/ en d'Engelse Piraten weder uyt de Gewesten van Panama te verdrijven.

Te Lissabon quam doe een Schip van 't Eylandt St. Thomee, mede brengende, dat den Raedt aldaer, bestaende uyt 12. Persoonen, haren Gouverneur hadden in versekeringe genomen, en na de Kust van Angola onder de Swarten versonden: Geluckiger was Jeronimus Mendosa, die over eenighe wandebuoiren, ghedurende sijn Gouvernement van Fernambuco in Brasilien, in een Kercker zijnde gheslooten, los brack, ende vluchte naer Castilien: Men had al in Julio geciteert 3. rijke Joden, die men betichte van de H. Hostie in de Kercke te Lissabon te hebben ghestoolen, nu in Augusto wierdt de hantdadighe gevat, een mijl van Lissabon, by het fameuse Klooster van Odivellas: Hy bekende 't feyt alleen ghedaen te hebben: Was geboortigh van Aviero ende een nieuwe Christen, dan sijn Ouders waren Joden, en uyt dien hoofde was sijn Moeder oock daer om verbrandt: Hier over stonden nu alle Joden in Portugael seer versteldt, duchtende dat men stercker als oyt een fel Decreet tegens haer soude publiceren, ende de Joden gruwelijk straffen. t'Algiers saten doe over de 700. Portugijsen in slaverny; Hier toe had men al eenige Jaren langh te Lissabon van deur tot deur Collecten gedaen

om de selve te verlossen: De Geestelijcke, daer de Theatins wel de voornaemste in waren, gaven mildelijck, en dus kreegh men 80000. Crusaden by een, daer men voor loste 194. Portugesen, soo dat noch wel 500. in slavernye bleven: Men sloopte doe in de Rivier van Lissabon een groot Gallioen, dat meerder konde laden en grooter was als den Engelssen Souverain. Men was te Lissabon seer gealtereert, dat den Franssen Graef d'Estree met zijn Oorlogh-schepen daer op de Kust gekomen, van sijn Principalen ordre soude gehad hebben, alle vremde Natien Schepen, zy waren die 't waren, en passant mede te nemen: Waer over Don Miguel de Carlos, als Admirael, ghereed om met een Portugijsse Vloot naer Brasilien af te steken, het Ancker onder Belem, de mont van de Rivier, liet vallen, ende verlocht ordre van den Prince Regent, hoedanigh sich gedragen soude, of desen ofte eenighe andere Franse Schepen quam te ontmoeten: Dus na eenighe dagen verblijf was d' Estree weder van de Kust, en de Portugesen geen moeyten soeckende, liepen doen veyligh ter Zee.

Den 14. deser wierden in presentie van den Coning van Groot Brittangien door des selfs Raedt/ geexamineert 2. Bootsghesellen/ beschuldight van Engelse Wolle te hebben in Vranckrijck over ghevoert/ 't welck wel expressselijck door de Wetten verboden is: Zijn Majesteyt haer ghehoort hebbende/ dede haer in de Kercker van Neuwgate leyden/ met ordre haer Proces als aen Voleurs te maken door d'eerste reyse/ de getuygen comparerende: Men geloofde datter veele hier by geintresseert waren: En daer om begeerde den Koningh te meer dat men aen haer exemplaire Justitie soude doen/ om andere die om haer particulier gewin het algemeen onder de voet reden/ een schrick aen te jagen. Den Ridder Tomas Linck, door Gebieder na Jamaica af-gescheept/ en den Chevalier Charles Wheeler, als Gouverneur van de Caribes/ vonden daer alles in goeden staet: Maer de Privaters onder Morgan, die Panama hadden gepilleert/ bleven daer op een plaets Boca del Drago beoosten: hare Medicamenten waren op/ sy veel sieck/ en meenighte door de Hitte wegh sterbende: De Coco Boomen/ en alle levens middelen/ op dat dese Privaters niet en souden konnen subsisteren/ wierden door de Specken verbrandt/ en 't Lant al-om gedevasteert. Als nu 't gantse Hof sich weder tot de Reyse na de West begaf/ (behalvens de Coninginne/ die na Hamptoncourt vertrock) quam sijn Majesteyt/ Duc de Jorck/ Prins Robbert en veele Adels in des selfs Jacht besien den grooten St. Jaems/ voeren van hier op 't Eylandt Wicht/ daer onder het canoneren door den Gebieder Robert Holmes ontfanghen/ ende magnifycq getracteert wierdt: Waer na den Koningh met alle 't geselschap te Paerde gingen sitten/ en besien diversche Plaetsen van dat Eylandt/ voornamentlijck het Casteel van Hurst/ daer sijne Majesteyts Vader Koningh Carel I. door Cromwel op wierdt versonden in bewaringe/ en van daer als gevangen na London: Als nu den avondt met besien van alles ghedenckwaerdighs der Vertrecken was over gebracht/ was yder mits de vermoeytheyt tot rusten genegen: Om 's morgens had ged. Gouverneur Holmes al in tijdts een brave Tent in 't open Veldt doen op rechten ende mits der selver ruymte/ was hier deftigh getracteert: Maer den Koningh en 't Hof en bleven na den eten niet langh/ keerden na hare Jachten/ voeren na St. Ellens/ ende soo verre haer de Noorde windt

gun=

gunſtigh om de West voerde/ ſiende al om langſt de See-kant ſijn Onderdanen als in 't Harnas/ in grooten ghetale vreughde bedrijven : Ende vertrock ſijn Majeſteyt weder na d'occaſie beſt diende/ weder ſpoedig over Lant na Withal/ daer de Dames de wellekomſt aen 't geheele Hof quamen af-leggen.

De 13. Switzerſe Cantons waren nu tot Baden by een/ alwaer den Franſe Reſident Molier een Memoriael preſenteerde/ verhatende/ Dat by aldien zy haer niet en confirmeerden mette drie Cantons, welcke haer reeds hadden geengageert met de Franſe Majeſteyt, van niet te treden in de Triple Alliantie, noch andere Verbonten ter contrarie het intreſt van Vrankrijk, datſe dan verſteken ſouden zijn van hare achterſtallige Penſioenen. Waer op sy hebben geantwoordt : Datſe gereſolveert waren om exactelijk 't Tractaet van Vrede te executeren voor altoos, als ook de Alliantie met Vrankrijk naer zijn innehouden, ſonder ſigh te willen expliceren daer en boven op het ſubject van de Triple Alliantie : Pretendeerende dat dit Tractaet haer niet benam de vryheyt om andere Alliantien te maken : En wat aengingh hare betalinge / die sy van achter ſtallighepdt pretendeerden / antwoorden sy aen ged. Molier : Dat by aldien hy haer geen ſatisfactie dede hebben binnen September naeſt, dat zy harent wegen een Geſant aen den Koningh ſouden zenden, om 't zelve te ontfanghen. Hoewel eenige hoop hadden om onder die Krijghs-helden een twiſt-appel te werpen.

SEPTEMBER 1671.

HEt woelen der Vorſten / ſelfs der Biſſchoppen / ontruſte deſe dagen ongemeen de Inwoonders omtrent den Rijn en de Maſe : Die van Luyck/ [N. B.] welcke in alle den Duytſen Oorlogh neffens Ceulen onaengevochten waren gebleven / ſtonden wel verbaeſt/ door den Ceur-vorſt van Ceulen/ als Prince van Luyck / in hare Stadt te ſien aen-gheſlaghen een Placcaet/ dat geconſenteert was tegens den 1. Auguſti het Franſe Leger in 't Lant van Luyck ('t welck alſoo haer neutraliteyt ſoude verlieſen) de rendevous te verleenen/ dit was ſoo veel als vrye Paſſagie : Doen bloeckten de Luycker Walen / om dat hare Prins goet Frans was : En het Capittel begoſt oproerigh daer tegens te vergaderen / oock te ſien hoe men ſich als andere groote Steden (daer al de ſtormen op ſcheenen aen te draeyen) van alle onheyl mocht ontſlaen : Terwijl nu den Biſſchop van Straetsborgh met onthael der gevolmachtigde op 't witte Huys/ een half uertje buyten de Weyer-Poort van Ceulen ſich vermaeckte / komen 2. Soldaten uyt de Stadt uyt jaghen/ ende ontmoeten een Trompetter van dito Biſſchop/ die dreyghde haer te ſchieten/ om dat ſeyde hy sy geen recht op 't Territorium aldaer om jagen hadden; zy meenden ja : Hy haelt de Haen over/ maer 't weyghert / en terſtont zijn Rapier treckende/ wetende dat het van Bamfields Soldaten waren / hieu den eene door den kop : Maer d'andere Soldaet / ſich langh rugh tegens rugh gedefendeert hebbende/ weeck over een Gracht/ en ſchoot hem daer met twee Kogels den voorſz. Trompetter van 't Paert / alſoo d'eene Kogel door ſijn Mondt en

en d'ander door sijn Mantel vloogh/ daer waren noch eenen sijn Arm stucken: Immers de Fortificeerders ende Soldaten aen de Wercken van Ceulen quamen in meenighte uyt-loopen / soo dat veel te doen was om dese te stillen / die sich door den voorsz. Trompetter hielden geaffronteert: Eyndelijk men kreeg hun weder aen 't Werck. De Stadt Hamburgh wierdt dese tijdt mede ontrust/ door dien men sprack datte Deenen een Fort op 't Eylandt over Gluckstadt in de Elve wilden bouwen/ om hare Zee-vaert te benaeuwen: En daer op wierdt yder Burger belast sich voor Jaer en Dagh van Provisandt te voorsien: Als mede nam men voor Altena aen d'Elve (daer de Gereformeerde Kerck staet) te fortificeren/ en een Fort aen d'ander zijde insgelijckx op te rechten: Maer wat noot had Hamburgh voor de Deenen: Cur-Ceulen selfs versorghde sijn Lant/ daer nochtans geen Vyanden/ als de Franssen/ die hy mocht onthalen/ hadde te vreesen/ gelijck Dorsten een Rijckx-Stedeken/ en seker Fort aen 't Water de Lippe doende maken / scheen alsoo Ceulen te willen af-snijden van boven ende beneden den Rijn: Dierghelijcke donckere Wolcken sagh men oock na de Munsterse en andere Quartieren: Doch hier na 't verbolgh.

Den graeuwen Herfst begost met een ongemeene storm over gants Europa/ en dede extreme schade. Engelant betrefte met een Noorden Wint op den 22. de Haven Lijn Regis/ mette Vloet in 5. uren tijdts de Stadt / Straten / Kelders / en by naer alles overvloeyende / wegh drijvende meenighte Goederen: Ruyneerende oock de Landouwe / 3. a 4. mijlen rondtsom: 't Water overstolpte oock diversche Dorpen/ Gehuchten / en verdroncken veel Menschen en Beestiael ; speciael in de Mars-Landen / die als de laeghste gheheel onder liepen: De Huysen storten veel in / de Menschen en Schaepjes daer heen drijvende/ volghde een groot gebreck van onderhout aen d'over geblevene/ die men salveren most: De schade op 't Lant was wilt/ maer die aen dees eene Stadt Lijn Regis wierdt op een half Millioen begroot: Dit Tempeest beliep mede Hamburgh en d'Anzee-Steden: Seker Spaens vaerder gingh op d'Elve te gronde: De drooge Watten waren nu op-geswollen van Water/ en men sagh daer al mede de geraemten van diversche gebleven Schepen. In Tessel bleef oock een Engelsman met Volck en al/ en stiet sijn Compagnon / soo gesamentlijck na de Straet wilden/ in de gront/ veel wierden op droogh ende teghens de hooghten geset: In Seelant/ (wijl den storm meest zuyt-west was) waren de Dijcken daer geweldigh beschadight/ veele Polders liepen onder door den hoogen Vloet/ gelijck den Stinckert in St. Jans Lant/ Willekercken by Tertolen: In Zuyt-Beverlandt/ 't Ols Eynde/ Cornelis Jan Boonen Polder / en andere: Men sagh veel Turf-Ponten drijven/ ende was onder andere seeckere Groenlants-Vaerder / die binnen Vlissinghen quam drijven sonder Mast ofte Roer / sonder dat men kost weten hoe sulckx moghelijck was: De Stadts Muer aen de See en noch 4. Huysen storten in: Op 't Slaeck voor Willemstadt/ en waer men quam/ dreven Wracken. Het stuyte oock de Fortificatien van Brussel/ en dede aen Boomen en Gebouwen geweldige schade: In Brabant wierden door dese storm diversche sware Boomen en Schoorsteenen om veer geruckt: De treffelijcke vermaerde lieve Vrouwe Tooren t'Antwerpen schudde

schudde van dit Tempeest / als had hy willen vallen: Andere Toorens ende Kercken en Huysen deelden vreesselijck mede: De Schelde vloeyde tegen ghewoonte hoogh/ soo datte Heu ofte 't Veerschip van Antwerpen / den 23. deser met 't getijde smorgens by 4 Uren na Brussel vertreckende/ raeckten onderwegen Roer en Seyl quyt/ en in plaetse van Willebroeck quamen eerst geluckigh aen St. Bernards Abdye/ komende van daer aen 't Bier-hooft als Menschen die Godt om een goede thuys-komst baden: Hebbende tot na middaghs ten 4. uren als een Arcke Noe in hondert periculen gedreven: De Passagiers sprongen daer uyt aenstonts te lande: Maer ghelijck wy in desen oock vermercken de groote van dit Tempeest/ so was onder veele seer aenmerckelijck dat Hollant soo weynigh schade daer by had: Hier en teghens sagh men van Calais ende Duynkercken de Wallen in-ghestort / te Habel / Crosick/ St. Malo/ ende alle Franse Havens dapper onthavent/ ende met de brocken van hare Schepen vervult: Oock d'Engelse en Schotse See-Kusten jammerlijck wierden aen-getast/ loopende op diversche lage Landen/ 't Veldt onder / en de Schaepjes dreven daer heenen: Door geheel ‡ Vranckrijck sag men niet als schade aen Gebouwen/ Toorens en Klocken/ oock te St. Martin binnen Parijs / sulckx dat de Carossen op straet om veer geslagen / de Menschen daer in wierden beschadight. In al dese Stormen was 't remarcabel dat 's Landts Vloot onder den Lut. Admirael de Ruyter in de Wielingen leggende/ geen of weynig schade leedt/ dan verlooren sommighe hare Anckers en Stengen/ ende op de Paerde-marckt ofte Walt van Brugge vreesende te gheraken/ liepen dieper de Noordtzee in/ daer wel eer de Slagh met Aiscu was gheslagen: De selve kreegh den 25. deser ordre om weder binnen te loopen/ ghelijck yder na sijn respective Collegie thuys quam.

Wy voegen by dese Tempeesten / dat als nu in Moscovien den Rebel Stenko Radzin was verdelght en ghedoot / quam eenen Schortehous of Sjortous Duyvels Knevel, hem volghen / dan storf / of door vergif of verraderye: Symbirski sijn Trauwant het Rapier aen-bindende/ dacht wonder uyt te rechten/ maer wiert met al de zijne gheslagen/ ende verliepen naer Jardorf: Onder dies nam men hare Steden weder in: Men verhaelt dat tot Symbirski 170. van dese vervolghde Rebellen quamen in-gestoven/ yder met een Bijl gewapent / protesterende / datse alle voor den Keyser van Moscovien wilden vechten / indien men haer maer Paerden gaf/ ofte datse anders malkander wilden ter neder hacken/ doch men sont haer by provisie Pardon toe: Want de Koude / Honger en ghebreck had dese gasten by na desperaet gemaeckt.

Terwijl wy dus van alle Wereltse Wangheſtalten verhalen / sullen hier by seggen / dat dese daghen te Parijs een Jode quam/ gheboortigh uyt Mantua/ sich noemende Abraham Davidts van Cordua : Dese was uyt nieusgierigheydt/ als andere Joden/ al mede over 4. a 5. Jaren naer de Levandt vertrocken / op 't gerucht van den geyretendeerden Messias/ ende begaf sich na Smyrna/ om vastelijck

‡ Dit Tempeest gevoelde men wel acht dagen langh in Vranckrijck, speciael te Versaillies , zijnde de Luft - Plaets van het Hof : Hier wierden de Deuren ende Poorten om verre gheſmeten , sulckx dat alle de Gedierten daer heenen liepen : Maer wierden weder altemael ghevonden , ende binnen ghedreven door een groote Lochs ofte Kat van Barbaryen.

‡ Doen bleven Ses Fransche Scheepen voor de Stadt Duynkercken : Alle de Duynen ende het Landt tusschen daer, Grevelinghen, Calais, Boulogne , &c. liepen mede onder als eene Zee , doende onghemeene schade.

vastelijck te verstaen wat daer van was: Daer komende/ wierden sijne oogen geopent/ en hoe hy bedrogen was: En als een curieuse Liefhebber / ock wijl sijn Joodtse Natie veel daer aen lagh/liet hy sich van de geleertste Theologanten onderwijsen d'eygenschappen van het Nieuwe en Oude Testament: Hier sagh hy hem weder met alle de Joden uyt 't Nieuwe Testament bedrogen/ dat sy noch haren Messias waren verwachtende: Ende in 't ghemoet overtuyght datter geen andere Saligmaker als Jesus Christus konde zijn/ resolveert de selve Religie t'omhelsen: Vertreckt daer toe van Smijrne na Alexandrie / daer hy eenige Vrienden had / en sijn voornemen aen sommighe Christenen openbaert: Maeckte oock kennis met den Franse Consul / die hem seer perfect van alle de Articulen des Christelijcken Geloofs dede onderwijsen: Hy was dan gedwongen sich van sulckx voor sijn Jootse Broeders te verbergen / op datse hem geen quade farce mochten speelen: Dies versoeckt hy den ged. Fransse Consul/ dat hy mocht geleyt werden in een versekerde Plaetse/om belijdenisse van de Christelijcke Religie te doen: Den Consul stelt hem Vranckrijck voor / als een vry Rijck: Waer op hy dan te Sourdine Scheep gaet / met een Schip / dat hem te Marseillie bracht: Begaf sich aenstonts by die sijn voornemen konden behulpsaem zijn: Maer 't was remarcabel / als desen Jode in Vranckrijck sag de verdeeltheyt der Christenen/ ende speciael toen hy van Marseillie op Parijs gingh / ende selfs onder de Roomsse / die een heele Ladder van allerlye Secten hadden/ d'een en d'ander sijn Sanct tegens malkander verheffende/ toen quam hy te Charenton by de Gereformeerde / die een Leere de gantse Weereldt over leeren/ soo wierdt hy hier soo gesterckt / dat hy resolveerde die te embrasseren/ want Monsr. M. ende verscheyden andere Protestanten / gaben hem in diversche zamenkomsten seer groote vernoeginge / na dat met de Roomsse verscheyde Conferentien hadde gehouden / die hem geheel gheene satisfactie konden geven/bevindende dat de Protestanten gantschelijck met het Nieuwe Testament accordeerden/dat hy oock noemden het Wet-boeck der Christenen : Aldus het eerste over-slaende / quam tot de beraedtslagingh van het tweede : Echter en dorfde hy sich te Parijs niet laten doopen/ door de dreygementen van de bovenges. Monsr. Abt Moissij/ maer hy gingh na een ander ghewest/ alwaer hy sijn geloof vrylijck mocht beleven / ende observeren / 't geen al wat miraculeus toegingh als d'eene Christen;dus d'ander vervolgt. Men drongh oock een Madame de Guirij te Mets / Rooms te worden / dan sy verklaerden in presentie van Monsr. de Choisij/ Intendent van de Generaliteyt binnen Metz / en van veel andere Persoonen van consideratie van de Roomse Factie / datse wilde blijven by die Religie/ waer af zy tot dese tijt professie hadde ghedaen/ waer op haer Vrienden deden beletten/ dat niemant van de Protestantse Religie by haer en soude mogen komen/ weygherende selfs de Deur aen haren ordinaris Doctor/ ende doen sy (Godt weet hoe) eyndelingh storf/ stroyden de Papen uyt/ dat sy Rooms was gestorven: Dus sagh men hier/

Que aux Nopces, & a la Mort l'on cognoit les Amis.

In desen Herfst geraeckten veel Grooten van qualiteyt in Vranckrijck seer kranck/ ghelijck den ouden Marschalck de Turenne/ daer den Koningh veel af hielt/om sijn besondere ervarentheyt in Oorlogs-zaken: Dese bequam weder: Maer

Maer op den 1. deser storf te Parijs Monsr. Hugo de Lionne, Commandeur van de Ordre van den Coningh/ Minister ende Secretaris van Staet/ out 60. Jaren/ hebbende 40. Jaren den Coningh in de alder importantste affairen gedient gehad: Hy was schielijck op den wegh van Fonteynebleu na Parijs/ in de Caros sieck ghewozden/ soo dat sich te Water moste laten voeren/ en kreegh een Tertiane/ die hem ter doot trefte: Na sijn doot onthielt sich sijn Weduwe hare Treur-dagen in een Clooster: Hy verliet de Weereldt met Christelijcke gedachten en na behooren/ want hy had gheleeft als een trouw/ wijs/ ende seer moderaet Dienaer van het Rijck en van sijn Majesteyt: Den Coningh vergaf den 6. deser dese Charge aen Monsr. de Pompone, een wackeren Baes/ ende nu weghens 't Franse Hof te Stocholm residerende/ en sijn Majesteyt om te voldoen zijn gedane beloften aen Monsr. Antony Arnout, Doctor van de Sorbonne/ en Oom van den Overleden/ een Rooms Scribent tegens de ghenoemde Ketters: Hy wierdt in de Kloosters ghenoemt de St. Augustijn van onse Eeuwe/ en was soo yverigh dat hy selfs wel den Coningh dorfde te ghemoet trecken op sijn leste weder om reyse uyt Vlaenderen/ alwaer op des selfs vlijtigheden sijn Majesteyt belofte dede: A lors de tesmoigner son estime pour sa Familie, par les emplois qu'elle avoit dessein de leur donner, &c. Den overleden Heer de Lionne had van den Koningh verkregen de survivance van sijn Ampt voor sijn Soon/ mits dat hem Monsr. de * Pompone recompenseerde/ met 7. Tonnen Gouts/ daer by den Coningh dan van sijn eygen Twee Tonnen Gouts soude vereeren: Dese Charge heeft men voor desen in Vranckrijck verkocht ghehad voor 12. Tonnen Gouts/ als sijnde van de voornaemste correspondentien/ ghelijck met Hollant/ en met Sweden/ &c. De gheleertste in Vranckrijck hoorden doe met verwonderinge toe/dat men in vreemde Landen uyt-stroyden dat men Monsr. Descartes Wercken had gecondemneert/ sijnde een puyr uytstroysel/ by der selver Vyanden gesmeet/ welcke soo een redelijcke Philosophie geensints en hebben konnen verdraghen/ om dat hare harssenen te swack waren/ want sy verstaen niet dat hy redenkabelt tot heerlijckheydt van sijnen Schepper/ maer zy versitten 't in onverstant en onbegrip: Sijn bittere Vyanden liepen te vergeefs binnen Parijs solliciteren/ op dat den eersten President al de Wercken van Descartes toch wilde censureren: Waerom? zy en begrepen die niet: Maer den eersten President van 't Parlamendt/ wijser als zy/ wilde sulckx als een ‡ broot-rockx krackeel noyt onderstaen: In 't tegendeel heeft men aen alle zijden by de geschickste na de Boecken van Descartes vernomen/en die zijn tot spot van sijne Haters soodanigh in estime geraeckt/ dat selfs den Koningh en de aldervoornaemste Heeren presen het dapper verstandt van desen kloecken Man/ en de voornaemste Franse Princen/ ghelijck die van Conty: selfs wierde geresolveerdt des Koninghs oudtste Soon den Dolphijn/ soo ras hy tot sijn Jaren soude gekomen zijn/niet anders als in dit van desen Auteur te onderwijsen: En

* Toen Monsr. Dandilly, Vader van Monsr. de Pompone, was bericht, hoe sijn Soon was Minister van Staet in de Lionnes Plaets geworden, quam daer over den Koninck besoecken, alwaer van sijne Majesteyt met alle mogelijcke civiliteyt wierde onthaelt: Want den Koningh wist wel dat desen Heer gants Vranckrijck door was gepresen, om zijn Traductie van Flavius Josephus.

‡ Zijn de Papen en Bedel-Monnicken, die Pro Deo dienende, van onderhout moeten leven, ende geen Middagh-Son konnen verdragen.

men maeckte voor desen grooten verstandighen overleden Man een heerlijck Epitaphium/ in de Kercke van St. Genoviebe du Mondt / alwaer sijne Gebeenten na de Roomsse ofte Joodtse wijse waren over ghebracht uyt Sweden: Daer de selve begraven zijn. Te Rochefort in Brittange had men dus langh met veel duysent Menschen yvrigh doende geweest aen den Scheeps-bou / het op-rechten van Magasijnen Ec. maer also de vlies koortsen onder dese Arbeyts-lieden ontstack/ oock meenighte van hun met duyselingen gheslaghen wierden/ retireerden sich Monsr. Colbert du Terron, den Opsiender / om beter lucht nae Rochel. Te Forges sloegh de Donder in de Camer van Madamoiselle de Montpensier/ en gheraeckte een harer Pagies aen de Schouderen / 't gunt om verscheyde reden daer groote ontsteltenis gaf. Den Coningh dede dese tijdt voor een Millioen aen Loot uyt Engelant komen/ om Pijpen tot de Fonteynen van Versailles/ en andere Coninckiycke Huysen : Sijn Majesteyt dede oock by Declaratie uyt-roepen alle Conventen / in 50. Jaren binnen Parijs ghemaeckt / ende mosten de Geestelycke op andere Plaetsen gaen woonen/ die van hare Ordre waren : Het plaisante Huys van Versailles / hernoemde men nu mette naem van St. Louijs, welcks naems veranderinge in presentie des Hofs beleefdelijck geschiede : Men kan met geen Christelijcke gedachten bedencken wat reden sekere 30. Persoonen beweeght hebben sich tot brandt-stichterye tot Charenton te begeven : 't Is waer hier stondt wel een Gereformeerde Kerck pretendu / maer niet om door brave en op-gherockte in kolen gheset te werden : Het was na mijn onthoudt den 1. deser dat zy eerst de brandt brachten in verscheyde Winckels / soo omtrendt ghemelde Kerck stonden : Sy wisten wel al waren 't gebiechte Edelen ghewecst / dat hare arbeydt niet en docht/ dies vangen sy 't aen op de na-nacht / en aen die Winckeliers / welcke dicht by gedachte Kerck woonden : Dan de Switzers hier hun quartier hebbende/ vloghen op/ waerschouden de Burgers/ en stapten de brant-stichters naer / dan die hadden soo lichte hielen / dat sy hier om geen solutie van haer boos feyt wilden staen/ dus verstoven sy met de nacht : Maer den Allerchristel. Koningh met soo een vuyle Acte niet vernoeght / dede dese Fielen exactelyck naer-speuren / dan men segt/ dat sy mette gaudieven voor een tijt Parys doenmaels adieu seyden : Sijn Majesteyt hadde groote redenen om hier sijn Justitie Plaets te doen hebben / overmits dese vermomde/ zijnde over het Pleyn ontvlucht / zy oock hadden in brandt ghesteken de Poort van de Voor-stadt van St. Germain waer die van de Religie haer dooden begraven. Binnen Parijs quamen doe drie Raets-heeren van 't Parlament van Pau / om geconfronteert te werden met ettelijke gevangens in de Bastille sittende/ en beschuldight van Tovenaers in dat Lant geweest te zijn : De verstandige begosten met dese lichtgeloovigheyt te lachen/ wijl toch de Tovenaers/ soo sy gierigh sijn/ geen duyt tot een Rosenobel konnen maken / veel min het yser van hare Sloten los toveren : Of zijn zy meer Bedriegers als melancolijcke / sy sijn waerdigh om deernis met haer arm verstant te hebben/en wy schuldigh voor dese opinieuse Godt te bidden tot verlichtinge van haer onverstant : Of zy oock niet betovert waren die dese Maendt te Grenoble in Daufinee en te Vitri in Bretange de Protestantse Kercken neder wonsden / laten wy die oordeelen / welcke dese ghestichten noch de Godts dienst

niet

niet langer komende binnen hare Poorten luchten / gaven alleen permissie dat de Onroomse in de Voor-steden hare Kercken mochten herbouwen/ &c. voorwaer die Monneken in Spangien deden beter / die in de brant van 't Escuriael ('t gunt men 7. mijlen verre sagh) door hare kloeckheydt alle de Regalia/ Juweelen/ Schilderyen en Silver / mette Kassen / vol Reliquia/ ende de Kercke salveerden/ alles op een hooghe onwaerdeerlijcke somme gheschat. Men begon door gants Vranckrijck seer over sware schattingen te klaghen / en sijn eenighe hare Hof-steden en Landeryen verlatende/ uytlants getogen/op hoop van beter weer: Oock had den Sur-Intendent van de Justitie te Bordeaux van de Coopluyden af-ghevordert een Staet van haer effecten / 't welck hun seer verbaesden: Sy gaven eyndelingh tot antwoordt / datse den Coningh daer over souden schrijven ; doch daer most gelt zijn: Hier tegens quamen te Parijs verscheyde Gedeputeerden van de Manefactuer-werckers / speciael uyt de Steden Chalons/ Crappier/ Mascon en andere / om aen den Koningh te klaghen/ over hare sekere ruyne/ inghevalle den Handel mette Hollanders niet en wiert herstelt: Ende dat alreeds veele van haer Werckluyden waren vertrocken/ om in andere Plaetsen te raken: Die van Poicteou klaeghden mede/ dat haer Wijnen soo in groote meenighte nu ten Vendange komende / de selve bleven onverkocht / door de brouillies in de Commercie met Hollandt / die veele consumeerden / en vervoerden / sy beducht waren nu als Weduwen te sullen moeten blijven sitten: In andere Fransse Gewesten was men met de Wijnen verlegen. Gelijck men nu in Vranckrijck te Lande armeerde / wierde uyt sijn gevangenis te Port St. Louijs Sr. de Montdeuergne gehaelt/ gewesen Vice-roy van Madagascar: Hy wierde by 't Hof gecondemneert om alle geleden schade door sijn negligentie by de Frans Oost-Indise Compagnie geleden/ op hem te mogen verhalen: 't Welck hy verantwoordde/ datte voorsz. schade door sijn onvermogen en d'onmogelijckheyt geleden was : Doen hadden 't de Hollanders gedaen/ en men riep om door Monsr. de la Haye, die Montdeuergne succedeerde/ Cochin met hulp van den Portugijssen Gouverneur / Don Carlos de Mendosa, Vice-roy van Goa / op de Kust van Malabar / datelijck wegh te nemen / &c. Doenmaels maeckte men te Parijs een Codex vel Tractatus Tractatuum,seu Juris Oceanus, uytte oude Registers en Stucken t'samen gebracht.

Toen men in Brabant nu sagh van d'eene zijde de dappere vigilantie van haren wackeren Gouverneur den Grave van Monterey, en de goede ordre die zijn Exell. alomme dede obserueren, stemden alle Geestelijcken binnen Antwerpen seer gewilligh toe, dat zy alle wilden den Konincklijcken Impost betalen, niemant uyt-gesondert, selfs tot sijn Exell. toe, waer van het Gelt in betalinge der Soldatesce soude werden geemployeert: Sijn Exell. onderwijl sagh te Gent, Brussel en elders het avancement der Fortificatien, met groot genoeghen: Antwerpen verboot doen den uytvoer van Taback, voor niet meer als 5. pont voor een Persoon alleen, werdende d'oude Kleer-koopers,die gewoon zijn op de schamele Gemeenten te schacheren, gelast op peene van 25. gl. selfs niet op de Vrijdaghs Marckt, daer zy den voorsz. Taback lieten af-roepen, voor ghebleken was zy den Impost hadden betaelt: Wierde oock mede ordre gestelt op 't verkoopen der Vrijdaghs Koopers, en oude Kleer-koopers, die ordinaris het bederf der onkundige

Lieden in gepopuleerde Steden zijn: Op een ſwaer Deliſt volghden oock deſe Publicatie:

ALſoo Johannes Voſſius op den derden Julij van den Jare 1669. omtrent de vier uren naer noen in de Herberghe den Tenne podt in de Cammer-ſtraet, binnen deſe Stadt, hem vervoordert heeft met een Rappier te quetſen den Perſoon van Arnoldus Voſſius, ſijnen Broeder, in ſijn Leven Borgermeeſter der Stadt Haſſelt, ende dat in ſijn ſlincke zijde, ſoo dat den zelven van de quetſuere des morgens daer na volgende, is overleden, ende dat den gemelden Johannes Voſſius tot noch toe, ende niet teghenſtaende de devoiren by de Juſtitie gedaen, daer over ongeſtraft is gebleven: SOO IST, dat men van weghen als boven ordonneert aen den gemelden Johannes Voſſius, dat hy binnen acht dagen na de Publicatie deſer hem over het voorſz. feyt kome verantwoorden, goets tijts voor den noen, terwijlen de Heeren voor recht ſitten, anderſints, dat men teghens hem ſal voorts procederen, gelijck als men tegens alſulcke delinquanten gewoon is te doen.

A. van Valckeniſſe.

Te Deuren buyten Antwerpen wierde doen aen een Galghe op-gheknoopt ſeeckere Booſwicht, die ſijn eygen Moeder, (gaende met een Krucke) haer de ſelve Krucke nae eenige woorden ontweldigende, daer mede doot gheſlaghen had, en ſou, indien hy niet verbeden waer geweeſt, levendigh verbrant ſijn geworden. De Geeſtelijckheyt binnen Antwerpen hadden deſe Maent haer hooge H. Feeſt-dagen, gelijck als de P. P. Jeſuyten hielden de canoniſatie van haren St. Franciſcus de Borgia: De Preeck-heeren (geen onkoſten ontſiende) hielden die van D. Roſa: Sy hadden op den 13. deſer op de koopere Brugge een ſchoon Theatrum op-gerecht, uyt-beeldende de R. Kerck, daer de Heyligen na de Roomſſe wijſe wierden gecanoniſeert: Op de Melck-marckt ſtont een Arca Triomphalis, met d'uytbeeldinghe, hoe den H. Lodowijck Bertrand in het Joodtſe Lant wiert vervolght: En in de Koe-poort-ſtraet ſtont de H. Roſa ſelfs: Op de Veen-marckt was een Pyramide, ghelijck die binnen Roomen, met de vier hoecken des Weerelts: Aen den Leg-uyt ſtont een ſchoon Altaer, daer diverſche vertooningen geſchieden: Men ſagh oock in de proceſſie om-rijden vier gepronckte Waghens, daer de H. Roſa en Bertrandus en andere op ſaten, neffens veele Engelen te Paerde: Oock den Coningh van Spangien, gemonteert als een kleyn Jongſken: Soo ſagh men oock daer verbeelt den Coningh van Portugael, Duc de Savoye, en veele andere, alles ſeer geeſtigh nae de Brabandtſe Schilder luſts wijſe: Sulckx datte voorſz. Geeſtelijckheyt groote onkoſten deden, alhoewel zy van alles het meeſt niet en betalen. Men ſagh doe in Brabant over-komen ſeer veele Tapijt-werckers, die mits de maghere loon, uyt Vranckrijck waren geweken: Inſgelijckx ſcheen het Franſſe Soldaten te regenen, die van ſlecht Tractament klagende, haer verſpreyden, en weg liepen na Duytſlant, Vlaenderen, Lutzenburgh ende andere Quartieren, die vermits zy weynigh teghens Armoede uyt mogen, van quade conditie klaeghden: Deſe ſcheenen gehoort te hebben, dat den Duytzen Keyſer veel nieuw gelt dede ſlaen, oock Ducaten, maer dit was meer om ſijn eygen Natie en Rijck, als uytlanders te couragieren.

Gelijck den Coningh van Vranckrijck deſen Somer ſijn vermaeck had genomen, om alle voorname Plaetſen te beſien, alſoo dede oock de Brittiſe Maj. ver-

verselt met den Hertogen van Jorck/ Bucks/ en Mommout: Gevolght van meenighte Hovelinghen / arriveerden den 25. deser onder 't Canoneren by den avondt te Jarmuyen / alwaer geseyt wierdt dat over de 1200. Canons losten/ soo van de Stadt als Schepen: Den Koningh nam 's morgens sijn vermaeck de voorsz. Stadt ende Haven te besien: Toogh van hier op Norwits / over al door Geestelijck en Weereltlijcke / oock militaire eerbiedelijck werdende ont-haelt: Selfs quamen de Juffrouwen te gemoet / en quam den Koningh van hier te Huston in Lord Arlingtons Huys / daer sijn Majesteyt en al den Treyn oock 's nachts te vooren heerlijck was onthaelt geweest: Ten 8. uren vertrock den Coningh van hier met 't gantse Hof en een seer grooten Treyn / na een seer ruyme Plaets/ genoot op een Tractament / alles was spacieus met Tapitse-ryen om-hangen / ende met witte brandende Toortsen om-set / alwaer Robbert Paston, en Jan Hubbart, Opperste van die Countreye / in 't onthael seer wel hun debvoiren deden: 's Anderen daeghs gingh den Koningh met al den Stoet de Stadts ende nieuwe Hallen besien / oock de Kercke/ werdende op 't Stadt-huys seer deftigh getracteert: Keerden van hier nae Oxney / Nieumarket en Andley Endt: Sloegh oock Mr. Baldock ende Mr. Jonson, daer de Coningh was gelogeert/ tot Ridders/ beneffens den fameusen Dr. Browne: Onderwijl raeckten aen de Teemse weder een Suycker-backers Huys soo ghevaerlijck in brandt/ dat men de naeste Huysen most doen op-springhen: Twee Gesanten quamen doen met een Engels Schip van Sourdine / gelegen aen Florida/ in West-Indien/ versoeckende weghens haren Prins / met Enghelandt over de Commercie te handelen/ dan mosten wachten op Audientie / en Pieter Colleter (in dat Gewest wel meest geintresseert) nam hun in/ ter tijdt occasie quam/ dat zy den Coningh mochten sien. Voor heen is ghedacht van sekere Madamoi-selle Darey, wel rijck/ echter stom en doof: Monsr. Overton waeghden 't haer te lichten van eenen Sr. Barnes, woonende te Cudwort/ haer vermaegschapte; was die alvoorens verwittight/ invoegen Overton met 4. gewapende Persoo-nen trachtende in Barnes Huys te komen / dwongh haer per force aenstonts te retireren: Sy namen de Wegh op na Warwijck/ werwaerts Monsr. Barnes haer niet ettelijcke Vrunden vervolghden / achter haelden / en onder braeght/ gevangen in den Kercker (daer sy noch sitten) dese Aette bekenden. Het was nu al meermalen dat London door brant aen-ghetast als in gheduerighe alarm bleef/ ende eenighe Plaetzen dicht by de Tems dese Maendt ontfonckten / dan door 't op-springen der naeste Huysen/ wijl het op de na-nacht hart koelden/ verder onheyl wierde gestuyt.

Als nu de loffelijcke Republijck van Venetien haer wel eenighsints door Oorlogh der Turcken sach ontlast / versorghden zy in schijnende Vredens tijdt 't gunt men in Oorlogh mochte van doen hebben: Dus om eerst de voorighe onkosten af te doen / resolveerden / dat alle die Lijf-renten hadden / een Jaer souden moeten van ontfangh stille staen: Ende stelden seker Mechanicus / die sich beroemde alle Yser in Stael te doen veranderen / in haer Wapen-huys te werck/ met belofte/ dat ingeval sijn Kunst wel succedeerde / men hem een tref-felijcke recompense soude doen hebben. De Papen te Tolentin/ of te luy of te

gierigh/ hadden gepraktiseert een Wonder-Beelt van St. Nicolaes, dat Bloedt bloeyde/ en daer seldtsame Prognosticatien van maeckten/ hoopende daer veel Aflaten en Geldt by te obtineren/ sonden aen de Paus om Privilegie van haer St. Nicolaes Miraculen/ die nu met Ketenen omtrent sijn Beeldt spoockten/ dattet jammer was van alle dese grillen de eerwaerdighe Cardinalen 't Hooft moede te maken/ alsoo men geen Bloedt in het Beeldt van een houte Handt en vindt/ 't geen ingeval al waer/ toch niets te beduyden had. Naulijckx had den Paus verstaen het creeren van den Cardinael van Hessen/ tot Bisschop van Breslau/ Hooft-Stadt in Silesien/ en dat 't Capittel aldaer hem met 60000. gl. 's Jaers Inkomen had verrijckt/ of hy seyde met een lachende mondt/ dat hy buyten de bysondere qualiteyten van sijn E. oock de selve begiftighde/ ende des selfs Secretaris met twee goude Medaillies: Daer tegens begeerde niet datte Renteniers hooger als 5. per cento souden moghen nemen/ en geen 7. a 8. gelijck sy deden: De groote drooghte door gants Italien/de Granen seer hoog doende steygeren/ heeft den Paus 6 Tonnen Gouts upt St. Stephani Pallavicini gelicht/ en daer mede 80000. Lasten Kooren doen op-koopen.

Toen de Coninginne van Poolen haren Coninck te Lublin in Poolen niet en wilde verlaten, maer hem liever, ja tot in de Ukranie na-volghen, veranderde sijn Majesteyt van voornemen, ende beval de Generaels van de Kroon alleen de sorghe, van teghens de woeste Rebellen aen te gaen: Dese dan, treffen den ongestuymen Veltheer Herchorij aen, Broeder van eenen Dorosensko, een groot rumoer-maker in Poolen, ende die niets dede als roof en buyt van de naestghelegene Vlecken wegh voeren: Desen Herchorij dan wiert treffelijck geslagen, had by sich 5. leedere stucken, en veel Volckx, daer van partye of wel meest in de loop bleef: d'Allerrapste vluchten wegh heen als een schim na Braslaw, meenighte woeste mijlen van daer: Op de Poolsse Grensen leght een Lant-stadt Bialacerkiou, hoogh op geboeyt en sterck,doch meer na d'oude als nieuwe mode: Hier was den bederver Dorosensko oock voor ghestreken, meenende alles of te massacreren, ofte tot buyt te maken: De arme Poolen echter wierden door de occasie van den tijdt by hem verlaten, alsoo de Barbaren elders werck kreghen, oock in hare Ingewanden krackeelden: Aldus verdween de sorge, die men had voor de Turcken en Tartaren, welcke waren gedreyght dese Rebellen mede te komen by springhen: Wat den Turckschen Keyser beraeckt, zijn Wapenen scheenen soo veel niet gescherpt, om offensive tegens Christenrijck te ageren, als wel om door een vliegende macht d' Arabiers en andere opstandige Volckeren te dempen: De Tartaren in al haer doen seer schichtigh en brutal, dreven en brachten al haer Wapenen seer yvrigh teghens 't ghewelt van den Velt-heer Hanenko, een karel als een Reus, Bontghenoot van Dorosensko: Die wijl hy andere beroofden, weder partye Tartaren sijn Patrimoniale Landen by Jarislau quamen pilleren. In Ongaryen begost men weder de Protestanten te vervolghen, afnemende hare Kercken, deden oock verbranden seker ouden Predicant, dewijl hy by maniere van Prophecye yets teghens 't Huys van Oostenrijck hadde gheschreven, in een Boeck, 't gunt hy den naem gaf: *Het Licht schijnende in de Duysternisse, &c.*

Het was al wat wonderlijck voor alle over-zeese Potentaten/ dat d'Engelse Schippers niet en willen op ander mans Kusten het Vaentjen strijcken/ ghelijck

lijck op de Paerde-marckt/ in Portugael / Genua / en elders. Mede was een Engelse Envoy Extraordinaris Sr. Bartue te Coppenhagen/ vertoonende zekere memorie; Hoe dat de Engelse Schepen altoos gewoon waren verby alle vreemde Potentaten Havenen sonder strijcken te passeren: Soo verstondt de Koninckl. Deensse Majesteyt daer op / Dat men moste doen de ordinaris salutatie met Canon, als men quam voor 't Casteel van Croonenburgh: Maer indien men ter contrarie bevont, dat hy verstont zy zouden gehandelt worden in dit poinct als die van andere ghekroonde Hoofden: Of by aldien sijne Majesteyt van Engelandt toe-staet datte Deensse Oorlogh-Schepen verby zijn Enghelsse Fortressen varende, hy sich alleen met 't saluteren van 't Canon sal vernoeghen, ende soo ja, dat hy de zijne sal tracteren, als zy zeylen door de Zont: Hier op volghden/ dat als de Deensse Majesteyt wel sagh dattet humeur van den Generael Hoolck, Gouverneur van Croonenburgh/niet met d'Engelsen over een quam / veranderden hy sijne staet / en maeckten hem Gebieder over Lalandt/ Langelandt en Funen. Terwijl den Franssen Gesandt Trelion te Coppenhaben in conferentie was met den Lutersen Bisschop om een Paepse Kerck en Kerck-hof daer te hebben: Maer dit was soo verschrickelijck voor de Deenen/ dat men eenighe / die daer by waren / naderhandt niet heeft mogen luchten.

De Gedeputeerden van haer Ho: Mo: Ripperda, Paets, Viersen en Gockinga, deden hare Officien in Over-yssel daer soo wel / dat beyde strijdende Partyen ter decisie van vredelievende haer submitteerden: Invoegen korts daer aen alles wierde by-geleyt: Diergelijcke bevredinge sagh men oock te gemoet aen de Sluyse van Billerdam / daer het even als mette oude Luysen en quade getimmerten is; dat is / En raeckt my niet, maer laet my soo ick was. In Hollandt wierde doe weder op-gestelt/ den Impost op Carossen, Wagens, Paerden, en Schuyten, oock het Passagie-gelt: Op 't Verbodt van de Fransse Wijnen was Zeelant wat tegen/ meenende/ dat wijl men daer de Wijn-handel benam/oock lichtelijk den Invoer van alle vremt Koor-zaet/ (daer men Olij af maeckt) haer te gevar konde verbieden: Onderwijl quam de tijdt van de Vendagne/ en men sont doen ettelijcke Lasten Franse Wijnen af/ maer sy waren suer / alsoo te vroegh ghesneden waren: Immers de Coopluyden en Wijn-handelaers dienden haer dese tijdt daer seer wel van/ selfs die in Rijnse Wijnen handelden: Dan 't gheluck was haer ongheluck/ zy hadden geern veel den Prijs doen op-slaen / maer de Kelders waren over al vol / en den Druyf beloof de veel goets: Men begost oock langer na Oostenrijckse Wijnen te vragen/ om/ ingeval men die redelijcker Prijse bequam/ door Silesien te lande op den Oder-stroom/ na d'Oost-zee / het Canael van Berlijn/ of Franckfort over brengen / en vervolgens op de Spou-stroom tot op de Elve en na Hamburgh: Nu dus October voor de Deur stont/ zijn al om in Hollandt eyntelijck de Wijnen verpacht na veele hurtelingen / als hier na volgen zal. Den Bisschop van Munster versocht doe in vrundelijcke termen aen hare Ho: Mog: de restitutie van de Goederen van den Grave van der Nath / in den lesten Oorlogh gheweest zijnde in dienst van ged. Bisschop: Hem wierde gheantwoort / dat men de Hoogh-Schout van Maestricht/ die de voorsz. confiscatie hadde ghedaen / daer over soude aen-schrijven/ om van alles om-

omſtandigh bericht te doen/ Ec Doe quam in den Hage den Heere Heuch, wegens Denemarcken als Geſandt Extraordinaris reſideren/ in plaetſe van den Heer Gioe, die ſeer wierde bedanckt/ ende met een goude Keten vereerdt: Den Heer Heugh dede onderwijl een keertje na Brabandt en Vlaenderen/ die Plaetſen daer te beſien. Daer wierde doe ghemaeckt een Reglement op alle uytheemſſe Geſanten en Miniſters / abolerende die vryheden en immuniteyten/ die zy voor heen ghenooten / dewijl oock de Geſanten van deſen Staet van het ſelve niet en jouiſſeerden in andere Landen: Den Heere Hayren, nu verkooren tot Ambaſſadeur na Sweden/ dede een keertje na Vrieſlandt / en ruſte ſich uyt in een heerlijcke Equipagie: Na des ſelfs aen-komſt wierde te Stocholm ſeer verlangt/ overmits de Franſſe Geſant de Pompone aldaer ſeer hart aen-drong/ om Sweden te blijven houden in de ſubſidien ende obligatien/ die zy voor-heen aen Vranckrijck wel waren gewoon geweeſt/toen men een andere maniere van Oorlogh voerden als nu / te weten / om oude Bontgenooten te protegeren/ ende niet het contrarie: De Provincie van Utrecht bracht een advijs ter Generaliteyt in/tot het augmenteren van de Militie van deſen Staet tot 120000. man/ en dat daer tegens alle ſubſidien in 't toekomende aen vreemde Troupen ſouden konnen werden geprofiteert. Hare Ho: Mog: vermaeckten den 29. deſer de Magiſtraet van 's Hertoghenboſch/ ende wierde tot Preſident aldaer den Heer Pieter van Teffelen, en Schepenen / den Heer van Veurne, Hendrick Copes, Hendrick Sweers, Jan van Oirle, Rutgert Tullekens, Schuyl van Walhoorn, Jan van den Bergh ende Nicolaes Lobel. Als deſe Maent ſijn Voorſtel. Doorl. Prins Johan Maurits van Naſſauw/ met des ſelfs Jacht langhſt des Stadts Wallen van Utrecht na Cleef paſſeerden/ wierdt ſijn Doorl. door de Heer Velt-Marſchalk Wurts aldaer met ettelijcke botellies Toſcaenſe Wijn vereert: De Provincie van Utrecht was doe van d'eerſte neffens Hollandt 't Verbodt van de Franſſe Wijnen te laten abſolut voort-gaen / en deden ſulckx ter Generaliteyt al in Auguſto aen-tekenen: Alle Franſſe Kramers moſten oock binnen drie dagen nae de overleveringhe van een Lijſt harer Franſſe Waren / de ſelve brenghen ſoo te Utrecht als tot Amſterdam / daer het de Achtb. Magiſtraet verordineerden/ Ec. om alſoo te ſtuyten den grooten Invoer van het lichte Franſſe Goet: Het welck dan ſoodanighen onheyl in Vranckrijck veroorſaeckten/ dat uyt de Stilſtandt der Negotie van de Wijn alleen de ſchade op 40. Millioenen Inkomen wierde geacht: Van hier af daer na meerder.

OCTOBER 1671.

DE Staten van Hollandt en West-Vrieſlandt deden by Placcate alom weten: Hoe dat haer Ed. Groot Mog: goet ghevonden hadden tot meerder aſſeurantie van de Kapitalen, ten laſte van 't Lant op Los-renten en Intereſſe loopende, 't gemeene Lant van yder gulden Rente en Intreſt ſal genieten een ſtuyver, dat is vijf van 't hondert, blijvende mitſdien den Rentmr. of houder van de obligatie, in plaets van 4. per cent, trecken 3. en vier vijfde, of 3. gl.

gl. en 16. stuyvers 's Jaers van 100. gl. Capitael, &c. Oock wierde by Ordonnantie de Voogden van Weeskinderen vryheyt gegeven om Lyf-renten op 't Lant te mogen koopen / voor Wees-kinderen Goederen / &c. Nochmaels nam men voor des Lants Militie te vergrooten: Ende 't formeren van een naeder Instructie voor den nieuw aen te stellen Capiteyn Generael / vermits men uyt verscheyde Oorten niets dan van Kryghs-toerustingen hoorden: Den extraordinarts Gesandt de Gioë nam doe uyt den Haghe syn afscheydt: Weder om quam den Heer Heug in syn Plaetse succideren: En den Grave Rantzou quam mede door Hollant naer Parys / als Ambassadeur van de Deense Majesteyt / werdende daer seer wel gesien. Den 26. deser was in den Hage in de Maelje-baen een gevecht onder 't licht van Flambeauwen / tusschen den jongen Grave van Dona / Ritmeester / geassisteert van syn Broeder / en den Heer van der Mijl, geassisteert van den Grave van Warfusee: Waer in de Heer van der Mijl in de lincker borst gesteken / storf / en wierde in den Haghe begraven / oock syn Wapenen ontstucken geslagen / als de leste van 't Geslacht zynde. Het was remarcabel / dat eenige * curieuse / soo Mans als Vrouwen dese dagen over Wesel na Erfort treckende / om daer haren gepretendeerden Vriendt Jean Labadie te vinden / welcke sich aldaer onthielt: Dese syn op den Wegh door eenige Soldaten naeckt uyt-geschut / en berooft van 15000. gl. Contanten / die sy om derwaerts te brenghen / by haer hadden. Men hoorden nu oock groote klachten / hoe de Ruyters niet verre van Aken op de passagie passende / de Ryssel se Karren spolieerden / daer het dan somtyts op een lustigh krabbel-buysten aen-quam. Als den 6. deser 's avondts eenigh Canaillie binnen Leyden 't samen rottede / om dat over de Wolle-spinders Jongens / die men van hare basen nam / onvernoegen was / meenden dit gespuys eenige voorname Huysen te plonderen / ende goyden een Burgermeester / die daer om ordre te stellen / met ettelycke Schutters uyt de Burgerye was / met een Steen op de Borst: Waer op onder haer vuyr gegeven werdende / vielen 2. a 3. oproerige / andere wierden gevangen / en smorghens quam een Compagnie van de Staten Guarde / wanneer yder tot syn devotie keerende / niemant hadde quaet ghedacht: En soo wierden oock de gevangene weder ontslagen / alsoo men seyde / dat sy niet en waren de geene / die den Burgermeester hadden gegoyt. Te Nieukasteel in Schotlandt was het even eens / de Bootsgesellen riepen daer over al om gelt / gelt / segghende / dit en dat

* Diergelijck of noch slimmer wedervaren hadden diversche eerlijcke Huysghesinnen, onlanghs ghetroont naer Moravien, daer sekere misleyders, die men Mehr-broeders noemden: Dese wisten te verachten al de fatigues die men hier om sich met 't huys-houden te erneren, subject was, daer men in haer Lant beter Ordre op-hielt: Zeyden maniere van Kloosters of Wooninghen in 't Landt te hebben, daer yder soo veel hy wilde, in het een of ander yets dede, en dat voorts op des levens manieren alle goede ordre wierde gehouden: Veel lichtgeloovige haer goetje in Hollandt verkoopende, trocken met Vrouw en Kinderen na boven, gheleyt door dese Mehr-broeders, die oock wel licht dese onnoosele den Uyttocht van Israël na 't beloofde Landt verhaelden, &c. maer als zy nu in Mehren quamen, wierden zy op-geslooten, en aen 't Weef-getouw, Spinnen en harden arbeyt geset, naer datse al haer moy geldt dese Opperften der Mehr-broeders hadden over gegeven: Zy soodanighe tyrannye onghewoon, en dat men haer over dwars aen-sagh, kregen geen andere troost, als datse mosten gedencken noch met de Israëliten in de Woestijne te zijn, maer soo zy met Moses Volck wilden murmureren, dat zy maer het gesicht van 't Lant Canaan, dan nimmer de possessie daer van souden ghenieten, &c. Dese Sermoenen, mishaeghden onse bedrooghen Hollanders soodanigh, datse haren rugh om-keerende, van daer liepen latende alles achter, sommige gaf men noch wat gelt, en van het overighe bleven de Mehrse Bedriegers Eygenaers.

dat te sullen te doen/ indien haer Heeren niet en betaelden: Maer toen acht van dese op 't Zee-hooft wandelende/ gegrepen en in 1000. gl. voer wierden gecondemneert/ verschoonde al de rest: Maer als men sagh datse alle seer arme Lieden waren/ met Vrouw en Kinderen belast/ heeft men haer/ dewijl toch geen gelt te bekomen was/ haer voor den Alderman en Raet gelast den Koningh op haer bloote Knien om genade te bidden/ 't gunt sy wel haest deden/ terwijl haer Mercken door de Rechters wierden stucken geslaghen/ segghende/ dat dit haer doen puer verraet was/en dat men diensvolgens wel op een ander maniere met haer hadde kounen handelen/ maer datse nu altoos de goetheydt des Coninghs mosten gedachtigh en danckbaer sijn/ &c.

De Stadt London nu in yders ooghen uyt hare leste distructie weder met schoon der Huysen en Straten op-gemaeckt/ volgens het speciale faveur en toe doen van den Coningh/ soo hielden de Magistraet op den Lord Majors Dagh een groote Maeltijdt op Guildhal: En voeren langs de Temse in geschilderde Booten met Vendels en Wimpels geciert: Den Lord Major/ d'Aldermans/ Sherifs/ &c. na Westmunster varende/sag haer den Koningh/ leggende uyt de Vensteren van Withal/ verby varen: Syn Majesteyt was daer mede getracteert/ eerst in Cheapside/ sittende op een Setel onder een Verhemelte van Staet/ by den Standaert/ tot soo langh al de Ruyterye was verby gepasseert: Gingh doen van hier te Guildhal eten/ alwaer mede waren den Hertoghe van Yorck en Prins Robrecht, op-ghepast van veele der grootste Heeren en Dames van 't Hof: Sijn Majesteyt sittende aen een verheven Tafel in 't oosten van de Zael/ met Duc de Yorck/ en sijn twee Dochters Ladij Mary en Ladij Anna: De vreemde Ambassadeurs/ de Heeren van den Raedt/ en Adel saten aen de 2. naeste Tafels ten wedersijden van de Zael: Maer de Aldermans saten aen een Tafel/ bewesten de Sael/ en de Burgers ende Hovelinghen aen andere Tafels schickende/ vervulden so die groote Plaets: Dies gingen de Rechters/ en van 't Hof van Justitie in hare scharlaken Rocken gekleet/ in de oude Raet-kamer plaets nemen: Weder om sagh men alle de Dames van 't Hof/ van Adel/ der Aldermans/ en die ghenoot waren/ in des Majoors Hof zit-plaets nemen/ en die geen plaets hadden/ mosten sich ten wederzijden wat lager behelpen: Al de Galderyen waren vervult met Tafels vol Ridders/ Edellieden en diergelijke: Als nu den Lord Major verscheyde Santeen op de gesontheyt van de Coning/ Conginginne en Duc de Yorck in-stelden/ was een groot geroep als men yder der selver Namen noemden: Na de meenighte der ghenoode/ gingh alles met ordre: Den Koningh sloegh hier oock twee Edellien tot Ridders/ en wel vernoeght/ trock 's avonts met 't Hof weder na Withal/ na-ghevolght van ontallijcke Menschen/ die langhst der Straten de Carosse volghden: Den Koningh approbeerde doe/ dat men ten noorden de Temse een publijck Hooft van 40. voeten breet soude bouwen/ volghens de laeste resolutie van het Parlament/ en sulckx langhs de voorsz. Rivier van de London-brugh af tot Temple-bar toe/ 't welck wel een moy uurtje is/ vergunnende aen de Stadt om alles linie recht te maken/ de spijs uyt de gront van de gemelte Revier te mogen doen op-halen/ behalvens tusschen St. Paulus/ daer 't Casteel van Guardes staet: Thien dagen

dagen hier na stortten verscheyde Huysen ter neder/ die in de Savoy (een Plaets soo genoemt) weder aen-gebout wierden/ terwijl bleven 6. Timmerlieden daer doot. Zijn Majesteyt verseldt met veele Heeren quam den 14. deser oock van Neumarket de Academie en de Stadt Cambridge besien: Den Major en de Magistraet haelden den Koningh van buyten te Stadt in: De Studenten in haer gewaet/ stonden ten wederszijden van de Straet na hare rangh/ elck na sijn faculteyt/ van de Poort af tot de Schoolen toe: De Fonteyn die op de Markt staet/ sprongh voor 't Volck van Wijn/ soo lang tot sijne Majesteyt verby was/ voor de Schoolen komende/ wierde door George, Hertoge van Buckingam/ en Cancelier van de Universiteyt ontfangen/ met den Vice-Cancelier/ Doctoren/ &c. hier vereerden sy den Koningh met een seer schoonen Bijbel/ alwaer den Orateur een welsprekende harangue dede: Hier naer gingh den Koningh de publijke Librarye besien/ alwaer in 't besonder in acht nam de rare Manuscripten in de Orientaelse Tale/ die den Hertogh van Buckingam aen d' Academie hadde vereert: Besach oock de rare Boecken/ op-gekocht voor het liberael vereerde gelt van Tobias Rustal, Schilt-knaep/ een van sijn Majesteyts Officiers: Gingh van hier besien 't Collegie/ dat men noemt College du Roi, en hoorde in de Capelle aldaer een seer rare Echo of weergalm: Gingh doe tot boven op de Academie/ alwaer het vermakelijck gesicht over de Stadt en het platte Lant rontsom hadde: Van hier trat te voet langhst de Straten / na 't Collegie van St. Jan en de dry eenigheydt / besach hier mede de Boeck-kamers / hoorende hier oock welsprekende oreren: Waer naer de Doctoren door den Koningh sijn getracteert/ yder sijn ordre op 't brengen van de Schotelen hebbende: Waer na in goede ordre een Comedie wierde gespeelt/ en ten 5. uren vertrock den Koning wel voldaen weder naer Neumarket / sonder datter eenigh krackeel was gheweest / wie de naeste om sijn Majesteyt te onthalen in dit onthalen omtrent sijn Persoon soude zijn. Die van Glocester iaghen doe over hoop om 't verkiesen van haer nieuwe Meyer/ den Coningh hielt sich daer buyten / en defereerde alles aen sijnen Raet: Aenghenamer was 't dat men 't Gelt versamelden / voor d' Engelse Slaven te Zalee. Daer quam by dese tijdt noch al veel Geldt uyt Vranckrijck in Engelant / alwaer seer korts daer na niet alleen by de 60. Oorlogh-schepen zeylvaerdigh raeckten/ wijl de geprseste Matroosen sagen dat men geldt schoot / maer oock men sondt als by retour weder goet ghetal Enghelse / Schotten ende Yrse Soldaten van Dover over na Calais / ten dienste van den Coningh van Vranckrijck/ daer omtrent nu geen Jalousye en scheen / datte Engelse door sodanige toevoer/ by correspondentie in Normandyen/ Boulogne/ en Vlaenderen konden in nestelen / als ten tijde van Hertogh Carel van Bourgondien over 200. Jaren was geschiet.

Men sagh nu d'effecten van America in Europa / 't welck was het arrivement der Silver Gallioenen / tot St. Lucar / op folio 112. gedacht: Met de selve bevondt men een Carga of Register van dito Vloot / aldus geintituleert: Don Joseph Zenteno Ordoñes, Ridder van de Ordre van St. Jago: Generael van de Spaense Vloot van Nueva Espagña: Te weten:

Voor rekeninge van zijn Majest. in baren Gout en Stucken van achten, Een Millioen, Ses Hondert, Negentien Duysent, Twee Hondert, en 3. Stucken van Achten,		*1. M. 619202 ps.*
Van dese quantiteyt moeten af-getrocken werden Twee Hondert Duysent Stucken van Achten, voor de Besetting inde Havana en Cuba.		*200000 ps.*
		1. M. 419203 ps.
Voor particuliere soo veel geregistreert, Een ende Tachtigh Duysent, Twee Hondert en Drie en 't Negentigh Stucken van Achten.		*81293 ps.*
Voor de Heylige Plaetzen van Jerusalem Neghen Duysent, Neghen Hondert en Seven en t' Negentigh Stucken van Achten.		*9997 ps.*
Voor de Heyligmakinge van de eerweerdigen Vader Gregorius Lopes.		*5526 ps.*
Van Goederen van Overledene.		*5400 ps.*
Voor 't geen men oordeelt de Particuliere brengen,		*5. M. 805000 ps.*
die het haer Maj. toe-gestaen heeft. st. van 8.	*4. M. 600. Dt.*	
In Couchenilla.	*230. Dt.*	
In Indigo.	*625. Dt.*	
In Huyden, Hout, Zuycker en andere Vruchten.	*350. Dt.*	
	5. M, 805. Dt. ps.	
In alles.	*7.*	*326420 ps.*

Engelant nam onbenoegen over een Ridder Tomas Modyford, Gebieder van Jamaica: Hy wierdt dan in den Tour ghebracht/ sijn aen-ghekomen Schip bleef op de Temse leggen: Daer en tegens wierde sijn Soon Mr. Charles Modyford, geweest in de attacque op Panama/ weder ontslagen. Na langh dwalen arriveerden te Plemuyen den 22. October 1671. 't Schip de vliegende Valk/ van Amsterdam / uyt-geloopen den 1. Januarij 1669. om nieuwe Landen te ontdecken: Nu had den Schipper/ die seer sieck was/ oock 18 van sijn Maets op dese Voyagie verlooren / ende dat van 21. daer hy mede uyt-geloopen was: Maer hy/ vindende eenighe andere Schepen/ hadden hem die tot sijn groot geluck / Volck over geset: Den Schipper verhaelde hoe hy 't vaste Landt op de hooghte van 50. graden ter breette van den Meridiaen hadde gevonden/ alwaer hy hadde bevonden en ghesien Menschen van een ongelooffelijcke groote / wel van Elf Voeten hoogh/ gaende als woeste Schepselen geheel met Hayr en Vellen bekleet/ van den hoofde tot de voeten: Dit Schip had in dese uyt ende thuys reyse uyt Tessel 12000. en 900. mijlen af-ghezeylt. Toen arriveerden mede 't Enghels Schip Prins Robrecht / Schipper Sr. William, was gheweest voor rekeninge van d' Engelse Americaense Compagnie na de noort-ooster gewesten van de Waygats/ ende Nova Zembla / om [waer het mogelijck] op te doen onbekende Landen: Bracht mede noch een partye Pelteryen / ende andere Noortse Waren/ oock Hoorens en Been: En om aldaer een Logie van Commertie voor die Compagnie op te rechten/ waren ghedwonghen ghewest daer een gantse Winter over te blijven. De Joden in Portugael een Enghels en Hamburghs Schip met verboden Goederen van Lissabon meenende te versenden/ wierde 't selve achter haelt/ dies zy verlegen/ voornamen dat Koninckrijck

rijck te verlaten/ ghelijck eenighe deden : Terwijl quam d' Engelse Vis-vloot van 38. Scheepjes van Terraneuf te Cadix / slytende aldaer ende voorts ter straetwaert in door de Clooster-lien hare Pilchert ende ghesouten Vis. De Franse ende Oost-indise Compagnie / door advijs van eenen genoemt Carett, te Suratte/ kochten dit Jaer veel Stoffen in/ om datse voor 7. schellingen kregen 't gunt voor heen 20. had gegolden / ende was op de Cattoene Lijwaten als anders de Imposten op andere Natien/ hun ten faveur / immers soo men te Parijs voor-gaf/ seer vermindert : Oock stonden dito Franssen metten fameusen Rebel Savagy, welcke Suratte tweemael hadde geplondert / in onder-handelinge/ van groote leverantie van goederen te doen : Hy Rebel beloovende / aen die by hem quamen handelen/ tot Convoy zijne Kust-Schepen : De voorsz. Franssen pooghden mede seker Indiaens Coningh op Ceylon om te setten / en so men reeds te Parijs voor-gaf/ had hy 't selfde aen-geboden / met presentatie van een Loge/ &c. om te trafícqueren. Monsr. de la Haye, wilde met 7. Schepen een versoeck doen om 't Eylandt Banka te bemachtighen / zijnde maer 25. mijlen langh en 15. breet. Maltha wel een gewaende Burght voor 't Christenrijck / tegens den Turck/ liep na Roomen / om hulp by den Paus smeken / want niet alleen daer/ maer oock op Sicilien quamen de stoute Zee-Rovers van Tripoli en Tunis te lande / roepende daer sy quamen op het quaet Moors of Grieckx / Pan, Pan, Pan, dat is/ wy begeeren 't alle : Sulckx dat die van Palermo den Hemel toe schreyden / hoe swaren ongeval 't verlies van Candia haer sijnde ghewórden/ doch yder medelijden ende opgeheven harten ende handen voor haer ten Hemel wilde hebben/ &c. Seker Rover van Algiers met 38. st. en 250. eters/ besprongh omtrent de Rots van Lissabon 't Engels Schip de Swaluwe / met 25. man en 16. st. komende van Port a Port / lossende tweemael sijn Canon/ en daer op enterende/ spronghen onder den Hagel van Musquetten over/ maer den Enghelsman weerde sich soo dapper/ tot den donckeren/ en een koeltje hun scheyden ; hy had 4. dooden en gequetsten/daer onder Baddison den Schipper/ hy bracht dus sijn seer onthavent Schip behouden in Engelant/ daer hem den Coningh met 't Capiteynschap van een sijner beste Fregatten vereerden. In Moscovien onder de Scheeps-factoors was dit Jaer slechte Negotie / sulckx datte meeste Schepen met Sant / en Brandthout wel mochten weder keeren : Oock versekerde men te Archangel 4. Koopluyden / om dat quansuys Capit. de Sitter, haer Ho. Mo. Capt. buyten sijn District het Ancker had geworpen : Dese smaet mosten oock de Fransse en andere Schotten geduiden : Hoewel een groote schat van Coopmanschappen met dese Schepen onder des Czars Gebiedt waren gebracht.

Vranckrijck spendeerde dit zaysoen seer veele Penningen / om sijn desseynen te volvoeren : Doch met een iammerlijck nadruck van sijn eyghen Ingesetenen t Ten scheen niet anders of men poogde den Rijn met Ceulen/ en de Mase met Luyck of Maestricht te sluyten / om alsoo den Handel op de stroomen uyt Hooghduytslant nae Nederlandt af te snijden. Andere concepten waren/ dat men de Fransse Gouverneurs in America dede waerschouwen / wel op hun hoede te zijn, ingevalle men in rupture met Hollant quam, &c. En dattet hooghnoodigh

digh was/ om Sweden door een subsidie, als men oorloghde, te persuaderen, om sich neutrael te houden, of door een subsidie van 200000. Rijckxds. om altoos Vranckrijk ten dienst te staen. Daer is oock op dese tijdt uyt Vranckrijck seer veel Geldt over na Engelant ghevoert / soo men sprack van 6. Millioenen/ om daer mede te doen onderstutten de navale macht van Engelant/ als ware die selfs onmagtigh/ en als het tegens de Leden van de Triple Alliantie lagh / konde het oock niet in-geschickt worden: De Duytzen spraecken nu seer scherp / waer om de Fransse Commissarisen in der Elsas quamen / om perfect aldaer de middelen van yder Inwoonder op te teyckenen: Mede wat Marckten / ende hoe veel Broot men daer in een dagh konde voort-brenghen: Zy bevonden in Winters tijdt voor 12000. mannen daeghs. Men had dese daghen de gevangen-huysen in Bearn vervult met Lieden die men beschuldighde van Toverye: Dan den Raet gaf een ordre daer tegens/ dat men alle de selve soude ontslaen/ en die haer beschuldight hadden sonder bewijs/ in de Plaets setten: Wederom nam men gevangen Sr. de Maurice, Predikant tot Grenoble/ om dat hy seer vrijgh over 't neder smijten van de Gereform. Kerck aldaer hadde gesproken: De Roomsse volghden dan liever haer oude gewoonte /, voor-gevende hoe dat te Marcoles in Auvergne waren over ghebracht de ghebeenten van een Arm van eenen St. Martijn van Tours/ al van over veele Eeuwen daer in de Kercke voor een grooten Heyligh aen-gebeden: Maer datte selve gebeenten door Roomsse Voorsaten uyt sorghvuldigheyt/ om de vervolgingh der Ketters / waren gedaen metselen in seeckere Muere/ om soo een kostelijcke Reliquia van dese onbeschofte te behoeden/ &c. Men sagh dese Maendt ettelijcke gaudieven en voleurs Madame de Presidentinne van Bragilone berooven / soo zy in haer Carosse sat / daer van vier ghevanghen/ levendigh gerabraeckt wierden: d'Andere wierden vervolght/ en oock Troupen van 60. sterck / die daghelijckx by particuliere te St. Germain quamen Geldt af-perssen: Maer doen den Provoost met al sijn Sergeanten ende Dienaers haer in 't Foreest / daer zy verschoolen/ sagh dattet gespuys daer soo sterck als een kleyn Leger was / vernoeghden hy sich van in haest weder na Parijs te keeren.

Huwelijck van Duc de Orleans.

ALs nu tusschen de Princesse Palatijn met Duc de Orleans, Broeder van den Koning van Vranckrijck, 't Huwlijck was gesloten, had haer Moeye veel moeyte, om dat men belooven most, zy Rooms soude worden, daer nochtans hare Vader, Moeder ende den schoonen Palts over 't onderste boven keerde: Hare Moeye dede veel arbeydt om haer na 3 Maenden te Chalons en Campagne te doen trouwen, daerse eerst haer Rooms soude moeten verklaren: En dat den Koningh haer tot een bruydt-schat beloofde alle Jaren een Tonne Schats: Behalvens noch 90000. gl. aen Schulden, die men beloofde te betalen: Men verhaelt, dat over 't stuck van de Religie hier al groote stribbelinghen sijn gheweest: Om welckers te moyeneren men d'Aerts-bisschop van Toulouse heenen sondt: 't Huwelijckx Contract niet by den Koningh ondertekent, gaf eenigh obstacul, want men begeerden dat neffens le Roy, oock Monsr. sijn Broeder het selve soude onder-

dertekenen, en Kur-palts begeerde oock dat van het Origineel een dubbelt soude werden ghemaeckt, waer van hem eene, als van een deughdelijck Instrument van Vrede, moste toe-komen: 't Was waer, datte Princesse Palatijn, sijn Suster hem vertoonde, datte coustume in Vranckrijck was, dattet Origineel verbleef onder handen van den Secretaris van Staet, en datte ghetekende Copyen daer af door hem wierden af-ghesonden aen de Vrienden van de Princessen, welcke een Verbondtschap maeckten met 't Huys van Vranckrijck, welcke Copyen haer verstreckten voor een Origineel: Soo nochtans den Keur-vorst niet vernoeghende met dese signature van den Secretaris van Staet, soo resolveerden den Koningh een Brief te schrijven aen ged. Keur-vorst met sijn eygen hant, waer by sijn Majesteyt de selve versekerde en ratificeerden den gantze innehouden van dit Contract, daer inne den Keur-vorst toen vergenoegen nam: Hier op zijn de volgende ordres af-ghegaen, van datte voorsz. Princesse op Straesborgh soude vertrecken, en ged. Keur-vorst op haer uyt-geleyde weder na Heydelbergh keeren: Den Koningh van Vranckrijck dede doen 3500. Soldaten eenderhande in Asch verruw couleur kleeden, om Duc d'Orleans in sijn Reyse na de Bruydt te vergeselschappen: Ende aen Kur-palts gheluck wenschen met het tweede Huwelijck van sijn Soon met de Princes van Denemarcken, en dat van Monsr. met sijn Dochter: Terwijl men absolut sprack dat tegens Februarij de Fransse Majesteyt Duytslant met een Leger van 40000. man soude komen beoorlogen, &c. Daer toe men 300. Schuyten tot eeu Schip-brugge dede bouwen, om over alle Revieren met Karren en Paerden te marcheren: Aen Cur-Ceulen sont Vranckrijck oock 25. Franse Capiteynen, om de verloopen Troupen te gebieden en hem te dienen. Maer in al dese gedachten van Huwlijcken en Oorlogen, begeerde, den Koningh niet dat men een uur soude stille staen met den aenbouw van sijn Koninkl. Lusthuys Versaillies: Veel min, dat zijn Majesteyt in-stelde, om te komen tot een nieuwe inventie van Architectura, om te stellen of na de Corintise wijse, ofte gemengde stoffe, zijn Pourtraict of Afbeeltsel, om te stellen op de Louvre, om-ringht met kostelijcke Gesteenten, noodende by aen-geplackte Billietten alle Schilders, Bou-meesters, Beelt-houders en andere, die het konstighst doen sal, mits een Fransman zijnde, en na de nieuwe mode van Architecture: Moetende den aen-nemer voor af een Modelle op-leveren, volgens de Architrave, Frise en Cornise manier, de Diameter van de Colomne 5½ duym, om ghestelt te werden in een laghe Sale, op de Louvre: Van welcke modellen geen Prijs als op aenstaende nieuwe Jaer en soude werden gegeven: Doch yemant van wackeren geest iets inventerende, kost sich by de Beeldt-snijders voor af in-stellen, om het schoonste uyt alle gedachten te verkiesen. Soo haest nu door de Roomse vlijt van d'overleden Paltsgraef Eduard, door de Fransse Majesteyt 't Huwelijck tusschen Duc d'Orleans en des Paltsgraven Dochter was geslooten, alwaer den Marquis de Bethune, als Plenipotentiaris wegene den Bruydegom quam: So ondertekende den 1. Novemb. de Vader Paltsgraef de Articulen van 't Huwelijck, en dat wegens de Religie satisfactie nam: De voorsz. Marquis en Duc de Orleans sijn Broeder, van d'andere zijde ondertekenden 't Origineel: Dese signature wierdt door Sr. Rammingen (Resident van Kur-Palts in Vranckrijck) expres naer Parijs af-ghevaerdight, om by den Koningh: Dus volgens belofte vertrock de Bruyt den 11. Novemb. incognito van Straesburgh, alleen verselt met haer Moeye, die haer * Rooms gemaeckt had, ende sommige Duytzen als Staet-Juffrouwen: Quam den 14. te Metz, daer haer den Marschalck de Plessis Praslin ontfongh, in den naem van de Bruydegom, en trouden op den 16. November solemne-

lijck

lijck, by procuratie: 't Gunt men met ‡ canoneren ende bancketteren, en drincken te Metz besloot: De Geestelijcke achtende een Ziele te hebben ghewonnen, lieten het Te Deum hooren: 's Avondts ontstack men Walse Vierwercken, dan seer gering: De Bruydt verliet Metz, ende toogh ten 2. uren 's nachts op Chalons: Daeghs te vooren was Duc d'Orleans, Bruydegom, binnen Chalons gekomen, en onderhouden met veel Roomsse onthalingen; zijn Volck was alle seer prachtigh gekleet: Hier ontbraecken oock geen Karossen noch Dames daer toe: Als nu den Bruydegom des Bruyts Carosse naderde, sprongh uyt zijn Carosse, en voeghde sich by de Bruyt, alwaer de Gevolmagtigde Marschalcks Gemalin, ende andere Dames sittende, door een Poort met Arca Triomphalis reden: Nu sach men de Soldaten los branden, de Magistraet de Sleutelen der Stadt en alle dienst op-geoffert hebbende, oock de Roomse Geestelijken dese Bruyloft zegenen; d'Ingesetenen danssten en songen; De Poorten, Muuren, Toorens, selfs de Vensters van den Bisschop stont vol lichtende Kaersen, tot den morghen: Ende met haer eynde was hier 't spel uyt: Aldus arriveerden de Bruyt ende Bruydegom, die wy voortaen Monsr. en Madame sullen noemen, den 25. November 's avondts te Villez Cotrez: Hier sagh men 't gantse gheswier van 't Hof haer verwellekomen, want oock de Condees, d'Anguins, de Guise, selfs de Coningh quam haer sijn gunste toonen: Togen na veel onthael op Chantillij, de oude Palatijnse Moeye volgden naer: Nu begost men Comedien te speelen en Baletten te danssen, en sulckx par la Troupe Royale; Tafels met 20. Schotelen was ordinaris voor soo veel Dames, als nieusgierigh de Bruydt en Bruydegom te sien: De Coninginne van Vranckrijck (voorwaer seer goet Rooms en devotigh) bracht op 't Casteel in de Capelle Madamoiselle, om te laten sien, hoe zy 't Ouwelken ontfingh: Vader Mascarn scherpte sijn ghedachten hier, hoe zaligh het was sich te bekeeren, dan hy meende van 't quaet, maer niet van Roomen tot Geneve: Het was den 1. November dat als Monsr. ende Madame te St. Germain waren gearriveert, was Madame by de Dames, en Monsr. wort, een Deur openende, van sijn Broeder den Coningh verwellekomt, geluck gewenst, en &c. dit gheschiede op 't Casteel: En men wilde dagelijckx Madame met het Mis-hooren te Kercke laten gaen: Onderwijl dede den Coningh alles wat tot vermaeck van dese Princesse soude mogen dienen: Maer achterwaert na de Paltz gekeken, sagh men nu als doen hoe de Weerelt om-keert.

Reyse van de Princesse van Denemarcken na Heydelbergh.

ALs de Konincklijcke Princesse Bruydt uyt Zel na haren Bruydegom (als folio 119. is gedacht,) was vertrocken, geraeckten by ongeluck, door 't lossen van een Musquet uyt de West Celler Poort, den brandt in des Marschalckx Stal, die schielijck neffens

* Men bracht dese Princes voor den Autaer in de Kerck, daer soude zy de Heresie af-sweeren, en de Hostie aen-bidden, maer of dit werck Godt en de Princes behaegden, weet ick niet, maer wel, dat Vader Jordaen met haer groote stribbelinghen heeft ghehad, haer nemende in sijn Cellekens, voor-houdende, dat men most de Sacramenten ghebruycken, en speciael wijl zy nu Rooms most worden, den naesten morgen ten 10. Uren de Confirmatie soude ontfangen: Dese Acte is alsoo met singhen, en tracteren, drincken en danssen uyt-gevoert: O! arme Christus! O! rijck genaemde Christenen!

‡ Dese batementen quadreerden gants niet met het verauderen van Religie, want als de Magistraet en 't Parlament van Metz de Bruydt aen een bysondere Tafel hebbende getracteert, presenteerden om haer plaisir aen te doen, hare Vrouwen en Dochters ende andere Walonnen te komen laten voor haer danssen, maer de Bruydt seyde, *Dat sulck lichtvaerdigh doen geen ghemeenschap had, met het geen men haer voor-hielt, dat sy moste doen, &c.*

sens noch 4. Huysen in Asse raeckten: De Deensse Bruydt wierde in hare reyse over al gelijck te Hanover, wel onthaelt, en trock den 25. Sept. onbekent door Ceulen, toog so op Franckfort, by sich hebbende een Suite van 500. Persoonen, zittende met Prins Ernst en de Princesse van Osnabrugh in een superbe Carosse, van veele andere gevolgt: Twee Stadts Gedeputeerden quamen haer aen de Stadts Vryheydt verwelkomen: Hier sagh men een soete Compagnie te Paerde voor af rijden, alle Kinderen van de Stadts Senateurs, en ten halve lijve met swarte fulpe rockjes bekleet: Gevolgt van 2. Compagnien Burghers te Paerde, 300. sterck: Driemael gaf men hier salvo met Canons: En alsoo wierde door een dubbelde Hage van Franckfortse ghewapende Burghers passagie vergunt na haer Logement, ter Plaetse alwaer wel eer den Keyser logeerden, doen hy verkooren wierdt, en dit nu voor haer geprepareert was; De Magistraet tracteerden haer deftigh, met veele van de voornaemste: 's Anderendaeghs met 50. Canon-schooten vertreckende, begeleyden haer de Burgermeesteren en Magistraet van de Stadt, een quartiertje buyten de Poorten: Quam dien dagh te Winheym, drie uren van Franckfort, zijnde d' eerste Plaets van de Paltz: Werdende daer van den Graef van Lowensteyn, Marschalk van Kur-Palts, en Baron Maximiliaen van Degenfeldt ontfangen, en na Heydelbergh begeleydt, om te voltrecken 't Huwelijk met den eenighen Soon van Kur-Palts: Sy arriveerden den 29. October binnen Heydelbergh, ende quamen den Keur-vorst, de Princes, en de Princessen hare Kinderen haer te ghemoedt, nevens veele Adel tot Ladenburgh toe: Daer stonden 8000. mannen in de Wapenen, met 24. stukken Canon: De Princesse, waer by de Hertogh en Hertoginne van Osnabrugge waren, neffens twee Heeren, die den Koningh van Denemarken haer, om te convoyeren, hadde mede ghegeven, zijn op dese Plaetze ontfanghen, onder 't lossen van driemael salvo met Canon en Musquetten; En alsoo is de Bruyt te Heydelbergh, Hooft-stadt van de Neder-palts met gelijcke eer-schooten ontfangen, doch met meerder magnificentie; Den 20. dito is de Trouw gheschiet in de groote Zale van 't Palleys, tusschen den Kur-Prins eenigste Soon van sijn Doorl. den Heere Keurvorst, en de Deensse Princesse en Bruydt: Alle gebruykelijcke Ceremonien en ommeswier zijn daer geobserveert, daer de Bruylofs-feesteryen aen volgden, met soo veel soet vermaeck als men mocht wenschen: Selfs was daer overvloedt van spijse, &c. alles met een brave ordre gereguleert; Dit tot den na-nacht duurende, wiert 't Canon op yder Santee gelost, toen begost het Ballet, alwaer de Juffrouwen betoonden dat zy goede gratie in het danssen hadden.

De Deense Majesteyt dese Maendt een Jonghe Prins gebooren werdende/ is die ghenaemt Fredrick de IV. na dat hy in de Camer van de Koninginne zijn Moeder was gedoopt door 's Koninghs Kapellaen: Van 't welke sijn Majesteyt alle Potentaten dede advyseren / ende sijn Ministers in des selfs Hoven triumfantelijck vuyren en vreughde bedrijven. Den Coningh over de goede diensten van den Gouverneur van Croonenburgh Eylard Holck, maeckte de selve neffens noch 18. Coninckllijcke Geheym-raden en Baronnen tot Ridders/ van seeckere nieuwe Ordre/ Dane Doge of Dannebrock ghenaemt/ voerende een wit Kruys/ roode Kanten / ende mosten de voorsz. Ridders een wit Lindt met roode Kanten om hare hals dragen / ter gedachte van seecker root Vendel/ van den Paus ghesonden/ met een wit Kruys daer in/ 't welck ghesept wierdt / dat Coningh Waldemaer II. wel eer teghens de Heydensche Lyflanders ten strijdt

gaende / ſy daer mede groote Victoryen hadden bekomen : De namen der geſlage Heeren tot Ridders/ waren deſe :

1. Generael Lut. Jorgen Bielken.
2. Krijgs-Commiſſaris Otto Powiſz.
3. Ove Jüel, Stadholder van Norwegen.
4. Holger Weine, Onder-Theſaurier.
5. Erich Kragge,
6. Corfits Trol,
7. Ewald Pasberg,
8. Chriſtiaen Scheel,

} Konincklijcke Secrete Raden.

9. d'Admirael Generael Court Adelaer.
10. de Heer van Grijpevelt, Secrete Raet publijk en Secreten Camer ſocietant.
11. Graef van Friz.
12. d'Opper-Hof-Marſchalck, Vryheer van Wintervelt.
13. Baron Ohle Roſekrans.
14. Eiler, Vryheer van Holk, Gouv. van Croonenburg.
15. Vryheer van Ruyſch.
16. Jenſs. Jüel, Baron en Vice-preſes.
17. d'Opper-Jachtmeeſter Haen.
18. Fredrik van Alefelt, Com. van Coppenhagen.
19. Marſchalk van Ooſten.

Men practiſeerde doe alle vreemde Natien met ſekere geldt-gevinghe tot een Bruydt-ſchat van de Princeſſen / een ghewoonte in de Ooſterſe ghewesten van outs gebruyckelijck : Den 26. paſſato was te Ploen na 3. dagen ſieckte overleden Joachim Ernſt, Erf-heer in Noorwegen/ Hertogh te Sleſwijck/ Holſteyn/ Stormarn/ en Ditmarſchen/ Graef te Oldenburgh ende Delmerhorſt/ &c. hy was 77. Jaren out/ nalatende een Weduwe en 4. wel gequalificeerde Princen: Wiert van de Onderdanen ſeer beklaeght / dewijl ſeer vreedſaem en vrundelijck hadde geregeert. Deſe Maendt is te Altenburgh het Vorſtelijcke Huwelijck voltrocken/ tuſſchen de ſelve Princeſſe en den ouden Saxiſen Prins van Halle/ genoeghſaem met alle ſolemniteyten / waer preſent waren den Heer Ceur-vorſt en andere Vorſten en Ridders.

Zedert Michael Hanenko en Sierko hun met 't Poolſſe Legher conjungeerden/ wierden zy meeſter in de Ukranie/ veroverende de Steden Braclau / Slawitz/ Liſianka/ Mohilou/ ende Human/ 't gunt de Poolen beſetten/ jaghende Doroſensko mette Tartaren/ datſe van hare Paerden ſpringende / in de Boſſchagien/ en andere over de Reviere vloden/ na Wallachien : Andere baden des Kroons Veldt-heer om genade/ wijlſe niet t' ontkomen ſagen. Ged. Michael Hanenko wierdt den 9. November voor Veltheer opentlijck in 't Leger verklaerdt / ende ſtrackx na deſe verkieſinge/ aen hem de Balaviſe Vendelen en Paucken / in den name des Poolſſen Coninghs over gegeven : Dit gheſchiede onder 't volle Leger te Pliniec/ anderhalf mijl van Kalnick/ daer Hanenko ſijnen Eed onder den blooten Hemel dede : Juyſt dien ſelven dagh quamen Geſanten van Doroſensko, met Hanenko te tracteren/ ende dat die behalvens d'outſte Tartaren oock by ſich had een Sultan/ en ſommige Murzen (eygen amptgierige) om aen Doroſensko over te leveren/ doch dit wenſten zy/ dat ſoo wel zy als hy Hanenko een eygen Veltheer over de Coſacken/ die zy wilden / mochte verkieſen / dan Hanenko ſoude daer niet mogen by zijn : Maer hier eenigh miſterium onder ſchuylende/ ginghen de Geſanten re infecta, zoo als zy ghekomen waren : Hier naer ſijn veel Stedekens verbrandt/ en Doroſensko was oorſaeck van al de groote Steden als Raſzlau/ ende andere over de Niper : Wat noot was 't / Sultan Nuradijn met ſijn

sijn 40000. lichte Ruyters kon Hanenkos progressen niet stutten/ want in Kalmkisch liepen als elders de Tartaren en rebellige Cosacken met Wijf en Kinders na de woeste ghewesten/ latende veele der hare in de Dijcken ende 't Water versmooren. Dorosenſko nu geslagen/ dreygde met bystandt der Turcken Ongaryen te invaderen: Tartaren/ Walachers en Moldabise (woeste Benden) quamen eenighe te voorschijn / met nieuwe Vendels by haer Overste geinventeert/ daer in stonden dese woorden: Ne derelinquas me Domine in senectute mea: Terwijl wierden onder Kalnick by de 4000. Huysen verbrandt: Om sulck onheyl voor te komen/ wierde aen de getrouwe Hanenko 35000. flor. toe-gesonden: De Littauwers hadden eens soo veel te ontfangen.

Als te Roomen door de groote pracht seer veele beroydt wierden / was selfs des Paus Kiste soo gemagert / dat men de Intresten besloot van de Roomsche Stoel te reduceren van 8. tot op 5. per cent: Den Portugijssen Gesandt willende na huys vertrecken/ ontboot door aen-gheplackte Billietten al sijn Crediteuren/ seggende / die te willen voldoen / maer 't ghetal van dese was soo groot/ dat hy resolveerde de schoone spijckers uyt zijn Carosse te doen trecken / en haer daer mede te doen betalen/ 't welck dan soo veer streckte als het konde. Onder dies begost men de Joden uyt Portugael te verjaghen / immers men nam gau regard op die aen Joden getrouwt waren/ die geen Ampten mochten bedienen. Dese Maent sondt den Paus (sieck te Bed leggende) den Cardinael de Massimi aen de Jesuytse Pater Nittard, hoe dat hy hem met den Tijtul van Aerts-bisschop van Edesse in partibus infidelium hadde vereert / en voorts voor Gesant na .... soude vertrecken: Hy most dan het rockje der Jesuyten verlaten/ alsoo volghens hare regulen niemandt mach sich met polítijcke verhooginghen soecken: Den Cardinael Celsi nu gestorven/ arm gekomen/ armer geworden/ latende den Cardinael Savelli tot Executeur van sijn Testament / maeckende voor sijn Veldt-dienst aen den Card. Gigi 600. Kroonen/ noch een heerlijcke Schilderye van Rafel d'Urbijn, twee antijcken van kooper/ en aen den Cardinael Ottobon alle sijn antijcke Medaillies: Seker Quidam binnen Venetien hem met kunsjes in de Minne-janckery (als wist hy te toveren) behelpende / wierdt daer op de Galeye gebannen/ na dat hy 3. dagen te vooren bespottelijck had ten toon gestaen / met een Mijter vol duyvelsche figuren op sijn hooft. Als de jongen Spaensen Monarch den 6. November (een dagh van outs seer geluckigh) in sijn verjaer-dach wierde gecomplimenteert / tredende in sijn Elfde Jaer/ wierde een Stiere-gevecht aen-ghestelt/ waer in sich veele Heeren kloeck droegen/ speciael den Marquis del Saillie/ die/ onaenghesien dat hy van een Stier uyt den Sadel wierdt geworpen/ sprongh hy evenwel weer soo fluckx te Paert/ dat men zijne en meerder onheyl bevreesde/ want den bul was schuymbeckende boos: Soo dat de Coninginne belaste dat hy sich soude retireren/ 't gunt hy datelijck dede: Dese vreughde-dagen van Stieren en Rijden als andere/ duerden noch ettelijcke tijdt.

Den Grave de Monterey noch even ybrigh in sijn Gouvernement/ vernam yets aen sekere Franse Dominicaner Monnick binnen Brussel / zijnde desselfs con-

conduitte gants suspect / dies dede hem sijn Exell. uyt het Spaense Coninckr Lant bannen / ende uyt-leyden / sonder oyt weder daer binnen te mogen komen. Men verschafte noch al Penningen in Brabandt voor 't gemeen / Brussel consenteerde in 12. Tonnen Gouts / en Vlaenderen in 180000. gl. Den Gebieder van 't Casteel Antwerpen den Marquis d' Offera dede oock de visite van alle Forten op de Schelde. Onder al dit woelen gebeurden 't / dat seker treffelijck Coopmans Dochter in Brabant een Edelman 's nachts op hare Camer had doen komen / door den Hof : Dan haer Vader hier af gewaerschout van de Knecht / quam op haer Kamer / vindende hem 's nachts ten een ure voor haer Bedde op sitten / en de Dochter in haer Bedde : Hier na veel seggens / begeerde den Vader dat hy sijn Dochter soude trouwen / maer hy seyde / mijn Heer dit en kan niet zijn; vermits hy seyde met een ander geengageert was / die van hem swangher gingh / noemde oock de Juffrouw : Alles ondervraeght hebbende / dede desen gast uyt-gaen / den selfden wegh daer hy door in-ghekomen was : Hier is hy in den uyttocht wacker met stocken gheslagen / en daer mede voort : Hier op heeft sich de Vader na sijn Dochter gewent / en heeft haer met Roeden gegeesselt / vry fellijck : De Juffrouw was out 28. Jaren / ende den Edelman ongevaer 33. a 34. Jaren : Dit soo publijck voor yder voort-komende / soo en wierdt de voorsz. Edelman van geen van tween begeerdt : Men noemdt haer Juffr. . . . . . . houdende de Ouders van beyde zijden Karossen ende Paerden : Dus soude men sijn reputatie wel van de Hantwerpen.

Men sagh dese tijdt in Hooghduytslandt op de Weghen veel Landt-loopers / Schopers en Vagebonden / die onder den naem van Joden / Heydens / de Lantsaten en oock de kleyne Steden seer moeyelijck vielen / soo met haer Wichelrye / bedroch en voor-geven van groote Konstenaers als Tovenaers te zijn : Waer over dese te Frankfort by 't volgende Placcaet sijn uytgeseyt / luydende als volgt:

ALzo ons den Raet des H. Roomschen Rijcks-Stadt Franckfort, van sekere voorneme Plaetzen gheloofwaerdigh bericht is toe-ghekomen , dat eenighe lant-loopende boose Menschen deels in Pelgroms Klederen, met dragende blicke Malen en Marsch, loopen venten Orange en ander Frans gewas, vergiftige geele zalve by hun draghen , en 't selve aen de Huys-deuren in Steden ende Vlecken bestrijcken , waer van de Lieden, die alsulcke Deuren verby of daer onder deurgaen, in vijf Uren storven, oock veele Fonteynen vergiftigen , daer veele Menschen door 't Leven om-komen, en dat dierghelijcke boose Luyden ettelijcke hondert uyt Italien en Duytslant zijn uyt-geseyt, eenige gevangen in 't Keur-Vorstendom Beveren uyt-gebannen, en sulckx bekent hebben : Wy voor besorghde pericul om na vermoghen sulckx voor te komen, begeeren dat onse Officieren ende Soldaten , oock de schrijvers aen de Stadts Poorten, en niet min de Schouten en Waerden op onse Dorpen, op pœne van ernstige straf, oock by verlies van hun Officie , hun hier by ten ernstighsten aen-bevolen hebben , dat sy op alsulcke aenkomende Persoonen vlijtigh acht nemen , ende scherp examineren waer zy van daen komen, en zoo zy geen Pas tonen, mogen in-laten, maer af-wijsen, dan met Passen en Brieven voorsien, hare namen op te tekenen, hare Marsen, Valleysen en Klederen visiteren, en daer van de aentekeninge doen, en in onse Cantzelary over leveren . Waer na dan onse Bediende en aen-gehoorige sich hebben te gedragen, op dat se hun voor ongelegentheydt verhoeden. Aldus gedaen in den Raet den 28. September, Ao. 1671.

NOVEMBER

NOVEMBER 1671.

My Lord Tomas Fairfax, op 't eynde van dese Maent na eenighe dagen Bedt-legeringhs/ storf in sijn Graefschap Yorckshire / waer over de Coninginne quam de condoleantie af-legghen by de Hertoginne van Buckingam/ sijne Dochter. Als den 13. deser een Grabe-maker ten 3. uuren naer de middagh een Graf maeckten voor een Lijck te Alhall/ ten eynde van Marckelane binnen London/ hadde hy de Muren een krack ghegeven/ dies vluchte hy haestelijck de Kerck-deur uyt: Naulijcks was hy daer buyten/ of de Kerck storten in / en dat soo plotselijck / dat waer het 2. uren later geweest/ 't Lijck met 't gevolgh ware daer / en ingevolge onder de Puyn alle begraven geweest: Twee dagen hier na storf Lady Catharine, jongste Dochtertje van Duc de Yorck: d' Enghessen die veel van distelatura houden/ sagen toen een Vloot Hollandtse Schepen uyt Vranckrijck aen-komen/ om dat die invoer in de Geun: Provincien reeds verboden was : 't Welck d'Engelsen oorsaeck gaf / sich om de goe koop daer van te dienen / en Brandewijn af te maken: Andere Vaertuyghen liepen met Wijn naer Oostende / want men kost in Vranckrijck sonder consumptie en bederf van soo goede Lant-vruchten / geheel niet subsisteren / volgens getuygen der Landt-heeren en Wijngaerdeniers/ &c. Een andere storm overviel den 18. aen de Barbados al wat daer was: Niet anders dan een vehemente Orkaen sijnde/ smeet die 8. Schepen daer op de Ree/ vlack teghens 't Landt: Een der grootste van dese met 50. Oxhoofden schoone witte Suycker/ wierdt gants in spaenderen geslagen: Dit was in de Bay van Carlisle: De schade aen het Landt / Suycker-moolens / Velden / Vruchten/ Boomen/ selfs 't vernielen der Baeyen en Havens (seggen d'Enghelse) en was met geen Millioen te boeten. In 't noorden van Engelant tusschen Munstey en Nieukasteel sag men van een groote Vloot Kool-schepen maer 3. a 4. van op-komen/ van de rest waren veel Wracken ghetuygen: Men miste 44. Schepen met 't Volck: 't Landt liep door 't hooge getijde onder/ en daer gheschiede oock aen alles schade: By Hul een Scheepje meenende in salvo te sijn/ sonck plotselijck te gronde: Andere hoorden men daer na waren tegens de Fransse Kust gesmeten/ sommige raeckten noch naulijckx in Duyns: Invoegen de Tempeesten dese tijt den Engelse Koopman en Bootsgesel niet weynigh druckten. Hier tegens arriveerden geluckelijck voor d'Enghelse Oost-indise Compagnie de navolgende Schepen en Ladinge uyt Oost-Indien:

Generale Carga van Thien Oost-indise Retour-schepen, dese na-tijdt gearriveert, als, *d'Experientie, 't Casteel van Berkley, Loyal Subject* en *Hanibal*, van Suratte: De *Constantinopelse Coopman, de Greyhon* , *de Mediterranie* en *Rebecca* van Bantam; Ende d'ander van 't Fort St. George, daer in de West-indise Compagnie mede hæerideren.

2314256 p. diverſche ſoorten Peper,
219506 p. Cowzie,
30528 p. Terra Merita.
2664 p. Aloës Cicotrina.
356 p. Tamerinde.
5544 p. Bois w. Lack.
22311 p. Olibanum.
18325 p. Mirrhe.
25539 p. Borax brutte.
97867 p. Indigo Lauro.
22200 p. Indigo Cirquees.
55278 p. Lack en Grain.
127206 p. dito de Baſton.
4440 p. dito platte.
12654 p. dito en gome.
96400 p. Roodt-Aerde.
13000 p. Aſſa Fetida.
1782 p. Caſſia Linga.
5600 Cormentijnſſe Kleeden.
35467 wit Cattoene Lywaten.
822315 p. Salpeter.
4012 witte zijde Kleedeu.
55704 p. Suycker.
417 p. Candy-Suycker.
264 p. Tee.
19980 p. Coffie.
17864 p. Benjamin.
Witte Cattoene Garen.
8160 ps. Blaeuwe breede Baftas.
9000 Blaeuwe Marcolles.
1200 ps. Swarte breede Baftas.
3600 ps. dito ſmalle.
1500 ps. Swarte Birams Pants.
10000 ps. blaeuwe Pantaces.
30240 ps. dito blancke.
10000 ps. dito grijſe.
59840 ps. blancke breede Baftas.
26880 ps. witte Sovaguzzees.
72430 ps. witte Dungareez,
62 ps. dito grijſe.
4720 ps. ſmalle Chints.
2020 ps. dito breede.
6860 dito diverſche.
25560 ps. Guineeſche Stoffen.
12730 ps. Nicanireez.
52200 ps. blancke ſmalle Baftas.
3040 ps. dito grijſe.
1050 ps. ſmalle Allejaes.
360 ps. dito breede.
12000 ps. Brawles.
5635 ps. Zeyldoeck.
2400 ps. ſmal Zeyldoeck.
13295 ps. witte Birams Pants.
15000 ps. Chiattres.
240 ps. Saluees.
4740 ps. witte Guinees.
1710 ps. dito fijne.
300 ps. dito blaeuwe.
18990 ps. gemeene Salempouris.
4100 ps. dito fijne.
9840 ps. fijne Parcallen,
1900 ps. fijne Betilles.
5200 ps. dito gemeene.
320 ps. dito bruyne.
2475 ps. ſwart Zeyldoeck.
2700 ps. Allejaes.
624 ps. witte breede Gingans.
50 ps. dito roode.
6559 ps. Taftas.
1260 ps. Caſas.
1055 ps. Hammans.
11934 ps. Samas.
23060 ps. Denijs Gingans,
710 ps. Atlaſees.
200 ps. breede Counterpoints.
200 ps. dito ſmalle.

Daer waren onder de quade war-geeſten deſe tijdt noch al vrede-lievende Menſchen / die ſeker krackeel datter was tuſſchen de twee capitale Steden Hamburgh en Lubeck / over 't recht van 't Weſter-walt / het ſelfde deſe tijt bevredighden. Den Cancelier van ſijn Doorl. van Brandenburgh te Cleef op den Landt-dagh verſchijnende / dede voorſtel aen de Stenden / om / wijl ſich de Nabuuren al-om wapenden / 8000. man op te lichten / daer over dan 200000. Rijckxdaelders over de Landen van Cleve en van der Marck wierden ge-eyſt. In der Rinckau deden de Franſſe deſe tijt voor 3. Tonnen Gouts Rijnſe Wijn koopen / waer door de ſelve merckelijck in prijs quam te rijſen. Te Neurenbergh / daer de beſte Hantwercks lien woonen / ontſtondt in October by 10 uren ſavonts een ſchielijcke brandt / in ſeker nieu gebout Tucht-huys / hier door gheraeckten oock in de Aſſe veel ſchoone gebouwen daer omtrent / mede de Barvoetſuſteren Kerk / Ao. 1220. van Ridder Coenraed Waldſtromer gebout: Veel Graen / Tabak / &c. verbranden hier / neffens eenige Menſchen / wijl de brant 10. uren lang om de quade ordre duerden / en 't was wel 5 dagen eer alles uytgeleſt was / remarcabel ſijnde / dat de Schouts Huys / dicht aen 't voorſz. Tucht-huys ſtaende /

staende/ onbeschadight bleef. Men konde tusschen Cur-Ceulen en de Stadt dese tyt noch geen bevredinge te gemoet sien / dewijl Cur-Ceulen over het Different tot Arbiters begeerde den Keyser en den Circul van Westfalen/ en sulckx oock als guarandeurs van het te maken Accoordt : En die van Ceulen wilden de Staten Generael en den Keyser / tot hare beschermingbe van 't gehandelde : En alsoo dit wel 't voornaemste van al 't geschil was/bleef alles daer heen/want 't Regiment van Bamphield, dat men uytheemse of Hollandtse noemde / wilden de Franse Colenaers daer uyt hebben : De Fransse sonden doe 18. groote Canons na Bon / ten dienste van Ceur-Ceulen : De Stadt Nuys dede men oock fortificeren/en met Bak-ovens voorsien/ook waren den Bisschop van Straetsburgh ende die van Munster doenmaels daer/ latende een groote Leger-Plaets van houte Balcken op-slaen/ en met Ketenen bespannen / rottende daer toe veel Volckx samen: Idem proyte 3. kleyne Stedekens onverdraeglijck vol Volck: De Boeren geloofden datte Fransse van Cur-Ceulen ghehuurt / op Rijnberck een blaeu ooge soude wagen/ en daer na soude men ook wat verder springen/ Ec. De Ceur-franse handelaers kochten doe een gheheel vlot Dennen-hout/ en sonden dat naer Nuys om een Cidatelle daer mede te maken : Het geldt dat sy gaven was al Frans: Wiens Soldaten noch gedurigh haer Vivres binnen Ceulen quamen koopen : Want ten Velde was niets dan Kruyt en Loot / ende den arbeydt/ als tot 't oprechten van Magasijnen/ ende in-halen van ‡ Kooren/ het gieten van Kogels/en 't senden van 400. Vaetjes Bospolver binnen Nuys: Heden quam den Bisschop van Straetsburgh wel binnen de Stadt / maer ten gaf geen Vrede: Oock quamen den Hertoginne van Lotaringhen / beyde de Princessen van Vaudemont en Lislebonnne/ die van des Paus Nuncius wierden getracteert: Gelijk mede den Ruwaert van Putten in sijn Staten-Jacht daer op stroom/ de Burgermeesters van Ceulen tracteerden : Doch vertrock den Ruwaert weer korts daer na/gelijck mede eenige uytte Keulsse Magistraet te Roermonde waren geweest spreken den Grave van Monterey/ die een keertje na 't Spaens Gelderlandt en kleyn Brabant/ de zijne wacker makende / doende was: Den 23. passato was den Bisschop van Munster na den Rijn gekomen/ met Keyserlijcke Commissie/ daer by Cur-Ceulen geinsinueert wiert/van geen Francoisen meer in 't Keyserrijck te doen komen : Dies hieldt men dien dagh noch een conferentie op 't Huys Kentenigh / behoorende seker Ceuls Edelman/ alwaer Kur-keulen/ den Bisschop van Straetsburgh/ en eenighe Gecommitteerden van Kur-ments/ Kur-Trier en Kur-Saxen mede verscheenen/ alwaer op-gemelde Bisschop haer de Keyserlijcke Commissie heeft mede gedeelt : Op 't vordere Keulsse wesen was den Bisschop van Straetsburgh/sijn Broeder en andere van de Fransse partije langs hoe meer suspect / om dat sy de Magistraet wilden wijs maken/ dat ingeval men 't Regiment van den Coll. Bamphield niet uyt Keulen sette / hare Stadt over hoop soude werden geworpen / en waer over de gantse Christenheyt in Oorlogh soude komen: Maer de Ceulenaers hadden hier geen smaeck in/ zy wilden geen Wetten ghestelt zijn/ en 't was waer / den Oorlogh

‡ Den Alderchristel. Koningh dede doe al-omme by Billetten bekent maken, dat hy wilde koopen 70000. Septiers Kooren, om 't selve te brengen in Ses van sijne Plaetsen in Nederlant, en mochten die geene die 't selve te koop hadden, haer aen de Magasijn-meesters der voorsz. Ses Plaetsen addresseeren.

Oorlogh hieldt men voor vaſt/ dan 't ſucces moſt men af-wachten/ &c. Men verhaeldt/ datte Biſſchoppen van Munſter en Straeſ burg hier groote debuoiren toe deden/ om alles te appaiſeren: Maer de Ceulenaers hadden kleyn vertrouwen op de huydighe Biſſchoppen: Evenwel hier moſt een eynde af: Onderwijl namen de Franſſe poſſeſſie van 't Biſdom Ceulen: De Stadt Nuys maeckte men tot een Magaſijn/en men brack veele Huyſen af tot het maken van een Citadelle/ maer als men daer toe quam/vond men ſeer ſware fondamenten van oude Roomſe Mueren/ evenwel men voerde daer meenighte Artillerye/ Kooren/ &c. en daer toe dede men veele Backers komen/ daer Ovens toe opgerecht waren: Wanneer men hun vraegde voor hoe veel Menſchen ſy daeghs konden Broodt verſchaffen/ ſeyden/ voor 12000. Man/ doch de Burghers van Nuys en elders packten hun goet/ en gingen deur/ alſoo men hun dwongh/ wijl het kout wierdt/ gloeyende Steeuen te verſchaffen: Andere braken de Huyſen af: Te Bon aen den Rijn (Reſidentie-plaets van Cur-Ceulen) ſagh men een Frans Placcaet aen-gheplackt by de Corps de Guarde/ boven met een Frans Wapen/ en den Tijtul met groote Letteren: Ordonnance du Roi. De Ceulenaers zeyden/ dattet onwijſſelijck was tot Handelinghe meer ghehoor te geven/ want als men meende ten eynde gekomen te weſen/ was 't antwoordt t'elckens door den Biſſchop van Straetſ burgh met nieuwe puncten om ver ghestooten: Dies klaeghden die van de Stadt dat deſe Biſſchop met andere oogen ſagh als Kur-Keulen: Den Biſſchop van Munſter onder dies/ gaf altoos hoope tot een Accomodement/ ſulckx dat hy niet ydel ſcheen te hoopen op de glorie van een Vrede-maker te ſullen zijn. Binnen * Ceulen ſtonden doen eenige gedruckte Paſquillen aen-gheplackt/ verbatende/ datte Soldaten uyt 't Regiment van Bampfield wel na Huys mochten vertreeken, en elders dienſt ſoecken, dewijl men haer op de Zee-Vloot ſoude gebruycken: Waer op de Magiſtraet de conſequentie ſiende/ en 't ſelve door een loutere Vyandt was geſmeedt/ ontboden al de Druckers op het Stadthuys: Maer men bevondt dat 't ſelve Paſquil te Bon was ghemaeckt/ door een Ceulſe Vyant. De Ceur-Vorſten des Rijckx aen-geſocht om hulpe door den Vorſt van Nieuburgh/ die onvermogende was al 't Franſe Volck uyt ſijn inſuffiſante gewesten te keeren/ begoſten ſijn Ingeſetenen veele/ die andere wel eer om de Religie hadden verbolgt/ nu uyt vreeſe der Roomſe Franſen haer Vaderlant te verlaten: Vluchtende na Schencke-ſchans/ &c. Men begoſt doe te proberen een vlieghende Schip-brugghe over den Rijn by Bon: Waer op de Boeren ſeyden/ dit zal den wegh zijn van veele ellenden in 't Rijck/ en de Ceulenaers voor aen/ &c. Maer toen men 500. Ruyters te gelijck over ged. Brugge wilde doen paſſeeren/ bevont men datſe niet ſuffiſant was/ gelijk wel die voor Nimwegen na Knotſenburg leyt. Men ſag in Turingen de gemoederen langs hoe meer in-ghenomen met de nieuwe Leeringhe van Monſr. Jean de Labadie, dieſweghen dan den gheleerden Heer Honorius van Commerfort, van Berlijn tot Erfort quam/ om te onderſoecken ende t'examineren wat deſe nieuwe Leere in had. De Hooft-Stadt in Sileſien Breſlauw verkoor doe 't Capittel tot haer

* Dit Regiment van Colonel Bamphield was ghemonſtert 1430. man, 't ſchoonſte Volck, en ervaren Soldaten, die de Franſghesinde of Cur-Ceulſe niet wel mochten lijden: En evenwel als onduytzen geoordeelt, de Tractaten om haer langh ongeeyndight bleven.

Bisschop/ een waerdigheyt van groote Jurisdictie en 600000. gl.'s Jaers Inkomen: Men verhaeldt/ datte Paus / die de tijdingh-brengher hier af niet / en den Secretaris met twee goude Penninghen vereerde/ met een lachende mondt seyde/ dat desen Cardinael om sijn bysondere begaeftheden niet alleen sulckx wel meriteerden, nemaer oock begost den Paus als geinspireert desen Man als een Phenix te verheffen. Het maeckte in Beyeren een groot om-sien / datte Princesse van Heydelbergh aen Vranckrijck nu ghetrout/ en de Religie als om staets wil verandert/ nu Vranckrijck oock op Beyeren die Landen mochten onderstaen te occuperen/ die wel eer uytte Palts aen Beyeren waren toe-gevoecht. Colonel Erlach in Switserlant begeerende een Regiment te werven / wierde hem sulckx af-geslagen/ om dat hy by Vranckrijk tegens 't Intrest van Hollant soude werden gebruyckt: Die van Bern schreven oock aen de Cantons van Fribourgh/ Solerne en Lucerne (alle Protestanten) datse aen geen Vreemdelingen / en speciael aen de Franse eenige passagie door haer landen soude vergunnen/ of dat/ &c.

't Was genereus en treffelijck/ 't gunt dese Maendt aen den Prince van Marocco/ Keysers Soon en eenighe Erfgenaem van dat groote Rijck en Landt/ te Madrid door de Koninginne van Spangien wiert bewesen: Want dese Prins na sijn oude Vaders doot/ die blindt geworden was/ zijnde door sijn Oom Tafilette aen-getast/ was gedwongen het rijck Marocse Lant te verlaten/ en vluchtende na Spangien/ wiert aldaer Christen/ versakende 't Heydendom: En om te sien wat den Hemel hem by veranderingh noch mochte toe-voegen/ nam het Employ aen van na Milanen twee Compagnien Paerden te gaen werven / en die ten dienst van Castilien te gebieden/ met belofte van op sijn deugdelijk comportement/ hem noch te verschaffen een heerlijck onderhout/ &c. Van soo goet onthael had seker Dominikaner Monnick niet / sijnde Bisschop van Mallaga/ had sich onder diversche Spaensche Geestelijcken beroemt / hoe dat hy was de Soon van Coning Philippus de IV. waer over by de Coninginne en haer Raden gelast om ten Hove sich daer van te komen purgeren en kennis te geven. De Coninginne wel siende hoe verre haer Scepter tot over de Seen en in Europa swaeyde/ stelde een Secreten Raedt in/ om hare Maiesteyten in alle voorvallen wijsselijck by te staen: Dese dan / waren ervarene Politijcken: Den Marquis Castel Rodrigo, den Conneſtabele van Castilien, den Hertogh van Veraguas ende Don Francesco Teccata: Ende op 150. Muylen bracht men te Madrid uytte zilvere Gallioenen seer veel Millioenen stucken van achten: Hier sond men 40000. af na Castilien/ andere nae Brussel/ &c. In somma/ men sagh onder de Spaense Soldaten nu meerder gelt: Oock scheepte men 2500. Spaense Paerden voor de Spangiaerden in Nederlant op Oostende / &c.

Aelst in Vlaenderen/ het pleysierigste Stedeken van de Weerelt (hoewel eenmael by ongeluck af-gebrant/ hoogh van situatie/ out / aen wiens Stads Muren men siet de schoonste Hoppe soo geyl groeyen als ergens ter Weerelt/ en van waer men op den lieffelijcken uchtend over 't Landt van Waes siet het op-komen van den Hemelsen Son / de dauw naer sich treckend' over soo veel schoone Ackeren met Vlas en Kooren bezaeyt/ die als met een Lazuer-blaeu ten avondt

west dalende/ het heerlijckste gesicht den Mensch verleent/als opt Italien heeft vermocht) was nu geworden een Limijte van 't Spaens Nederlandt / ende de Franse Conquesten: Dan te onsterck te debatteren / gaf D. Carlo Camp daer ordre/ dat yder geestelijck ende weereldtlijck van 16. tot 60. Jaren datelijck de Stadt rondsom als een Velt mosten flechten/ Mueren en Poorten wegh: Dus wierdt Aelst als een Straet effen/ en de Vesten ghedempt: Het was al de voorleden Maendt dat sijn Exell. de Monterey/ bemerckende veele Francoisen naer de Landen van Over-mase af-quamen/ onder verscheyde pretexten/dies op-gewackert/ reys de aenstonts naer Roermonde/ over Waert/ ende wierde van den Prince van Isengien/ Gouverneur van 't Spaense Gelderlandt met respect ontfangen/ gesterckt mette Staten en den Adel van de selve Provincie: Toogh van hier op Stevensf waert in de Mase/daer den Gebieder Don Françisco Franco sijn Exell. na alle mogelijckheyt onthaelde: Hy at hier wel 's middaeghs/ dan vertrock weder/ na alle Fortificatien gesien te hebben/ ten 3. uren: Quam van daer op Roermont / werdende aen de Brugh-Poort door de Magistraet ontfangen/ de Burgers in 't geweer: 't Canon en alles toonden haer seer fix: Sliep dien nacht in 't Klooster van Monster/ en had tot vernoegen der Jesuyten wakkere Studenten gesien een Comedie speelen: Van hier te Venlo komende/ vont daer de Gedeputeerden van Ceulen: Naer braef onthael te Venlo / besach oock Erkelens / en toogh op Limborgh over Leeuwe weder nae 't Brabandtse Hoff. Geswint was sijn Excell. oock geweest op de Schans Nauange / ende vergaste den Gouverneur met verscheyde Hooft-Officieren / die sijn Exell. quamen salueren: Na de Maeltijt quamen in de Camer de Gecommitteerden van Luyk/ zijnde de Barons de Linde en Weyer, over leverende een Missive aen sijn Exell. de Monterey/ ende gaven by monde te kennen: Datse niet anders en begeerden als met sijn Exell. in Vrientschap en neutraliteyt te mogen leven: Waer op sijn Exell. datelijck antwoorde: Messrs. inghevalle gy van die meyninghe waert, soo en had gy geene nieuwe Wervinge reeds aen-gestelt; voor-siende oock uwe Fortressen van Amonitie; Men verhaeldt / dat den Baron de Linde hier op met groote protestatie heeft geantwoort: Dat alleen sulke hare Wervingen geschiede wegens het Different soo tusschen Cur-Ceulen en het Dom-Capittel was ontstaen, &c. Van hier naer wat meerder daer af: Sijn Exell. en ged. Gecommitteerden togen yder weder na Huys/ sonder dat yets voor-viel als te behouden yders gedachten.

Het Oorlogs toestel der Franssen begost langs hoe meer alle Vorsten en Staten de ooghen te openen: Hier om was 't datte Switserse Cantons van Bern aen Colonel Erlach verboden in haer gebiet het Regiment Paerden voor Vranckrijck te werven. Den Keyzer / Kur-Brandenburgh / Kur-Beyeren / Kur-Ments/ Kur-Trier en oock de mindere Vorsten des Rijckx / begosten nu oock te dencken/ dattet in-halen der Franse Volckeren op den Rijckx-bodem/ haer alle onder een Ceulse Auxiliatie/ hun haest oock konden van een grooter als zy de Wet gestelt werden: Want het is een blinden behoefrige alsints schadelijck, die niet sien en wil dan als 't te laet is, dat een krachtiger Gebuer hem wel haest van sijn over gebleven kleynigheyt seer licht ontvooghden kan. De Ridders van Malta (gelijck sy wel eer by Cromwels tijdt by Engelandt hadden gesolliciteert om haer gepre-

ten-

tendeerde Goederen in Nederlant) quamen nu mede om sulckx in Vranckrijck aen-kloppen/ doch dese Flambeau wiert haest uyt-ghewist: Hoewel men ghenoegsaem een gerucht verspreyde/ dat den Alderchristel. aen den Grootmeester van Malta soude hebben belooft/ de Hollanders te beoorlogen/ en dat geen Vrede met haer wilde maken/ voor zy Maltesers in 't hare waren gerestitueert/&c. De Parisianen gaven dese tyt voor/ „ Dat hare Alderchristel. Konings belofte aende „ Coninginne van Spangien soodanigh lagh, dat Vranckrijck niets tegens den Cathol. „ Coning soude ondernemen, geduerende de minoriteyt van den selven: Vergunnende „ noch een Jaer respijt tot het af-doen van de Limijt-scheydinge, &c. alleen met dese „ clausule, dat dan oock de Kroon Spangien sich niet en soude bemoeyen met de Oorlo- „ gen, die sijn Majesteyt ondertusschen ondernemen mocht, het waer dan tegens wie; en „ van dese belofte moste dan Engelant Guarandeur sijn. Doe quamen 2000. lichte Italianen onder Sr. Magalotti in Vranckrijck: Haer Klederen waren so dun/ dat den Koningh haer nieuwe en dicker Klederen dede maken/ om tegens het koude Klimaet van Nederlant te konnen bestaen: Ten waren geen Walen noch harde Duytzers en Switzers/ die men nu over al om gelt op-socht: Hier sag men onder Coningsmarck naer Pomeren veel Duytzen werven/ brave Carels/ die oock veel wegh liepen: Ginder na Franckfort insgelijkx maeckte men van Boeren en Burgers Soldaten: Vrankrijk had Graef Coningsmarck gehuurt/ De Prins van Vaudemont/ begaf sich ten dienste der Spaense Nederlanden: Duc de Mommout wiert aengesocht om met een Regiment Engelse ten dienst van Vranckrijck over te komen: Invoegen dat Bellona als dul de liewe Vrede scheen by Zee en Lant te willen verdelgen: Men nam oock voor 500. Engelse Paerden na Vranckrijck over te schepen/ en yder Enghels Colonel bedongh 15. goude Jacobussen voor yder gewapent Brittanjer/ die hy in Vrankrijkx dienst over bracht. De Coningh en Koninginne vermaeckten sich op de Feeste van St. Huybert te Versailltes op de Jacht/ derwaerts haer de Hoofse Dames in lichte Cleederen/ als Kinderen van Diana/ mede begaven: Men verhaeldt/ dat dit seer pleysierigh om sien/ en hier oock Menschen/ Harten en Hasen ghevangen wierden. Den Koningh in al dese lustigen swier/ begeerden oock/ het aen-stellen van een nieuwe Architectura/ die den naem draghen soude van François: Ende dede al om publiceren/ datte geen die hier aldernaest den wegh toe opende/ vereerdt soude werden met sijn Majesteyts Conterfeytsel/ om-set met Diamanten. Den Graef van Lauzun/ wel eer van laegh tot hooger staet op-geklommen/ geraeckte dese tijdt in disgratie van den Coningh; sulckx dat men hem sijn Rapier heeft af-geeyst/ 't gunt hy gaf: Maer op de overleveringhen van sijn Papieren/ antwoorden geen Sleutel te hebben van sijn Cabinet: Dies wiert 't zelve met gewelt op-gebroken/ en men bracht aen den Koningh alle sijn Papieren/ die men daer met veelderhande Brieven/ Gesteenten/ en 5000. Pistolen vont: Dit gaf men over aen Monsr. Bontemps, eerste Knaep van 's Conings Camer: Dese Grave schreef een Brief aen den Coningh/maer die weygerden de selve te lesen: Dus wierdt hy door Monsr. d'Artignan met ettelijcke Soldaten over Lions na Pignarol ter detentie gebracht: Over 't welcke veele speculatien waren of door eenige woorden/correspondentie of anders yet mocht zijn voor-gevallen/waer in sijn Maj. over hem misnoegen nam/sonder dat men de rechte sekerheyt heeft konnen weten.

Op den 7. deser heeft men in de Geunieerde Provintien door 't na-volghende Placcaet den Invoer van de Franse Producten verboden/ luydende aldus:

Placcaet van de Hoogh Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, in-houdende verbodt tegens het in-brengen, verkoopen, koopen, of consumeren van alle Franse Koele-wijnen, Azijnen, Kanefassen, Papier ende Kastanien.

De Staten Generael der Vereenighde Nederlanden, Allen den genen die desen jeghenwoordigen sullen sien ofte hooren lesen, Saluyt. Doen te weten, Alsoo Wy omme verscheyde importante en pregnante redenen, voor den dienst van den Lande, tot bevorderinge ende vermeerderinge van de Neeringen binnen de Steden van de respective Provincien, profitabel, dienstigh en noodigh hebben gevonden, dat voortaen mede geene Franse Koele-wijnen, Asijnen, Kanefassen, Papier of Kastanien, van wat soorte die souden mogen wesen, van buyten in dese Landen sullen moghen werden in-gebracht, verkocht, gekocht, of geconsumeert, SOO IST, dat Wy ordonneren, statueren en wel expresselijk interdiceren by desen, dat niemant, van wat staet, qualiteyt of conditie sy soude mogen sijn, na de Publicatie deses, die geschieden sal den 11. November 1671. toekomende, nieuwen stijl, 't zy over Zee, langs de stroomen of Revieren, noch per Asse te Lande, in en onder het gebiet van desen Staet sal mogen inbrengen in groote of kleyne fustagie, ofte packen, eenighe Fransse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Castanien, hoedanigh die souden mogen wesen, op pœne, dat de Coopluyden ende Factoors, de welcke de voorsz. Wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Kastanien doen in-brengen, of ook lossen, in-slaen of in hare Pack-huysen ontfangen niet alleen sullen verbeuren de voorsz. Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier en Castanien over Zee, langs de Revieren of per Asse, door henluyden gedaen in-brengen, lossen, in-slaen of in haer Kelders of Packhuysen ontfangen, maer boven dien op yder stuck of Vat Fransse Koele-wijn en Asijn, 't zy groot of kleyn, mitsgaders yder Pack Canefassen, Papier ende Castanien, mede groot of kleyn, noch een somme van 600. gl. Voorts interdiceren ende verbieden Wy wel expresselijk by desen, alle Schippers, Stuurluyden en Matrosen, mitsgaders Wagen en Karluyden, in hare Schepen, Schuyten, Ponten Wagens, of Karren te ontfangen, om in dese Landen over te brengen eenigerhande Fransse Koele-wijn, Asijn, Canefassen, Papier of Castanien, in hoedanige fustagie, of packagie die soude mogen wesen, op verbeurte van 100. gl. op yder Stuck Franse Koele-wijn of Asijn, mitsgaders yder Pack Canefassen, Papier of Castanien, 't zy kleyn of groot, 't welck by henluyden te water of te Lande, in, ende onder ons gebiedt sal in-gebracht werden, voor welcke Boete de Schepen, Schuyten, Wagens, Karren en Peerden sullen werden verklaerdt te wesen verbonden en executabel; en indien de voorsz. Boete van de Schepen, Schuyten, Karren, Wagens ende Paerden, of uyt de Goederen van de voorsz: Contraventeurs niet en konnen werden geconsequeert, so sullen de selve Contraventeurs over de voorsz. misdaden exemplaerlijck aen den Lijve, ten minsten by openbare geesselinghe ghestraft werden: Maer indien yemandt van de voorsz. Schippers of Voerluyden konde bewijsen, dat de voorsz. Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Castanien buyten sijne kennisse soude mogen wesen in-gescheept of op-gheladen: Soo sullen echter, ende des niet tegenstaende zy-luyden de voorsz. Boete moeten betalen, maer weder om daer tegens haer regres hebben en behouden, ten laste van die geene, de welcke de voorsz. Franse Koele-wijn, Asijn, Canefassen, Papier of Castanien hebben in-gescheept of in-geladen, en indien het mochte gebeuren, dat niet tegenstaende ons voorsz. Gebodt, echter bedecktelijck eenige Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Castanien onder ons gebiet mochten wesen in-gebracht, Soo verbieden wy alle Binnelants-vaerders, Marckt-Schippers en Voerluyden, de voorsz. Franse Koele-wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier ofte Castanien, van buyten in-gekomen, te vervoeren van d'eene Provincie, Stadt of Plaetse na de andere, op gelijcke boete en straffe, als hier vooren ten aensien van de eerste in-brengers is gestatueert, en indien het voorsz, feyt door eenige Marckt of Beurs-Schippers werde begaen, boven dien van haer respective Veeren te werden gedeporteert. Van gelijcken, soo verbieden Wy aen alle particuliere of geprivilegeerde en be-eedighde Arbeyders haer te laten ghebruycken, om eenighe van de voorsz. Franse Koele-wijnen, Asijnen, Kanefassen, Papier, of Castanien, te helpen lossen, of met Sleden, of Vlot-Schuyten te vervoeren, op gelijcke Boete en straffe als hier vooren tegens de Schippers ende Voerluyden sijn gedecreteert, en boven dien, indien de voorsz. Arbeyders sijn in dienst van Steden of Collegien, daer van te werden gedeporteert. En ten eynde de voorsz. Schippers, Wagenaers, en Arbeyders van desen onsen Placcate kennisse mogen bekomen, soo werden alle Hooft-luyden en Overluyden van de Binnelants-vaerders, Voerluyden en Arbeyders gelast, een yder van den inhoude deses te adverteren en informeren, en ondervindende dat desen Placcate door yemandt werdt overtreden, daer van aen de respective Officieren, en Magistraten in de Steden, en ten platten Lande te geven behoorlijcke advertentie. Dan gemerckt noch een groote quan-

titeyt van Franse Koele-wijnen, Asijnen, Kanefassen en Papier, onder de Koopluyden en Ingesetenen deser Landen in voorraet is: Soo hebben wy om de schade onser Ingesetenen, so veel doenlijk te voorkomen, de selve gepermitteer, om de Franse Koele wijnen, Asijnen, Canefassen en Papier, de welcke by henluyden in voorraet sijn, te mogen versenden, beneficeren, consumeren en verkoopen, van nu af tot den lesten April 1672. inkluys, en langer niet. Ordonneren voorts, dat na den voorsz. lesten April 1672. niemant van onse Ingesetenen binnen het ressort van desen Staet, sal mogen verkoopen, koopen, vereeren, wegh geven, aen-nemen, vermanghelen of op eenighe andere manieren alieneren, of oock ter slete consumeren, directelijck of indirectelijck, in eeniger manieren, eenige Franse Koele-wijnen, Asijnen, Kanefassen, Papieren en Kastanien, in groote of kleyne quantiteyt, op verbeurte van alle de voorsz. Franse Koele-wijnen, Asijn en yder Pack Canefassen, Papier en Castanien, die naer den voorsz. tijdt by yemant gekocht, vereert, aen-genomen, vermangelt, ter slete geconsumeert, of op eenighe andere manieren gealieneert sullen werden, en boven dien een boete van 600. gl. op yder Stuck, ende 200. gl. op yder Tonneken Franse Koele-wijn, Asijn en yder Pack Canefassen, Papier en Castanien, groot of kleyn dat na de voorsz. tijdt verkocht, gekocht, vereert, aen-genomen, vermangelt, gealieneert, of ter slete geconsumeert sal zijn, soo wel by den Verkooper als Kooper, Gever als Nemer, of die geen die de voorsz. Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier en Castanien gesleten, als die de selve ter slete ghehaelt of geconsumeert sullen hebben; ordonneren en statueren, dat boven de voldoeninge der voorsz. Boeten die geene die haer met het slijten of ter sleete te verkoopen in het groot of kleyn, van Wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier en Castanien, komen te generen, haer Neeringe sal werden geinterdiceert, voor den tijt van een Jaer en ses Weken, voor de tweede mael voor altijt, en voor de derde mael infaem verklaert, en voorts uyt het geheele ressort en gebiedt van den Staet der Vereenighde Nederlanden ghebannen sullen werden, en dat die geene, de welcke de voorsz. boete niet en kan betalen, arbitralijck aen den lijve, ten minsten by openbare geesselinge, sal werden ghestraft: En werden de respective Officieren, der selver Subsistuyten en Dienaers in de Steden, en ten platten Lande geauthoriseert, om nieuwe ondersoeck te doen, of na de voorsz. tijt by yemant eenige Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Castanien gekocht, verkocht, vereert, aen-genomen, vermangelt, gealieneert, of ter slete geconsumeert sullen werden. Behoudelijck, dat ingevalle eenige Koopluyden of handelaers, eenighe Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Castanien, jegenwoordigh onder haer soude mogen hebben, de welcke zy tusschen dit en den voorsz. laetsten April toekomende, niet souden mogen hebben geconsumeert, of versonden, de selve gehouden sullen sijn de voorsz. Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier ende Castanien aen te geven aen de Magistraet van de Plaets daer de voorsz. Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Castanitn sijn leggende, ende de selve te brengen ter Plaetze die daer toe door de Magistraet sal sijn aen-gewesen, welcke aenwijsinge de respective Collegien ter Admiraliteyt ten besten sullen hebben te besorgen, en dat de selve Franse Koele-wijnen, Azijnen, Kanefassen, Papier en Castanien, aldaer sullen moeten verblijven onder de opsicht van de Magistraet van de selve Plaets, by de welcke de sleutels van de voorsz. te designeren plaetse sullen moeten blyven beruften, invoegen dat niemant tot de voorsz. te designeren plaetse, ofte tot de goederen daer inne berustende acces sal kunnen of mogen hebben, dan ten overstaen van den Officier van de voorsz. plaetse, of andere vertrouwde Persoonen, die daer toe by den selven Officier specialijck sullen zijn geauthoriseert, dat oock niemandt de voorsz. Wynen, Azynen, Kanefassen, Papier ende Kastanien, in ofte uyt de voorsz. gedesigneerde plaetse sal mogen reppen, roeren, lichten, ofte oock buyten 's Lants versenden, dan met volkomen kennisse van den voornoemden Officier, of de voorsz. vertrouwde Persoonen by hem specialijk daer toe gecommitteert, ende dat daer nevens aen de Magistraet van de plaetse daer de voorsz Wynen, Azynen, Kanefassen, Papier en Kastanien, berustende zijn, sal moeten werden aen-gegeven de quantiteyt van de voorsz. Wynen, Azynen, Kanefassen, Papier en Castanien, die versonden sullen werden, de Persoon aen wie, en de Plaetze naer de welcke de voorsz. Wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier en Castanien vervoert sullen werden, en dat de voorsz. Versenders van deselve Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien, noch daer en boven borge sullen moeten stellen tot de waerde van de selve Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier ende Castanien toe, van dat die effectivelijck sullen werden ghebracht ter Plaetze en aen den Persoon, na en aen de welcke die zijn gedestineert, en de selve borgtochte suyveren, ten langsten binnen den tijt van acht dagen, na dat de Schipper de voorsz. Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien uyt gevoert hebbende, weder om hier te lande sal zijn gearriveert, en dat by faulte van dien die geene, die de voorsz. Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien aenghegeven hebben om te vervoeren, mitsgaders oock de voorsz. Borgen sullen moeten werden geexecuteert, voor de waerde van de voorsz. Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier ende Castanien, en daer op, mitsgaders tegene de voorsz. aengevers geprocedeert als tegens Contraventeurs van desen onsen Placcate, dat voorts de voorsz. Aengevers of de voorsz. hare Borgen, de suyveringhe van de voorsz. Borchtochte sullen moeten doen, met aen het Collegie ter Admiraliteyt, onder welckers ressort de voorsz. Wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier en Castanien buyten 's Lants gesonden sullen wesen, binnen den voorsz. tijdt te exhiberen de verklaringe ven de Magistraet van de Plaets, op de welcke die aen-gegeven

en gebracht zijn, mede brengende dat de selve Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien, geladen in soo een Schip, van soo een Schipper, door soo een Persoon versonden, en aen soo een Persoon geaddresseert, waerlijck, en effectivelijck aldaer gekomen, en aen soo een Persoon gelevert zijn, mitsgaders aen de gemelde Collegien ter Admiraliteyt te presenteren de Schipper en zijne Knechten of Matroosen, de voorsz. Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien vervoert hebbende, de welcke gehouden sullen zijn te verklaren onder Eede solemneel aen 't gemelde Collegie te presteren, dat sy sodanige Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien, op soodanighen tijdt uyt soodanigen Packhuys, in soodanigen Plaetse, op ordre van soodanigen Persoon hebben in-geladen, en die selve Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien, op soodanigen tijdt, in soodanigen Plaetse, aen soodanigen Persoon wederom hebben over gelevert, alles op de confiscatie, peynen en boeten hier voor uytgedruckt.

Wijders soo hebben wy verboden en geinterdiceert, alle geswooren Makelaers, na de voorsz. laetsten April 1672. toekomende, te veylen ofte te staen over eenige Verkoopinge, vermangelinge of alienatie van eenige Franse Koele-wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier of Castanien, maer soo wanneer henluyden eenige partyen werden aen-geboden, om te koopen of verkoopen, sullen zy-luyden ghehouden sijn 't selve den Officier van de Plaetze aen te geven, op de verbeurte van haer Officie, ende boven dien een Boete van 600. guldens op yder Stuck, Vat of Pack, groot of kleyn, dat door henluyden wert verswegen, in-gekocht, verkocht, vermangeldt of gealieneert. Alle de voorsz. Boeten t'appliceren ten profijte van de Officieren die de aenhalinge of calange eerst sullen komen te doen; Waer toe de Regenten van de respective Godts-huysen mede by desen werden gequalificeert, en geauthoriseert, die in sulcken gevalle de geheele Boeten, ten profijte van de Godts-huysen sullen ghenieten. Voorts soo werden niet alleen de voorsz. Officieren, der selver Subsistuyten en Regenten van de Godts-huysen geauthoriseert om de calange, aenhalinge en bekeuringhe te doen, maer oock de respective Advocaten-Fiscaels, Commisen-Generaels, en particuliere Commisen, ter recherche in de Steden en Zee-gaten, speciaelijck gelast goede voorsorge te dragen, en wel toe te sien, dat geen Franse Koele-wijnen, Azijnen, Kanefassen, Papier ofte Kastanien, ter Zee, langs de Revieren of Plaetsen te Lande werden in-gebracht, maer alle soodanighe Waren, sonder eenige conniventie aen te halen, op te brengen, en te stellen ter judicature van de respective Collegien ter Admiraliteyt, en om een yder te animeren tot het ontdecken van dese contraventie, soo sal die Aenbrengers of Aenhaelders werden toe-gevoegt de helft van de Franse Koele-wijnen, Azijnen, Kanefassen, Papier, en Kastianen, de welcke sullen werden geconfisqueert, en de helft van de Boete daer inne yemant sal werden gecondemneert, blijvende de wederhelft ten behoeve van de voorsz. Officieren, die de calange eerst sullen hebben ghedaen, en sullen daer en boven de voorsz. Aenbrengers vry zijn van de boete, daer in zy volgens het voorenstaende ons verbod souden mogen zijn vervallen, schoon de selve Aenbrengers mede Contraventeurs souden mogen zijn geweest; Wel-verstaende, dat niemant voor soodanigen Aenbrenger geconsidereert, en daer door van de voorsz. Confiscatie en verdere Boeten bevrijt sal werden, als alleen die geen, die de voorsz. verboden en verduysterde Goederen en Koopmanschappen aen 's Lants Officieren sal hebben aen-gebracht, voor en aleer dat eenige van de selve Officieren haer sullen getransporteert hebben op, aen, of omtrent de Schepen of andere Plaetsen, daer inne eenige verboden Waren, Goederen of Koopmanschappen verduystert souden moghen zijn, en niet die geene de welcke de voorsz. verboden of verduysterde Goederen of Koopmanschappen komt aen te geven of te openbaren, soo wanneer de voorsz. Officieren albereyts op, aen, of omtrent de voorsz. Schepen of Plaetsen gekomen souden mogen zijn. En ten eynde de voorsz. Franse Koele-wijnen, Azijnen, Kanefassen, Papier en Castanien hier te Lande inkomende, niet plotselijck moghen werden geconfisqueert, maer dat al-omme van desen onsen Placcate kennisse en advertentie gegeven en ghenomen, oock desen aengaende ten aensien van den tijt van de Publicatie, een egale en eenparige voet gehouden mag werden. SOO IST, Dat wy geordonneert ende gestatueert hebben, ordonneren en statueren by desen, dat de publicatie van desen onsen Placcate sal werden ghedaen in alle de Provintien, en het ressort van de Generaliteyt, op Woensdagh aenstaende ende acht daghen, die wesen sal den 11. November toekomende, nieuwen stijl, met dese onse expresse meeninge en verstande, dat indien de voorsz. Publicatie op eenige Plaetse of Plaetsen, wat vroeger of later soude mogen wesen gedaen, het dien niet tegenstaende in recht en daer vooren gehouden, en de voorvallende saken even en in dier voegen gehandelt, gereguleert, ende by Sententie getermineert en gedecideert sullen moeten werden, als of de voorsz. Publicatie aldaer mede specialijck ten voorsz. dage gedaen was geweest, en by soo verre na den voorsz. 11. November, date van de voorsz. Publicatie, tot den 23. December 1671. nieuwe stijl inkluys, binnen de Zee-gaten deser Landen souden mogen komen te arriveren eenighe Schepen, in de welcke eenighe Franse Koele-wijnen, Asijnen, Canefassen, Papier of Castanien mochten wesen geladen, dat in sulcken cas de voorsz. Koele-wijnen, Azijnen, Kanefassen, Papier ende Castanien, met de selve Schepen of wel in andere over ghescheept, sonder betalingh van 's Lants inkomende of uytgaende recht, uyt de selve Zee-gaten na andere Landen sullen moeten werden vervoert, sonder dat de voorsz. Koele-wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien, andersints gerept of geroert, veel min aen Lant gebracht, of aldaer op-geleght, of de Stroomen of Wateren op-gevoert sullen mogen werden, op poene dat de selve niet alleen sonder eenige con-

conniventie of dissimulatie sullen werden geconfisqueert, maer oock dat dienthalven jegens de Contraventeurs van desen onsen Placcate met de uytterste vigeur geprocedeert sal worden: Authoriseren voorts de respective Collegien ter Admiraliteyt, om ter plaetse alwaer de Schepen uyt de Zee in-komende, het Ancker laten vallen, soo wanneer aldaer eenighe Schepen, nevens andere goederen mede met Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier of Castanien geladen, souden mogen komen in te vallen, van den dagh van de Publicatie van desen onsen Placcate, en sulckx van den voorsz. 11. November, en alsoo tot den voorsz. 23. December 1671. nieuwe stijl inkluys, een getrou en bequaem Persoon te senden, om wel toe te sien, dat ten aensien van de voorsz. Schepen ende Goederen, den inhouden van desen onsen Placcate exactelijck en punctuelijck werde na-gekomen: Dat voorts alle Franse Koele-Wijnen, Azijnen, Kanefassen, Papier en Castanien, die na het verloop van de voorsz. 6. weken, en sulckx naer den voorsz. 23. December 1671. toekomende, nieuwen stijl, binnen dese Landen ghebracht souden mogen werden, effective confiscatie, en de Persoonen haer daer mede bemoeyt hebbende de verdere pœnen in den voorsz. Placcate geexprimeert, subject sullen sijn. Ordonneren en lasten voorts wel expresselijck de respective Collegien ter Admiraliteyt, ende alle andere Rechteren en Justicieren van den Lande, die over den inhouden van desen onsen Placcate Recht en Justitie souden moghen komen te administreren, de goede hant daer aen te houden, en doen houden, en oock soo veel in haer is te besorgen, dat dit jegenwoordigh Ons Placcaet na sijn forme en innehouden, punctuelijck en precieselijck geobserveert ende na gekomen, oock na den klaren Text van 't selve by de gem: Collegien, en alle andere Rechteren ende Justicieren van den Lande recht gedaen werde, sonder op pretext van ignorantie of eenige andere voorgewende exceptien daer van in eenighe deelen te devieren, of de dispositie van desen onsen Placcate in eenigerhande manieren te luxeren, veel min haer aen te matigen eenigh oordeel over de rechtmatigheyt of onrechtmatigheyt van 't geen daer hy is ter neder gestelt, of daer uyt by gevolghe eenige conjecturen te formeren, van onse apparente intrinsique meyninge, maer precieselijck en punctuelijck na de letter op te volgen de dispositie daer inne klaerlijck uyt-gedruckt, en dienvolgende particulierlijck mede van den voorsz. 11. November toekomende af, alle Franse Koele-wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien buyten te houden, of weder om in manieren vooren verhaelt te doen uyt-voeren, mitsgaders alle soodanige der voorsz. Wijnen, Azijnen, Canefassen, Papier en Castanien, als na den voorsz. 11. Nov. toekomende, nieuwe stijl, anders dan om weder om in manieren vooren verhaelt uyt de selve Zee-gaten daer die in-gekomen sijn, met de selve Schepen, of in andere Schepen over gescheept, over Zee te werden versonden, gerept, geroert, of oock aen Lant gebracht, op-gheleyt, of de stroomen en Wateren opgevoert souden mogen werden, of die naer den voorsz. 23. December toekomendes, mede nieuwen stijl, in de Zee-gaten deser Landen in-komen sullen, effectivelijck te confisqueren, en daer over oock te adjudiceren de volle Boete sonder eenige verschooninghe, mitigatie of exceptie. Ontbieden en versoecken derhalven de Heeren Staten, Gecommitteerde Raden en Gedeputeerde Staten van de Provintie respective van Gelderlant, en 't Graefschap Zutphen, Hollant en West-Vrieslant, Zeelant, Utrecht, Vrieslant, Over-ysel, mitsgaders Stadt Groeningen en Ommelanden, en alle andere Justicieren ende Officieren van de selve Landen, dat zy desen onsen Placcate aenstonts na de receptie, of immers uytterlijck op den voorsz. 11. November toekomende alomme doen verkondigen, publiceren en affigeren in alle Plaetsen daer sulckx van nooden wesen sal, en men gewoon is soodanige Publicatie en affixie te doen. Lasten en beveelen voorts de Raden ter Admiraliteyt, d'Advocaten, Fiscaels, mitsgaders Lt. Admiraels, Vice-Admiraels, Capiteynen, Officieren en Bevelhebberen, als mede de Commissarisen en Commisen ter recherchie, soo in de Zeegaten als elders, desen onsen Placcate na te komen, en te doen na-komen, procederende en doende procederen teghens de Contraventeurs van dien, sonder ooghluyckinghe, faveur' dissimulatie of verdrach, Want wy zulckx ten dienste van den Lande, en ten besten van de goede Ingesetenen van dien, bevonden hebben te behooren. *Aldus gedaen en gearresteert onder onsen Cachette, Paraphure, en de Signature van onsen Griffier, In den Hage den tweeden November, 1672. Was geparapheert,* Isbr. van Viersen, vt. *Onder stont,* Ter Ordonnantie van de hoogh-gem. Heeren Staten Generael. *Getekent,* Gasp. Fagel. *Zijnde op 't spatium gedruckt het Cachet van haer Ho: Mog: op een rooden Ouwel, overdeckt met een Papieren Ruyte.*

Haer Ho: Mo: deden oock een Missive af-gaen aen den Graef de Monterey/ de selve aen-wijsende by 't bovenstaende Placcaet/ wat wege men hier soude gebruycken om de Franse Producten te verbieden. Den Staet dede als noch de Frontieren Doesburgh/ Wesel/ Rijnberck/ &c. met meer en meerder Guarnisoen voorsien: Terwijl men by de Vyanden van hier voor-gaf/ dat by eenige disgustie om de hooger hant/ sulckx door een voornaem Collegie ten besten weg genomen wiert. Men resolveerde doe behalvens de Branders en Galjots/ tegens

gens het Voor-jaer in Zee te brengen 72. Schepen van Oorlogh/ behalvens de Branders en Galjots: Men sagh dese tijdt wel/dat in den Hage diversche met jalousye hoorden/ wat * staet voor Oorloghe van dese Landen by alle voorval zijnde ghemaeckt/ soo om te versterken de Militie / tot Bootsgesellen incluys / om op den Rijn/ Mase en elders by alle voorval tot Pontons / Geschut als anders te konnen gebruycken: Maer de wangunstige wisten niet wat zy dencken souden/ dat zy zagen den nieuwen Spaense Ambassadeur Don Emanuel de Lira met diversche Ministers van den Staet confereren: Zy en verstonden niet anders/ dan dat het was over de Spaense Nederlanden: En dat men diemhalven met andere Vorsten en Staten/ selfs den Keyser en Hoogh-duytslant / (als grootelijkx daer aen gelegen) bequamelijk een defensive Ligue konde treffen/ &c. Den Heer Velt-marschalck Wurts, gheweest in Holsteyn/ keerde weder na Hollant / met diversche brave Officieren / die tot Employ wel dienden. Als den Heer van der Mijle den 11. deser snachts van de quetsure in de Palmagie-Baen voorzen gedacht/ was overleden/ is met Carossen ende veel Flambeauwen in de Groote Kerck begraven/ en des selfs Wapenen op het Graf stucken gheslagen/ als de laetste van 't Geslacht zijnde: Den 27. deser den Agent de Heyde door haer Ho: Mo: gedeputeert / om de twee Gesanten van den Coningh van Bengala / Prins van Sanho / ghenoemt Lorenzo Luijs Capela en D. Luijs Fernandes, ter Audientie te halen/ reed vervolgens met twee Carossen na haer Logement/ de nieuwe Doelen / en de selve gecomplimenteert hebbende / heeft haer mette voorsz. twee Carossen van haer Ho: Mog: na 't Hof gebracht: Alwaer na het over leveren van haer Credentialen/de selve hare Propositie deden/ meest in geluckwenschingen en voorspoedt bestaende: Vereerden oock aen haer Ho: Mog: ettelijcke Geschencken/ die sy wegens haren Koningh over gaven/ bestaende in drie goude Kettings/ en eenige Schotels en ander Werck uyt haer Landt/ van Silver ende Ten: Daer souden by dese Presenten noch 100. Slaven ghewéest hebben/ maer konden door ongelegentheydt niet over ghebracht werden: Men soude haer op het vordere Commissarisen om mee te handelen/ toe-voegen; alsoo zy Assistentie teghens de Portugijsen versochten / daer zy mede in Oorlogh waren. Men heeft den 29. deser in 's Gravenhage in de Lutersche Kerck seer heerlijck gemusiceert ghehad over de gheboorte van den lesten Deense Prince: Waer na de Deense Heeren Ministers in haer Logement / [sijnde 't Huys van Brederode] hebben getracteert gehad alle de Leden van haer Ho: Mog. de Hr. Prince van Orangien / den Heer Rijn-grave / ende alle Uytheemse Ministers: Daer waren 15. stucken geplant/ en een schoon Vuyr-werck aen-gesteken: Het Huys was voor met Balien af-geschut: Voor 't Huys daer dit Festeyn wiert gegeven/ stont ten wedersijden der Deur een Wildeman / en een Coninckljjcke goude Kroon / daer onder Cv. dit wiert gehouden van 2. Leeuwen: Op twee Pijlaren stont ter rechter zijde van den Ingangh den Noordtsen Leeuw / en ter lincker

* *Volgens 't advijs van den Raet van Staten, af-gesonden aen alle de Provinçien, was 't Project, noch 14000. Voet-knechten en 6000. Ruyters by provisie te lichten: Over leverende oock een geheelen Staet, hoe veel en wat Militie tot de Frontieren, en 't overschot in allen gevalle dienstigh konde wesen. Eenighe Provinçien en Leden waren van gevoelen, wat Fortressen men best onder Water, en de Weghen onbruyckbaer konde maken, als zeker zijnde, dat by goede ordre, alle Vyanden hier te Lande landende, schoon sy al konden zwemmen, niets dan Water en Dijcken voor haer neus en souden vinden. De Hooft-Offiçieren gaven oock by geschrifte hare consideratien op het een en 't ander in.*

lincker zijde een Oliphant / vergult en versilvert / met blaeuwe Lint en 't Juweel toe/ beduydende de Deense Ordre / daer uyt tot 8. Oxhoofden toe Roode ende Witte Wijn vloeyde : Wat hooger op een Balkon / daer de Trompetters stonden/ stondt tusschen 2. hooghe Pyramiden mede een groot Blason/ met het gekroonde Wapen van 15. Quartieren/ en boven de Kroon dese Letteren : Pietate & Justitia : Onder stont/ Christiano V. Daniæ, Norwegiæ,Gotthorum & Wandalorum Regi Hæridi. Op alle welcke seer heerlijcke Festons van groente/ Orangie en Citroenen waren ghehanghen : Alle de boven Kamen van 't Huys waren beset met lichten en Wapenen van den Koningh : Boven was 't Huys beset met 200. lichtende Lantaernen / die yder met het Cijffer Cv. onder een Kroon op vier gevels cierlijck vertoonden : Soo wierde mede de voorsz. drie Coninckl. Wapenen op een Theatrum seer heerlijck vertoondt met haer Cijffers : Diergelijcke Festeyns hebben de Deensse Ministers mede in Engelant en andere Princen Hoven ter sake voorsz. mede aen-gestelt/ daer meenighte van des Oliphants Wijn gedroncken/ als overweldight wierden thuys geleyt/ om te slapen.

Onder alle Europise Natien die van outs de Zee naeukeurighlijck hebben door-varen/ sijn de Britten geensints de minste / waer door sy als stercker ende beter Zee-lien als de Fransse/ in America hare Conquesten / speciael de Virginies/ en nu lest Jamaica/ hebben weten te populeren en te behouden : De Portugijsen en Spangiaerden uyt Galissien en Biscayen geensints verwerpelijck/ houden noch door hare kloeckheydt het Rijck Peru en Chili / oock de Philippines in dwangh : De Hollanders vernoeghen sich licht met Koopluyden te heeten/ en by alle vremde Natien louter te komen handelen ; waer door alle d'Indiaense Kusten van America/ Asia en Africa soo verre gekomen zijn / dat men met de Malleyse/ Portugijse en Hollandtse Tale op alle d'Indiaense Gewesten kan te recht komen/ dewijl de selve Talen werden ghebruyckt en verstaen : Het vernuftige China is wat anders / oock 't Rijck Japon / derwaerts d'Engelsse Oost-Indise Compagnie dese Maent twee rijk geladen Schepen af-sondt/ om (waer 't doenlijck) door rijcke Europise Presenten de Commercie aldaer te stabileren door 't op-rechten van een Logie/ &c. De Franse Compagnie trachte onder haren Directeur de la Haye, den Handel te Suratte/ door verminderingh van Lasten te faciliteren : En soo men voor gaf/ waren 7. Oorlogh en 4 Coopvaerdy-schepen van daer na 't Eylant Banka gezeyldt/ om wijl het op 25. graden onder een schoon Climaet leght / daer den Standaert van Vranckrijck te planten : Maer de Inwoonders van Malabare en Cochin/ oock die van Ceylon waren gewaerschout/ dat dese Schepen eerst souden anckeren / daerse naer 't saysoen best konden aen-komen / en haer heyl versoecken. Seker Scheepje met Yser na Zalee gemunt/ en te Lissabon komende/ wierdt daer vast ghehouden/ om dat men seyde 't selve op Joden zijnde geconsigneert / oock de Ladinge Contrebande Waren/ ergo confiscabel. Den Engelsen Capiteyn Holmes op zijn Fregat de Diamant/ by Cape Spart op de Corsairen vlammende ; Den eersten Turckse Rover wel bezeyldt / die hy vernam / ontsnapten hem met de nacht : Den naesten morghen vernam een andere Turcksen Roover / die twee

Prijsen by sich had: Hy joegh hem soo dicht na / dat hy eyndelijk oock den Admirael van Algiers by hem sagh: Den Rover benaut / stack een van sijn Prijsen in brandt / sijnde een Hollandts Scheepje met Spaense Vruchten / 't ander scheen een Galjot als een Heu / en met den donckeren geraeckten uyt 't gesicht: Daer na siet hy een Engels Schip / dat hy na-joegh / by de Turcken genomen / met Vruchten van Mallaga geladen: Zy verlieten 't met de Boot / maer wijl dit Scheepje alreede onbruyckbaer was om Zee te bouwen / boorden hy 't in de gront: Hier naer ontmoet hy twee Turckse Brigantins / 't een na vermoeden van Zalee / zy liepen d'een oost en d'ander zuydt op: Dus volght hy 't leste / en jaeght het by Arzilla in Africa tegens de Wal / alwaer / wijl 't ander sich salveerde / t'eenemael vergingh. Op de Revier van London seecker Schip van Stocholm gearriveert / stapt de Jonghen in de Boot om yets vast te maken: De knaep maer 14. Jaren out / raeckt los / ende drijft mette Eb t' zeewaerts: Onmogelijck was 't hem te bekomen; dus drijft hy 7. daghen en nachten op de Noort-zee / niet dan wat Taback by sich hebbende / wort van de Zeeuse Vissers by de Duynen van Schouwen gesien / en te Zierikzee gebracht / in 't Gasthuys gelogeert / daer men sijn handen en voeten van koude en natte als doot bevondt / doch door calefateringh weder allengsjes begost te bekomen.

DECEMBER 1671.

AL de Staten en Princen van Europa waren nimmer soo woelende als tegenwoordigh: Wy sullen dit Jaer-boeck dan besluyten / met de verificatie van dien. Vranckrijck kreeg den Minister Pompone over Ceulen en Brabant (niet over Hollant) weder te Parijs. Den Marquis de Vaubrun bleef noch te Stocholm / dan volghde haest: Ende Monsr. Courtin succederende / dede schoone beloften aen 't Sweetse Hof: Maer die Kroon scheen meer genegen sich buyten alle gevaer te houden: Immers die Ministers verklaerden ront uyt aen de Gesanten van de Spaense Majesteyt / [te Stocholm zijnde] datse in alle deelen souden volharden / haer geensints met Vranckrijck te sullen engageren: En sulckx wijl zy haer woort hadden gegeven tot de maintenue van de Nederlanden / selfs gaven oock sulcke beloften aen de Ministers van haer Ho: Mog: aen de welcke haer Excell. verklaerden / dat de overkomst van den Ambassadeur van Haren / hare Majesteyten ten hooghsten aengenaem soude sijn: Ende hier mede volgden een Resolutie van ettelijcke 1000. Sweden op de Lenten nae Pomeren te doen over schepen.

Te Madrid was van Vranckrijck oock nieuw aen-ghekomen den Marquis de Villars / ende gaf alle vremde Ministers van sijn aenkomst notificatie: Hy wiert dan op kosten van de Kroon acht daghen langh in sijn Logement getracteert: Den 14. sijn Intrede doende / wierdt ter Audientie ghebracht / verseldt door Don Fernando Vallenzuela, Introducteur der Ambassadeurs: Sijn stoet wiert verrijckt met de Edellien van des Paus Nuncius / van den Keyser / Portugael / Venetien en de publijcke Residenten en Ministers: Hy gaf dien dagh aen

gen 14. Staffiers een schoone Livreye van swart Velours / 6. Pages ende 11. Domestycquen en Koetsiers / alle rijckelijck gekleet: Sijn Edellieden waren bekleet met een schoone Just au corps/ alles door-wrocht met Gout en Silver; dito Ambassadeur had selfs een Kleet aen / van onder en boven geheelijck doorwrocht van Goude en Silver: Sijn Caros wierdt van des Paus en veele andere gevolght: De zijne was van buyten en binnen geborduert / en van rooden fluweele; den tweeden was vol Keyzerl. ghesneden werck / en over-arbeyt met een tralie-werck ongemeen konstigh/ van binnen was gemelde Carosse seer admirabel: Hare Majesteyt ontfongh hem seer vrundelijck: Zijn Credentialen over-gelevert hebbende / vertrock mette zijne weder in hare Majesteyts Caros na sijn Pallais: Men voeghde hem Commissarisen toe/ om te hooren sijn aenbrengen: Terwijl den Marquis de Fuentes was geordonneert om hem te onderhouden: Ged. Ambassadeur gaf aen den Cathol. Coningh een seer aerdigh Calesje/ op de nieuste mode / geschat op 500. Pistoletten: En aen de Coningin vereerden hy een groote Spiegel / sijnde de vier hoecken met Diamanten beset/ waerdigh by de 30000. gulden; als mede een Horologie om-set van Dyamanten/ neffens meer andere Franse galanteryen: Om dit met danckbaer heydt te vergelden/ en goede correspondentie met Vranckrijck te houden / sprack men te Madrid van 24. Spaense Paerden/de schoonste die te vinden waren/ van Chocolat/ Hantschoenen/ van Amber en diergelijke anders na Parijs aen die Maj. te vereeren: De Coningh ende Conninginne van Spanjen ginghen dese Winter haer vermaeck nemen tot Vasten-avont toe/te Lande op Buon Retiro/het Coninckl. Lust-huys / op 't addijs van de Medicijns: Want dienden van lucht wat te veranderen/ alsoo Don Pedro de Velasco en andere Grooten storven. Men speelde doen een heerlijcke Comedie / die men seyde den Coningh wel een Tonne Gouts van toestel hadde ghekost: Doch wat goede correspondentie de bovenstaende Presenten hebben uyt-gewerckt / sal ons 't naeste Jaer-boeck maer al te ongestadig doen ervaren.

De groote dierte van Graen in Sicilien en gants Italien/ continueerde soodanigh / dat men te Messina / Palermo en andere Zee-Plaetsen alle Schepen met Koorn aen-hieldt/ sonder aensien van wat Natie: Tot den Prins de Ligne door goede ordre d'onlusten een weynigh dede stuyten / door 't over-halen van Graen met Barbarise Schepen van Tripoli. Gelijk de Ridders van Malta gants Europa om noch eenige goederen van de Tempeliers of St. Jans Heeren over geschooten/ quamen d'eygendom pretenderen: Quamen oock die van Parma om een oude pretentie van Castro / by den Paus / begeerende daer van de desincameratie: Maer sijn H. met vry considerabelder affairen beslommert/ dede aen dese versoeckers weten: Dat hy voortaen op saken van dierghelijcke natuur noch aen hun / noch aen d'allermachtigste Princen het oor soude leenen/ want dese lamme questie had Paus Innocentius X. ten zijnen tijde alsoo vergramt gemaeckt / dat hy geheel Castro dede demolieren. Als dese Maendt de Marquis Castagnei/ Weduwe van den Graef Vidman/een Schotel met delicate Confituren aen den Cardinael Patroon sont/ nam die 't selve aen/ maer hy en wist niet datter so veel kostelijcke dingen daer onder verborgen lagen: Edoch om

om sich in genereus heyt niet te laten over winnen/ sondt hy aen dese Dame vier schoone Napelse Paerden: Den Prins Borgese sont hem oock een Present van 1000. pont Vlaems / maer hy weygherden 't / vermits onder dese galanteryen eenigh quaet mede sleepten. Vader Nithard nu voor Spaense Gesant te Roomen/ kreegh tot uythoudinghe van sijn Staet / twee Karossen seer kostelijck tot sijn lijve/ en noch 4. andere Carossen voor die van sijnen gevolge / oock 3. Muylen: De Hertoginne Weduwe van Mantua begaf sich dese tijdt in 't Capucijnen Klooster / en was den Graef van Bolgarino ghewozden een Dominicaner Monnick. Italien hoorden doe over Smyrna met smaeck / hoe dat op den 27. September 's nachts des Turcksen Keysers Broeder door vergif was gestorven / alles juyst op die tijdt als de Maen was op haer laetste Eclips / waer op door de superstitie van de Mahometanen niets dan alle quade voorspellinghen over het Turckse Rijck wierden ghedaen: Hoewel desen jongen Prins door het Rijck in vaste schoenen geset/ en d'apparentie van veele die hem dachten op den Croon te setten/ hier door wegh ghenomen/ ende sijn adherenten voorvluchtigh zijn geworden.

Als den Primo Visir binnen Constantinopolen genoeghsaem bespeurde het woeste wesen van 't af-gesloofde Poolsse Rijck/ noch geduerigh aen-getornt van Tartaren/ Turken en Cosacken/ die sich wel somtijts als Valken op de vlucht begaven / dan niet anders als om de Poolen hare vervolgers maer te dieper in het woeste Ukranie in te locken / begost men te ordonneren dese disordentlijcke Poolen haren Scepter te ontvooghden / niet alleen om dat des selfs Coningh geduerigh swack / te Bialana Medicamenten bleef ghebruycken: Maer oock om datte Poolsse hooge Officieren hun uyt 't Leger selfs absenteerden: Waer op onder de gemeene Soldaten alles in 't wilde liep/die yder hunnen Wegh gingen: Ende vermits de Quartieren seer slecht waren / liepen meest alle daer af/ want daer was oock groot mangel aen Broodt: De beste en ernstighste Poolen die bleven/ zeyden in haer Gebed / Gott bewahre uns vor einem starcken Feinde und Winter: Want de Turcken konden over de 100. duysendt man seer haestelijck in Poolen brengen / die seer weynigh soude geacht hebben het ghewijde Swaert van den Paus / ende voor de Coninginne de gewijde Roose / door den Nuncius Korinzky aen hun Majesteyten gepresenteert. Den gewesen Poolsse Coningh Johan Casimir, wilde men nu uyt Vranckrijck uyt sijn Abdye weder nae Poolen in sijn Erffelijck Graefschap Zywies te komen hebben: Doch alsoo de Turcken alreede Poolen by geschrifte en oock mondelijck hadden gedreyght/ van het haer t'onrecht ontnomen Ukranie weder te willen bemachtigen; soo stonde het wat gevaerlijck om een Graefschap in soo een onrust te begeven/als nu vepliger zijnde/ daer hy om rust selfs Croon ende Scepter hadde af-ghelevdt. In dese brouillies sagh men de bitterheyt der Roomse in Opper-Ongaryen noch al dueren tegens de Protestanten: Ten verscheelden haer niet of de Turcken of Gereformeerden daer woonden / die sy te Castonie / Hooft-stadt van Opper-Ongaryen alle haer Kercken af-namen / die zedert 't Jaer 1604. in possessie hadden gehad/ wanneer 't Licht des Euangeliums wat helderder door-drongh als in dese nebuleuse tijden; zy beschuldigden de Protestanten dat in die tijt een Rebel

Stephan

Stephan Boskay de Roomse hare Kercken hadden ontvoogt / en quamen nu door den Gouverneur Spankauw cathegoris om de restitutie immers van de groote Kerck af-vraghen / dan te vergeefs / soo trommelt hy 't Guarnisoen te samen/ vergde noch mael aen de Magistraet om restitutie van de Paepse Rocken/ Behangsels/ Kerck ende gewaet/ Ec. De Magistraet antwoorde/ daer in niets te konnen doen sonder consent van alle het Landt ; dies vraegd hy om de sleutelen ; zy werden hem geweygert ; hy laet de Kerck-deuren met ghewelde op-sluyten : De Kerck nu open sijnde/begosten de Roomse daer haren gepretendeerde Godsdienst / met singen ende danssen / geassisteert van den Bisschop van Agne : Hier sagh men de verschimmelde Rocken weder op beuren : Ginder bolderden het Canon van de Wallen/ dit was het voorspel van de Misse die men daer na song/ uyt vreugde van de Ketterye/ die uyt de Kercke/ so men geloofde/ geboent was: De Roomse dan vernachtighden weder alle kostelijcke Schilderyen/nu soo veel Jaren by de Protestanten eenvoudigh bewaert / en oock meenighte Kelcken of Drinck-Bekers van goude ende zilver : Beneffens een schoone en rare Kas vol gebeenten van extraordinaris groote/ als waren 't van overmatige Reusen ghe- weest ; mitsgaders noch een Kasse van zilver : Men ontnam oock de besitters te Rakozy hunne Academie van Patack / om dat daer 400. Protestantse Studenten van de Roomse bescheelooght wierden : Waer over de Zarasijnen begosten te seggen / dattet seer wreedelijck was de Gereformeerden met wegh te jagen soo te reformeren. Het was den 8. deser dat den Graef van Tattenbach/ overwonnen van een der tegenstrevende Ongaren/te Gratz uyt het Slot op een Wagen na 't Raet-huys wierde gevoert / by hem saten des Stadts Rechter en Pr. Seiz, Jesuyt : Den 9. wierdt hier op een Landt-dagh gehouden / en uyt de Lant-Tafel uyt-geschrapt sijnde/wiert des Stads Gerecht over gegeven : Na 't welcke ged. Tattenbach den Secretaris Abele, Keyserl. Commissaris/ badt/ dat men sijn Soontje van 10. Jaren out / mocht by hem laten komen / 't gunt men toe-liet : Die komende/ seyde hem sijn Vader : Hartslieve Soon , dewijl ick Godt, den Roomssen Keyzer , ende de gantze Weerelt heb beledight, u van al u Vaderschap geworpen, en van sulcken stant in de grootste ellende heb gestort , soo bid ick uw om Godts wille wilt my sulckx vergeven : Hier op begost hy seer bitterlijck te weenen/ en gaf sijn Soontje een kus : Daer op den 11. deser de Executie voor het Raet-huys volvoert is / sonder dat men by na yemandt toegangh tot hem gaf : Den Scherp-rechter vraegde hem voor af/ dan of hy liever zittende / dan of hy liever knielende sterven wilde ; daer op antwoorden hy/ dat hy soo swack niet was/ dat hy behoefde te sitten/ maer konde wel knielen : Waer op dan de uer ghekomen/ de Beul hem door de lincker-oor en wanghe sloegh ; 't welck hervattende/ sloegh door den lincker Schouder/ sulckx dat eerst met den derden slagh 't hooft afkerfde : Den Grave schreeude met den eersten slagh soo geweldigh/ dat hem de luyden op de Straten konden hooren : Hy was een dapper Man : En had sich al te diep met de andere Ongaren in-gewickelt / ghelijck men aen de onderstaende Eed/ die hy aen den Graef van Serin gedaen had / kan bespeuren : Ick Johan Erasmus , Graef te Rheinstein en Tattenbach , sweere by den onsterffelijcken en levendighen Godt , die my geschapen heeft , dat ick den Hr. Banno Pr. van Serin , niet alleen tot 't lesten van mijns levens adem wil getrouw en bestendigh zijn, sijne Wercken

en raetslagen geen sterffelijcke Menschen openbaren, maer oock sijn fortuyn en voornemen na alle vermogen en hulpe bevorderen, en hem in geluck ende ongeluck, oock by verlies van mijn leven en bloedt niet verlaten noch openbaren: Soo wil mijn Godt, en sijn H. Euangelium heeft: Tot meerder geloove heb ick dese obligatie met eygen hant ondertekent, en dese broederlijcke verbintenis voor Godt onder schreven en bekragtigt. Op St. Nicolaes dagh wiert den Heer Keur-vorst van Beyeren te Munchen gebooren een Jonge Prince/ die ghenaemt wierdt Josephus, Clemens, Cajetanus, Franciscus, Maria, Antonius, Gasparus, Melchior, Balthazar, Johannes Baptista, Nicolaes: En liet syn Doorl. aen alle Princen en Potentaten met blytschap notificatie doen. Zyn Exell. de Ambassadeur Hairen was van Lubeck met een kleyn Scheepje na Coppenhaven over gesteken / alsoo noch geen Ys in de Zont was/ en niets dan wat Sneeu in de Lucht: Zyn Excell. saluteerde den Koning in qualiteyt van een onbekent Edelman: Toogh voorder op Eiseneur / naer alvoorens op een Festin by de Franse Gesanten was getracteert geweest: Ende men sagh doe in de handen der Ministers de Missive van haer Ho: Mo: aen den Coningh van Vranckryck/ welcke Missive in 't algemeen by yder seer fatsoenlyk wiert geacht: Also de Staten Generael aen alle de Werelt daer in openbaren hare inclinatie tot de Vrede / en weeringhe van alle bloet-stortinghe/ die anders door den Oorlogh konde komen: Luydende als volght:

MISSIVE *aen den* KONINGH *van* VRANCKRYCK.

HEER CONINGH. Naer ghenomen insicht op de goetheden, welcke de Coningen Voorsaten van uwe Majesteyt t' allen tijden ghehad hebben voor desen Staet, soo valt het ons moeyelijck geloof te geven aen de loopende geruchten, dat die de oorsaeck geworden sou zijn van de machtige Wapenrusting welcke hy doet doen in sijn Koninckrijck, en niet te min de berichtingen die van alle kanten ons toe-komen, en de redenen die men verhaelt dat Uw Staets-dienaren voeren in de Hoven der Coningen en Vorsten daer zy sich onthouden, willen doen gelooven, dat hy de selve alleen tegens ons doet. Wy hebben wel naeukeurigh willen ondersoecken of in onse bedrijven en in onse bestiering niet eenige saeck was die uwe Majesteyt konde noodigen tot in af keerigheyt te veranderen de vrientschap met welcke het hem belieft heeft ons tot nu toe te vereeren, en niets gevonden hebbende waer over wy ons souden konnen beschuldigen, noch waer over hy ons oyt heeft doen waerschouwen, soo hebben wy ons niet konnen inbeelden dat de gerechtigheyt, die de bedrijven van uw Koninckrijck bestiert, hem sou konnen toe-laten sijne Wapenen te besigen tegen sijn outste ende ghetrouste Bontgenooten, sonder eenige voorgaende bekentmaking van de swarigheden waer over hy verbetering sou mogen wenschen. En in der daet het is so verre van daen, dat wy souden gesint zijn, daer toe eenighe reden aen uw Majesteyt te geven, of ergens in te kort te komen aen het Verdrag in December 1662. binnen Parijs geslooten, dat wy achten het selvige seer stiptelijck en seer ernstelijck na-gekomen te hebben, en bieden selfs aen vaerdig te doen verbeteren het niet onderhouden en verbreken dat daer in door onvoorsichtigheyt sou mogen gekomen zijn. Het is waer, Heer Koningh, dat men sedert eenige tijt niet geheel in goet verdragh is geweest, rakende de Seevaert en Koophandel, maer sulckx was niet sonder ons groot leetwesen, en wy hebben alles ghedaen wat men van ons wettighlijck sou konnen eysschen, om de moeyelijckheden voor te komen en wegh te nemen, die de

een en d'ander hebben ontroert, gelijk wy als noch bereyt souden sijn te doen niet alleen ten dien aensien, maer oock in 't geen uw Majesteyt sal konnen overtuygen van de volmaeckten drift dien wy hebben om hem de eere en grootachtingh te geven, die men aen uw Persoon soo wel als aen u hooge waerdigheyt verschuldight is, en om hem alle vernoegingh te doen genieten, die hy sou konnen eysschen van sijn beste en toe-ghenegenste Bondtgenooten, tot herstellingh van den Koophandel en de Scheeps-vaert, in den stant daer zy in waren ten tijde van 't laetste Verdrag; ende te geven aen de genegentheyt, die wy hebben tot sijne belangens, alle de ruymte die wy hem souden mogen toe-staen, sonder nadeel van 't geene wy aen onse andere Bontgenooten schuldigh zijn. Voorts, Heer Coningh, gelooven wy niet de Wapenrustingh te rechtvaerdigen, die gy ter See ende te Lande doet, na de berichtingen die wy dagelijckx ontfangen: Maer wy willen uw Majesteyt wel versekeren, dat wy de selve niet doen met voornemen om yemant te beledigen, maer door een uytterste noot, en door d'onversettelijcke verplichtingh die wy hebben tot onsen Staet en onse Onderdanen te beschutten; en dat wy ons met vreughden sullen ontwapenen, wanneer het hem sal ghelieven ons te verlossen van d'ongerustigheyt waer in ons de Wapenen stellen, die van alle kanten tot ons schijnen te naderen; ons versekerende dat wy de zijne niet hebben te vreesen. Wy belasten den Heer de Groot, onsen Gesant, hier toe een eygentlijck ghehoor te nemen by uwe Majesteyt, en die dit breeder voor te dragen, met byvoeging van al het geene sal konnen dienen om die te versekeren van d'oprechtigheyt Onser voornemens. Hier sullen wy desen Brief niet langer maken, dan alleenig om Godt te bidden.

HEER KONINGH. *Geschreven in den Haegh den 10. December, 1671.*

Den Heer Ambassadeur de Groot desen Brief van haer Ho: Mo: ontfangende / versocht by den Koningh van Vranckrijck Audientie / die op verscheyde malen uyt gestelt / evenwel den 4. in 't nieuwe Jaer voort-gangh nam: Na dat alvoorens by sijn Excell. waren geweest de Monsrs. d'Estrades en Ornieville, versoeckende den Brief die van haer Ho: Mo: hadde ontfanghen / om aen den Koningh over te leveren: Doch sijn Excell. antwoorde / dat hy de selve in sijn Audientie aen den Koningh selfs most over geven: Als nu 's maendaegs daer aen sijn Excell. by den Koningh Audientie hebbende / nevens het over-leveren van den boven gemelden Brief seer ernstigh aen-drongh / om te weten / Waer toe sijn Majesteyt so veel Krijgs-rustingen aen-stelde? en tegens wie de selve waren aen-gesien? Soo antwoorde den Koning seer kortelijck daer op / Heer Ambassadeur, men sal dat eerst weten desen Voor-Somer: En terwijl handelde Vranckrijck met Engelant / om . . . . Korts hier naer heeft den Koningh op den Brief van haer Ho: Mo: aldus geantwoort:

Seer waerde groote Vrienden en Bontgenooten. Wy hebben verstaen van den Heer de Groot uwen Ambassadeur Extraordinair omtrent ons, 't geene hy ons van uwent wegen vertoont heeft, en hebben uyt zijn handen onrfangen den Brief van den 10. December laetstleden, dien gy hem belast hebt ons over te geven. Wy zijn wel te vreden gheweest daer in te vinden de bekentenis die gy doet van in verscheyde ghelegentheden ontfangen te hebben de tekenen van de goetheden der Coningen onse Voorsaten; maer wy hadden wel gewenst, dat gy niet vergeten mogt hebben het geene daer voor gevallen

is zedert dat Wy tot de Croon zijn gekomen. De geheughenis die gy daer van sout bewaert hebben, had u onbekommert soo gunstig niet doen oordeelen als gy wel doet, van de bestieringh die gy ons aengaende ghehouden hebt. Gy had konnen indachtigh zijn, dat gy niet altijt de getrouwheyt bewaert hebt, die aen onse oude Bontgenootschap verschuldigt is; en dat wy niet na-gelaten hebben U in vwe nooden seer voordeelighe bystanden te doen, tot hanthavingh van uwe Staten. Misschien selfs dat de nieuwigheden die gy hebt doen maken in den Coophandel sedert het Jaer 1662. U soo onschuldigh niet souden gescheenen hebben, als gy die wel voor-stelt, waer over wy ons wel willen geven aen de gevoelens der geener die daer in minder belangh dan Wy hebben. Indien het waer is, dat gy erkent, dat de gerechtigheyt de regel is van onse bedrijven, en dat gy vernoegt zijt in de opmerkingen die gy over de onse gemaeckt hebt, soo moet gy geene ongerustigheden over onse Wapenen op-nemen. Wy staen toe, dat wy zedert den tijdt van de laetste Reyse die wy in Vlaenderen gedaen hebben, om tot den arbeyt der Fortificatien e gebruycken het Voet-volck dat onse Plaetsen aen die sijde bewaert, onse Benden hebben vermeerdert, om onse Onderdanen te beschermen voor het overvallen daer zy van gedreygt wierden, door so veele boven gemeene Wervingen te Voet en te Paert, die gy 't saem gebracht hebt, en de Vloot die gy in See hielt voor onse Kusten; als mede door de krachtighe aendringinghen die uwe Staets-dienaren deden in de Hoven van de meeste Vorsten, om die met u te doen komen in verbineenisse tegen onse Kroon; waer in wy voldaen hebben aen de Wetten van de wijse voorsichtigheyt, en aen de beschutting die wy onse Volckeren schuldigh zijn. Wy sullen u selfs zeggen, dat wy onse Wapenrustingen sullen voort-setten, soo wel ter Zee als te Lande, en dat wanneer die in de staet wesen sal waer toe wy haer hebben beslooten te brengen, Wy de selvige sullen gebruycken, soo als wy sullen achten onse waerdigheyt te betamen, waer van wy aen niemandt moeten rekenschap geven, ons beloovende dat Godt de rechtvaerdige besluyten zal zegenen die wy sullen nemen, en dat zy goet gekeurt zullen worden van alle de Potentaten die sich niet sullen laten voor-komen hebben van de quade indruckzelen, die men van over langen tijdt haer tegens ons gesocht heeft te geven. Dit is het dat wy op uwe Brief wel hebben willen antwoorden, hoewel zy minder voor ons is ghesschreven, als om de Vorsten tegens ons op te hitsen, in welckers Hoven die gemeen is gemaeckt, eer dat wy haer hebben konnen ontfangen. Godt biddende, seer waerde groote Vrienden en Bontgenooten, dat hy u in sijn heylige beschuttinge houde. *Geschreven tot St. Germain en Laye, den 6: dagh van Januarij* 1672. Uwe goede Vrient en Bontgenoot,

Was getekent, LOUIS.

Onder stont, LE TELLIER.

Een was dan op alle de geruchten van Oorloge niet vreemt/ dat haer H. M. geadverteert van het laghe Water/ soo in den Rijn/ Mase/ Wael/ en 't Schelt/ oock alle advenuen deden besetten / wijl men gheduerigh dreyghde met Fransse Schip-bruggen over de Rivieren ergens in te vallen: Men timmerde dan te Amsterdam ettelijcke Schepen van 10. a 12. stucken/ om op den Rijn en Yssel/ tegens de Vyanden/ of oock 't overvoeren van Krijghsvolck te gebruycken. Haer Ho: Mo: deden oock tegens den 20. Januarij uyt schrijven een Danck/ Vast en Bede-dagh/ over den tegenwoordigen toestant van saken/ aldus luydende:

Nade-

Nademael het Godt de Heere Almachtigh uyt sijne oneyndighe barmhertigheyt genadelijck belieft heeft den Staet deser Landen, niet tegenstaende de steets aenwassende ongerechtigheden en sonden van dien, 't zedert eenige Jaren herwaerts te begunstigen en zegenen met een gewenste en heylsame Vrede, en ons by de zelve tot noch toe soo vaderlyck te behouden, doende ons niet te min hooren sware geruchten van Oorloge, en van versamelinge van veele Krijghs-volckeren, op en omtrent de Grensen van den Staet, soodanigh dat Wy niet sonder reden genootsaeckt werden toe te sien, en onder Godes zeghen alle noodighe voorsorge te doen, dat Wy door de selve niet mogen werden overvallen, of aen-ghetast: Soo hebben wy met en nevens de andere Bontgenooten, omme den Staet niet aen de grootste ondankbaerheyt schuldigh te maken, voor het wel-wesen van ons alghemeene lieve Vaderlandt, ten hooghsten dienstigh en noodigh geoordeelt, over alle de Geunieerde Provinçien, geassocieerde Lantschappen, Steden ende Leden van dien, mits desen uyt te schrijven een Alghemeene Danck, Vast ende Bede-dagh, die wesen zal Woonsdagh den 20. Januarij 1672. naestkomende, nieuwen stijl, om Godt de Heere ten selven dage in alle de Kerken deser Landen uyt gront des herten te dancken, loven, en prijsen, dat het sijne Goddelijcke Majesteyt soo goedertierentlijck gelieft heeft den Staet deser Landen tot noch toe by de meer-gemelde Vrede te behouden, en de Ingesetenen van dien, met de effecten van de zelve te begenadigen, en wijdere oock met een nedrigh gemoet en verslagen geest vierighlijck te bidden en te smeken, beneffens een ware en oprechte belijdenis van alle onse hoogh-gaende en noch gheduurigh aenwassende sonden ende ongerechtigheden, dat de selve den hoogh-gemelden Staet, ghelijck tot noch toe, wille houden in sijn genadige en Vaderlijcke voorsorge, en sijn liefde tot en over de selve continueren, mitsgaders voor alle swarigheden en bedreychde overvallen van buyten, en heymelijcke onheylen van binnen, bewaren en versekeren, oock te zegenen de middelen te Water en te Lande, die tot voorkominge en af-keeringe van dien, na de grootheydt van het dreygende quaet, geprepareert en ter hant genomen werden, ten eynde den Staet Onses Lieven Vaderlants, en de Ware Christelijcke Gereformeerde Religie in de selve, door sijn onafmetelijcke barmhertigheyt moge ongequetst en behouden blijven, tot verbreydinge en grootmakinge van sijnen alderheylighsten naem, voortplantinge en aenwas van de voorsz. Waere Christelijcke Gereformeerde Religie, conservatie van onse soo dier gekochte Vrijheyt, en onser aller Zielen Zaligheyt, &c.

Den 17. deser is in 's Gravenhage tusschen de Keyserl. Ministers/ Don Emanuel de Lira, Gesant van Spangien/ en de Gevolmachtigde van haer Ho: Mo: geslooten/ Een nieuwe en vaste Ligue Defensive, die geagt wiert heel salutair voor de Contrahenten: Hoe verre de selve extendeert/ wiert secreet gehouden/ en met de minuten Expressen na Weenen ende Madrid af-gesonden / van waer oock de Ratificatien sijn gevolght: De voornaemste in Brabant waren hier over seer verheught/ want sy sagen wel dat de hoope van vergelijckinge met Vrankrijck gants verdween / ende haer Commissarisen die te Rijssel over de Limijt-scheydinge waren / niet en vorderden: Seyden oock dat den Bisschop van Straetsburgh geen sin tot Vrede had / maer de Franse hadde doen komen tot sijn eygen ooghwit. Alsoo men nu stonde te vergeven de militaire Ampten tot de nieuwe Werbinge/ soo lieten haer wel 80. Persoonen tot Colonels aen tekenen/ ende tot Majors 106. tot Luten: Coll: 100. beneffens een seer groot ghetal Capiteynen/ die men geloofde voor d' electie by den Velt-Marschalck Wurtz souden werden

geexamineert. Zedert eenige tijdt hadden haer Ho: Mog: tot een Present aen den Coningh van Poolen gesonden een geheele Wapen-rustinge met sijn toe-behooren: Daer over de selve Majesteyt de Staten Generael door een beleefden Brief dese Maent bedanckte. Den Envoy van haer Ho. Mo. in Oostenrijck handelde doe aen 't Keyzerl. Hof om de Ongerse Wijnen en andere Coopmanschappen (indien men de Tollen op de Rivieren af schaften) langst de Weser en elders van boven tot beneden toe bequamelijck te doen af-komen. Te Schevelingen arriveerden doen in een Pinckje den Engelsen Envoy G. Downing, sijnde langh door contrarie-wint op-gehouden/en tot onder Zeelant gedreven geweest; Hieldt sich eenighe dagen na Nieuw-Jaer incognito: Wat zijn Negotiatie alhier is geweest/ verhoopen op 't aenstaende Deel te vervolgen.

De Stadt Ceulen nu soo lange gedreygt/ was vol Volck/'t Lant en Bisdom door Franse Troupen bedorven: De Herberghen dagelijckx vol van Vremdelingen: Den Raet beducht op 't geen haer wegens diversche Potentaten wiert geraden/na dat den Heer van Amerongen oock wegens desen Staet daer binnen was geweest/treckende (gelijck den Heer Brasser) na de Lunenborgse Vorsten: Op die tijt tracteerden de Magistraet op 't Stadthuys te Ceulen des Keyzers en de Paus Gesanten/en die van de Circul/daer men by provisie dronk de Vinum Concordiæ, &c. Nae dat men nu met den Bisschop van Munster na veel overlegh van een ontwerp / noch korter gangh wilde maken / wierdt eyndlingh den tweeden dagh van Nieu-Jaer het volgende Accoort ghemaeckt / tot groot nadencken van die op 't Intrest van ‡ Vranckrijck geen goet oog hadden: Dese zijn de Puncten:

INTERIMS VERDRAGH tuſſchen ſijn Keurvorſtelijcke DOORLUCHTIGHEYT en de Stadt CEULEN,

NAdemael zedert een geruime tijt verſcheide ſtrijdigheden en miſverſtanden tuſſchen ſijn Keurv. Doorl. des ſelfs Aerts-ſtift, en de Burgermeeſteren en Raedt der Stadt Keulen, voor ghevallen ſijn, welcke oock ſoo hoogh gereſen zijn, dat wederſijts allerley gevaerlijck miſtrouwen veroorſaeckt hebben; ſo is 't dat ſijn Keyz. Maj. allergenadigſt beweegt is geweeſt om alle gevreeſde dadelijkheden voor te komen en te verhoeden, en tot onderhouding van de gemeyne ruſt, en minnelijcke bylegging van de onderlinge tweeſpalt en miſverſtanden, ſijne Keyz. Maj. commiſſie op de H. H. Ceur-Vorſten van Ments, Trier en Brandenburg te committeren, die dan oock, volgens hunne plicht, in 't begin vande Maent Junij laetſtleden hunne gevolmachtigde geſubdelegeerde daer op herwaerts naer Ceulen geſonden hebben, om de voorſz. Commiſſie aldaer op den 25. van de voorſz. Maendt, in tegenwoordigheydt van wederzijts Gevolmachtigde Gedeputeerden te openen, en van de minnelijcke handelingh een aenvangh te maken, en met de ſelve voort te varen, en volghens de loffelijcke Vergaderingh van de Neder-Rijnſſen-Weſtphaelſen Creyts, Vorſten en Standen, laetſt tot Bylefeld ten ſelven eynde gehouden, tot voorkominge van allerhande gevreeſde dadelijckheden, en behoudingh van de gemeyne ruſt, niet alleen verſcheyde Raets-plegingen te houden, maer oock een aenſienelijcke deputatie nevens het Directorium te reſolveren voor goet gekeurt, en daer nevens een tijt langh ſich daer ſorgvuldig aengelegen ſijn laten, het oogwit van de Keyzerl. Heeren geſubdelegueerde alleſints by te ſtaen. Maer alſoo men van de ſijde van de Keyzerl. geſubdelegueerde. als oock van de Kreyts-deputatie heeft beſpeurt, dat de vergelijcking van

‡ *Als de Burgermrs. Judden en Kroonenburgh des Paus Nuncius, de Biſſchop van Straetſburgh, Duc de Loraine en den Prins van Vaudemont op 't Stadthuys tracteerden, daer den Biſſchop van Munſter geruſter wiert geſtelt: En dat men alleen ſocht de maintenue van des Stadts wettige Privilegien: Soo wilde den Franſen Miniſter Verjuys op de voorſz. Maeltijt mede compareren, maer daer niet genoodight zijnde, wierde op de Trappen beleefdelijck af-geweſen, en moſt ſoo weder te rugh keeren.*

van de hooft-zaken sich te wijdtloopig op dede; en dat het in-geslopene mistrouwen sich wedersijts hoe langer hoe meer vermeerde, en daer uyt d' eene of d' andere dadelijckheyt te besorgen stonde: ende dat ondertusschen sijn Hoog-vorstelijcke ghenade den Heer Bisschop van Munster met een sonderlijcken en loffelijcken yver aen-genomen heeft, sulckx voor te komen, en tot dien eynde sich persoonlijck omtrent Ceulen laten vinden: Soo is 't dat de selve tot mede-wercking van de intentie van sijn hoogst-gedachte Keyzerl. Maj. en des selfs Heeren Commissarisen, nevens die van de Keyzerl. gesubdelegeerde, als oock van het voorsz. directorium en andere aenwesende Creyts Gedeputeerde niet langer hebben kunnen stil staen, het *punctum securitatis*, tot wiens bevordering de voorsz. Creyts-deputatie, uyt voor-gemelde oorsaken, voornamentlijk is geresolveert en geinstrueert, by der hant te nemen, en hooghst-gem. Keurvorstel. Doorl. als oock de Stadt met een, met behoorlijck respect, en met ernst te vermanen; en naer dat wederzijts meyning en begeerte verstaen hebben, is eyndelijck op de aen-gewende vlijt en neerstigheyt met wederzijts believen, door middelen van dit Interims Verdragh, onnadeeligh aen de Keyzerl. Commissie, en subdelegatie vergeleken, af-gesproken en af-gehandelt, de gemeene rust op volgende wijse vast te stellen, en bestandigh te onderhouden, en dat daer in 't geringste niet sal mogen werden ondernomen.

I. Dat hoog-gedachte Keurvorst van Ceulen by sijn hoog Keurvorstelijk woort met toestemming van het Dom-Capittel, onder hun hant en zegel, de Stadt Ceulen schriftelijck versekeren zullen, dat sy noch kunne nakomelingen in het Aerts-sticht gemelde Stadt, noch met hun eygen, noch met vremde Volckeren in geenerhande manieren sullen belegeren, blocqueren, benauwen of ontrusten, noch geensins met arresten, represalien, verbot, aenslagh of executien, of hoe men het andersints soude mogen noemen, aen haer, harer burgery en inwoonderen, Persoon, roerende en onroerende goederen, renten, schepen ofte koopmanschappen, op geenerley wijse of wege of andersints in hunne rechten beswaren zullen, en ingeval van hun, hunnen 't wege, of door hunne bereets in dienst hebbende, of na desen te werven eygene, of van een ander kant aen of in-genomen Volkeren, buyten alle vermoeden, de Stadt, Burgers en Inwoonders, als vooren gemelt, eenige schade toegebracht mocht werden, de selve wederom te sullen vergoeden.

II. Daer en tegens sullen Burgermeesters en Raet der Stadt Ceulen, met bewilliging van de gantsche gemeente versekeren, dat zy de vremde Volckeren, op soodanighe wijse, als in het volghende 3. articul breeder te sien is, ontslaen, ende daer voor goet blijven sullen, dat noch door hunne Burgers, noch door hunne reeds in hebbende, of naer desen aen of in te nemen Rijckx of Creyts-volckeren, sijn Keurvorstel. Doorl. des selfs Aerts-sticht en landen, en der selver Ingesetenen, uyt en weghen de Stadt, directelijck noch indirectelijk geensints beschadigt, noch de geestelijckheyt, noch de Keurvorstel. Dienaers in de Stadt beledigt sullen worden, en ingeval meer-gem. Keurvorstel. Doorl. des selfs Aerts-sticht, binnen of buyten de Stadt in hare Rechten, Jurisdictie en des selfs oeffeningh eenige inbreuck of belet ghedaen wierde, of by aldien daer eenige vernieuwingh in mocht geschieden, daer door sich Ceurvorstel. Doorl. des selfs Aerts-sticht en Ingesetenen uyt en van wegen de Stadt tegen dit Verdragh eenige schade mochten lijden, de selve te sullen vergoeden.

III. Op dat nu de Stadt Ceulen by voorgemelde dimissie van de vreemde volkeren in gerustheyt mag zijn en blijven, en op dat de rust en Vrede des Westphaelsen Creyts mach onderhouden werden, sal de Stadt het soo genoemde Bamphieltse Regiment uyt haer dienst ontslaen, en met vry geleyt voor de uyttocht versien, en geenerhande vremde Volkeren in 't toekomende, buyten het geval in *Art. ult.* §. gestalten dan oock, &c. vermelt, in-nemen. Doch sal de Stadt voor de voorsz. dimissie, of ten minsten op den selven tijt, eu volgens den laetst tot Bilefeld gehouden Westphaelsen Kreyts-dagh, 1200. man van de ingewilligde manschap, op kosten van de voor-gemelde Creyts, tot hare versekeringe moghen in-nemen, ende niet alleen dese, maer by aldien zy het noodigh achten, noch meerder Volkeren van wel-gemelde Creyts, of des selven uytschijvende Vorsten op haer begeeren onfeylbaerlijck en sonder uytstel te verwachten hebben, en sich verder daer van versekert houden,: En sal haer daer en boven vry staen sijne Keyzerl. Maj. nevens de drie Heeren en Ceur-vorsten, Commissarisen, tot de afdoeninge van de tegenwoordige verschillen, als oock des noots zijnde, de naestgelegene Creytzen, om gelijcke toesending van Krijgs-volck op de voorsz. conditie, en versekering van betaling te mogen versoecken. De Burgermeesters en Raet sullen oock een gequalificeert Persoon, op 't goet-vinden van den Creyts tot Hooft ende Commandant van gemelde Creyts-volkeren, die in de Stadt sullen komen, mogen voor slaen ende noemen, doch sal gedachte Hooft, als oock de mindere Officiers, volgens de laetste Krijgs-besluyt tot Bylefeld, van het Directoria en andere Heeren Gedeputeerden, tot de tegenwoordighe differenten gestelt en geconfirmeert werden, en sullen gemelte Volkeren, so lang in de Stadt Ceulen sullen leggen, de ordres van de Magistraet volgen, en wanneer het selve gelieft moeten uyt-trecken, eu de hooft en mindere Officiers en Kreyts-volckeren te samen in Stadts-dienst aen-genomen werden, met dese Voorwaerde nochtans, dat de Stadt hier mede geene zijde sullen kiesen, ingeval, buyten hoop, eenige Oorlogh, tusschen eenige Kreyts of Rijckx-standen ontstaen mochte.

IV. En dewijl nu de aen-gevangene Fortificatien van de Stadt licht meerder oorsaeck souden kunnen geven tot gevaerlijcker verwijderingh en strijdigheden, en der selven het voltrecken van de selve by dit *punctum securitatis* billijk in consideratie behoorde te komen, soo wil zijn Keurv. Doorl. om zijn vrede-

lievend ghemoet te betoonen, toe-staen, dat met de selve magh voort ghevaren werden, met dese voorwaerde, dat de Magistraet van de Stadt Ceulen hier over een *reversael* uyt-geven sal, te weten dat, in geval hier namaels door Vonnis en recht *in possessorio aut postitorio* uyt-ghesproken wierde, dat de plaets en gront, waer op de Fortificatien gebouwt souden mogen zijn, den Keurvorst en Aerts-stichts *territorium* zijn, sy de selve sullen doen demolieren, en alles in voorigen stant herstellen, of in vergeldingh aen het Aerts-sticht hier over eenige andere billijcke satisfactie doen, en de Eygenaers op wiens gronden de soden gestoken zijn, in gevolge van haer reeds gegevene Declaratie, voldoen: Ende dat oock door het gemelde sooden steken in de genaemde Burg-baen, de Stadt geen nieu recht sal mogen pretenderen.

V. Op dat alle de swevende differenten tusschen zijn Keurv. Doorl. en gemelte Stadt Ceulen te haestiger af-gedaen, en de securiteyt daer door te weynigher mochte ghekrenckt werden, soo sullen alle en yder *hinc inde* pretensien en aenspraken, 't zy de selve in *litispendens* zijn of niet, wat namen de selve ook souden mogen hebben, en van waer de selve souden mogen spruyten, voor het Keyzerl. en H. Rijkx Camer-gericht tot Spier, volgens den inhout van de jongste Rijckx afscheyt Anno 1654. in de aldaer voorgeschreven 6. peremptoriale termijnen, sonder toelating eeniger in gemelde Rijkx afscheyt voorgeschrevene proregatien of uytstellen, ten kortsten af-gedaen, en dat *in specie* in den *termino probatoriali*, by de wederzijts aen te nemen Commissarisen *ad examinandum testes, ad productionem & transmutationem documentorum, vel inspectionem loci, en anders genoemt*, en soodanighe commissie van de selve in beyder partyen tegenwoordigheyt *in loco*, namentlijk daer de *documenta* voor-houden zijn, het zy tot Ceulen of tot Bon, verricht werden. En sal zijn Keyzerl. Maj. ook onderdanighst versocht werden, aen het wel-gem: Camer-gericht ernstelijk te willen beveelen, dat de selve sodanige strijdigheden volgens de voorsz. aenleyding, ten langsten binnen 5. Jaren tijt, *à die institutus querelæ*, af gedaen en uyt-ghesproken moghen werden, en sal de dadelijcke executie des *judicati à die Publicationis*, na eysch der zaken binnen 3. of ten langsten 6. maenden tijt geschieden, en alsoo de tijt in desen Articul uyt-gedruckt, geobserveert werden. En by aldien buyten verhoopen, door des eens of anders schult, sodanigen tijt te vergeefs mocht doorgeloopen zijn, soo sal 't de ghehoorsame party vry staen zich by dit vergelijck te houden, of anders zijn recht soodanigh te gebruycken, als voor de oprechting van dit vergelijck doen konde, of mochte.

VI. Ondertusschen tot dat de boven gemelde tegenwoordige en toekomende strijdigheden, volghens de voorsz. aenwijsing uyt de gront wegh ghenomen en af-gedaen zijn, sullen soo zijne Keurv. Doorl. en des selfs Aerts-sticht, als de Stadt, *quoad jura & jurisdictionalia*, binnen en buyten de Stadt in sulcken besit, detentie, exercitie of usurpatie, als sigh tegenwoordigh een yder bevint, continueren en blijven.

VII. Waer by meer hoogst-gem: Keurvorstel. Doorl. zich verder heeft bewegen laten, en uyt kracht deses bewillight, dat, alwaer 't dat de Stadt haer volghens hare meyningh, buyten vertrouwen by den voorsz. wegh der rechten, in 't een of 't ander tegens 't boven gem: Verdragh yets ondernemen mocht, dat als dan zijn Keurvorstel. Doorl. niet *via facti vel armorum*, noch oock binnen de 5. Jaren à dato deses Vergelijckx, met *arresten, prohibitien, represalien*, of *executien* sal voort-varen, maer dat alsulcke onverhoopte onderneminghen, als oock wanneer *superdicto statu possessionis vel detentionis, exercitii vel usurpationis*, in 't een of 't ander punt, yet twijffelachtigh mocht voor-vallen, het selve aen boven gem: Keyzerl. en des Heyligen Rijckx Kamer-gericht wil verblijven: Mits dat de Stadt verplicht zijn sal zich insgelijcken als zijn Keurvorstel. Doorl. van allerhande dadelijckheyt te onderhouden, en met de cognitie van meer-gem: Camer-gericht hier over allesints te vergenoegen, daer soodanige twijffelachtigheyt, *ratione possessionis, detentionis, exercitii vel usurpationis*, soude mogen voor-vallen, of dat de strijdige punten summariè, en alleen in 2. stellingen, ende dat binnen de tijt van 4. maenden: als oock de Acta door de Rechtsgeleerden, die daer toe in de Stadt Ceulen van beyde partyen sullen verkosen en onderrecht zijn, aen gem. Keyzerl. en des H. Rijckx Camer-gericht sullen over ghesonden werden, en schuldigh zijn het selve daer over summariè, en ten langsten binnen 3. maenden, *à die receptorum* te erkennen, en de uytspraeck daer van in allen deelen, tot dat de hooft-zaeck sal af-ghedaen zijn, na te komen, blijvende ondertusschen beyde partyen, na 't expireren van de gem. 5. Jaren à dato deses in hun voorige rechten en 'tgeen het Keyzerl. Kamer-gerecht namaels sal gevonnist hebben, sal in alle deelen na-gekomen werden.

VIII. En niet tegenstaende men zich alsoo in alles den wegh der rechten heeft gesubmitteert, so kunnen echter by de bestemde Keyzerl. Commissie, en daer toe gedeputeerde Gesubdelegeerde, oock andere vredelievende Rijckx en Creyts, Keurvorsten en Standen, soo ver het een yder goet dunckt de minnelijcke middelen versocht, en daer toe gecoopereert werden. En nademael het met sommige van de strijdigheden alsoo geschapen is, dat by aldien de selve niet in der minne by gelegt werden, dat als dan de *acta* voor sommige Rechtsgeleerden in de Stadt Ceulen, van weerzijden daer toe ghekosen en onderrecht, binnen korten en daer toe bestemden tijt sullen geinrotuleert, het geinrotuleerde na Spier gesonden, en aldaer van meer gem: Camer-gerecht ondersocht kunnen werden, soo soude men by zulcke minnelijcke bylegging oock kunnen tenteren, of, en op wat wijse beyde partyen hier over mede tot een verstant souden kunnen gebracht werden.

IX. Op dat nu het boven-gem. in alle en yder zijne Puncten en clauselen, gelijck hier op gestelt, bestandigh zijn, en punctuelijck onder houden magh werden, soo sal zijn Keyzerl. Maj. soo door de hoog-

aen-

aenſienlijcke H H. Keyzerl. Commiſſariſen, als oock door de Weſtphaelſe Creyts uytſchrijvende en andere Vorſten en Standen, en niet minder door zijn Ceurv. Doorl. en de Stadt Ceulen, onderdanighſt en behoorlijck verſocht werden, dit tot wederzijts ſecuriteyt ſtreckende Verdrag niet alleen genadiglijck te willen beveſtigen, en wel-gem: Camer-gerecht tot afdoening van de voorſz. ſtrijdigheden aen te wijſens maer oock het ſelve te willen guarandeten , en ſal de guarantie daer van by hooghſt-ged. HH. Keyzerl. Commiſſariſen, hare Keurv. Genade tot Ments, Trier en Brandenburg, als ook by de Weſtfaelſe Creyts en des ſelfs uyt-ſchrijvendeVorſten en Standen,en met eenen by aller-hoogſt-gemelt Keyzerl. Maj. verſocht werden, dat zijne Keurv. Genade tot Ments magh gemachtigt werden , ingeval buyten alle hoop, deſe verſekering en vergelekene puncta in eenige deelen mochten gekrenckt of ghebroken werden , volgens de Rijckx-executions ordening en afſcheyt van 't Jaer 1555. § ſoo ſich dan &c. tot reddingh van de geledeerde party en onderhouding van dit vergelijk, de 5 Creytzen te beſchrijven, en volgens de voorſz. Rijkx-execution verder te procederen ; en ſal hoog-gem. zijn Ceurv. Doorl. als oock de Stadt, namelijk die geene die buyten vermoeden tegen dit Verdragh en met gewelt mocht aen-getaſt werden, in ſulcken geval, en voornamentlijk by de vertoeving van de guarantie , volgens den inhoudt van het *Inſtrumentum Pacis Monaſterio Oſnabrugenſis*, tot afweering van ſoodanigen gewelt allerhande buyten-landtſe hulp defenſive mogen gebruycken. Tot oirkond van 't welcke ſullen niet alleen de noodighe originalia hier van vervaerdigt, en ſommige van de ſelve van ſijn Ceurv. Doorl. tot Keulen, en des ſelfs Dom-Capittel onderteyckent en verzegelt, aen de Stadt ; maer oock andere van des Stadts wegen insgelijck ondertceyckent en verzegelt aen zijn Keurv. Doorl.en des ſelfs Dom-Capittel uyt-gereykt werden,en verder exemplaria in den naem van de HH. Keyz. Comm. der ſelver HH. geſubdelegeerde, en wegen de Weſtfaelſen Creyts van ſijn hoog-Vorſtel. Gen. tot Munſter het ovrige Creyts directorium en tegenwoordige Creyts Gedeputeerden onderteyckent, verzegelt, in gelijcken uyt-gereykt, en de Ratificatie *hinc inde* binnen 7. dagen uytgewiſſelt werden.

NEVEN-RECES tuſſchen de Keur-vorſt en de Stadt Keulen.

TE weten : Na dat ſich tuſſchen ſijn Ceurv. Doorl. tot Ceulen, als oock Burgermeeſteren en Raet der Stadt Ceulen, na geſliſden en vereffenen puncto ſecuritatis, *wegen de Sultzers en Heſſelmanniſche ſaeck, gelijk oock wegen de Executie der Vonniſſen in 't Ceurv. Officiael Gerecht, uyt-gegaen en geſtreken zijnde, noch eenige ſonderlinge geſchillen ſijn ſwevende, ſo is 't dat de ſelve met beyderzijts believen, door de Keyzerl. Geſubdelegeerde op navolgende wijſe, door middel van dit Neven-Reces , in dier voegen oock vergeleken en vereffent worden, dat de ſelve ſal van gelijcken al evenwel weder begrepen zijn, onder de guarantie, zijnde voorſien in 't Hooft-Reces. En wel eerſtelijk , na dat by de alſoo genaemde Sultzen en Heſſelmanniſche zaken, ſich alderhande difficulteyten geopenbaert hebben , terwijlen wy de zijde van zijn Ceurv. Doorl. tot Ceulen daer voor ghehouden , dat de Secretarius van 't hooge gerecht zijnde gevelt den 6. Martij, van 't lopende Jaer, hadde behoort tot de Executie gebracht te zijn, maer de Burgermeeſters en Raet hebben het contrarium willen ſuſtineren, en dat haer daer mede was op den toon getreden , en dan niets moghen uytwercken verſcheyden voorſlagen, die wegen deſe zake zijn tot Vrede gebracht , ſoo is eyndelijck met uyt-uytdruckelijcke Voorwaerde : dat deſen caſus in geenen deele tot nadeel ſtrecken ſoude, noch dat conſequentie ghetrocken konnen werden , ende oock met een aen de partyen haer Rechtlijke defenſie gereſerveert ſijn zal : Aldus vereenigt en vergeleken, dat in de ſake, rakende den Heſſelman, en de beyde Gebroeders Sultzers, in gevalle de interceſſie van ſijn Hoog-Vorſtel. Genade tot Munſter haer gewenſte effect niet ſoude verkrijgen, volgens de uytgedrukte inhout des 7. Articul te bevinden, in* puncto ſecuritatis *daer in begrepen ,* breviori via juris ſuper modo procedendi, *en hoe 't voorſz. hooge Gerecht heeft verder te procederen , des Creyts Gerechts deciſie verwacht, maer ondertuſſchen, en tot dat de ſelve van daer zal gebracht zijn, ſullen de voorſz. 3. Perſoonen* in cuſtodia, *daer in zy als nu geſtelt zijn, gelaten werden, en by aldien zy de ſelve violeren, van de Magiſtraet na behooren gheſtraft werden , By aldien oock ondertuſſchen,* prudente cauſæ inſtructione, *tuſſchen ſijn. Ceurv. Doorl. en de Burgermeeſteren en Raet* ſuper modo procedendi, *gelijk boven gemelt, kan een minnelijk Accoort getroffen werden, dat het zelve ten vollen ſal onderhouden werden.* II.

II. *Van gelijcken, nademael oock wegen Executie der Vonnissen uyt-gesproken door het Officialat-Gericht in Ceulen, die dus verre strijdigheden en misverstanden ontstaen zijn, zulckx dat Burgermeesteren ende Raet der Stadt Ceulen om assistentie van hunne Gewalt-richter tot Executie, niet door middel des Greven, maer door den Officiael selfs immediaet, gelijck se geweest zijn, voor-ghegeven hebben, sullen versocht werden, maer aen de zyde van Ceur-Ceulen heeft men sulckx geweygert, en op eene contrarie observantie, de welke nochtans de Borgermeesteren en Raet niet willen toe-staen, sich beroepen, en alsoo van weerzijden het Possessorium* vel quasi *dieshalven bepleyt worden. Op dat dan de arme nootlijdende Partyen, de welcke by 't voorsz. Officialat Gericht haer zaken door Recht en Vonnissen gewonnen hebben, niet langer mogen hulpeloos gelaten werden: Soo hebben de Borgermeesters en Raet op ernstigh aen-raden van de Kerzerl. Gesubdelegueerde sich eyndelijck uyt liefde tot de Vrede soodanigh verklaert, dat tegens een Reversael van sijn Ceur-vorstel. Doorl. bewilligt zijnde, daer in de Magistraet zal versekert werden, dat dese Declaratie aen 't zelve in 't minste niet tot captie, voor-oordeel, en nadeel zal geduyt werden, noch van wedersijden eenigh nieuw Recht* in quocunque possessoris aut petitario *daer door zal pretenderen, ofte het geene men heeft ghehad, vermindert worden, binnen den tijdt van 4. Maenden a dato van dit neffen Reces aen te rekenen, de selve haer lieden gewalt-richters op 't versoeck des Greven tot voltreckinge van de voorss. Vonnissen sullen laten volgen, en is van wederzijden daer by vorder veraccordeert, dat voor 4. onpartijdige Rechtsgeleerden, namentlijk . . . . de gronden en rechtmatigheden van beyde kanten, binnen de tijt van een Maent na dato* hinc inde *sullen schriftelijck in-gebracht, ende de selve onderlingen* ad contra agendum, *door 't middel van een schriftelijcke stellinge, 't welck oock binnen een Maent sal ghe-schieden, maer daer naer niet sal aen-genomen werden, sal gecommuniceert werden, maer in den derden Maent; die so van d'een als d'ander kant in desen* processu ordinarii possessorii *voorgevallene* Probatoria *af-gedaen, vorders alsoo sonder gedogen van vorder handelinghe dese zake voor beslooten aen-genomen, de Acta, gelijck volgens de Rechten gebruycklijk is, geinrotuleert, aen het Keyzerl. Kamer-gericht* pro decisione *over gesonden, die dierhalven in-gebrachte decisie gepubliceert, aldus de zake onfeylbaerlijck binnen gemelden tijdt van 4. Maenden* definitie *af-gedaen, en soodanigh Vonnisse van beyde Partyen sonder eenig tegenspreken ende* provocatie *in alles stricktelijk onderhouden worden, tot dat'er yets anders in* Petitorio *in behoorlijcke Plaetzen worde erkent en af-gedaen. Ten oirkonde van 't welke is dit tegenwoordigh Neven-Reces, van de H H. Keyzerl. Gesubdelegeerde, als oock vau beyde Partyen, ondertekent en verzegelt, en zijn daer van aen Partyen de noodige exemplaria behandight. Actum* Ceulen, *den 2. January* 1672.

Van weghen de Keyzerl. Commissie, namentlijck sijne Keur-Vorstelijcke Genade tot Mentz.
L. S. *Hendrick Gniffenclauw, von Volraet.*
L. S, *Constantin Bertrams.*
In den naem van sijne Ceur-Vorstelijcke Genade tot Trier.
L. S. *Anthon. Sohler.*
In den naem van sijn Keur-Vorstelijcke Doorluchtigheyt tot Brandenburgh.
L. S. *Conrad van der Reck.*
L. S. *W. W. Blaespiel.*
L. S. *Ezechiël von Spanheim.*

L. S. *Christof Bernhart,*
Wegen Gulick en Cleve.
L. S. *Frans Feyl, van Giese.*
Wegen Cleve en Gulick.
L. S. *W. W. Blaespiel.*
Wegen Paderborn.
L. S. *Caspar Philips van Ketteler.*
Wegen Nassaw Euang: deels.
L. S. *Johan de Beyer.*
Wegen Werden.
L. S. *Johan Brandt.*
Wegen de Stadt Dortmunt.
L. S. *Johan Brandt.*
Ad requisitionem nomini constituti.

Nauljjckx was Ceulen dus in schijn gerust gestelt/ dan men sagh terstont dat de naburighe Vorsten elckanderwaerschouden met harde Brieven / sich wel te mogen wachten voor de Fransen / als een Troyaens Paert: En daer op volgden een groot vluchten uyt de Cleefsse / Marck-Brandenburghse / Nieuburgse en Munsterse Landen: Want 't Sticht Ceulen wiert in de gront door de Fransen bedorven: De Duytzen wat traegh in haer raetslaghen / gaven de selve een voet om Nuyts te fortificeren / ende tot een Magasijn en krachtige Frontuurstadt aen den Rijn op te bouwen / om / of schoon al Keulen niet wilde/ ten minsten hier de beroemde Rivier na plaisir te sluyten/ en den Sedem Belli te planten: Dus eyndigden dit Jaer met smalle beloften van rust in d' aenstaende Somer/ wijl het oogh omtrent den Duytzen Bodem lagh.

Wy laten die van ‡ Keulen nu klagen / datse de Brugghe sijn gheworden van veel onheyls: De Inghesetenen siende 't Regiment van Bamphield na Rijnberck uyt-trecken/ waren seer t'onvreden / en zy mochten doen wel adieu aen haer geruste welvaert zeggen: Want de Moffen en Westfalers / de Fransen en Walen/ de Boeren en Voer-lien reden geduerigh met alle Wapenen en voeragie d'eene Poort in/ en d'ander uyt / als waer het een lant-straet geweest: Daer en was geen welvaert als in het Dominicaner Convent/daer alle de politijcke besoignes af-gehandelt/ en de gemeente in hare onwetentheydt gehouden / mosten sien het Stadthuys in het Klooster.

Als * Madame te St. Germain wierdt ontfangen/ begost men daer Spot-Comedien van de Gebueren te speelen / onder dese was eenen Sr. Moliere, die soo wel hadde geageert/ dat als den Coningh hem 's anderen daegs sagh / op de Schouderen kloppende/ werdt verhaeldt/ dat hem in 't oor luysterde/ dat hy die Comedie niet meer en soude vertoonen/ &c. Als den Graef de Lauzun op 't Casteel d'If in Pignarol was gearriveert / wilde hy in 3. daghen niet eten / noch drincken: Eyndelijck stont sijn Majesteyt toe/ dat den Marquis de Rochefort een Brief voor hem aen den Koningh soude voort-senden: Maer als den Coning die ontfangen en gelesen had/wierp de selve in 't vuyr/als desapproberende de redenen die hy by-bracht/ tot sijn verantwoordinge. Den Koningh gaf doe aen Monsr. Colbert, den wackeren Minister van Staet / de Charge van Directeur Generael over alle de zee-zaken van 't Rijk/en dat als Tuteur of Voocht van des Conings Soon/ den Graef van Vermandois/ Admirael van Vranckrijck/ welke Charge hy soude bedienen tot des Admiraels mondige Jaren toe/ werdende van dese creatie aenteekeninge gedaen in de Kamer van Rekeninge te Parijs: Mede gaf den Koningh aen ged. Colbert oock de directie van alle de Vracht-wagens en Vivres Karren selfs die van Amonitie over 't geheel Frans Leger. Doen wiert eenen Capiteyn Cajac met 200. Mariniers gedeporteert/ om dat hy den Vice-Admirael den Graef van Estree niet en had willen gehoorsamen/die wel den Admirael maer niet hem in voorval wilde seconderen: Dus liep

‡ Ceulen is van outs de Leger-Plaets der Romeynen geweest, die haer Krijgs-macht om Duytslant in alarm te houden, hier onder Agrippa neder sloegen : Ende waer van het Colonia Agrippina wierde genoemt, daer van de hedige Medaillies noch getuygen.

* Den Koningh gaf tot hare Bruyloft 30000. goude Louijsen :. En de Coninginne gaf haer een Present, omset met Diamanten, op 50000. Kroonen geschat.

liep het Jaer in Vranckrijck af: En men hoorde daer niets dan van Wapenen en Geweer: Uytte Magaſijnen deelde men 40000. Piecken ende Muſquetten aen de nieuwe Soldaten/ daer den Coningh mede in April ſoude te Velde gaen/ ofte immers ſoo haeſt 't Gras ſoude groot zijn: Deſe Armatura dede oock de Brabanders om-ſien/ om de Steden Lier/ Leuven/ Herentals ende Mechelen met beter Guarniſoen te voorſien/ en omtrent de leſte Plaets een vliegent Leger aen te ſtellen: Dewijl de Franſen ſeer nau op alle Poſten/ na Madrid willende/ reguard namen: Waer van de ſecreetſte over verſcheyde Wegen af-gingen: Hier op volghden ſeer groote Armatura in Spangien/ Nederlandt ende Duytſlant; yder ſocht ſijn partye te verſtercken: De Pariſianen divulgeerden/ dat Spangien was gereſolveert Hollant te aſſiſteren/ingeval haer Vrankrijk aen-taſte/ en daer toe ſouden furneren de munitie van Oorlog en de Vivres/ en toe-laten ſulcke Troepen door Vlaenderen mochten paſſeeren als hun dienſtig was/ &c. Maer de treffelijkſte Duytſe Vorſten gewaerſchout dat Vrankrijk aen den Rijn-kant quam/ maeckten een Ligue met den Keyſer/ daer Cur-Saxen/ Brandenburgh/ Beyeren/ ende andere niet verſtonden/ dat de Roomſe Keyſers Kroon (gelijck men in Vranckrijck voor-gaf) op een uytheems Prins ſoude komen: Andere ſchreven uyt Parijs/ dat men hare Geallieerden ſocht verdacht en tot Vyanden te maken/ en oock d'addreſſes aen den Coningh/ reeds aen vreemde hebbende gedaen notificeren/ dat ſijn Majeſteyt dan ook ſijn intentien ſoude openbaren/ ſoo haeſt het tijdt ſoude zijn: Men ſagh deſe Hoogh-tijdt de Domeſtijcken van den Franſen Geſant te London (die over partye gelt wegens overneming van Engels Schotſe Soldaten handelden) tegens d' Engelſe Pages plockhairen/ die deſe Franſe in een Kroeg joegen/ en wilden doot ſlaen: Londen vol Volck/ raeckten op de Been/ ſoo dat den Koningh derwaerts ſijne Guarde ſendende/ de Franſen heymelijck wegh brachten: Waer over men te Parijs wel dapper begoſt te fulmineren. Aldus ſagh men wel/ dat Vranckrijck na het noorden yets ſcheen 't oogh te hebben/ waer 't naeſte Jaer ons veel van leeren ſal: En oock wat effecten uyt de Handeling tuſſchen Vranckrijck en Engelant zijn voort gekomen: Sijn Excell. de Heer de Groot verſocht dan een Af-ſcheyt-Audientie/ alſoo Vranckrijck van eenige op-ghehitſt/ oock om haer geſellen in employ te houden/geheel tot de Wapen-ruſting ſcheen genegen: Onderwijl was oock tuſſchen de Spaenſe Croon en haer Ho: Mog: een treffelijcke Alliantie geſlooten/'tgeen de Coning van Spangien en de Regenten approbeerden en ratificeerden: Dit was Engelandt en Vranckrijck ſeer tegens de borſt; wijl Vranckrijck van Spanjen en Engelant van de See geern wilden meeſter weſen; maer dit Tractaet obſiſteerden haer deſſeynen vry ſeer. De Geeſtelijke hadden mede hare onluſten/ want den eerſten Sondagh naer Kersdagh als de Aerts-biſſchop/ ſijnde in Sorbonne over ſekere Acte van den Abt de Noyion/ quam den Cardinael de Bouillion ſo onbeſchoft in-treden/dat d'Aerts-biſſchop van Parijs/onbewuſt van des ſelfs aenkomſt/ſonder een Sentinel te ſetten/verwondert was/ſich ſo overvallen te ſien: Echter deſe in ſijn voordeel ſiende/ſtont op met al ſijn Geeſtelijcken/ marcherende 't Kruys voor aen/ latende den ander weder de Deur uyt-gaen/die hy in-ghekomen was; waer af d'Aerts-biſſchop al een weynighje ontſteldt was. Beter was de openinge van d' Academie der

Bou-

Bou-kunst / daer Mr. Colbert present / door Sr. Blondel, een gauwen Baes/ van d'eene sijde de affectie des Conings / en de gunst van Colbert tot dese Kunste seer verhefte.

De Princesse Maria, Dochter van sijn Koninckl. Hoogheyt Duc de Jorck/ gaf korts hier na het Avont-bal van vermaeck aen de Jonghe Dames van het Hof/ alwaer zy de beste van allen danste/ 't welck geschiede in 't vertreck van de Coninginne op 't Palleys van Withal/ alwaer sijn Majesteyt en Duc de Jork vergenoecht by waren: Sijn Majesteyt gaf doen na alle Zee-Plaetsen ordres/ om 1000. Materiten van de Tems op d' aen-ghestelde Vloot te dienen/ ende om langs de Zee-kant 5. a 600. Bootsgesellen te pressen: En dat men de Penningen / die reeds geassigneert waren in de Exequer tot December 1672. prompt soude betalen/ te weten/ na den cours 6. per cent. Na lang af-wachten scheepte George Downing in 't Fregatte Clevelant/ als Gesant na den Hage / maer kost eerst door contrarie Wint de Revier de Tems niet af-komen / en schoon al t'zee zijnde/ wiert door storm na Seelant gedreven/ doch raeckte noch by Schevelingen te Lande; welke obstaculen van tegen-winden (gelijk aen d' Hr. Pau, Cats, van der Perre en andere is gebleken) selden yets goets voor-spelden; 't blijckt by het vervolgh. Als den Coningh nu sag dat alle Nabueren / speciael Vranckrijck/ soo dapper armeerde / wierden op diversche manieren gelden uyt-gebonden tot het uyt-rusten van een Lente-Vloot/want daer zat geen Parlament om Penningen te ordonneren/ dus wiert de publijcke Banck of Esseque gesloten/ 't welk de Gout-smeden in Engelant niet weynig ontstelden / overmits sy wel 160. Tonnen Gouts daer by waren geintresseert/en konnende niet ontfangen/nu ook niet betalen: In gevolge keerden veel Wissel-brieven na Italien en elders met protest te rugge: Van deses heeft men een Remonstrantie datelijck na Withal gesonden / om voor te houden / wat schade en intresten (bysonder den Coopman) en de Gemeente hier by te lijden hadde: Sy kregen tot antwoordt/ dat den Koning van de Gout-smeden 300000. pont Sterlinghs ontfangende / alles op den ouden Voet soude gaen/ Ec. Men sagh nu dagelijckx veel Engelsen tot Franse dienst over zeylen; van Rye een Haven/ scheepten 70. Paerden/alleen van 't Regiment van Henry Jones; daer tegens quam meenighte Frans gelt over na Engelant; dit was in yders oogen publijck: Men verhaeste sich dan/ om sijn desseynen uyt te werken / fluckx een See-Armade uyt te rusten: Dese waren de Hoofden van d'eerste Vloot/ die bestaen soude in 50. Oorlog-schepen/15. Branders en 20 Kitzen/ 20. Proviant-schepen/ en 2. tot de gequetsten/ en ziecken / te zamen 107. Seylen.

Eerste Esquadre.	Tweede Esquadre.	Derde Esquadre.
Sijn * Coninckl. Hoogheyt, als Admirael.	Graef van Santwigh, Vice-ad. op de R. Jaques, nieu gebout	George Aiscu, Schout by nacht, op de Souverain.
Joseph Jordaen, Vice-Admirael.	Eduard Sprag, Vice-admirael.	Jan Kempthorn, Vice-admirael.
Jan Harman, Schout by Nacht.	Johan Chicheley, S. by Nacht.	R. Holmes, Schout by Nacht.

* *In wiens Plaets op de Fregatte de Resolutie commandeerde den Graef d'Offery, die by dese occasie sijn dienst aen den Hertoge van Jorck presenteerden: Den Heer Bryan, Soon van den Graef Thoment, ging met dese Graef scheep als Volontaris, en wiert aen hem de Commissie verleent.*

Maer ged. Holmes wetende dat de Duytzen hem kenden/ refuseerden de Vlag/ en eyste een braef Oorlog-schip/ maer hy most daer aen: Eduard Sprag toen uyt de Straet komende/ bracht de Articulen van Vrede mette Turkse Rovers van Algier gemaeckt/ ende nu wiert hy gelast sich aenstonts in de Vloot te begeven/ om de Christenen/ vont en geloofs-genooten te beoorlogen; 't volgt; de tijt leert de waerheyt: Dat men sterck met Nieu-jaer den uytvoer van Salpeter/ Pick/ en Teer in Engelant verboot/ om met dit vreeffelijck gereedschap weder te oorlogen by zee of lant/ om de combinatie met andere Vorsten te doen effect sorteren/ tegens sulcke daer men soo veele uyt de grootste van 't Lant/ tot onderstutingh der Engelse Croon had genooten: Want 's morgens na Nieu-jaer verklaerde den Coning in sijnen Raet: Hoe alle nabuurige Princen ende Staten groote preparatien ten Oorlogh maeckten te water en te lande: Soo had hy by sich zelven bedacht tot securiteyt van sijn Volck ende Gebiet behoorlijcke bereydselen te maken, tot protectie soo van d'een als d'ander: En van nu aen gelast een seer considerable Vloot te equiperen, om tegens de voor-tijt gereet te sijn; Dat door dese inevitable noot sijn Maj. groote onkosten tot dese preparatien most doen, en na rijpe overwegingh vont geenige vermogen om sulcke extraordinaris onkosten goet te maken, als door de ghewoonlijcke maniere van gelt te leenen: Alsoo sijn inkomens alreede soo dapper waren versmolten, en verydelt van te advanceren, soo was hy in dese occasie genootdruckt, hoewel tegens sijn eygen inclinatie, voor de securiteyt van 't Algemeen, te doen op-houden de betalingen van die Penningen, welke in de Schat-kisten waren, &c. Dus wierden de Crediteuren tot den lesten December 1672. uyt-gestelt/ en de Thesauriers wierden gelast 't gelt te employeren tot de Equipagie van 's Koninghs Vloot: Welcke ommeswier nu noch bedeckt/ weder seer groote veranderinghen van/ in/ en omtrent Engelant scheenen te belooven/ 't zy dat men sijn Fortuyn door continuele veranderingen socht/ of door andere geabuseert/ sich niet weynigh om Staet en Religie heeft gepericliteert ghehad: Daer van de gordijnen om veel te seggen/ noch wat geslooten dienen.

Den Engelsen Admirael op de Middelantse Zee Eduard Spragh, schreef dese tijdt aen den Koningh/ hoe hy voor Algiers zijnde ghekomen/ had bevonden de veranderingen van dat Volck; en dat den Aga haren Generaels Hooft hadden doen af-slaen/ die weft op tegens de Mooren was geemployeert ghweest: En korts hier na sneden vijf van dito Generaels Soldaten den Koning van Algier de keel af/ en quamen daer mede opentlijck in den Divan of Raetsvergadering glorieuselijck aen proncken: Als den Bassa hun sag/ vraegde hy hun de redenen hier af; zy zeyden/ datse Vrede mette Noorder Europise Natien begeerden/ waer op in den Divan groote disputen volghden/ doch verkooren immediatelijck tot haren nieuwen Coningh den ouden Treky, en Yaback Raiz, tot sijn Successeur: Dese quam met eenige seer geringe Presenten aen boort van Sprag, die doe daer was/ bleef den heelen nacht op des Engelsmans Schip/ en na sommige redenen is haren Consul met sijn af-genomen goet gerestitueert: Korts daer na maeckten een Tractaet op de Slaven/ ende Seevaert: Maer den grooten Roover een Engelse Renegade zijnde/ vloot in 't Gebergte/ daer hy als gevangen/ nu beslooten wierdt gehouden; sijn Soldaten quamen in den Divan om gelt roepen/ en be-

bemachtigden de Cassabia/ waer in den geroofden Algierse Schat is: Zy namen daer uyt de guarde van Orlabasschels ende Musselagas: Soo een groote veranderinge is noyt onder dese Moorse Roovers voor-gevallen: Den Coning had dese Soldaten maer schaers hun halve Soldye betaelt/ maer nu gingen zy haer selfs rijckelijck betalen: Gelijck mede de Timmer-lien/ die doen vier kloecke Roof-Schepen op stapel hadden.

Met het sluyten van de Pondt-kamer den 22. passato tot Dantzich bevondt men af-gekomen in 1300. Lanen/ dit Jaer 1100. minder als 't voorleden Jaer.

7176 Lasten Tarruw.
16407 Lasten Rogge.
3668 Lasten Boeckweyt.
1764 Lasten Garst.
125 Lasten Haver.
65 Lasten Grutten.
105 Lasten Erten.
157 Lasten Mout.
29627 Lasten.

Daer tegens is af-gegaen in alles:

9088 Lasten Tarruw.
16442 Lasten Rogh.
3718 Lasten Boeckweyt.
468 Last Garst.
147 Last Erten.
22 Last Mout.
29887 Lasten.

Op 't sluyten den 21. November 1671. is aen-geseyt: 206. Last Tarru, 1725. Last Rog, 47. Last Boeckweyt, 138 Last Garst, 12. Last Erten: Tot 't Voor-Jaer bleven daer noch in alles leggen in 3. Schepen 490. Lasten.

Als nu de Vereenigde Provincien (buyten gissinge van hare Vyanden) met eenparige Conseils weder tot de verkiesinge van een Capiteyn Generael over de Militie van desen Staet waren ghetreden/ is die op den Heer Prince van Orangien Wilhelmus III. gebracht tot die hooge waerdigheyt/ ten vreughde aller Patriotten/ en tot weghneming van veele disgustien/ 't gunt in dese tijdt by alle verstandige voor een groote Zegen van alle 's Lants Intresten wierde geoordeelt: De geluckwenschingen/ de Festins/ en de oude Harmonye sagh men terstont in den Hage by groot en kleyn herleven en volgen: Sulckx dat men nu die hoop nam/ dat den Hemel hier door de Aerde en de Zee gunstelijck in voorspoet sonde zegenen: Dus raeckt ons Jaer ten eynde: Wat ghevolghen dese goede eendracht de Provincien heeft by gebracht/ verhoopen Wy op ons Jaer-Boeck van Anno 1672. met alle voorspoedt voor te draghen: Onaengesien het dreygen en de Wapenen van veele die den Trommel veel liever als de Vreden-Trompet hooren klincken.

EYNDE.

REGISTER.

EYNDE van 't REGISTER.

Eenige Druck-fauten aldus te verbeteren:

PAgina 52. lin: 27. staet onthooft, leest geexamineert.
Pagina 87. lin: 14. staet Symens non lava finsses, leest, Si mens non læva fuisset.